2

SALOMONIS DE FORTI MVLIERE ALPHABETVM

TRIBVS COMMENTARIIS illuſtratum atque explicatum

A BARTHOL. VALVERDIO DOCT. THEOL. Hiſpano, Cæſar. & Cath. Maieſt. Sacellano

Quæ hoc opuſculo contineantur proxima pagina oſtendet.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMAE, ex Officina Sanctij, & Soc.

M. D. LXXXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

PROVERB. XXXI. ALPHABETVM.

EDITIONE multiplici, Græca & ea Symmachi, Aquilæ, Thedot. reliquijs quæ ſuperſunt, variegata & illuſtrata.

TRIPLICI Latina. Prima quam Eccleſia Sacroſancta legit ac perſonat; Altera quæ Hebræorum verborum vim, fecunditatem energiam, quantamcunque Sacra lingua admittere poteſt, repræſentat. Tertia e Biblijs Armenorum lingua & charactere vetuſtiſſ. petita.

TRIPLEX Commentarius. Primus de Virgine incomparabili Dei Genitrice, quo multi ex occaſione S. Script. arcani & inuoluti ſenſus & intellectus oratione pura explicantur, Alter quo Allegoricus & ſpiritalis de Aſcenſu mentis in Deum; Tertius, quo humilis atque ſimplex quem κατὰ λέξιν, & κατὰ πόδας Apoſtoli appellarunt, ſenſus continetur.

ACCESSIT de eadem VIRGINE ſuperbenedicta in Pſalm. LXXXVII. Commentarius.

Omnia quanta fieri potuit, cura, ſtudio,
diligentia Bartholomæi valuerdij.

Bea-

Beatiſsimæ Dei Genitrici.

PRO tot eximijs & immortalibus Tuis in me beneficijs, VIRGO Veneranda, conſtitueram mihi diem ſolennem, quo aliquando ſaltem laudes aliquas reponerem: non quod ijs egeas Regina & MATER præpotentis Dei, vel noſtra commendatione, Tibi, quæ lux es & Mater ipſa Lucis, lux accedat; ſed vt meritorum memorem præſtarem: neque in Te quæ præſentiſsimis periculis neciq; ſubtractū in vita ſæpè conſeruaſti, ingratus, & indignus in quem contuleris tot beneficia, iudicarer. Et quanquā poſſes iure optimo indignari, me indiſertū et labijs vt Moſis verbo vtar, incircunciſū, Tuas laudes quæ ſplēdidiſsimæ maximeq; illuſtres in ſeipſæ ſunt, auſum attingere: cōfido tamen, & ſi minus ob phraſim ignobilē & impolitā, qua vſus sū in ſcribendo: at certe ob ſcribendi longè nobiliſsimū argumentū, hoc vtcūq; tenue & exiguum, haud prorſus indigniſsimū, quod a me, Tibi munuſculū daretur, conatumq; in ea re meum minime ingratum Tibi, O Sanctiſ. futurum, ſed qua es magnitudine clemētia bonitate, ipſum donātis animū ac ſtudiū inſpectur ā, quo pro mea in te reuerentia, obſeruantia, pietate, ſi poſſem, his multo perfectiora darem multò præſtantiora.

* 2 Co-

Comitte vitam rem decus
Dei vnius arbitrio,
Ipſe animi ex ſententia
Confecta reddet omnia.
Tua faciet ut ſit æquitas
Ut luce virtus ſit tua
Meridiana clarior.

PATRI PATRVM
ET PASTORVM PASTORI,
Beatiſs. ac Sanctiſs. D. N.
SIXTO V. PONTIFICI
RE ET NOMINE MAX.
PETRO TEMPORIS NOSTRI

Bartholomæus Valuerdius.

CVM de vniuerſo Scripturæ corpore Beatiſs. P. ſcriptum ſit ab Iſaia: Dabo tibi theſauros abſconditos, & abſcondita ſecretorum, Theſauros enim dicit, & quæ non deficiunt diuitiæ Oraculorũ Dei quæque eſt venatu difficilis Arcana Sapientia: tum id multo magis de eximijs huius Vatis arcanis verbis atque ſententijs exiſtimandum eſt; nam vbi videtur incedere demiſsè, nec vllo Spiritus ardore ferri & incitari, ſed Pennæ tantum columbæ deargentatæ ſe oſtendere: tum vero in his, quæ parua eſſe videntur, ingenij illius excellẽtis ſublimitas elucet, Heroica ſublimitate ſupra Vates cęteros attollitur, & Poſteriora dorſi eius in pallore auri reſplendent & effulgent.

QVOD verò tam multi in eius monumenta & ſcripſerint olim & quotidie ſcribant: deterrere nos non potuit quominus ea quæ mihi ad intelligendum & ad obſeruandum pertinere viſa ſunt, & certam rationem & diſquiſitionem habent, & multa meditatione elaborata mihi ſũt, tua præſertim *PATER*

SAN-

SANC. ſecundũ Deũ, eruditione, ſapientia, auctoritateq. cõſilius publicè proferrem, & à Iudeorũ erroribus & aliorũ quorũdam interpretationibus qualeſcunq. ſint, Propheticũ ſermonẽ aſſererẽ, & vindicarem; ſimulq. oſtenderẽ ad VIRGINEM incomparabilem, potiuſquam ad eas quæ viri cõplexibus alligatæ ſunt, tantas & tã veras laudes pertinere. Solẽ enim propemodũ intercipit, neq; lucere mũdo vult, qui alienis interpretationib. Ioakim & Annæ filiæ Dei genitricis latere gloriã ſinit.

NAM reputans ipſe mecũ omnia a nobis Deo, à me vero etiam priuatim & propriè eiuſdem Matri, cuius beneficio viuo, cui vni fatendũ eſt me debere quod viuo, ſumma omnia deberi: nihil exiſtimaui valere apud animum meum oportere, quod me ab exercendæ pietatis officio deterreret.

ET quanquam potus iſtius ſaluberrimi, exiguas tantum guttas pro tenuitate noſtra communicarit nobiſcum munificẽtiſſ. Deus, & ſiue fontis ipſius, cuius petra Manalis eſt Chriſtus; ſiue Scripturæ locos, in quibus, vt in caſtellis aquæ, doctrinæ cœleſtis capita continentur; ſiue vberes, qui inde duci ſolent, concionum riuos ſpectamus: cum oculorum aciem ad nos conuertimus, conſcij tenuitatis propriæ & rerum amplitudine perterriti, & myſteriorum maieſtate penitus abſorpti, deficiat planè animus: cùm nulla omnino pars ſit, quæ non ſuperet omnibus numeris facultates noſtras; (hic eſt enim vetus ille puteus Viuentis, & Videntis, magnaque profunditas & altitudo myſteriorum Dei) tamen vt ipſius quantulacunque sũt in nobis dona fideliter expendamus, & nullius hominis auctoritas quemquam taciturnitate noſtra in fraudem & errorem impellat, eodem adſpirante Deo, ad ſcribendum planè mouemur & impellimur.

QVOD vero ſub Tuo patrocinio *PATER SANCTE* in publicum emitto, effecit, non ſolùm Maieſtas nominis Tui, quo mea ſcripta illuſtrari mihi fuit peroptabile; & Tuæ in purpurata adhuc toga illius erga me humanitatis recordatio amoriſque maxima conciliatrix affabilitas, quæ res me totũ in

tui

Tui obſeruantiam traduxere; ſed ea in primis ſingularis beneuolentia, quam purpuratæ togæ adiuncto Pontificatu nuper erga me non obſcuro documento declaraſti, cum ad labores literarios ad Te venire iubes, & in tãto doctiſſ. virorum numero noſtra opera vti vis; quæ publica de me teſtificatio, qua ſummi labores noſtri magna cõpenſati Dei gloria mitigantur, hoc fuit mihi gratiſſima, quod a nullo meo in Se merito proficiſcebatur, ſed a ſingulari Sua humanitate, & ea opinione quam de meis ſtudijs præceperat SANC. V.

OPTAVERAM ſane diu oculis meis cernere Romanã Eccleſiam, quam ſæpè legeram, nidum & caſtiſſimum Sanctiſſimę Relligionis vmbilicũ, Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis ac inſtitutis fundatam, miraculis confirmatam, ab ipſa fide Petri vſque ad Pontificatum Tuum, Sacerdotũm ſucceſſione, innumerabilium & Martyrum ſanguine, & Doctorum ſcriptis propagatam, plurimarum gentium, nationum, & linguarum conſenſione, tot ſæculis quot iam a Chriſto profluxerunt diffusã, atque adeo nunc ad incognitos ſuperioribus ſęculis populos ſeſe diffundentem; Legeram, eius doctrinam, cenſuram, interpretationem Sanctarum Literarum, diuinum cultũ, mores, inſtituta obſeruanda & amplectenda; quæ vna ſit Chriſti ſponſa, & columna & firmamentum veritatis, etiam aduerſus ipſas Inferorum portas validiſſ. eadem in Vnitate Spiritus, in vinculo pacis, vno corpore, vno ſpiritu, vna vocationis ſpe, vno Domino, vna fide, vno baptiſmate, vno Deo & patre D.N.Ieſu Chriſti, qui à nobis abiẽs mẽbra ſui corporis Petro, & eius ſucceſſoribus curanda commendauit; ita vt pro Patribus ipſis aſſidue naſcantur illi filij, quos ipſa in de mortuorum parentum loca continua ſucceſſione ſubſtituit; vt ſi cauſæ nullæ ſint, cur meritis omnibus & honoribus eam proſequeremur ſolius ordinis & harmoniæ munere atque beneficio contingeret, vt & nobis ſui cultoribus Auguſtam & venerandam, & hoſtibus rurſus ac inimicis formidabilem & inuictam ſe præberet. Quid enim aliud videmus in noſtra Sullamithe niſi cho

ros

ros caſtrorũ? tot Patrũ,tot Traditionũ,tot Conciliorũ,Sacrificiorum, Sacramentorum quibuſdam quaſi ſępibus munitam, & Regali ornamento præfulgentẽ, quo palam ſe comtam pulchram & ſpectandam dat, & Circũamicta Varietate incedens, iſtorum qui in Cœlum os ſuum poſuerunt, oculorum aciem præſtringit.

HAEC cum quotidie cogitarem, legerem, auribus, oculis haurirem: creſcebat in dies amor, & excitabatur deſiderium,vt ſi quæ mihi vnquam facultas daretur, ne omitterem occaſionem declarandi amoris huius & obſeruantiæ meæ; quæ cum mihi nõ modo largiter,ſed etiam gratioſè a SANC. V. data ſit, cuius ego auctoritate & imperio quaſi poſtliminio reuocatus (idem enim a me fel. record. Gregorij nomine flagitauerat doctiſſ. ille Sirletus) in hac domo Dei viuentis,veræ Religionis ſede ac domicilio,ſtabilitate æterno, dignitate illuſtriſſimo, doctrina admirando, ſtudiorum fructus haurio iucundiſsimos: faciendum mihi fuit, vt S. V. benignitatis memorem me præberem.

ITAQVE dum multarum maximarũq. Vigiliarum opus XXX. ΣΠΟΤΑΣΜΑΤΩΝ libri prodeunt, qui primi,vti par erat, & ſæpe facturũ Typographus receperat, & ego peroptabam,ſub SANCTIT. V. nomine prodijſſent,niſi deſideriũ meũ iniuſtiſſimè profecto quidã retardaſsẽt,obſcuriſſimi huius Capitis interpretationem præmiſi: quam ſi illa interiori cura, qua ſolet tractare Sacras Literas,cum maximarum rerum curæ ſatisfecerit, legere tanti putabit *SANCTITAS V.* magno mihi Ea credat Sibi erit oblectamento; plurima enim dictu pulcherrima ac ſcitu digniſſima, tenui & exiguo Carmine ſummatim repetita perſtringuntur; multa, quæ prodita ne hactenus & animaduerſa ſint,& ea qua oportuerat luce & claritate explicata, dubitare plane cogor.

NVLLAM enim D.N.Ieſu Chriſti,nullã ipſius Matris vitæ partẽ, & toto Commentario euiciſſe me puto, tectis & obſcuris verbis Salomon exiſtimãdus eſt,intactã reliquiſſe, eius

in-

inquam, ortum, ingreſſum in domum ſuam, Symeonis Ypapanten, fugam, reditum ad ſua, diſputationes cum doctoribus, opera admiranda, mortem, ſepulturam, deſcenſum in inferiores partes terræ, ſuperque omnes cœlos volatum & aſcenſum, ſeuerum denique Iudicis tribunal. Porro in eiuſdem Matre VIRGINE ne minima quidem prætermittere; non nobiles Natales, non educationem, vigiliaſque nocturnas, Angelorum miniſteria, colloquium Gabrielis, reſpōſum prudentiſſ. diuinum partum, angores, curas, ſollicitudines de fuga, deque illius morte acerbiſſ. dolores, corporis ſui raptum, cœleſte indumentum, denique apud iratum Iudicem noſtrum omnium patrocinium.

QVAPROPTER, vt in re tantis difficultatibus obſtructa, abiecto omni faſtu & doctrinæ opinione, ingenij viriumque præfidentia, Dauidis exemplo frequenter vſurpaui: Seruus tuus ſum ego, da mihi intellectum, & ſcrutabor Legem tuam; & vnde habemus ipſas Diuinas Scrip. earumdem ſenſum precibus petiui.

DEINDE quæcunque ad obſcuros ſenſus eruendos inſtar luminis & doctoris eſſe poſſunt, ea omnia adiumenta ſolerter conquiſiui; neque illos natatores imitatus ſum, qui etiam ſi fluuios nunquam ſint ingreſſi: tamen audacia vtentes pro ſapientia, vel cortices, vel vtres, quibus ſuſtineri queant ſtultè contemnunt, aut certè negligunt; & ſine adminiculis, ſine remis & velis, nullo duce, nec ſibi ſaltem Vrſa propoſita, magnam rem, difficilem & periculoſam, ſecare mare, immenſum pelagus traijcere aggrediuntur.

VOCVLAS ergo & ſyllabas accuratè examinaui, aduocaui Philoſophos, Oratorum & Poetarum interdum vſus teſtimonijs, Græcorū, Hebræorum, Chaldæorum non codicibus modo, ſed etiam Traditionibus, neque ieiuno & incondito genere dicendi; neque obuijs & humilibus contentus, Arcanos & Myſticos ſenſus ſtudiosè conquiſiui. Tentemus face-

re,ait Origen. quod Sapientia commonet dicens: Bibe aquam de tuis fontibus & de tuis puteis,& ſit tibi fons proprius.Tenta ergo & tu habere proprium fontem; vt cum apprehenderis librum Scripturarũ,incipias etiã ex proprio ſenſu proferre aliquem intellectum̃, & ſecundum ea, quæ in Eccleſia didiciſti tenta & tu bibere de fonte ingenij tui.eſt intra te natura aquæ viuę;ſunt venæ perennes, & irrigua fluenta rationabilis ſenſus, ſi modo non ſint terra,& ruderibus oppleta.ſed ſatis age, fodere terram tuam, & purgare ſordes. Audi enim quid dicit Script. Punge oculum,& profert lacrhymam;pũge cor & profert ſenſum. Purga ergo & tu ingenium tuum, vt aliquando etiam de tuis fontibus bibas.

QVAM interpretationem ſi S.V. quem penes arbitrium eſt, & ius & norma dictorum,quẽ ego Patronum, & Iudicem elegi, probatam eſſe intellexero: non vereborne me inuidi & maleuoli interpretes, vel audaciæ, vel temeritatis accuſent. Certe quæcunque de ea nobis ſcribuntur, quam ſcimus SANCTITATI. V. ſemper in vita fauentẽ & propitiam, vocatam, inuocatam adfuiſſe, ſummo antiquis Suis moribus debito dignitatis gradu & faſtigio collocaſſe: Tuæ partes profecto ſunt PATER S. noſtris,ſi qua de illa erunt commodè dicta, adeſſe, ac viciſſim, quæ non probabuntur,obliterare:Oportet enim nos,ait æterna Cyrilli memoria: ὡς μέλη ἐμμένειν τῇ κεφαλῇ ἡμῶν τῷ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεῖ καὶ τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ, ἀφ᾽ οὗ ἡμέτερον ἐστὶ ζητῆσαι, τί πιστεύειν, καὶ τί δοξάζειν μέλλομεν καὶ κρατεῖν, ὅτι αὐτοῦ ἐπιτιμᾶν μόνου ἐστὶν ἐλέγχειν, ἐπιδιορθοῦν, ἐπικυροῦν, διατιθέναι, λύειν καὶ δεσμεῖν. i. vt membra cõſtantes manere in capite noſtro Romano Pontifice & Apoſtolico throno,a quo noſtrũ eſt quærere quid credere, quid opinari, quid tenere debeamus; quia ipſius ſolum eſt redarguere, dirigere, reprehendere,confirmare,diſponere, ſoluere, & ligare.

NEQVE enim is ſum, qui putem me non multa latuiſſe, quę oculatiores non præteribunt;quorum cenſuram patiar æquo animo, dummodo ne quis incognita pro cognitis habeat, & temere Hebraicarum rerum imperitus, de ijs iudiciũ ferat.Sine duce irruis,ait Aug.& de his ſine præceptore audes

ferre

ferre ſententiam; nec ſi tibi aliqua occurrunt, quæ videãtur abſurda, tarditatem tuam, & putrefactum huius mundi labe animum, qualis omnium ſtultorum eſt, accuſes, potius quam eos, qui fortaſſe in talibus intelligi noluerunt

NEQVE ego Pater Sancte in re nimis nota & peruulgata multus ero, magnam potius Deo habeo gratiam, quod qui humanitatem agnoſcimus Tuam, tum admiramur iſtam ſcientiam, Te Pontifice ac Iudice talia nobis ſcribere contigerit.

NEC enim iſta Te ſomnolenter attigiſſe arbitramur, ſed diligentiſſimè cognouiſſe, & vndique collegiſſe, & tractatione Sacrarum Literarum vsũque doctum, & corrigere Te poſſe video, & vti ſpero & opto, acerrimo Tuo iudicio comprobare: & ſimul gaudeo iudicium animi mei de Tua vita, ſtudijs, factis approbari, quod ſemper ſtatui, neminem doctrinę, & ſapientiæ laudem ex proprio faſtu, & falſa ac odioſa nimis doctrinæ opinione, ſed ex ijs ſtudijs, vigilijs, ſudoribus, diſputationibus, peregrinationibus, in quibus SANCTITAS V. eſt cum maxima Sua laude & celebritate verſata, ſolida denique conſtantique eruditione conſequi poſſe.

VALE Optime & doctiſſime Pontifex, dignus profecto, cuius & aſſiduas preces ex alto Deus, & quotidiana monita, atque conſilia Chriſtiani in terris Principes exaudiant. ſic enim omnes ſibi perſuaſum habent, ſi modo acerbæ iſtæ diſcordiæ, exitiabileſq́. motus, Dei primum ope ac beneficio, tum dein de S.V. conſilio, pace, & compoſitione quandoque terminentur: hanc Te prouinciam expeditionemq́. liberandæ ab hoſtibus Chriſtianæ Reip. & ſuſcepturam maximo animo, & nauaturam fortiter eſſe. Deus SANCTITATEM V. Eccleſiæ ſuæ diu ſaluam & incolumem ſeruet.

Ad Lectorem.

PRAESTITI candide et erudite Lector quantum extemporaneo ſcripto prȩſtari à me potuit, alia in aliud tempus de Virgine argumenta & laudes reſeruante. Sed quæ hoc libro continentur tamèn quantuluſcunque is eſt, ſatis multa fuerint fortaßè, dummodo ſatis bona, ideſt, dummodo titulo ſuo reſpondeant. Certe ſi libros non ex voluminis magnitudine, ſed ex vtilitate metiri oportet: multa certe extant magna opera quibus hoc meum opponere non verear opuſculum.

SI diligentius quedam ſcrutari, minima perſequi, paruiſque nimium immorari dicor: ego nullam orationem quæ de Virgine ſuſcipitur nimiam & ſuperfluam eſſe dico. in quo tamen ſi rationem legeſque exceßi dum me laudatißimæ Virginis celebrandæ cupiditas longius rapit, ſcio huic facile amori meo veniam datum iri.

SI quis, quæ reprehendat reperire ſe nuntiauerit: nequaquam ille inopinato nuntio aures meas ferijſſe putet. homo enim eſſe, ideſt, errare nòn erubeſco at inſipiens eſſe, ideſt, in errore pertinax perdius ac pernox perſeuerare hoc verò ſummopere pertimeſco, vel potius exhorreſco. Quotus enim quiſque eſt qui ſi verum fateri velit poſtridie quàm ſuum librum ediderit quod in eo reprehendat reperire ſe non dicat? ſed hodie ab inuidis quorum ego prȩcipuum ſemen, præcipuam eorum ſegetem ac materiam puto eſſe ignorantiam (nemo enim doctus & bonus ſimilibus inuiderit) ne ſpacium quidem cuiquam ad recognoſcenda & caſtiganda datur; ſed me tamen hæc a ſcribendo minime deterrent, neque derritura porrò, ſcriptiones noſtræ, quæ quantæ ſint, teſtabuntur prodeuntes breui nobis à libri.

SED quoniam ſcio non defuturos, qui cum incultißimum habeant ingenium, nulliſque bonarum literarum adminiculis ſuffultum, nobis vitio vertant, quod in Sacrarum Scripturarum tractatione voculas & ſyllabas accuratè examinemus, aduocemus Philoſophos, Oratorum & Poetarum interdum vtamur teſtimonijs, Hebræorum, & Chaldæorum non Codicibus modò, ſed etiam Traditionibus, tum etiam culto & ornato genere dicendi; cum ſermo Dei nòn in verbo, ſed in in virtute conſiſtat, & Sapientia huius mundi, ſtultitia ſit apud Deum: oſtendendum nobis eſt licere id Theologis viris, ſi rectè commode, & ſobriè fiat, & non modo laudabile ſed vtile etiam & neceſſarium exiſtere. Itaque pro longa prȩfatione ſummos viros producemus, eoſque in acie collocabimus, antiquißimos inquam, eoſdemque facundiſſimos Eccleſiæ Doctores, de quorum fontibus reliqui hauſerunt, quorum nos imitari cupimus diligentiam, habemuſque huius noſtri facti atque ſententiæ fautores, & patronos.

AT-

ATQVE vt ab eo, quod principem ſibi locum vendicat, incipiam, ecquid, inquiunt, ad Sacrarum Literarum interpretationem externa requiris? Poetas, Oratores, Philoſophos aduocas? Reſpondeat tibi BASILIVS: Inſuper Poetis, & Oratoribus & omnibus hominibus vtendum, vnde futura ſit aliqua vtilitas. Rurſus; Si noſtrorum ſermonum, & Gentilium vlla eſt conuenientia, nobis illorum valde confert notitia: eadem ad verbum Orige. Tertull. vterque Gregor. Nyſſenus Nazanz.

AT voculas examinas, & anxie diſquiris. Audi CHRYSOSTO. Nihil temere aut fortuito loquitur Diuina Scriptura: Sed & ſyllaba & apiculus vnus reconditum habet theſaurum. NAZIANZ. Equidem collaudo in moribus tuis diſcendi ſtudium atque induſtriam: ſupraque modum delector iſta inſtātia. vigilantiaque mentis tuæ, qui putas nullam vocem ex his, quæ per vniuersā Scripturā de Deo prædicātur, oportere indiſcuſsā relinquere. Idem NAZIANZ. Nos qui diligentiam Spiritus ad minimum vſque apicē, & poſtremam literam ſcrutamur, nunquam concedemus (impium enim eſt) ne minutas quidem res fruſtra eſſe ab illis, qui ſcripſerunt, tam ſtudioſè literis traditas, & ad hoc vſque tempus memoria conſeruatas.

ITERVM: Haud oſcitanter audire ſermonem de rebus diuinis differentem ſed conari, quid in quaque dictione, quid in quaque ſyllaba reconditi ſenſus lateat perſcrutari, non eſt eorum, qui ſegnes ſunt ad pietatem, ſed qui intelligant ſcopum noſtræ vocationis. Rurſus. Si ex lege, nec vnum Iota, nec apex vnus præteribit quomodo nobis tutum fuerit vel minutiſſima tranſiliſſe? Item: Quod ſi quis ridet noſtram circa ſyllabas (vt Pſalmi verbis vtar) ἀδολεσχίαν ipſe quidem infrugiferum riſus ſui fructum metat: nos vero haud quaquam cedentes hominum conuitijs, nec illorum vituperatione deiecti veſtigandi ſtudium deſeramus. Tantum enim ab eſt, vt me harum minutiarum pudeat, vt ſi etiam dignitatis, vel minimam partem aſſequar; tum mihi gratulaturus ſim veluti res maximas aſſecuto, tum fratri, qui nobis huius perſcrutationis ſocius eſt, & arbiter, non mediocre lucrum obuenturum.

ORIGENES Dominus in Euangelio paucos panes frangit, & quot millia reficit populorum, & quanti cophini reliquiarum ſuperſunt. Donec integri ſunt panes nemo ſaturatur, nemo reficitur, nec ipſi panes videntur augeri. Conſidera, ergo, nunc quomodo paucos panes frangimus de Scripturis diuinis paucos ſermones aſſumimus, quot millia hominum ſaturantur; ſed niſi fracti fuerint iſti panes, niſi in partes cōminuti a diſcipulis hoc eſt, niſi minutatim litera fuerit diſcuſſa & fraſenſus etiam ad omnes non poteſt peruenire,

AT ſalus noſtra in Euangelio eſt, id autem totum Græcè traditum, cur igitur, Hebraicas ſcripturas adducis? Idem tibi reſpondet ORIGEN. Non vereor nec dubito ſcrutari, quæ ſunt apud Iudæos, Scripturas, & omnes noſtras cum illorum ſcripturis conferre, & videre, quænam ſint in eis differentiæ; ſi non eſt graue

&

& arrogans dicere; hoc gnauiter pro viribus fecimus, vt mentem noſtram exerceremus in omnibus Editionibus, & earum differentijs. exercemus autem vt non ignoremus etiam eas, quæ ſunt apud illos, vt cum Iudæis diſſerentes, eis adducamus quæ ſunt propoſita in eorum exemplaribus, & vt cum eis vtamur ijs, quæ apud illos habentur, & non ſunt in noſtris libris.

EVSEBIVS: Quemadmodum ab Aegyptijs Aegyptiam, a Phœnicibus Phœniciam Theologiam, & a Græcis Græcam; ſic & ea, quæ ab Hebræis dicuntur, ab illis ipſis petenda ſunt.

CASSIODORVS: Si verba reperiuntur abſurdè poſita, aut ex his codicibus, quos beatus Hieronym. in æditione LXX Interpret. emēdauit, vel quos ipſe ex Hebræo tranſtulit, intrepide corrigenda ſunt. Aut ſicut beatus Auguſtinus ait, recurratur ad Græcum Pādectem, qui omnem Legem diuinam digno ſcitur continere collectā; aut quibus poſſibile fuerit Hebræam ſcripturā vel eius doctores requirere non detrectent. Decet enim, vt vnde ad nos venit ſalutaris tranſlatio, eo iterum redeat decora correctio.

AT è fontibus haurire tum expedit, cum poſſunt haberi puri, & liquidi; nunc autē corrupti, & deprauati ſunt? ORIGEN. Nunquā Dominus, & Apoſtoli qui cætera crimina arguunt in Scribis, & Phariſæis, de hoc crimine, quod erat maximum reticuiſſent. Sin autem dixerint poſt aduentum Domini, & Apoſtolorū prædicationem falſatos eſſe ab Hebræis codices: cachinnum tenere non potero, vt Saluator, Apoſtoli, & Euangeliſtæ ita teſtimonia protulerint, vt Hebræi poſtea falſaturi erant.

EVSEBIVS: Mirabile inquit mihi videtur duobus annorum millibus, imo maiore tempore, iam fere tranſacto (non enim exquiſitiſſimè annorum poſſum dicere numerum) nec verbum vllum in lege illius eſſe mutatum; ſed centies vnuſquiſque Iudæorum morietur, quam legi Moſaycæ derogabit.

AVGVSTINVS: Non eſt veriſimile vniuerſam gentem Hebræorum tam multis ſæculis per orbem diſperſam conſpiraſſe ad codicum deprauationem, & dum alijs inuident Sanctarum Scripturarum auctoritatem, ſibi veritatem abſtuliſſe.

AT tu Hebraica ſcriptura non contentus, Iudæorum citas Traditiones. Reſpondeat EPIPHANIVS in Traditionibus, ait, quędam loco electæ doctrinæ prædicantur. Rurſus: Oportet Traditione vti; non enim omnia a Diuina Scriptura accipi poſſunt. Item: Nihil moleſti fuerit, ea quæ in Traditionibus deprehendimus dicere. Item; In Traditionibus inuenimus, quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quando ſuſcitatus eſt: poſtquam vero ſuſcitatus eſt alios triginta vixit. Et, Ex Traditionibus oſtenditur, quod non coniunctionis gratia Ioſepho tradebatur Virgo, ſed quo conſeruaretur in teſtimonium futurorum, quod nō ſpuria diſpenſatio aduentus in carne acceſſit.

ORIGENES: Rurſus Deus quidem dixit, honora patrem tuum, & matrem

trem

trem tuam, docens filium honorem debitum perſoluere parentibus; huius honoris erat pars, illis impartiri de rebus externis; Phariſei ergo & Scribę Traditionem eiusmodi Legi contrariam prodiderunt, quam obſcurius refert Euangelium, quam ne nos quidem quidquam eramus explicaturi, niſi quidam Hebræorum expoſuiſſet nobis, quæ ad hunc locum pertinent. Rurſus: Memini cum ſtudioſo Hebræo & appellabatur apud eos filius Sapientis, vt qui eſſet educatus vt patri ſuccederet de multis contuliſſe, a quo vtpote Suſannæ hiſtoria nequaquã abrogata, didici ſomniorum quoque nomina vt quæ ſita ſint in Ieremia. Parua ne hæc tibi videntur Lector?

MVLTA dices, in Traditionibus fabuloſa, nugatoria, aduerſum nos noſtrãque Religionem amarulentiæ plena. Adſit THEODORETVS: Vt qui roſaria inquit demetũnt, ſpinas quidem intactas dimittunt, roſarum vero folliculos legunt, ipſis quoque apibus hanc natura legem inſtituit, vt non ſolum floribus, qui ſunt dulces inſidant, ſed qui etiam amarulenti; cum tamen ſolam dulcedinem hauriant, amaritudinem autem auerſentur, ac ex diuerſis qualitatibus, amaris videlicet, acerbis, auſteris, acutiſque dulciſſimum mel conficiunt: harum nos exempla ſectati ex illorum amarulentis pratis dulce nobis, ac perquam vtile mel componimus. Quod ergo nos ſanctorum Patrum veſtigijs inſiſtentes aliquid de noſtro in Domini Gazophilatium interdum inferamus, quis vnquam reprehendat?

NAM quod Sapientiam huius mũdi (hoc enim inſulſi quidam, & præpoſteri homines ſemper in ore habent) quæ ſtultitia dicitur eſſe apud Deum, bonarum artium, & literarum cognitionem eſſe putant, turpiter labuntur. Hæc enim Deo non eſt inimica. Humana eſt illa ſapientia, quam refutat, & aſpernatur Deus, vel quæ ſyderum curſus, vt ait ISICHIVS, & cæli mẽſuras, & eiuſmodi alia quæ comprehendi nõ poſſunt, ſcrutatur; vel quæ illa ſapit, & meditatur, quæ ad fructus rerum humanarum comparandos apta, appoſitaque ſunt, quam nos prudentiã vulgo appellamus, ſolertiam quandam accurate & acutè internoſcentem moleſtias & voluptates, eaque adhibentem quæ opes, honores, diuitias, poteſtatesque ſint allatura. Artium vero liberalium, & Philoſophię cognitio, in eximia parte verę ſapientiæ collocanda eſt, ſi ſit ea ad Deum aſcendere volenti tanquam gradus, non autem ad mundi faſtum, prꝫmiaque conuerſa.

AT ſermo Dei non in verbo, ſed in virtute conſiſtit. Reſpondeat NAZIANZE. Cur non & ipſi mutam illam eruditionem amplexi ſumus? cur nõ aridam, & humi reptantem? cur animaduertentes hac pleroſque delectari, doctri nam ſecuti ſumus nouam, & peregrinam? huic quidem acquieuiſſem & ipſe, mihi credite ceu piſcator (quando hoc plerique in promptu habent ad excuſationem imperitiæ ſuæ) ſi doctrina mea vis eſſet edendi miracula.

ITAQVE latinitatis qui dicent me videri ſtudioſum, reſpondebo; quãquam verborum ſemper ſtudioſus fuerim, nunquam maiorem in oratione colenda, atq; exornanda curam poſuiſſe, quam in rerum, & ſententiarum ponderibus examinandis.

uandis. Quod ſi minus politè & ornatè: Latine tamen, vt inter ingenuè eruditoſ maximè decet, Sacrarum literarum ſenſus tractare cuperem. Nam qui genere dicendi inacurato & incondito res Sacras ſcribere aggrediuntur: ego ſane non probo; Latinę linguę puritas cũ Sacris literis cõiũcta, ad docendũ & permouendũ animos magnã vim habet, neque decet, quæ pręclara, & admirabilia ſunt, oratione ordida coinquinare, quod in prima illa eccleſia Apoſtolis neceſſe minime fuit; Tũc enim ſignis, & miraculis longe efficacius, quam vlla poßit oratione res diuina comprobabantur. Atque hoc eſt, Sermonem Dei eße in virtute. Illa enim per Ironiam dicuntur a NAZIANZ. *aduerſus quoſdam, qui cum inſigniter rudes ac imperiti eßent, ad Piſcatorum inſcitiam confugiebant, Ego vero ait expertẽ hanc omnis orationis inſcitiam lubens & ipſe amplecterer, & exẽplo Apoſtolorũ Piſcator, ac rudis eſſem, ſi ſermonem ac doctrinam Apoſtolicam haberem, videlicet vim prodigiorum.*

VINCENTIVS *Lirin. Eſto o Doctor quaſi Beſeleel, & ſpecioſas Diuini dogmatis gemmas exſculpe, fideliter coapta, adorna ſapienter, adijce ſplendorem, gratiam, venuſtatem, intelligatur te exponente illuſtrius, quod antea obſcurius credebatur. Idem: Quodcumque in Eccleſię paradiſo, Dei agricultura, Patrum laboreſatum, hoc idem filiorum induſtria colatur, floreat, matureſcat, proficiat, perficiatur; & priſca illa Cæleſtis philoſophię dogmata a poſteris excurentur, limentur, poliantur. Sed quoniam infinita ſunt quę in hanc eandem ſententiam ad iſtos coarguendos in* ΣΠΟΥΔΑΣΜΑΤΟΙΣ *collegimus: ſuperſedeo Lector.*

VIDE Baſil. Homil. de Legen. Gentil. libb. Chryſoſt. Comment. in Geneſ. 13. Nazãz. lib. de Spir. S. ad Amphiloc. Orige. Homil. 2. in Gen. & Epiſt. ad Afric. Euſeb. lib. 7. ca. 8. de præpar. Euang. Orig. apud Hiero. lib. 5. Comm. Iſai. ca. 6. Euſeb. hiſtori. Eccl. lib. 8. ca. 2. Auguſt. lib. 7. de Doct. Chriſt. ca. 15. Epiphan. Hereſſ. 15. 61. 65. 56. 78. Orig. Homil. in Math. & hiſtor. Suſan. Theodor. lib. 1. Græcar. affect. ad calcem. Orig. Homil. 11. & 12 in Genes. Iſich. li. 7. in Leuit. c. 21. Nazanz. Orat. quod dicerent Conſtantinop. ſolium affectare. Eliam Cret. in ſcholijs Naza. Lirinenſ. lib. 1. con. hære.

DE

DE FORTI MVLIERE ALPHABETVM ex vltimo capite Prouerbiorum.

Vulgata Editio.

ALEPH, Mulierem fortem quis inueniet? procul & ab vltimis finibus pretium eius.

BETH, Confidit in ea cor viri ſui & ſpolijs non indigebit.

GVIMEL, Reddidit ei bonum & nõ malum omnibus diebus vitæ ſuæ.

DALETH, Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.

HE, Facta eſt quaſi nauis inſtitoris, de longè portans panem ſuum.

VAV, De nocte ſurrexit, deditque prædam domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis.

ZAIN, Conſiderauit agrũ & emit eum, & de fructu manuum ſuarum plantauit vineam.

CHET, Accinxit robore lumbos ſuos, & confortauit brachia ſua.

TETH, Guſtauit & vidit quod bona eſt negotiatio eius, & non extinguetur in nocte lucerna eius.

IOD, Manum ſuam miſit ad fortia & digiti eius apprehenderunt fuſum.

CAF, Palmam ſuam aperuit inopi, & manum ſuam extendit ad pauperẽ.

LAMED, Non timebit domui ſuę a frigoribus niuis, quia omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.

MEM, Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentũ eius.

NVN, Nobilis in portis vir eius, cum ſederit cum ſenioribus terræ.

SAMECH, Syndonem fecit & vendidit, cingulũ tradidit Cananeo.

HAIN, Fortitudo, & robur indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo.

PE, Os ſuum aperuit in ſapientia, & lex clementiæ in labijs ſuis.

SADIK, Cõſiderauit ſemitas domus ſuæ, panem otioſa non comedit.

QVOF, Surrexerunt filij & beatiſſ. prædicauerunt, vir eius & laudauit eam.

RES, Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas.

SIN, Fallax gratia & vana eſt pulchritudo, mulier timens Dominum ipſa laudabitur.

THAV, Date ei de fructu manuũ ſuarum, & laudent eam in portis opera eius.

Hebræorum verborum vis, fœcunditas, energia.

ALEPH, Mulierem ſtrenuam, Roboris, Copiarum, Opulentã, Probã quis inueniet? cum longe ſuperet gemmas, Carius ſit carbunculis pretium eius.

BETH, Confidit ei cor, Animus mariti eius, & ſpolia non deficient.

GVIMEL, Reddidit ei bonum, & non malum; omnibus diebus vitæ ſuæ.

DALETH, Quærit lanam & linum, conficitq; ſtudio, Voluntate, Deſiderio manuum ſuarum.

HE, Eſt ſimilis nauibus negotiatorũ plusq̃ è longinquo portat panẽ, Cibũ ſuũ.

VAV, Et ſurgens dum adhuc nox, dedit eſcam Pradã domui ſuæ, & penſũ, Diurnum, Demenſum, Præceptum, Quotidianum cibum, Sportulam puellis ſuis.

ZAIN, Cogitauit agrum & comparat eum, de fructu manuum ſuarum plantauit vineam.

a CHET

CHET, Accingit robore lumbos & confortauit brachia ſua.

TETH, Guſtau t & vi. quo. bo. negot. ei. no. extin. in noc. luc. ei.

IOD, Manus ſuas immittit ad Verticulum, Rectitudinem, & palmæ eius apprehenderunt fuſum, Suſtentarunt ſceptrum, Baculum.

CAF, Volam ſuam expandit pauperi, & manus ſuas extendit egenti.

LAMED, Non timet familiæ ſuæ a niue: nam tota familia ipſius veſtita eſt duplicibus Diploidib. Lanis, Coccineis, (Eſcarlata.)

MEM, Stragula, Tapetia, Cadurcia, Torques aureos (Sartales) Vela penſilia fecit ſibi, xylinum & purpura indumentum eius.

NVN, Notus eſt in portis maritus eius, cum ſederit cum ſenioribus terræ.

SAMECH, Syndonem conficit ac vendit, & cingulũ tradidit negotiatori.

PE, Os ſuum aperuit in ſap. & lex, Doctrina clementiæ in labijs eius.

SADIK, Speculatur ſemitas, Itinera, Rationes, Mores domus ſuæ, cibum pigritiarum non comedit.

QVOF, Aſſurgunt filij eius, beatam prædicant, & maritus eius laudat eã.

RES, Multæ filiæ, Fœminæ congregarunt diuitias, Fecerunt ſtrenuè, tu aſcendiſti ſuper omnes eas.

SIN, Fallax, Falſitas gratia, & Vana, Vanitas eſt pulchritudo, mulier timens Do. ipſa laudabitur.

THAV, Date ei de fructu manuũ ſuarum & *laudent eam in portis opera eius.*

Editio LXX. Symmachi, Theodotion. Aquilę interpretationibus, charactere vario interſperſa.

Mulierem fortem quis inueniet? precioſior eſt precioſis lapidibus quæ talis eſt. confidit ſuper eam cor viri eius, quæ talis eſt, ſpolijs pulcris non egebit.

Operatur enim viro ad bonã, omni vita.

Quæſiuit *Filans cum inueniſſet* lanam & linum, fecit quod vtile eſt, in conſilio, Voluntate manuum ſuarum,

Facta eſt tanquam nauis mercatorum exercens de longe: congregat autem de longe ſuas diuitias, VITAM.

Surrexit de noctibus, *dum adhuc eſt nox* & dedit Eſcas domui, & *Opera, Conſtitutum Præceptum, Penſum, Quod conuenit* ancillis.

Conſiderans agrũ emit, & de fruct. man. ſuarum plantauit poſſeſsionem. Præcincta fortiter lumbum *Dorſum* ſuum, firmauit, Roborauit, Durauit brachia ſua ad opus Et guſtauit quia bonum eſt operari *Negociari*, & non exting. lucerna eius nocte.

Cubitos ſuos extendit ad vtilia, *Fortia*, & manus ſuas *firmat* ad fuſum.

Man. ſuam aperuit in. & palm. ſua. extendit ad pauperem.

Non eſt ſollicitus de ijs quæ in domo vir eius ſicubi moratus fuerit, omnes enim qui ab ea, induti ſunt. induuntur.

Duplices veſtes, Villoſas, Lænas, Chlamydes groſsiores, Periſtromata, Tapetia fecit viro ſuo, de byſſo & purpura ſibi indumẽta.

Conſpicuus autẽ fit vir eius in portis, quandocunque ſederit in conſeſſu cum ſenibus habitatoribus terræ.

Syndones fecit & vendidit, cingula Chananæis, *Zonam Phœnicibus.*

Os ſuum aperuit attente, *In ſapientia*, & legitimè, & ordinem poſuit linguæ ſuæ.

Fortitudinem & decorem induit, & læta eſt, *Lætabitur, Ridebit* in dieb. nouiſſ.

Conſtrictæ manſiones, *Conſiderat itinera* domus eius, cibos pigros, *Panem ſocordiæ* non manducauit.

Os autem aperuit ſapienter & congruenter legibus, eleemoſina autem eius ſuſcitauit filios eius, ſurrexerunt filij eius, & ditati ſunt, beatificauerunt eam, & vir eius laudauit eam.

Multæ filiæ acquiſierunt diuitias, *Fecerunt virtutem, Potentiam* tu autem emines, ſu pergreſſa es vniuerſas.

Fallaces gratiæ, & vana pulchritudo mulieris, mulier enim intelligens benedicitur,

timorem

timorem autem Domini iſta laudet *Timens Doſſa laudabitur*.

Date ei de fructibus labiorum *manuum* eius, & laudetur in portis vir eius, *& laudent opera* eius, & laudabunt eam in port. opera eius.

E Vetuſtiſſ. Armeniorum lingua & charectere M. Antonij Abagari Biblijs ante annos 800. ſcriptis.

Mulierem ſani cerebri ſi quis inueniat: pretioſior ea eſt, lapidibus pretioſis.

Sollicitum eſt in eam cor viri ſui, nec requiret ea multa ſpolia.

Operatrix enim eſt viro ſuo tota vita, in omni bono, & non in malo.

Reperit cum eo ſyndonem, & dealbauit manibus ſuis.

Et facta eſt ſicut nauis quæſtuoſa, lucrum ferens, de longe congregans Poteſtatem.

Vidit agrum pulchrum, & emit eum & de fructu manuum ſuarum operatur terrã.

Accingit potenter femur ſuum, immittit brachium ſuum ad opus.

Et guſtat quoniam dulce eſt operari, & non extinguetur in omnibus noctibus lucerna eius.

Manum ſuam miſit ad vtile, & digitos ſuos ad indeſinenter dandum.

Manum ſuam aperit pauperibus & fructum diſpergit inopibus.

Nihil timebit domui ſuæ vir eius, cum alicubi moram trahet.

Quoniam omnes qui cum ea ſunt, induti ſunt duplicibus calciamentis.

Fecit viro ſuo byſſum & purpuram, & animæ ſuæ cingulum.

Conſpicuus eſt in portis vir eius, quando ſederit in concilio in medio ſeniorum, qui incolunt terram.

Syndonem fecit & vendidit, & cingulum fecit Chananæo.

Os ſuum aperuit cum modeſtia & ſapienter, & legem poſuit linguæ ſuæ.

Fortitudinem & decorem induta eſt, & lætabitur in die nouiſſimo:

Confirmatæ ſunt ſemitæ domus eius, & panẽ otij non comedit.

Os ſuum aperiet ſapienter & ex legum præſcripto, & miſeratio eius eriget filios ſuos, & exaltabit; & vir eius prædicabit eam, & dicet.

Multæ filiæ acquiſiuerunt magnificentiam. Multæ fecerunt iuſtitiam; Verum tu ſupergreſſa es vniuerſas.

Fallax gratia, & vana pulchritudo mulieris non eſt in te: Mulier enim fidelis, & ſapiens benedicetur. Timentes dominum laudat ea.

Date ei de fructu labiorum ſuorum, & laudabitur in portis vir eius;

Quoniam ſemitæ viri in conſpectu eius erunt, & proſperabitur in ſæculum ſæculi.

S. AVGVSTINVS.

LEGE libros propheticos omnes, non intellecto Chriſto, quid tam inſipidum & fatuum inuenies? intellige ibi Chriſtum, non ſolum ſapit quod legis, ſed etiam inebriat, mutans mentem a corpore, vt præterita obliuiſcens, in ea, quæ antè ſunt, extendaris.

IOA-

IOAKIM ET ANNAE FILIAE MARIAE VIRGINI DEI GENITRICI AETERNI PATRIS SPONSAE AVGVSTISSIMO SPIRITVS SANCTI SACRARIO GENERIS HVMANI BONO ATQVE SOLATIO SACER COMMENTARIVS.

DE

B. VALVERDII DE SANCTISS. VIRGINE in Caput vltimum Prouerb. Salomonis COMMENTARIVS.

1. *MVLIEREM fortem quis inueniet? procul & de vltimis finibus pretium eius.*

CELEBERRIMO hoc carmine, quod optarit Vates, ad poſteritatis memoriam eſſe quamcommendatiſsimum, vt cætera quidem ſunt, quæ Alfabeti literarum ordine ſcribuntur; aliquis fortaſsè, neq. id iniuria exiſtimare poſsit, voluiſſe eum, profuſiùs & illuſtriùs explicare, quæ de mulieris officio ſcripta ſunt ab Oeconomicis, & ipſe breuiùs & obſcuriùs alibi dixiſſet: *Sapiẽs mulier,* non tam externa ſtructura, *ædificat domum ſuam*, quàm dum ſedulitate, & recta familiæ inſtitutione, omnibus modis ſartam tectam tuetur. *Inſipiens* autem dum negligentia, vel luxu, & mala adminiſtratione omnia deperire ſinit, ac nimio ſumptu redigit in pauperiem viros: *manibus ſuis deſtruit eam.*

SED quoniam Vates hic eximius, quamuis varius, multiplex, tectus, inuolutus, ſuo ſe indicio prodit; cum multa ſint, quæ in ſolam Virginem poſsint conuenire, neque enim in extremo, mulieris huius robur & vigilias, ſolertiam, & induſtriam, agrum mollitum, ſubactum, bene cultum, vineam ſarritam, ancillarum penſa, veſteſq. purpureas & byſſinas, aut nobiles natales, non gratiam vultus, & oris venuſtatem, omnẽ deniq. externam pulchritudinem vllius eſſe pretij, ſed quæ ſit planè Dei timens, eam omni laude dignam eſſe dicit: ex eo ſanè oſtendit, ſe, ijs omnibus, de Virgine incomparabili ſub Metaphora locutum.

QVANTVS enim Salomon, quamq. varius fuerit & multus, Aenig-

matis ſoluendis proponendis, & Diuini ſcriptores, & externi, vti dicebam, abundè meminerunt. Quæcumque, inquit, quantumuis excellentia, maxima, & eximia dicturus ſum de ea, quam hoc Alfabeto aggredior celebrare, ex vno Dei timore cuncta profluxerũt; ſine quo, haud magni ſunt planè faciẽda. Multas enim legimus viris morigeras, fuiſſe operias nauas & induſtrias, familiamq́. rexiſſe, ſed nemo exiſtimet, de iſtis, ſeriò fuiſſe me locutũ; ſed de ea vna, quæ Domini ſit metuens. hoc enim, illius quam nunc mihi propono, omniumq́. mulierum laudes, œncomio continentur. Ita enim intelligo, ſiue abũdent iſthæc, ſiue abſint omnia, in Dei timore, omnem iſtius laudem & gloriam eſſe ſitam.

NAM Salomon, ex occaſione matris, cuius præceptis paulò ante fuiſſet eruditus: Noli Regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum; Ne dederis mulieribus ſubſtantiam tuam; & quæ eiuſdem modi plura ſubſequuntur, ſubiungit laudationem eximiæ illius & maſculæ Virginis, quam animo ſpectabat, & cui ſimilem ſe vſquam gentium poſſe reperire deſperabat. Nam qui Allegorias conſectati ſunt, eoque audacia & temeritate prouecti, vt mulierem hanc vel Legem Moſis, vel materiam primã, viri, ideſt formæ domicilium intelligi voluerint: ad agnatos & gentiles ſunt planè deducendi.

NAM cum diuinum ingenium Salomonis, cunctos ſuorum ac ſuperiorum temporum Vates, ea virtute, qua quiſque ipſorum eſſet eminentiſsimus, longiſsimè ſuperaret; & natura duce, & patris diſciplina, & diuino in primis afflatu ad ſcribendum duceretur, quamquam & Dei beneficia, & Verbi in carne ſuſceptum miniſterium, & Crucis fructum, & opimam prædam populoſq́. innumerabiles, naturalis oliuæ ramis inſerendos, patris inquam Theologiam ſublimem & eximiam, & eius oracula, arcanis verbis atq. ſententijs comprehendiſſet: ſcriptiones tamen ſuas non ſatis perfectas eſſe arbitrabatur, niſi altiſsimarum cogitationũ illud quaſi pelagus, & mare, quod animo concepiſſet, totum in Virginẽ effunderet; & concentu planè diuino, ac admirabili quadam muſica prędi[t]us, quam tota mente atque animo intuebatur, claris & apertis verbis, vt nulla ſupereſſet difficultas, celebraret Matrem noſtri Redemptoris; patriſq. exemplo verbum illud bonum nobis eructaret: *Mulierem* talem, tam præcellentem, & eximiam, tam fortem & ſtrenuam, tot tantarũq́. virtutum choro & comitatu ſeptam, tot opibus inſtructam (quod omne eſt CHAIL) vt hæc eſt noua Eua, Patriarcharum proles, IoaKim & Annæ filia, quis facile poſsit inuenire? quis caſu, & fortuito, aut magno etiã labore, & ſtudio conquiſitam, credat vſquam gentiũ poſſe reperiri?

ET certè: *Quis inueniet?* exagerationem magnam habet, vt illud: Quis det mihi fratrem meum ſuggentem vbera matris meæ? frater Salomonis

monis Chriſtus eſt. eiuſdem populi & gentis filius & alumnus: Deſcendat, inquit, frater meus in hortum ſuum. Quem in ſua venientem neq. receperunt, neq. locum quidem vllum habuit, vbi caput poſſet ponere, quemnam eius hortum dicis, Vatum præſtantiſsime? quas deſcriptiones arborum? quæ tu amœna vireta, fortunatorum nemorum, ſedeſq. beatas?

SI Deus in domibus eius cognoſcetur, carnē indutus, hoc enim eſt: Cùm ſuſcipiet eam, &: Domus mea, idem ipſe clamabat, domus orationis vocatur, hunc ego Libanum dico, huc voco, huc poſtulo deſcendat. Deſcendat in templum ſuum. Certè Iſaias, Libanum appellat. Et Libanus, inquit, non eſt ſufficiens ad ſuccēdendum, & animalia eius nō ſufficiunt ad holocauſtum. Thus Hebræi LIBANON vocant. hoc ergo dicit. niſi deſcendat frater meus in hortum ſuum, ſeq. ipſum Patri ratam rationabilem, acceptabilē hoſtiam facere dignetur: neq. taurorum, neq. vitulorum quātauis multitudo, nulla thymiamatū, nulla holocauſtorum, nulla fumi nebula, non thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij virgula quotidiana, iugis, & continua, præſtare nobis poterit peccatorum placationem.

SOLVS ille poterit, qui in Cæli nubibus, humana figura Danieli palam ſe dedit aſpectabilem, & ad Antiquum dierum peruenit, VKDAMOHI HAKREBVHI, Et coram illo obtulerunt eum, & oblatum donum miratus eſt Pater (Romana canit Eccleſia) quod & tanta dignitas offerebat, & quod offerebatur nulla macula fœdebatur. nam & ſuis manibus ſuſcepit oblatum, & ſuæ ſedis fecit eſſe participem.

QVOD ſi Agnus occiſus eſt ab origine mundi; & elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, cumq. non dum eſſent abyſsi, incomparabilis Virgo, noſtrum omnium ſpiritalis mater erat: iam tum Chriſtus, Salomonis quodam modo erat frater, &, vt in carne Fratrem ſuggētem Matris vbera: ſic etiam Dei matrem Virginem ſuperbenedictam, infantem Deum lactantem ſacro vbere, aliquando tandem videre peroptabat.

QVIS ergò ait, det mihi te vt fratrem? quis porrò *Mulierem*, non illam, mortuorum potius quàm viuentium matrem, ſed nouam illam Euā, nouæ prolis, ſanctioris populi regeneratricem: *Quis inueniet?* quis det mihi videre? illa perfrui? genibus prouolutum, venerabundum adorare?

„ *Cogito, quonam illam curram quæritatum. certa eſt res*
„ *Menſq. mihi illam quærere, quoquo hinc inuenta eſt gentium*
„ *Neq. mihi vlla obſiſtet amnis, neq. mons, neq. adeo mare*
„ *Nec calorem, nec frigus metuo, neq. niuem, neq. grandinem*
„ *Imbrem perpetiar, laborem ſufferam, ſolem, ſitim,*
„ *Non cedam, neq. quieſcam vſq. noctu, neq. diu*
„ *Prius profectò quàm aut illam, aut mortem inueſtigauero.*

HIC eſt enim τοῦ MI IMSA *Quis inueniet?* ſignificatus & vis.certè ad rem omnium maximam, multiſq. & magnis difficultatibus obſtructam Arcana lingua frequenter ſolet adhibere. Locos recitabo: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? ſic qui ieiunat in peccatis & iterum eadem facit quid proficit humiliando ſe? orationem illius quis exaudiet? &: Quis aſcendit in cœlum, atq. deſcendit? quis continuit ſpiritum in naribus ſuis? quis colligauit aquas quaſi in veſtimento? quis ſuſcitauit omnes terminos terræ? Rurſus: Arenã maris, & pluuiæ guttas, & dies ſæculi quis numerauit? Item: Quis nouit ſpiritum hominis ſi aſcendat ſurſum? hoc ſenſu (obiter iſtud explicemus) quis proprij ingenij vi, atq. præſtantia, aut maximarum artium ſciẽtia, & cognitione, vllo modo poſsit comprehendere: quo tanquam alarum remigio animus, cum euolat è corpore, perrumpat immmenſa aëris ſpatia, & celeri impetu volatuq. feratur, ac penetret cuncta, & magno iudici ſe ſiſtat. quod igitur his & alijs locis ſanequam multis, eſt animaduertere, illud: *Quis inueniet?* habet hyperbolen inſignem.

NAM Mulieris appellationem fuiſſe dignitatis pleniſsimam; ſexum potius & ætatem, quam quæ viro alligata ſit, ſignificaſſe: non modo ſcriptores noſtri, ſed alieni etiam, & externi docuerunt.

PRODEAT vnus inſtar omnium, princeps & anteſignanus Origenes: Vt vir is appellatur, qui adoleſcentiæ tempus exceſsit, etiam ſi vxorem non habeat, cuius vir eſſe dicatur: eadẽ ratione Virgo quæ pura & illibata permanſit: de ſola ætatis maturitate Mulier nuncupatur.

RVRSVS: Apoſtolus cum factum ex muliere dicit, Mulierem non pro corruptela integritatis, ſed pro ſexus indicio nominauit. Eſt porrò ætatis iſtud vocabulum, eius ſcilicet, qua de femineo ſexu, de annis pubertatis exceditur, & ad id tempus, quo habilis viro videatur, eſt trãſitus.

HYERONIMVS: Miſit, Deus filium ſuum factum ex muliere. quòd ſanctam, & beatam matrem Domini, Mulierem non Virginem nominauit: idem & in Euangelio ſcriptum eſt, quando vxor appellatur Ioſeph. non enim neceſſe erat quaſi cautè, & timidè Virginem dicere, cum Mulier ſexum magis ſignificet, quam copulam viri.

AVGVSTIN. Ad Leuiticum: Cùm mulier vouerit votum Domini, &c. Hic apparet Mulierem fœminam dici, ſi Virgo ſit more Scripturarum. Iterũm: Et omnem multitudinem mulierum &c. Nuſquam certius apparet Hebræa locutione, Mulieres etiam dici Virgines ſolere. Rurſus: Et animæ eorum à mulieribus &c. Et hic, ait, ſuperior locutio confirmata eſt, Mulieres dici, etiam quæ non cognouerunt cõcubitum Viri, ideſt Virgines.

VIRGINEM ergo vocant Diuinæ literæ Mulierem, ſed viro iam habilem

habilem & maturam. nec dum enim patientiæ maritalis leges ſubierat, cùm: Mulier; inquit Adam, quam dediſti mihi dedit mihi de ligno. & Abraham puerum mittens in Meſopotamiam, vt acciperet filio vxorem Virginem, & puer curioſius percunctaretur, ait: Quid ſi noluerit mulier ſequi me?

NAM Mulierem pro vxore vix apud Latinos reperiri arbitror. Vnum eſt apud Cyprian. qui citat ex Geneſi: Quia audiſti vocem mulieris tuæ; vbi Latini ſermonis peritiſsimus, Mulierem pro vxore ponit.

PORRO Virginem à Salomone Mulierem appellari, minus dubitabit, qui externos etiam ſcriptores Virginem pro muliere, quæ virum iam nouit, ſumere intellexerit. nam de Paſiphaë Virg. tauri amore capta:

Ah virgo infelix, quæ te dementia cæpit?

ET Salluſt. Interim Hiempſal, reperitur occultans ſe in tugurio mulieris ancillæ. mulierem ancillam dicit, quod Homerus δμῶα γυναῖκα de Penelopis ancillis, quæ ſe procis vulgauerunt.

FVISSE porrò Mulieris appellationem pleniſsimam dignitatis, apud Paulum reperies; qui vt fœminarum quæ Apoſtolos ſuis facultatibus ſuſtentabant, pudicitiam, & dignitatem oſtenderet: Nunquid, ait, non habemus poteſtatem ſororem mulierem circunducendi? poſſumus, inquit, quis enim vetat? eas circumferre; at per vniuerſum orbem diſcurrentem ſequi, à nobis permiſſæ non ſunt.

EST & illud dignitatis: Mulier quid ploras? & ſæpe apud Homerum honoris compellatio: ὦ γύναι; & Sophocles, vbi Oreſtem loquentem facit: ἴδ᾽ ὦ γύναι; Ibidemq; Chryſothemis, ἐγὼ γυναικός. Et pedagogus: ξέναι γυναῖκες. Certè enim cum ſic loquuntur, quaſi alienam videntur compellare, cuius nil aut parum voluntati debeant concedere.

HINC Cæſar apud Dionem, cum nollet Cleopatram Reginã appellare, neque verò humili aliqua appellatione vti, præſertim ne fortunam videretur exprobrare, neque enim vt nunc, Dominas dicere mos erat, Mulierem, victam ipſam Reginam, appellauit.

ITEM Phauorinus apud Agellium, cum vxorem Senatoris ex familia nobiliori auditoris ſectatoriſq; ſui, inuiſiſſet è puerperio laborantem: Nihil, inquit, dubito quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Id cum mater puellæ pernegaſſet, & adhibendas pueros nutrices diceret: Oro te, inquit, mulier, ſine eam totam integram eſſe matrem filij ſui.

QVOD ſi quis adhuc ſcrupulus reſtaret, laudatiſsimam Virginem Mulierem, hic eſſe κατ᾽ ἐξοχὴν accipiendam, lecto Iſaiæ loco eximi eũ neceſſe eſt. Nam vbi Iudæos clara & aperta oratione adeò, vt nihil contrà dici poſsit, redarguit atque reprehendit, quòd filiam IoaKim & Annæ Virginẽ ſuperbenedictam, ſine viro parituRã non eſſent credituri: *ISAH*

Mulie-

Mulierem appellare non veretur, quæ Virgo tamen ipſa ſemper exſtitiſſet.

VAE, qui contradicit fictori ſuo teſta de Samijs terræ. nunquid dicit lutum figulo, Quid facis? & opus tuum abſq. manibus eſt. Filij, inquit, mei natiuitas in carne, abſq. manibus eſt, Lapis eſt abſciſſus de mõte ſine manibus, ſecundus homo eſt de cœlo cæleſtis, templumq. nec manufactum, nec huius creationis. Id ergo non erant credituri, qui videntes opera planè incredibilia, exprobrauerunt tamen inimici Domini, exprobrauerunt commutationem Chriſti ſui. Blaſphemauit. quid adhuc egemus teſtibus? quia filium Dei ſe fecit.

EN hominem ſpurcum, Sacrorum contemptorem. procul hinc recede Antichriſti præco, & Anteſignane. tu princeps Synagogæ turbulentę, & omnibus tempeſtatibus expoſitæ, tu, non Pontifex, ſed paries dealbate, qui Dauidem legiſti: Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes, hocne commendatione dignum tandem protuliſti? ſed quid non à te debuit pol lutum proficiſci? quid non profanum? quid non vile? abiectum? parum dico, quid nõ potius ſpurcum? tetrum? & immane? Tu cænum & lutum contradicis fictori tuo? teſta de Samijs terræ. nunquid dicit lutum figulo, Quid facis? qui non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, quomodo blaſphemauit, quod filium Dei ſe fecit?

CVM dicat ipſe Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Ego ſum plaſtes eius, ego ipſe figulus: lutum; maſſa generis humani; luti huius gloria, Virgo excellentiſſima: quid oculus tuus nequam eſt, quod ego bonus ſum? non tu me permittes meo iure vti? terram meo arbitratu, fingere? refingere? meo, inquam, rore perfundere, atque fæcundare? & Verbum quod egreditur de ore meo, ſicut imber deſcendit de cœlo, in terram iſtam mittere? vt aperiatur tandem ſine manibus, & germinet Saluatorem.

VAE qui dicis patri, quid generas? & LAISAH mulieri, quid parturis? quomodo tu inquam, edito filio, virginem te eſſe profiteris? qua fronte prædicas eſſe ſine manibus? non iſtius fabri, ſed ipſius Dei filium? quid tu porrò toties Deum vocas patrem? cum: Mater tua, & fratres tui foris expectent te.

SED inſtat, & vrget magis ſtultam furioſorum ſynagogã tetram, atq. impiam: Ventura interrogate, ò homines nequiſsimi, imò nequiſsimorum hominum perditiſsimi magiſtri: Ventura interrogate ò homines à Deo, & illius Scripturis prorſus alieni, vel potius Deo, & religioni infenſi, & inimici; qui non modo illum, à quo omnis Paternitas in cœlo & in terra, ſummum Iſraelis Deum, quem falſo gloriamini vobis eſſe notum, de quo porrò legiſtis: Ego qui alios parere facio, ipſe ſterilis ero? ſterilem tamen illum, ò monſtra & portenta Diaboli, ſterilem, inquam, eſſe vultis,

& Chri-

& Chriſtum patris filium, exq. Deo Deum, eſſe non permittitis, oreq. execrandro, prophano, atq. polluto Patri inſultatis, ac dicitis, Quid generas? ſed, vt nomen etiam, & memoriam eius Matris, quo audito, vobis

refugit ſanguen, atque exalbeſcit metu,

ſi fieri poſſet extinguatis: mulieri inquam, dicitis: Quid parturis? Vos, Vos ergò homines fanatici, inſaniſsimi, vt iſtud vobis os impurū obſtruatur, omniſq. iniquitas oppilare poſsit os ſuum: Ventura interrogate. Cùm ſummus ille plaſtes vniuerſum genus hoīum ad vitam reuocabit, operiq. manuum ſuarum porrigens dexteram, diſsipata coget, & compinget oſſa ad os, Ego enim, ait, plaſtes, & lutum in manu mea; cùm è terræ ruderibus & parietinis, cadauerum ſtrues, moles, & aceruos, pellem ſuper inducens, mittenſq. ſpiritum ſuum, ad faciendum verbum eius, ad audiendam vocem verborum eius, excitabit: nū illa reſpondeant? ſe, quæ iam conſumpta ſint, quæ nulla planè extent, quaſi attentè illius tubæ ſonum expectarent nō poſſe proſilire. ac non potius è locis ſubterraneis vti fulgura prorūpent? & vocanti reſpondebunt? At tanti huius operis vnus ego artifex, formator, architectus.

INTERROGATE item preterita, cùm manus mea tetendit cœlos, paraui mihi aliquos notos & amicos? aduocaui ſocios, qui adeſſent laboranti? oneris partem ſuſtinerent? opere feſſum, fatigatum ſubleuarent? Quid? cum omni cœlorum militię mandarē, pręceptumq. ponerem, quod non tranſgrederentur: oppoſuit ſe aliquis noſtrę voluntati? imperium detrectauit? quid ergo audeat lutum mihi ſe opponere? quomodo tu filiumͦ? & in quo vtero generas? & Ioakim & Annę filiæ, Angelorum Dominę ac Reginę dicere: quid parturis?

VIRGA potuit contra naturam, ait Auguſt. nuces educere, & Virgo Sancta Maria, non potuit contra naturam iuſſu Dei filium generare? dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quomodo arida virga floruit, fronduit, & nuces protulit; & ego dicam ei, quomodo Maria virgo Dei filium concepit, & peperit. profectò Iudæus nec conceptum virgæ poterit explicare, nec Virginis partum.

HOC vnum Bernardus ait, de virgine, & in Virgine factum miraculum, quot miracula prçuenerunt? quot oracula prçmiſerunt? Quod enim Moſy monſtratuum eſt in rubo, & in igne, Aaron in virga & flore, Gedeoni in vellere, & rore, hoc apertè vidit Salomō in Forti Muliere, & pretio eius.

FORTEM dici etiā poteſt, prędiuitem, copioſam, opulentam, virtute, probitate, illuſtrem & inſignem. Nám CHAIL, animi & corporis robur, militares copias, opes & facultates ingentes, omnium deniq. virtutum cœtum, & comitatum ſignificat.

NAM quod ad huius carminis extremū, legimus in Codicibus Latinis

nis multæ filiæ cõgregauerunt diuitias, Hebraicè eſt: Fecerunt *CHAIL*; eſtq. germanum & proprium, Strenuè ſe geſſerunt, virtutis exemplo alijs præluxerunt, fueruntq; ſuis dotibus conſpicuæ. & in Ruth, Erat viro Elimelech conſanguineus homo *CHAIL*; potens & magnarum opum, vel proprius, Spectatę virtutis. & Booz ad eam: Nouit omnis populus meus te mulierem eſſe *CHAIL*, ſtrenuam, probitate inſignem, & rectè Vulgatus Interpres: Vt ſis virtutis exemplum.

NON ergò ea mulier corona eſt viro ſuo, vt ait Scriptura:

quæ nunquam ceſſat ex induſtria,

„ *Poſtquam illuxit aurora, aut tergeri, aut ornarier,*

„ *Poliri, expoliri, pingi, fingi, inuenuſta ne ſiet.*

non ea, cuius viro negotiandum ſit, aut nauigandum, foriſq. & ſub dio laborandum, vt

„ *Illas magnas factiones, animos, dotes dapſiles,*

„ *Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,*

luxum deniq. & delitias inexplebiles ſuſtentet inuitus; non ea, inquit, corona eſt viro ſuo, ſed,

„ *Morigeræ vxoris virtus cui contigit omnis*

„ *Fama pudicitiæ, lanificaq. manus.*

„ *Coniugij fides, & natos cura regendi*

„ *Et grauitas comis, lætaq. ſerietas,*

de qua deniq. mentiri fama veretur, eam Coronam viri, Mulierẽ *CHAIL* ſiue exercitus, iure optimo dixeris, Exercitum porrò virtutum chorum, & comitatum intelligo.

IAM homines ſtrenuos, nauos, & induſtrios, virtute & animi robore pręſtantes, etiam viros *CHAIL* Arcana lingua vocat; quales optabat Pharao inter fratres Ioſeph, quos ſuis poſſet paſtoribus præficere.

ET quos dicitur adhibuiſſe Moyſes regendo populo Vicarios, adminiſtros, item appellat viros *CHAIL*, virtute potius præcellentes, quam quod eſt apud LXX. δυναμένους potentes ſcilicet. nõ enim viribus aut velocitate corporum res magnæ geruntur ſed conſilio, auctoritate, ſententia. hãc certè τοῦ *CHAIL* interpretationem legimus: Timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam; quas virtutes Moſem, vt Sapientiæ Aegyptiorum peritiſsimum ex faciei, & vultus lineamentis, totiuſq. corporis conformatione deprehendiſſe: auctor eſt Ben Iochay auctor vetuſtiſsimus.

NAM ſi *CHAIL* de animi robore, & fortitudine libeat accipere: quã fortem eſſe oportuit, quæ vna cæteros omnes, quantamuis ſtrenuos & inuictos Dei milites, incredibili tollerantia ſuperauit?

ETENIM cùm videret in tanta celebritate, maximo feſto, incredibili

dibili populi frequentia pendere, probris lacerari, vulnerari mortuum, ſanguinis & aquę vndas ex eius corpore profluere quem Deum eſſe ſciret, & proprij ſanguinis alimonia ſuſtentaſſet, cuiuſq. in corpore, cuiuſq. ex ſanguine concretus homo, & coalitus eſſet, ſpiritumq. duxiſſet in animū atq. in corpus ſuum, ex corpore & animo ipſius, quaſiq. eandem indolem configuraſſet; cùm videret, inquam, in extremis doloribus, in facinoroſos verò nil tale perpetrari, inſultātibus porrò: Maria iam filius tuus mortuus eſt, tacitam ſemper ſublatis intétiſq. in eum oculis, velut amiſſo matris ſenſu, nihil eā legimus muliebre dixiſſe aut reſpondiſſe, quam fortem illam eſſe oportuit? quam inuictā, inquā, eam exiſtimabimus fuiſſe? quam idem facer hic Vates, cùm infinitis aliis extuliſſet laudibus, tum in eiuſmodi deinceps verba prorumpit, quibus eam depingit progredientem quaſi Auroram, pulchram vt Lunam, vt Solē autem claram, terribilem porrò ac metuendam, non ſecus quam caſtrorum aciem ritè atque legitimè ordinatam.

SI *CHAIL* eſt exercitus, id eſt virtutum comitatus & chorus, vt certè eſt, quid quæſo illa vnquam maius aut admirabilius, vllo vnquam tempore inuentum eſt? ſeu aliquando inueniri poterit? quid quæſo, vlla de fœmina tam egregium? tam amplum? tam laudabile? tam ſingulare atq. magnificum? tam extra conſuetudinem aliarum feminarum poſitū, verbis dici poſsit, quod ſuis innumerabilibus eximijſque virtutibus, excellentia & maieſtate ſua non ſit ducendum inferius? non enim cùm Mulierem *CHAIL* virtutis & probam dicit, ſolum id dicit, quod vulgare, quod obuium, quodq. in promptu eſt, Habebit ſua ætas quam omnibus omnium ætatum eximijs feminis poſsit anteponere; ſed hoc dicit, quod tot temporum ac ſæculorum ætatibus, perſonat & ſemper perſonabit Catholica Mater Eccleſia: Quæ angelos vincit puritate, & omnes ſanctos ſuperat pietate, talem inquam mulierem, alicubi quis poſsit reperire?

NAM cuius ab infantia corpus animamq. ſanctiſs. Spiritus ille ſanctus liberalis, & munificus ita impleuerit, penituſq. eam occuparit, vt dignū fecerit ſe ipſo domicilium: num exiſtimanda eſt, filia hæc Dauidis & Abrahæ Virgo prudentiſsima, aliquid vnquam tanto incola & habitatore indignum admiſiſſe?

NON de eo Eccleſia diuinitus edocta, in eximijs eius laudibus vſurpare conſueuit? Adiuuabit eam Deus mane diluculo, ideſt: Cum eſſem paruula placui altiſsimo, & cum ætatis incremento virtutum omnium incrementa coniunxi.

NAM vt ſi æternus pater, omnes mulieres filio ante oculos poſuiſſet, eique pollicitus fuiſſet, quam ſibi is omni ex illo numero delegiſſet, eam illi părentem, & genitricem futuram, quam potius matrē quam Ioakim, & Annę filiam, Mariam ſibi ſumeret, is mediusfidiùs non habuiſſet; de qua

quidem nunc,etiam ſi nihil aliud dicerem,exiſtimandum tamen eſt,admirandam, atq. Diuinam hanc Virginem ipſam fuiſſe; ad quam quidē procreandam,illius temporis longè prēſtantiſsimus omnium virorum vir,longè lectiſsima omnium fœminarum fœmina,Dei immortalis voluntate cōueniſſent, eiq. parentes extitiſſent.

NON enim temerè, neque fortuitò tam præclaram, tam inſolitam, tam nunquam antea propè auditam viri vxoriſq. ſocietatem initam coalitamque eſt credendum. Itaq. ad ipſius laudem generis, & familiæ decus pertinere cenſendum eſt, quod ab hoc eodem Vate appelletur, Filia principis:Quam pulchri ſunt,inquit,greſſus tui in calceamentis filia principis: Virginis pater,ait Nyſſenus,fuit inſignis quidam ciuis, obſeruantiā legis,& vitæ probitate imprimis nobilis.

QVI porrò populus? quæ gens? quæ natio ſi Chriſtiano nomine cenſetur,vel tam immanis & barbara,vel tam exculta diſciplinis,cuius in conuentibus ſacris & ſolennibus, voces illę non perſtrepant? reboent? quā longiſsimè audiantur? Natiuitas tua gaudium attulit vniuerſo mundo; cuius chori,ſuggeſta, templa,non his neruorum vocumque cantibus perſonent & impleantur? O genitrix Virgo vita tua inclyta cunctas illuſtrat eccleſias; Regali ex progenie Maria exorta refulget. Quid enim omnino laudabilius quam parentes habuiſſe ſanctiſsimos viros? omniumque ſęculorum memoria celebrationeque clariſsimos? Nam quemadmodum in equis dignitatem ſoboli afferunt parentum animi, aut firma latera, pernicitas, aut pulchritudo, in arboribus autem ea plerumque laudantur, quæ optimis ex ſeminibus coaluerunt: ita etiam in hominibus, claris eſſe parentibus genitum,ſemper pulcherrimum atque honeſtiſsimum fuit.

PROCVL & ab vltimis finibus pretium eius. Mulier illa *CHAIL* ideſt, vere potens, & maſcula Virago, quam iam nunc conſpicio ab Angelis adorari, ſi illius decorem, ſplendorem, maieſtatem, & in omnes creaturas poteſtatem, præcellentiam ſecum diligentius quis conſideret: precium quidem ipſius, precio omnium gemmarum ab extremo vſque Oriente deductarum, non bene omnino comparabit. *Procul*, Cœlo potius quam terris expectanda. Nam quod ipſe Dei ac Virginis filius frequenter vſurpabat:Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi,& in primis ipſius matris laudibus,ipſo æncomij aditu, & quaſi fundamento:Factam eſſe legimus quaſi nauem inſtitoris,quæ de longe portat panem ſuum:perinde etiam nunc *Procul, & ab vltimis* Cœli plagis, vnius Dei dono ac beneficio, potius quàm vlla induſtria poſſe comparari: Ego in altiſsimis, inquit, habitaui, & gyrum Cœli circuiui ſola, primogenita ante omnem creaturam, Quando enim cumque Deus eā vidit, vidit autem ſemper, & ante ſæcula æterna: vidit vt ſponſam, vt filiam primogenitam, vt

filij

ſilij genitricem habuit chariſsimam.

SED cum pro *Vltimis finibus*, Gemmas Salomon poſuerit, ita enim ſcripſit: *Procul MIPENINIM*, Pluſquam margaritæ comparatio eius, quod & LXX. Interpretes ſecuti ſunt, apparet Latinum interpretem, *Fines vltimos*, pro maris terræq. intimis receſsibus dixiſſe. Afferat, inquit, nobis mercator aliquis has merces, & talem, ſi educta eſt vſquam gentium, mulierem producat, dabimus quod iuſtum eſt; nulla erit in precio difficultas.

NAM, Iob de eorum auaritia, vel inſania potius, & furore, qui terrarum venas perfodiunt, ad eruendas margaritas, Ad ſilicem, inquit, extendunt manum ſuam, ſubuertunt à radicibus montes, in petris riuos exciderunt, & omne pretioſum eorum oculus vidit. Profunda quoque fluuiorũ ſcrutatus eſt, & abſcondita in lucem produxit. Et Seneca: Illi quoque maiores noſtri ſpe ducti mõtes ceciderunt; & ſupra lucrum ſub ruina ſteterũt, & relicto ſpiritu libero, in illos ſe demiſere ſpecus, in quos nullum noctiũ dierumq. perueniret diſcrimen. Neque verò vlla neceſsitas hominem ad ſydera erectum incuruauit, & defodit, & in fundum telluris intimę merſit, vt erueret aurum, & deſcendere auderet, vbi nouam rerum poſitionem terrarumque pendentium habitus, & aquarum horridos fontes (Profunda quoque fluuiorum ſcrutatus eſt) & altam, perpetuãq; noctem experiretur.

ILLVD autem: Tẽpus poſuit tenebris, nimirũ facibus inductis, Et abſcondita in lucem produxit: Auri inueniendi tertia ratio ait Plin. opera vicerit Gigantum. Cuniculis per magna ſpatia actis cauantur montes ad lucernarum lumina. Vniuerſorum finem ipſe conſiderat, lapidem quoq; caliginis & vmbræ mortis, cuius ſemitam ignorauit auis, nec intuitus eſt eam oculus Vulturis, non calcauerunt eam filiæ ſtrutionum, nec pertranſiuit per eam Leęna, Seneca: Defoſſos & in fundum telluris intimæ merſos homines dicit, nouamque rerum poſitionem, & terrarum pendentium habitus, & Plin. Eadem menſura vigiliarum eſt, multiſq. menſibus non cernitur dies, nihilq. durius putant, niſi quod inter omnia auri fames duriſſima eſt.

IAM quod ait: Subuertit à radicibus montes: Ceruices fornicum ab vltimo cædunt, datque ſignum ruina, eamque ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Mons fractus cadit à ſeſe longo fragore, qui concipi humana mente non poſsit, & flatu incredibili; ſpectant victores ruinam naturæ, nec tamen adhuc aurum eſt.

ET Democritus: Ego verò vnum hominem rideo, quod terræ hiatus eorum opera, & labore perſcrutatur, qui tum dehiſcente & ſidente terra opprimuntur, tum diuturna eiuſmodi neceſsitate coacti, in ſupplicijs quaſi in patria, vbi quiſq. natus eſt, ſuauiter viuunt, inibique perſeuerant

aurum & argentum ſitientes, pulueris ramenta perſcrutantur, alteram atque alteram arenam fodientes, terrarum venas & penetralia excindunt, inimicam ſibi & infeſtam quæ communis omnium mater eſt, terram reddentes, eamque quam tantopere admirantur, pedibus tamen terũt. Gręca enim ſunt: Ἐγὼ δὲ ἔνα γελῶ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι χάσματα τῆς γῆς ὀρύσσει δεξάμενος χερσίν, ὧν οἱ μὲν ὑπὸ τομφῆς ἐπιπτύσεως τῆς γῆς ἐσθάρησαν, οἱ δὲ πολυχρονίως ταύτην ἔχοντες τὴν ἀνάγκην, ὡς ἐν πατρίδι τῇ κολάσει διαμένουσιν, ἄργυρον καὶ χρυσὸν, μαστεύοντες ἴχνη κόνεως, καὶ ψήγματα, ἐρευνῶντες ψάμμον ἄλλην ἀλλαχόθεν, ἐγείροντες, καὶ τῆς γῆς φλέβας ἐκτέμνοντες ἐς πενίαν αἰεὶ βωλοποιοῦντες ἐκ γῆς τῆς μητρὸς πολεμίαν γῆν, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσαν, καὶ θαυμάζοντες πατοῦσι.

ET quoniam inſignem hunc Iobi locum Salomon meminerat: *Procul* ait, pluſquam margaritæ *pretium eius*. Ita, inquit, exiſtimandum eſt, minus difficile eſſe, ex intimis terrę viſceribus & montiũ penetralibus, quos igni & aceto rũpunt vapore & fumo ſtrãgulante, eruere margaritas: quàm talẽ, tot tãtiſque virtutibus præditã mulierẽ poſſe reperire. Nã qui diuinæ legis monumenta haberet in numerato, ſingulaſque Sacrorum voluminũ partes diligenter perlegiſſet, ſectionesquotidie recitaret, verſus tanquã aliud agẽs, non minus iucunde, quàm eleganter cõmutat, & reddit meliores, vt licet vnde quidq. ſumptũ ſit appareat, aliud tamẽ eſſe videatur. Atque ideo vt decet inter eruditos, è ſuis fontibus illũ fuſius explicaui. Nemini enim obſcurũ eſt, quãtopere cõducat, huiuſmodi honeſtiſsima furta ad ſuos referre dominos, & purpuram, vt eſt in prouerbio, iuxta purpuram diiudicare.

2 *CONFIDIT in ea cor viri ſui, & ſpoliis non indigebit.*

CASTISSIMAE Virginis virũ ſiue ſponſum, *BAHAL* enim Spõſũ potius ex Ioele interpretor: Plange quaſi virgo accincta ſacco, ſuper virum pubertatis ſuæ, cui deſponſa inquit, cui fides data ſit, non quæ maritalis patientiæ leges ſubierit, non. n. virginem Vates appellaſſet. Sponſum ergò Virginis ſacroſanctæ eſſe ac dici Ieſum Chriſtum, cum nemo Chriſtianus ignoret: videndumporrò eſt, quid nam ſit quòd ille de Virgine confidat. maxima certe illa, eaq. inaudita, inuſitata, incredibilia.

NON tu diuina Virago, vnam præclarè tantummodo rem, ſed in vna re pręclaras plurimas, atque permagnas, vt crederet feciſti. Nam primũ quidem omnium, cum ab antiqua maiorum tuorum ſerie, acceptum atq. traditum poſsideres, quanquam à bonis parentibus mali filij, flagitioſiq. procreantur, pręſtare tamen ſobolem habere, quàm liberorum ſpe deſtitui, & longè eſſe meliores, quæ ſuſcipiendæ ſobolis ſtudio tenerentur, & generis, familięque propagandæ, quàm quæ liberorum ſpe deſtituerentur: tu tamen Patriacharũ proles, ſæculorum progenies initialis, rem pręclãram, & inauditam animo comprehendens, ſpe potius liberorum carere, iram gentis

gentis incurrere, id eſt, ſterilitatis probro & maledicto laborare, quod tum putabatur miſerrimum ac porrò infœlicisſimum, nullam denique de te voluptatem cuiquã hominum afferre, quam Deo ipſo, cui te deſtinaueras, quam vlla iura coniugij expectare decreuiſti. Hoc ergo illud eſt, quod, *Confidit de te cor viri tui*, quòd more quidem omnium, cum ad coniugium exercendum te conuertere poſſes, & ſuſcipiendae prolis, ac liberorum ſpe teneri, & quas ex coniugio fœminæ in tota vita capiunt voluptates, ad quas quidem, & natura te, vti omnes, & gentis legiſq. inſtitutio, & matrum ſanctiſsimarum exemplum, & affuturi Mesſię fama, quę eam de ſe iam tum ſpem excitauerat, ita hominum animos ſui expectatione impleuerat, vt quem inſpicere ipſum nondum poterant, odorem naſcentis & quandam quaſi flagrantiam ſe percepiſſe opinarentur: cum ſingula, inquam, te non modo excitare, ſed planè accẽdere, atque inflammare penitus debuiſſent: ijs omnibus carere, & pudicitiæ florem ad rogum vſque perferre, duxiſti ſuauiſsimum.

ITAQVE qua ætate alię plerumq. principum filię nucibus ludere, vel ploſtellis ſolent: diuina Virago vertibulum aut fuſum contorquebat; qua fabellas illæ de nutricibus audiunt: hoc in templi adytis cantorum hymnos, cymbalorum ſonitus, neruorum vocumque cantus & concurſus hauriebat; qua illæ nutrices obſeruant ſuas: illius orantis labiorum murmur, oris pulchritudinem, & oculorum totiuſque vultus admirandam venuſtatem, atque manſuetudinem Angelorum cohortes legioneſq. reſpiciebãt, Diuinas Scripturas verſantẽ, meditantẽ, recitantẽ mirabãtur.

FALLITVR enim ſi quis putat, Angelorũ dominã in Hebraicis ſcripturis mediocre aliquod ſtudiũ poſuiſſe. Nam cùm ea nata nil patre Ioachimo lætius, nil Anna hilarius eſſe potuiſſet, enutririque puellam ſumma diligentia iuſsiſſent: omnem tamen educatorum diligentiam admirabilis planè puellæ natura, ingeñijque vis anteuertebant.

NAM linguã quidem flectere, proferre voculas verbis verba nectere antedidicit, quam ab alijs propè dixerim, ſumi cibus aut potus poſsit diſci. Prima verò literarum rudimenta ea ætatula hauſit, qua vix cęteri ſolent loqui. Nulla porrò totidem annorum non ab illa puella omnibus in rebus prætерita eſt; nulla non longiſsimè relicta. Itaque puerilibus illis in ſtudijs iam non pueriliter ſe gerere, ſpeique multò plus alere, quam illa ætas daret, videbatur.

INGENII mira quędã cùm alacritas, tũ celeritas in percipiẽdo, in retinendo nullus labor; labor autem? immò admirabilis quædam naturæ vis incredibilis atque præſtantia. nulla ei præceptio difficilis ad percipiendum viſa, ne longa quidem vnquam ad ediſcendum, breuior aut quam vellet, quam ipſa ſe poſſe aſſequi confideret, ſæpiſsimè. Itaque difficilius

nutrici

nutrici ac præceptrici veniebat in mentẽ,quid eam illa doceret,quam quid illa diſceret, ſtatuere:

QVAMOBREM multa ei dum ad diſcendum proponuntur,illa oĩa conſequitur,eò res venit, vt ea non plurium propè menſium ſpatio, quam alij annorũ,ita Hebræas literas calleret,vt Chaldæas patrias atq. ſuas neq; ea illas ita perceperat, vt vſuram ipſam legendi atque intelligendi tãtum putes.Nam qui legunt ea quæ non aſſequũtur,indiſtincta faciunt & confuſa quæ legunt,& ſententias intercidunt,& verba corruptè pronuntiant, ſed quaſi illud audiuiſſet:

» *Tu flexu & acumine vocis,*
» *In numeros numeros doctis accentibus effer,*
» *Affectuſque impone legens. diſtinctio ſenſum*
» *Auget, & ignauis dant interualla vigorem,*

ipſas etiam vocum inflexiones,intentiones, remiſsiones,poſituras, multũ à noſtris alienas atque varias,ita breui tempore didicerat: vt illæ ipſæ quibus eam pater ad diſcendum tradiderat, cùm quidem in vita nihil aliud egiſſent,non magiſtræ iam ſtudiorum,ſed adiutrices;non doctrices, ſed ſociæ, non interpretes, ſed teſtes adeſſent; atque admirantes dicerent non habere iam ſe quod eam vlteriùs docere poſſent.

QVIBVS illa initijs ſic adoleuit,vt cum omnes ſacrorum voluminũ partes haberet propèmodum in numerato,totamq. ſe meditationi,lectioni,lacrymis,precibus dediſſet,concupiſceretq.illius atria:

» *Toto qui noſtra iure ſibi Domini vindicat,*
» *Et corda, & ora,& tempora,*
» *Se cogitari, intelligi,credi, legi,*
» *Se vult timeri,& diligi.*

maiora iam, & dictu audituque incredibiliora *Confiderit ei cor viri ſui*; ſe nimirum æterni Dei filium, Iſraelis illud æternum Verbum, è ſinu Patris in eius gremium deſcenſurum, carnis ſuæ ſtola veſtiendum, alendum ſanguine ſuo, eundemque ſanguinem aduentante iam partus tempore, in ſupernas ſe partes proferentem, ad fouenda vitę ac lucis rudimenta ſibi præſto futurum. Hæc inquam omnium maxima myſteria ſublimia, inaudita,arcana incredibilia (Naturæ iura mutantur,ait Eccleſia, in homine Deus naſcitur, Virgo ſine viro grauidatur, Viri neſciam ſermo Dei maritat, ſimul facta eſt Mater & Virgo,mater facta,ſed incorupta,Virgo habens filium, neſciens virum ſemper clauſa,ſed non infæcunda) quæ facere vellet Deus miracula & prodigia ſuper terram ſine vllis ſignis, Gabrieli denuncianti *Confidit* credituram. Quanquam enim Diuiniſsimi colloquij, inq. mediam noctem producti, Hierarchiarum principes,& Angelorum chori innumerabiles, tantæ legationis ſocij & teſtes extiterunt

titerunt: vni tamen Gabrieli, paterni conſilij principi interpreti ac nuncio, datum eſt, vt omnium ore loqueretur; & cogitationes illas antiquas, & miſericordias Dauid fideles, omnium Dominæ ac Reginæ denũciaret.

SED quoniam legimus ſcriptum, Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ, Rurſus Angelus ad virum: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, de eo item, *Confidit*, ait, *in ea cor viri ſui*.

NAM cũ difficillimum ſit, iuſtum dolorẽ temperare, ardet enim & furit zelotypus vindictæ deſiderio, & nil eſt tanti quo redemptum velit patratum ſcelus, Neq.n. grãdis eſt culpa, cum quis furatus fuerit, furatur enim, vt eſurientem impleat animam, at qui adulter eſt, opprobrium eius non delebitur, quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima; quã quam ignarus ille Diuinorum conſiliorum, & cum præter omnem expectationem, illius ventrem videt intumeſcere, non ſatis comprehendens, quæ nam prodigia Deus facturus eſſet ſuper terram: *Confidit* tamen, tantum abeſt, vt exaſperetur, vt quidquam percontetur, aut pulcherrimæ & eximiæ Virginis admiranda pudicitia, & ſanctitate indignum iudicet: vt confidat potiùs, & præut erat modeſtiſsimus, perhumanus, mitiſsimus: incomparabilis fœminæ conſuetudinẽ vereatur & conuictum, deq. eo etiam pertimeſcendum ſibi putet.

ET ſpolijs non indigebit. Cũ matronę diligẽtis ſumma laus ſit, nõ inertẽ aut deſidem viuere, ſed domeſtica oĩa obire miniſteria, nã: Sapiens mulier ædificat domũ ſuam, æterni inquit Patris filio, tũ Ioſepho ſponſis, intra domeſticos parietes ſe recipientibus Virginis laborem, induſtriam, diligentiam, fuiſſe tanquam ad requiem datam; ipſam vigilijs ſuis domeſticis ſufſeciſſe laboribus, domus curam ſubiiſſe, non deſidem, cogitatione vagam, aut à Ioſepho auerſam; ſed meminiſſe atque proſpexiſſe in poſterum; atque elaboraſſe, vt quamminimam operam illi intra tecta impẽderent; intellexiſſe ſe adiutricem datam, neque domeſticarum rerum curam fatigato ſponſo aut viro remiſiſſe. Itaque ſapientia ſua, & diligenti ac ſedula rei familiaris adminiſtratione, vtrique ſatisfeciſſe, quaſcunque res ad vitã neceſſarias (id enim Sacra lingua vocat, *Spolia*) labore & induſtria vir eius comparabat: intus illam tectis recondiſſe atq. cuſtodiſſe. Flagraſſe enim Virginem excellentiſsimam diligentiæ æmulatione, atq. ſtuduiſſe rem vtcumq. tenuem, cura ſua maiorem, atq. meliorem reddere. Sed altius prouectus eſt hoc loco Salomon, cũ *Spolia* dixit. videtur enim potius admirãdæ Oeconomiæ quaſi Tragœdiæ extremo actu, ſuſceptũ in carne vniuerſum miniſterium comprehendiſſe, dixerat enim: *Confidit in ea cor viri ſui*, eſt illius ſponſus pacato animo & ſecuro, omne myſterium Redemtionis credituram, vnde ipſe *ſpolijs non indigebit*; nam & fortem armatum pellet

let & deijciet, & arma illius auferet, &: Spolians, vt ait Paul. principatus & poteſtates, cum fortibus diuidet ſpolia. vnde vnus è ſectatorum numero, Lupus ille rapax, mane prædam comedet, veſpere etiam Euangelica diuidet ſpolia.

3. REDDIDIT ei bonum & non malum, omnibus diebus vitæ ſuæ.

IAM hic Virgo excellentiſsima, in demerendo viro, bona illi gratia referenda, omnibus diebus vitæ ſuæ, eſt fœminarum omnium laudem prætergreſſa. Nam reliquarum quidem omnium de quibus audiuimus, aut omninò quarum hiſtorias diuinis Codicibus legimus, modeſtiam, pudicitiam, probitatem, caſtitatem, continentiam laudare certè poſsis; atque in eo tantum illis tribuere, quantum merentur: at Virginis ſuperbenedictæ *bonum*, quod *reddidit ſponſo*, ſtudium erga virum, non modo nunc quibus verbis laudem non habeo, ſed neque vnquam perinde quidem ac debet, admirari quemquam ſatis poſſe confido. Illarum enim omnium humana mihi videri virtus ſolet, in Reginę huius pręclaro facinore quidquid eſt: omne eſt demiſsi de Cœlo muneris atque diuini.

NEMO enim putet, vllam vnquam fœminam, æque *bonum ſponſo* reddidiſſe, ac illa reddiderit; æquè magnum de ſe exemplum pudicitiæ præbuiſſe, atq. illa præbuerit. Non n. illa eum pudorem præſtitit, quem pręſtari leges iubent, nam id permultę ſanè mulieres fecerunt; quas cum virorum, tum honeſtatis certè amor in officio continuit; at illa eum pudorem & pudicitiam præſtitit, quam pręſtari neq. Moſys lex, neq. mos, neque conſuetudo illius populi iuſsit.

POSSE enim tantũ fœminam, in hominum eo tempore cogitationem nunquã incidit. Itaque loquente Angelo, nihil illa potuit dici aut cogitari verecundius. poſtea ſua conſcientia contenta, hominum rumores prædicationemque minimè aucupatur, tantum miraculum ſilendum ſibi potius, quam commemorandum putat.

IAM quæ diſcipulorum vlla probitas? quę virtus? quæ fortitudo? quis voluntatis & conſiliorum tenor? quæ perſeuerantia vnquam fuit, cum huius Reginæ ac Dominę, animi magnitudine, mentis conſtantia, ęquabilitateque comparanda? quę cum pręſtat, quanquam illi contigere omnia viri beneficio, viroq. reddit, quæ accipit à viro: *reddit* profectò ei *bonum & non malum*.

ET quod ait: *Omnibus diebus vitæ ſuæ*, non viri, ſed Virginis vita intelligenda eſt. In quo Vates eximius, maiora comprehendit. De ſponſo inquit, cui ipſa ſuperuixit, benè meretur etiam mortuo. Vidit ergò matrem noſtri Redemtoris, oſculantem Nati vulnera, corpori diuino cõdiendo, ſiccando, inuoluendo, alligando incumbentem An non *reddit bonum*

num, cum depoſitum de Cruce virum cõdi ſollicitè curat? adſlantes excitat? triduanam abſentiam fore pollicetur? Apoſtolorum denique ſe preſtat ducem doctricem & magiſtram? neque abdit ſe, deditque lacrymis ac luctui? ſed diſcipulis circumfuſa expectat filij promiſsionem, cœtumq. & Senatum Apoſtolicum confirmat: bonum eximium ſanè viro *Reddit: & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ.*

4 QVAESIVIT *Lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.*

QVID enim admiranda Virgo, panem otioſa comediſſet? aut pauperi viro, migranti de nido ſuo, aut iam neganti,

„ *Satis ſe habere quod det: Oportet quærere,*

moleſta & odioſa reſpõderet? quin Virgo excellẽtiſsimã, & maſcula Virago, ne lanã quidem aut linum, vt cultam habeat veſtitamq. familiã à maritò petit, ſed potius querit ipſa ſibi, ne viro moleſta ſit. Et quanquã Spes Ieruſalẽ, & lætitia Iſrael Virgó ſacroſancta, veſtem non aliunde queſitam induxit filio, ſed quam ſuis manibus neuit, aptauit, glomerauit, & texuit, quis enim aliter dicat? aut hoc matronalis virtutis & ſedulitatis exemplum, in tali Virgine requirat? aut domi ſedẽtem, confectam aliunde veſtẽ pecunia coemiſſe credat? ſed quoniam carmen hoc eſt ſingulare & eximium, & altiora comprehendit propheticus ſpiritus, quàm vt vllam nuptam celebrare inſtituerit, neq; ſublimius aliquid ſpectare: Lana hic & linum, quoniam his vtimur ad corpora tegenda, D. N. Ieſu Chriſti caro eſt; quem cùm circundedit corpore, & veſtiuit extrinſecus, queſiſſe illi lanã & linum, & admirandam illam telam *Conſilio manuum ſuarum, operata eſſe dicitur.*

ET quanquam lana pecori detracta, non Orphæi tantum, & Pythagore, ſed iam inde ab Hebræor. temporibus, profanus veſtitus, eſt ſacerdotibus interdictus: eſt enim apud Ezechilem, Non induentur in ſudore, lana, inquit, ad lumbos & axillas: ſed quoniam diuinæ Virginis ſponſus ;

„ *Dum cupit optatam curſu contingere metam,*

„ *Multa tulit fecitque puer ſudauit & alſit,*

ab ipſius vtero: Exultauitque ut Gigas ad currendam uiam, & quod Virum dolorum, & ſcientem infirmitatem, leproſum, liuentem, denique percuſſum à Deo, quondam viſum iri dicit Iſaias: id oẽ à carne mortali eſt, filio lanã dicitur quæſiſſe, cum illũ carne circũdedit & veſtiuit extrinſecus.

S E D ne quis eiuſmodi imbecillitatem carnis naturæ vitio, aut vllis eius ſordibus putaret tribuendam: vt eandem carnem Dauid planè puriſsimã, Ebur certè appellauit: Myrrha, inquit, gutta & Caſsia à veſtimẽtis tuis à domibus eburneis (Carnem enim animę domicilium & indumẽtum eſſe, & dici quis ignorat?) ſic nunc eandem mundiſsimam appellat.

H V C enim Lini appellatio referenda eſt. *Quæſiuit* certè *Lanã*, ſed Lana

C eſt

eſt puriſsima. Linum certè eſt. nam Lineum textum puriſsimũ eſt rebus Diuinis velamentum, & mundiſsima Lini ſeges inter optimas fruges terra exorta, non modo indutui, & amictui antiquiſsimis Aegyptiorum ſacerdotibus: ſed opertui quoque, in rebus ſacris vſurpata. Et ne vllus relinqueretur dubitationi locus, loqui ſe de carne Redemtoris clariſsimis aper tiſq. verbis atque ſententijs, Euangelicis certè vſus eſt. Nam quod ait Chriſtus: Panis quem ego dabo caro mea eſt; &: Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi, ex Salomone ſumtum eſt: Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.

Et operata eſt conſilio manuum ſuarum, Et hæc ad eius ipſius de qua loquimur cunctorum Dominæ ac Reginæ, gloriam & decus ita pertinent, vt omnes illius laudes atque adeò vniuerſa rectè facta, vno hoc œncomio putem contineri. Nam quod *Conſilio manuum ſuarum operata eſſe* dicitur: illa ipſa noſtræ Virginis tam grata, tam eximia voluntas in hac tela pertexenda, illa ad rem rerum omnium maximam, & admirabiliſsimam obeundam indefeſſa nauitas, & vis, quæ virtutibus reliquis ſuffragata eſt, fuitq. earum adiutrix omnium & tanquam adminiſtra, hoc inquam illud eſt *Conſilium manuum ſuarum.*

IPSA, inquit, *Operata eſt*, huius ſuę gloriæ nullã rem ſociam habet, nullius adiumento ad illam promerendam vſa eſt, Iſtius telæ filum, trama, ſtamen, & ſubtegmen, totum illud quantumcunq. eſt, quod quidem maximum atque infinitum eſt: vnius eius eſt; ipſa ſibi debet, ipſa ſe audiuit, ipſa ſibi ad imitandum propoſuit, *Conſilio manuum ſuarum* vſa eſt; exemplum enim nullum habebat, ipſa id egit, quod ne faceret multa illã ſemper ſunt dehortata, vt faceret: nullum vnquam adiutorem habuit, nullum admonitorem præter ſe, nullius vocem aut nutum hauſit præter ſuum.

NAM ſi Hebraicarum vocum vim & rationem ſpectemus: non tã *Conſilium*, quâm illius in hac tela pertexenda deſiderium, flagrantiſsimum ſtudium, contentionem animi, & ardorem incredibilem, nihil vt ipſius optatis ac votis poſſet ſatisfacere, accipere debemus. Id enim eſt *CHEFES*, & [illegible] ſignificanter dixit Symmachus.

IN quo etiam cum Hebræarum vocum origines rationeſq. conſidero: Vatem hũc eximium ſatis mirari non poſſum. Nam cum Arcana lingua, *BAKAR*, & *BAKAS* dicat *Quærere*: nunc certè nullo iſtorum vſus eſt. Non enim videbatur ſatis expreſſurus, quas Virgo innocentiſsima nocturnas vigilias vigilabat; non murmur illud labiorum cum puras ad Deum manum tolleret; non caſtiſsimæ Turturis de ſponſo ſilentes quærimonias; non denique mentis curricula, & ſpatia in quibus,

Cum læta bibiſſet ſobriam
Ebrietatem ſpiritus

ſuauiſsi-

ſuauiſsimè exercebat, tractabat ſcripturas, cum medijs noctium dulciſ-ſimis ſilentijs ſomnum capere non poſſet,

„ *Intenta ſupplicatio*
„ *Dormire cor mundum vetat*,

dum aſsiduo precum murmure, ignis exardeſceret, intra ſe cor illius caleſcebat.

ITAQVE ne tantus Vates, manus Virginis lanificas laudare putaretur: pro *Quæſiuit*, *DARSAH* poſuit. quod verbum Aſsiduè tractare, Recolere, Meditari, Diuinas Scripturas, Commentari & Diſſerere ſignificat; vnde peritiſsimi quique Diuini verbi enarratores dicuntur *DARSANIM*.

ET quoniam, vt ad menſam tabernaculi, nō ſolum Phialæ, ſed & Scyphi parabantur, ſic ad menſam cibi ſpiritalis (Gregorij verbis vtor) non ſolum exhibenda ſunt magna & arcana, quæ inebriēt, quæ ſunt phialæ; ſed etiam parua & ſubtilia, minima ac tenuis de Deo diſquiſitio, quæ, vt Scyphi, quaſi aperto guſtu notitiam præſtent: placet hic ſententia Hebræor. qui: Et operata eſt deſiderio (vt quidem Hebraicè legimus) manuum ſuarum, pro: Manibus ſuis deſiderium, mutata conſtructione poſitum dicunt; cuiuſmodi illa ſunt: Miſerunt in ignem Sanctuarium eius, pro, Ignem in Sanctuarium, &: Iezabel poſuit oculos ſuos in ſtibio, pro, Stibium in oculis ſuis.

HAEC illi. vnde nos, quod illi non viderunt, myſterium penetramus. Quid enim, O excellentiſsime Vatum, diuina Virago quæſita lana conſecuta eſt? Num veteres matronas imitata? quarum fuit quæ diceret ad virum: Da mihi filios, alioquin morior. &: Cum ſorore mea luctata ſum, & prævalui; Attendit ne ad petram, ad cauernam lacus vnde exciſſa eſt? quæ prolis deſiderio: Cum Dominus, inquit, meus ſenex eſt, erit mihi voluptas? Abſit hoc à te

„ *Virgo prudentiſſima*
„ *Quam cælo miſſus Gabriel*
„ *Supremi Regis nuntius*
„ *Plenam teſtatur ſpiritu* abſit filia Dauidis, & Abrahæ.

Non erit memoria prioribus, & etiam poſterioribus quæ erunt; Ecce ego noua facio omnia; Aſcendetque virgultum, & radix de terra ſitiēte, & tu terra ſitiens es, ros tantum ſuper vellus, & ſuper totam terram ſiccitas. & vellus quidem lana eſt, caroq. Agni mortalis, quam quæſiſſe dicitur; & Diuinitatis ros deſcendet vt pluuia in vellus. & quoniam vtriuſq. eadem eſt caro: rurſum vellus ſiccum, eſt caro Domini Noſtri Ieſu Chriſti, humoris illius expers, cuius virtus eſt in vmbilico; terra vero plena

rore,& munere cœleſti, eſt maſſa virginalis. idq. ait Salomon: Et operata eſt manibus ſuis *CHEFES* Deſiderium, rem deſideratiſsimam, & pretioſiſsimũ monile. Fuit enim deſideratus cunctis gentibus, earum expectatio, deſideriũ illud collium æternorũ; Dominator (ait Vates) quem vos quæritis, Angeluſq. teſtamenti quem vos vultis; quorum myſteriorũ cauſas veſtigare qui inutile putarit: contẽnit illud Redemtoris: Iota vnũ non eſſe periturũ, id eſt nec otioſum eſſe, neq. poſitũ ſine magno Sacramento.

5 *FACTA eſt quaſi nauis inſtitoris, de longe portans panem ſuum.*

SI magna fuerit caritas annonę, ſi qua deſint in annum, non vtenda rogat, neque expectat vt ſummo pretio emat; non vinum, oleum, frumentum, non fruges & alimenta, & ouium, cæterarumq. pecudum fœtus, niſi pretium habeant, vendit; ſi his deficitur: in tempore prouidet, prorſuſq. Celoci ſimilis eſt, quæ omnium rerum copiam alienis de locis comportat. O faciles ſenſus! ſimplices, apertos, expeditos! certè vix ſe tollentes humo, quos ego ſenſus non admodum requiro. Vocem paſtoris inquiro: Lege mihi de Propheta (eximius ait Auguſt.) lege de Pſalmo, recita de lege, recita de Euangelio, recita de Apoſtolo, auferantur chartæ humanæ, ſonent chartæ Diuinæ, & luceant iam poma aurea in cancellaturis argenteis. *Facta eſt quaſi nauis inſtitoris.* Cùm neque adhuc extaret certa rerum διάταξις, ſed terra aqua proximè inuoluta in tenebris lateret, & in illa elementorum tenebroſa congerie, horror quidam omnia occupaſſet: parum dico, imò & ante ipſam ſæculorum progeniem initialem, ex vi atque efficacia æterni illius decreti, quo mundũ facere vellet Deus: erat in ipſius mente, Virginis ſpecies pulchritudinis eximia, quã intuens, in eamq. defixus, æterna illa Diuini decreti prouidentia, cum Dei ſapientia, atque virtute coniuncta, ad futuri operis delineationem manum ac mentem dirigebat. ſic.n. ſecum ſtatuebat: Emittam aliquando eloquium meũ terræ, velociter curret ſermo meus, Pauperes quondã ſaturabo panibus, & adipe frumenti ſatiabo, Inebriabo animam ſacerdotum pinguedine, Inclinabo ad eos vt veſci poſsint (venit enim in Virginem vt eum manducaremus) iam tum Virginum regina, maior Patriarchis, Apoſtolis ſublimior, maximiq. huius operis & mundi veluti ſurgentis petra illa primaria, & arca ſanctificationis, nauiſque arca Noe latior, longè capaciſsima: Gyrum Cæli circuiuit ſola (non enim minus tum extabat, quã cum poſtea extitit reuera) & non aliter ac mercator ſtrenuus, & rei quęrendæ ſtudioſiſsimus, plenam cœleſtibus diuitijs, & æternis mercibus nauem, optatum ad littus, Cœlo vſque deduxit. Ego enim ait Chriſtus, ſum panis viuus qui de Cœlo deſcendi, & de matre ipſius Salomoñ eximius: *Facta eſt quaſi nauis inſtitoris.*

De

De longe portans panem ſuum. Sed quoniam qui deſcendunt in mare nauibus, incertam ſæpe fortunam, & vim tempeſtatum, nulla humana ope ſuperabilem, ſæpenumero experiuntur; & nos ipſi latentes ſcopulos, & inuolutos nubilo dies, & nimbis ac tonitruis horrẽdas noctes, & turbinibus diuulſa nauigia, mortem denique vidimus ſine ſpe ſepulturæ: item Virgo excellentiſsima, quæ in omni vita, velut nauis aliqua in vadoſo mari deſtituta, ſubijt tempeſtates & fluctus, non minus quam marini formidabiles, incredibiles dolores, & acerbitates, tormenta, & cruciatus filij cauſa ſuſcepit, magnaque fuit velut mare contritio ſua de eo, *Facta eſt quaſi nauis inſtitoris.*

De longe portans panem ſuum. In quo quis iam non miretur Græcam prophetiam? quod enim ait Dominus Noſter Ieſus Chriſtus: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, Rurſus: Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum: apertè ipſi expreſſerunt L X X. non enim *Panem* ſed *Vitam* poſuerunt; & vſurpauit Eccleſia:

„ *Vitam datam per Virginem*

„ *Gentes redemptæ plaudite.*

eſtque apud Iſaiam: Comedite bonum vt viuat anima veſtra. Bonum dicit Dei filium. Sequitur enim: Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. Vſurpat Oſeas: Pauebunt ad Dominum, & ad bonum eius in nouiſsimo dierum; Ad Chriſtum filium Dauid, poſuit hoc loco Chaldeus Paraphr. Idq. à Moſe ſumtum, ad quem Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti: Oſtendam tibi omne bonum, ſplendorem dico gloriæ, & figuram ſubſtantiæ meæ, Paſtorem, inquam, meum ſuper quẽ framea ſuſcitanda eſt, & virum illum *HAMITI* cohærentem mihi. At cui nam paſtorĩ? cui vſquã homini iſthæc conuenirent? niſi ei qui aſſumturus hominem, nõ exhorruit Virginis vterum? & homine quidem ſumto, in vnitate perſonæ, vt Theologi loquũtur, Deo fuit *HAMITI*, vnitus cohærens & coniunctus. Atque hoc illud eſt ſummum patris bonum, & cæleſtis agri, cuius pater cultor eſt, eximia pulchritudo.

ET quidem in Arcanis Hebræorum interpretationibus idem reperias ſcriptum: Si eſuriero nõ dicam tibi, pulchritudo agri mecũ eſt. Hoc illud eſt, inquiunt: Framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi. Et, cum frumentum & vinũ ſit agri pulchritudo: at pulchritudo agri, mecum, inquit, eſt; quis Arcana non videt? & hanc Conuiuij illius ſacri omnem panis & vini pulchritudinem, quæ mecum inquit eſt, eundum illum eſſe virum *HAMITI*?

QVID enim bonum eſt eius; ait Zacharias, & quid pulchrum eius? (Pulchritudinem Hebræi eodem quo Bonum nomine vocant) niſi frumẽtum electorum, & vinum germinans virgines? de quo æterna hæc ſedes

Dei

SED ex Græcis & Hebręis Codicibus intelligimus Eſcas ſiue cibos *PRAEDAM* appellari; *CIBARIA* verò Penſum, demenſum, & diurnum, quotidianam operam, aut victũ etiam ipſum, tritici deniq. menſuram, quam opportuno tempore fidelis ille ſeruus daturus eſſe dicitur.. Conſentiunt Hebręa quidem cum Gręcis, Gręca cum Latinis. Quod.n. initio dicit: *Spolia*, ſine annuos ſumtus; & quæcunq. domum inferuntur nunc vocat *TEREF* Eſcas, & βρώματα LXX. vnde ξίφω integrum tranſijt ad Græcos.

HANC verò eſſe huius vocabuli vim, & notionem genuinam, vel illud oſtendit? Diuitias & paupertatem ne dederis mihi, ſed tantum victui meo tribue neceſſaria; Pro ſecundo membro, Salomon ſcripſit *VAITREFENI LECHEM CHOKI*, Cibabis me pane diurni, vel demenſi mei. Aptiſsimè vulgatus Interp. dixit; & nunc eandem vocem *CHOK*, *Cibaria* reddidit; Et eleganter Dauid: Narrabo *CHOK*, pręceptum, diurnum, penſum: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu. Vt ancillis penſum ac dimenſum ſuum: ſic etiam eſt mihi diurnum conſtitutum. & quod nam Vatis tanti, tamq. Deo cari Regis dicemus eſſe demenſum? Hoc mihi, ait, quaſi edicto prædicare eſt iniunctum, hic eſt meus quotidianus cibus, hęc cura, ſolicitudo mea, & inſtantia quotidiana, hæc ἔργα, & opera, celebrare eximium hoc & inſigne Dei beneficium: Filius meus es tu. Et qui Romanè loquuntur; Opera vocant & penſum, vt poſuerunt LXX.

apud te ſeruiren' tibi

„ *Poſtulas viros? dare vna illi opera, penſum poſtules?*
„ *Inter ancillas ſedere iubeas? lanam carpere?* Item
„ *Nil nobis opus ancilla, niſi quæ texat, quæ molat,*
„ *Linum cædat, penſum faciat, ædes verrat, vapulet,*
„ *Quæq. habeat quotidianum familiæ coctum cibum.*

SI inanens vmbras vellemus conſectari, & ingenium oſtentare: eſſemus hic copioſiores. ſed quis credat, id vnum inſtituiſſe Salomonem, id vnum ſpectaſſe carmine Alphabetico & eximio? & quemadmodũ ille Cyruni: ſic nunc bonam vxorem inſtituere, ac depingere nobis volu'ſſe?

SI multa ſunt nomina, ait Hieronymus, quæ ita leguntur in Græco, vt in Hebraico poſita ſunt, propter interpretandi difficultatem, & ad cõparationem linguæ Hebræę, tam Gręci, quàm Latini ſermonis paupcriem, & ſolertis matronę antelucanas vigilias, & agilem, atque induſtriã operam, potiuſquam florentem, & vigentis ſenſus adoleſcentulam, quæ mariti complexibus adiaceat commendare volebat: cur quæſo in lingua Arcana, diuina, copioſiſsima, eam vocem poſuit, quę Noctem potius ſignificaret, quàm quod erat prę́ſentis inſtituti, Auroram, Lucem, Manè, vel

gine quod ſacerdotes cõficimus; neq́.duo ſunt,ſed vnum Chriſti corpus, caro è Virgine ſumpta, & panis ille quotidie altaribus illatus. panis ille Cœli, & panis Angelorum à Dauide decantatus.

QVID enim aliud legimus? in Veterum Hebræorum monumentis, à Rabi Akiba proditum fuiſſe? Panis, inquit, Angelorum ſiue fortium, panis eſt quo nutriuntur Angeli Deo miniſtrantes. Gerundenſis verò, vt Latinè dicam: Lux, inquit, ſupercœleſtis atq. Diuina, Panis iſte eſt, quæ corpus animamq́. ſumpſit, vt Omnipotenti Deo viſum eſt. & Zohar ante D.N.Ieſum Chriſtum. Ros, inquit, erat ſublimis illius lucis, ros quidem ſanctiſsimus à Danielis antiquo illo dierum abſcondito & occulto; quod illud eſt Pauli: Lucem habitat inaceſsibilem; & LXX. cum Interp. Vulgato: Ros lucis, ros tuus.

SED, & in Geneſi magna, ſiue, vt interpretatur Epiph. exactè explicata, ita ſcriptum reperias: Cum Melchiſedech Abrahæ reuertenti protulit panem & vinum, non ideo fecit, vt illum quaſi de via feſſum & eſurientem inſtructo conuiuio recrearet (Audiant quæſo fratres noſtri, qui à nobis diſceſſerunt) nō.n. Abraham qui Regum ſpolijs redibat onuſtus, & eſcis plena caſtra repererat, cibum illum admodum deſiderabat, ſed in pane & in vino, res arcanas & occultas, figuris illis adumbratas, Diuina planè myſteria patefaciebat, eadem nimirum quæ multis poſtea ſæculis dicta ſunt à Salomone: Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis.

HIC ille eſt D. Pauli grandis ſermo, & interpretabilis ad dicendum. Chriſtum enim quis dubitat hunc fuiſſe Melchiſedech? qui illud vnū Zachariæ animaduerterit: Ecce rex tuus venit tibi iuſtus: Regem enim iuſtum, ſi Hebraicè velis exprimere: aliter dicere non potes, quam Melchiſedech. & quidem Rabi Samuel D. Paulo conſentit. Eſt, inquit, Melchiſedech, Meſsiæ typus & figura, fuit enim is Rex, & Rex iuſtus, ſimulq́. æternus etiam ſacerdos quidam fuit, atque adeò Abrahæ, verum ſacrificandi ritum, rationemq. tradidit, in pane & vino aliquando conficiendū, juxta id quod ſcriptum eſt: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinē Melchiſedech; idque ſignificare voluit producto pane & vino, quod poſteà erat à Dauide decantandum: Erit placentula frumenti in terra in capite montium: Vbi Ionatas Chaldæus: Erit ſacrificium gratum, acceptabile, propitium in terra in capite ſacerdotum.

AC ſignificanter Salomon, vt eò vnde fluxit redeat oratio, in altiſsimas cogitationes abreptus addit: *Dedit cibaria ancillis ſuis,* non enim Virginibus, ſed *Ancillis* dixit. Quanquam enim poſſet Virginum choros innumerabiles producere, quæ cum vigore & alacritate animi, præcedentem heram, omniumq. noſtrum dominam & Reginam ſequebantur, &

quibus demenſum ac diurnum ; illum dico vitæ panem, ſiue quotidianum penſum, id eſt ſuæ ipſius vitæ exemplum quantumuis incomparabilis imitandum proponebat (vt enim ſcriptum legimus de ſponſo

„ *Quocunq. pergis, virgines*
„ *Sequuntur, atq. laudibus*
„ *Poſt te ruentes curſitant*
„ *Hymnoſq. dulces perſonant*, ſic etiam Dauid de Matre

noſtri Redemtoris : Adducentur Regi virgines poſt eam; proximæ eius afferentur tibi) tamen vt complecteretur virgines, viduas, nuptas, innuptas, orfanas, pupillas; quos illa omnes ordines & ſtatus eſt experta, vt venerit mihi in mentem aliquando cogitare, num hæc Arcano ſenſu, veſtris illa ſit *Stragula*, quam paulo poſt confeciſſe ſibi dicitur, ideò, inquam, non tam Virgines quam *Ancillas*, ſuam, omniumq. noſtrum dominam, & Reginam conſequentes, hoc loco nominauit.

AGRVM enim Eccleſiæ, vt ait Ambroſius, fertilem vidit; nunc integritatis flore vernantem, nunc viduitatis grauitate pollentem, nunc etiam coniugij fructibus redundantem. Nam & ſi diuerſi: vnius tamen agri fructus ſunt. nec tanta hortorum lilia, quantæ ariſtæ ſegetum, meſſium ſpicæ, compluraq. ſpatia camporum recipiendis aptantur ſeminibus, quam redditis nouales fructibus feriantur.

7 *CONSIDERAVIT agrum & emit eum, de fructu manuum ſuarum plantauit vineam.*

AGRVM Dominus noſter Ieſus Chriſtus, diſciplinam cœleſtis ſtudij interpretatur. Non enim humillibus hiſce ſenſis atque ſententijs delectamur: Eo vſque labore & ſedulitate ſua rem mariti prouehit, vt ſi fundus aliquis venalis fuerit, etiam de quęſtu quem recta domus ſuæ adminiſtratione facit, eum emere cogitet; quodq. eſt multò ſumtuoſius, atque difficilius; vineam etiam conſerendam curet.

HVNC igitur quem dico agrum, venditis omnibus comparat, qui quæcunq. ad carnem corpuſq. referuntur, contemnit atque proculcat. *Conſiderauit* ergò Virgo præſtantiſsima, cœleſtis agri pulcritudinem; & ita Armenorum lingua, & charactere Biblia vetuſtiſs. Conſiderauit agrũ pulcrum; diu multumq. cogitauit; Z*AMEMAH* attẽtiſsimè inſpexit, atq. ita hoc verbum vſurpat Sacra lingua, vt quaſi ad dolum & fraudem intentandam, eiuſmodi curioſam conſiderationem & inſpectionem ſignificet. quemadmodum Euclio apud Poetam lepidiſsimum, cùm ad dotem filiæ grandioris & illocabilis, pollicitationes locupletis hominis audiret: Hebræa voce vtitur.

„ *EVC. Nunc petit, cum pollicetur. inhiat aurum, vt deuoret*

„ *Altera*

„ *Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera.*
„ *Nemini credo, qui largè blandu'eſt diues pauperi*
„ *Vbi manum injicit benignè: ibi onerat aliquam* ZAMIAM
„ *Ego iſtos noui polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent.*

PRIMVM ergò Virgo incomparabilis æternam hæreditatem curioſiùs inſpexit, diu in animo habuit, nec ſatis habuit Gyrum Cœli ſemel circuire; quoties viſit toties magis placuit; agrũ itaq. hunc cupide emit; emptum non paſſa eſt ſordeſcere, aut indiligenter curauit, ac non arauit, neque purgauit, habuitue derelictui. Paruula, adoleſcentula, marita, vidua, viuente filio, poſt illius aſcenſum, ceſſauit nunquam operam quãtam poſſet cumque in eo conſumere.

QVID porrò *conſiderabat* in agro, Dauidis & Abrahę filia pręſtãtiſs.? Num eſſent illius loca, nebularum noctibus abſoluta; terra ſitu commoda; num tempeſtates, frigus & æſtatis incendia; aqua à lacunis & paludibus ducta; quod oſtendit & habitatorum color ſanus, inoffenſum lumen oculorum, & faucium liquidę voces.

ITAQ. de nebulis, vel externis teſtibus eſt animaduertere;
„ *Venit Olympum vbi fertur ſedes eſſe Deorum*
„ *Firma. hæc ventis haud quatitur, minus imbribus vllis*
„ *Alluitur; niue nec tegitur, nec nubibus Aether*
„ *Nigreſcit; paſsim ſed fuſa eſt purior aura.*
„ *Hic Diui degunt fœlices tempus ad omne.*
„ Ολυμπον δ' ὅθι θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
„ Εμμεναι οὔτ' ἀνεμοις τιναθεῖται οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
„ Δευεται, ουτε χιων ἐπιπιλεται, ἀλλὰ μαλ' αἴθρυ
„ Πεπταται ἀνεφελος λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη
„ Τῷ ἐκτέρπονται μακαρες θεοὶ ἤματα παντα.

quòd Firmam ſedem dicit: æternam quandam ſtabilitatem oſtendit, quò illa pertinent Chaldęi Paraphraſtis: Pulchra eſt domus ſanctuarij, ſed lõgè pulchrior domus exędificanda tempore Regis Chriſti, cuius trabes ex cedris Paradiſi voluptatis. Illud enim explicat: Tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cupreſsina.

NAM vt mittamus fabulas de Oleaſtro Olympię, cuius ſurculis Hercules coronatus eſſe dicitur; & de palma quam in Delo ſeuerat Apollo; olea, quam Athenis extulerat Minerua, certatura cum Neptuno, de condendis Athenis; atque ad extremum de platano Delfica Agamennonis: aliquas certè plantas & arbores eſſe viuaciores omni genere animalium, prodit Ariſtoteles.

NAM cùm terminum vitę longioris vix vllum norit, pręter vitę Elephantorum, qui centeſimo viceſimo anno maximè cõſignatur: at Oleaſtris,

ſtris, Cedris, Cupreſsis, & Ebenis multo longior vita ſolet tribui. Nam cùm hæc materies fuerit templi Epheſini, illud memorant ad quadringẽtos minimùm annos durauiſſe; Oleis ducẽtos tribuit Theophr. vt Oleaſtris quia ſylueſtres ſunt, longinquior tribuenda videatur.

PORRO habitatorum color, & inoffenſum lumen oculorũ & faucium liquidæ voces, huius agri bonitatem oſtendũt. nam illius incolæ, nõ egent Sole, neque Luna, claritas Dei illuminat eum, & Lucerna eius eſt agnus. Quid Laurentius, miles inuictiſsimus? Mea nox obſcurum non habet, ſed omnia in luce clareſcunt, & Eccleſia.

„ *Quam fœlix eſt, quem ſatias*
„ *Conſors paternæ dexteræ*
„ *Tu veræ lumen patriæ*
„ *Quod omnem ſenſum ſuperat.*

NVM verò incolarum claræ ac liquidæ voces? clariſsimæ: Abſtergẽs Deus omnem lachrymarum ab oculis eorum, non erit luctus neque clamor neque dolor, ſed muſica acroamata, Exaltationes Dei, inquit, in gutture eorum. quæ nam porrò exaltationes? Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem & Diuinitatem, Item: Sedenti in Throno, & agno benedictio, & honor, & gloria.

QVAE cum conſideraret Virgo prudentiſsima, neque arenas videret ſquallentes, aut ieiunam glaream, ſed feracem, pinguem, glutinoſam, & fœcundam, vineis certè idoneam & vtilem, quæ nitida & procera proferat virgulta, ſummo ſtudio *agrum* eiuſcemodi dicitur *emiſſe*.

LEGERAT porrò gemmiferos amnes, & aurum terræ illius optimum, Et platea ciuitatis aurum mũdum. Iam progenitoris illud animo verſabat, Non eſt, inquit, aqua à lacunis, aut paludibus ducta, non vllus limus inſidet, ſed: Apud te eſt fons vitæ; &: Torrente voluptatis potabis eos, Itaque videns terram fœcundiſsimam, & maiora menſura reddentẽ, quàm acciperet, & ibi eſſe aurũ, & aurum terrę optimũ: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias, & theſaurum ibi abſconditum: ſubinde illud Dauid Patris repetebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, multum incola fuit anima mea.

AN enim ſine Sacramẽto dictam eſſe putabimus terram *CHAVILAH*? Doloris Partus, & vt ita dicã, Obſtetricationis? Non legimus diſertè? Hi ſunt qui venerunt de magna tribulatione; &: Regnum cœlorũ vim patitur; Refingant ſe oportet, quaſi in fornace nouos conflent, in Chriſtoq́. parturiant, vt violenti rapiant illud.

CVM ergo terrę agrum videret eſſe optimum, & ditare poſſe ſtrenuos mercatores, & ſolo bono, & ſua virtute valere, & aerem eſſe ſalutarem & clementem, & Torrente voluptatis perfundi & irrigari, & ligna pulcherrima

rima, quæ ſummus Agricola plantauit, & in medio dilectum, Sicut malum inter ligna ſylueſtria: multis nominibus plantandæ vineæ planè iudicabat idoneum.

NEQ. verò pugnas illas Micaelis, & glorioſas ſine ſanguine victorias, & virgulta illa intorta, & macra ſterilitate languentia, proiecta in ſtagnū ignis ignorabat. Nam Prophetas legerat, eorumq. arcanos & abſtruſos ſenſus percalluerat. Quid enim occultis ac ſecretioribus verbis, atq. ſententijs de tenebrarum principe prodidit Ezechiel? Occultus ramis, & frōdibus nemoroſus, excelſus altitudine, & inter condenſas frondes eleuatum eſt cacumen eius. Aquæ nutrierunt illum, abyſſus exaltauit illum: eratq. pulcherrimus in magnitudine ſua, & in dilatatione arbuſtorū ſuorum, erat enim radix illius iuxta aquas plurimas. quas nam verò alias? quàm illum vitæ fontem (Apud te eſt fons vitæ) &: Fluminis impetum qui lætificat ciuitatem Dei? iuxta aquas, dicit, plurimas. Ita Dauid: Torrente voluptatis potabis eos.

AVDI cætera. Oportet enim conſiderari locum integrum: Cedri nō fuerunt altiores illo in Paradiſo Dei, En illud: Ponam ſedem meam in Aquilone, Exaltabo ſolium meum, Omne lignum Paradiſi Dei non eſt aſsimilatum ei, & pulchritudini eius. quis arcana non videt?

IAM illud D. Petri: Rudentibus Inferni detractum alligatum reſeruari in extremum diem, ex illo ſumtum eſt: Propterea quod ſublimatus es in altitudine, & dedit ſummitatem ſuam virentem, atque condenſam, & eleuatum eſt cor eius in altitudine ſua: tradidi eum in manus fortiſsimi gentium. Apertius Ioannes: Draco pugnabat, & Angeli eius, & nō prę ualuerunt, neque locus eſt inuentus eorum amplius in Cœlo. nam quod ait; Et proiectus eſt Draco ille magnus, ſerpens antiquus qui vocatur Diabolus & Satanas: illorum eſt interpretatio. Faciens faciet ei, iuxta impietatem eius eijciet eum.

PORRO de ſatellitio: Omnes traditi ſunt in mortem, ad terrā vltimam, quam nam verò terram? quam mundi plagam, regionem dicis? in terris'ne vltimam Thylen? Non, inquit, nunc Thylen dico, ſed: Ad eos qui deſcendunt in lacum: Lacum in quo non erat aqua, ſentinam ſqualentem, tetram, caliginoſam, horrendam & obſcuram, vbi

„ *Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu!*
„ *Euomit; inuoluitq. domum caligine cæca*
„ *Proſpectum eripiens oculis, glomeratq. ſub antro*
„ *Fumiferam noctem commiſtis igne tenebris.*

Iob: De naribus eius procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis? Feruere facit quaſi ollam profundum, & ponet quaſi cū vnguenta bulliunt. Ezechiel: Et ipſi cū eo deſcendunt ad infernū, ad interfectos gladio.

Ioan.

Ioan. & Angeli eius cum eo miſsi ſunt in ſtagnum ignis & ſulphuris. Iob: In prudentia ſua percuſsit ſuperbum. Item: Spiritu oris eius, Spiritali doctrina, Inſufflauit enim; Accipite Spiritum ſanctum, Interficiet impium, ait enim: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. & Virgo incomparabilis, a Gabriele amplius edocta, Superbos etiam vocat. Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui, ita enim legerat: Inebriatum fuiſſe gladium in Cœlo.

QVOD enim ſcribit Ioan. Factum eſſe prȩlium magnum, & Micael & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & proiectus eſt Draco, totidē pene verbis apud Ezechielem: Deſcendes cum lignis voluptatis ad terram vltimam. in medio in circunciſorum dormies, cùm eis qui interfecti ſunt gladio. Apertius verò apud magnum Iſaiam: Viſitabit dominus in gladio ſuo forti & magno, Michaelem dicit, quod ſi interpreteris, eſt: Quis ita fortis? & Ezechiel: Fortiſsimo gentium Draconem traditum dicit. Viſitabit ergò ſuper Leuiatan ſerpentem vectem, & ſuper Leuiatan ſerpentem tortuoſum. Seducit enim vniuerſum orbem, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, Et occidet, ait, Cetum, qui eſt in mari

latæ cuius vaga verbera caudæ

„ *Gurgite de medio ſummas referuntur in vndas.* Item alibi

„ *Cuius ſub extremam ſqualet cutis arida caudam.*

Ita enim Iob, *IACHFOS* Accelerat vel ſtringit caudā ſuam quaſi Cedrum; Rurſus: Corpus eius quaſi ſcuta fuſilia cōpactum ſquamis ſe prementibus. Tum, inquit, vniuerſum orbem perambulat, hoc ipſum mare magnum

„ *Turbat, & obſcuras vlua cœnoq. lacunas*

„ *Obſidet, immundo perfundit æquora cœno.*

magnaq. ſurgunt

„ *Aequora, viciniq. timent decreſcere montes.*

feruet fumoſis flatibus æquor.

hunc ergo: Gladio ſuo forti & magno viſitatum, & occiſum iri dicit Cetum qui eſt in mari.

IN mari verò, & inferum & ſuperum dicit; nam cùm à Michaele deiectus eſt: Ferbuerat ſuperum fumoſis flatibus æquor. Nam vtriuſq. mūdi ea ſunt concordiæ vincula, vt tam ſuas, quàm rerum ijs comprehenſarum naturas & appellationes, mutua ſibi liberalitate communicent.

NEQ. hic Veterum Hebræorum replicabo monumenta, in quibus legimus, inferiora omnia eſſe ſuperiorum adumbratas quaſdam imagines, notas, ſiue ſymbola, & quod ait Paul. Verorum exemplaria. & quidem Rabi Moſes Aegyptius, cuius auctoritate ſummus ille ſcholæ Theologicæ

logicæ apex, & pugilum aliptes D. Thom. Aquinas libenter vtitur, au-ctor eſt, quæ de terra promiſsionis, ciuitate Ieruſalem, monte Dei, & loco ſancto eius, atrijs, ſanctuario, templo, ac porta Domini, cæteriſq. eiuſdem generis omnibus, quæ vniuerſo Scripturæ corpore diffuſa, ſparſaq. leguntur: poſt hiſtoriæ veritatem de cœleſtibus eſſe accipienda.

ET Diuinus ille ſcriptor, cum ſubſtantiam mundi, & virtutes elemẽtorum, & anni circulos, ſtellarum poſitiones, naturas animalium, iras beſtiarum, ſpirituum violentias, & hominum cogitationes, herbarum, & virgultorum vires, & differentias ſcire ſe & intelligere dixiſſet, quod addit: Et occultorum ſe ſcientiam accepiſſe: oſtendit proculdubiò, ſingula iſtorum, habere aliquid ſimilitudinis & rationis ad inuiſibilia, & ſe iſtorum omnium cauſas in cœleſtibus quærere & indagare ſolitum.

EST ergo vt inferum, ſic Mare ſuperum, ſunt ſpatioſa littora, ſunt rerum omnium imagines, exemplaria, prototypa; eſt ibi occultus ille ſerpens vectis ac tortuoſus, qui, cùm: Spiritus eius ornaret cœlos: obſtetricante manu Dei eductus eſt; ſunt quod canit Eccleſia, montes aromatum & lilia camporum

„ *Qui paſcis inter lilia*
„ *Septus choreis virginum*
„ *Sponſas decorans gloria*
„ *Sponſiſq. reddens præmia*,

eſt Libanus, ſunt Cedri, eſt Dei Paradiſus, eſt Sion & Ieruſalem, cuius participatio eius in idipſum.

NAM Salomonis pater & doctor: Tunc exultabunt inquit omnia ligna ſyluæ, quod de Angelicis poteſtatibus accipit Eccleſia.

„ *Gaudet chorus cæleſtium*
„ *Et Angeli canunt Deo*

Rurſus: Saturabuntur omnia ligna campi, & Cedri Libani quas plantauit. Quando, inquam, exultabunt, & gaudio ſaturabuntur? Recita quæ precedũt, ne de Paleſtinæ Libano loqui eum putes: Adorate dominum in atrio ſancto eius, Atrium dicit Virginem excellentiſsimam, à robore & fortitudine, ob illud: Ipſe fundauit eã Altiſsimus &: Confortauit ſeras portarum ſuarum, vt alibi dixi.

QVANDO verò eum adorabimus? cùm Nobiſcum, inquit, verſabitur, humanam carnem indutus: Dñs, inquit, virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob. Apertius: Deus in domibus eius cognoſcetur, cũ ſuſcipiet eam. Cùm carnem ſuſcipiet, & Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuę: tum in domibus eius cognoſcetur: Nam de Vrbis & Herodis turbatione, quàm ibidem multus! quamq. corpus copioſus! vt exundat oratio nis vbertate! Commoueatur à facie eius vniuerſa terra. Dicite

cite gentibus, Dicite Magis, quia Dñs regnauit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dñs fortitudinem, & pręcinxit ſe. Carnem è Virgine Iſaias ita vocat: Iſte formoſus in ſtola ſua. hoc pro illo: Decorem indutus eſt. Gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ, & hoc eſt, Indutus eſt Dominus fortitudinem. Iam Præcinxit ſe, quid eſt aliud? quam: Fœmina circundabit virum? ſiue: Syndonem fecit & vendidit, cingulum tradidit Cananæo, vti ſuo loco explicabo.

PORRO Aquæ populi ſunt, & Herodes turbatus eſt, omniſq. Hieroſolyma cum illo: Eleuauerunt, ait, flumina Domine, eleuauerunt flumina fluctus ſuos, à vocibus aquarum multarũ, mirabiles elationes maris, vt de eo furioſum, & Amentem vocauerit Prudentius

„ *Exclamat amens nuntio*
„ *Succeſſor inſtar pellimur*

non enim alias Voces dicit, quam illas:

„ *Satelles i, ferrum cape*
„ *Perfunde cunas ſanguine*

Sonuerũt & turbatæ ſunt aquæ eorum, Oĩs, inquam Hieroſolymæ cũ illo.

ET quoniam Montes Scriptura ſacra Reges & principes ſolet appellare, omniſq. Ieroſolyma turbata dicitur: Montes, inquit, ſicut cera fluxerunt à facie eius, & commota eſt terra. Illud autem: Inclinata ſunt regna, illis eſt expreſſum: Et intrantes domũ procidentes adorauerũt eum.

IAM tum, inquit, lætentur Cæli & exultet terra, & commoueatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi & omnia quæ in eis ſunt. At cum cœlos, terras, maria poſuiſſet, nihilne de Angelicis poteſtatibus erat additurus? quibus, ſi tantum eſt gaudium ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quid tùm nato Saluatore quantum & quam diffuſum gaudium putandi ſunt concepiſſe? videbant enim tot hominum myriadas, in trãsfugæ & eius ſectatorum poſſeſsionem ingreſſuras; gaudebãtq. non tam corporum, quam animarum vinculis ſolutis, mortiſq. & peccati dura ſeruitute: parata iuſtis præmia, priſtinam Dei familiaritatem & aſpectum hominibus reſtitui.

TVNC, inquit, exultabunt omnia ligna ſyluæ à facie Domini, quia venit. Niſi arcanam rem occultare voluiſſet illis planè verbis: Gaudebũt campi, & omnia quæ in eis ſunt, ſyluarum ligna comprehenderat. Sed aduentu Redemtoris miſeris animabus vitam reſtitutam, & captiuarum choros innumerabiles præeuntem, aſcendentemq. in altum ſubſecutos: Aſcendit enim pandens iter ante eos, & Angelicas poteſtates, quaſi choros ducere, ita enim Arcano ſenſu legimus apud Eſaiam: Quia in lætitia egrediemini & in pace deducemini, montes & colles cantaturos dicit laudem, & omnia ligna regionis manu cõploſuia; Saturanda deniq. omnia

ligna

ligna campi, & Cedros Libani quas plantauit.

QVANDO verò ſaturabuntur? Certè cum viderint naturæ au&ctorē ac dominum opprobrijs ſaturatum, &:Pro eo quod laborauit anima ſua vidiſſe ſemen longæuum; cùm magnam illam ſubſtantiam olim Abrahę promiſſam contemplati fuerint: tum cedri Libani ſaturabuntur.

HIC eſt enim arcanus horum verborum ſenſus: Scito prænoſcens quòd peregimum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & poſt hæc egredientur in maxima ſubſtantia. Hoc enim dicit; Scito parentes & proauos tuos, futuramq́. ex ijs ſobolem & poſteritatem, iugum mortis & peccati ſubituras. at ab inferis aliquãdo tandem me duce reuocandas, idq́. cum magna ſubſtantia, cunctis, inquam, ab Adam primo ad id vſq́. tempus eius deſcenſum expectantibus; & ſi qui etiam ex gentibus exiſtent digni tanto beneficio. Is enim ſolutis doloribus Inferni, opimã prædam duxit, & Cum fortibus, Infernis ſcilicet poteſtatibus ſpolia diuiſit, non enim incredulos, aut infideles, ſed qui ſe expectabant, liberauit. Tu autem ibis, ait, ad patres tuos. Inferos nimirũ vbi illi Idololatræ: Trans fluuium habitauerunt patres veſtri ab vtero Taræ patris Abraham, & Nachor, ſeruieruntq́. Dijs alienis. In pace tamen, doloribus illis, & cruciatibus ſolutus, Generatione vero quarta, quæ filij mei eſt in carne natiuitas, reuertentur huc; ſuperam Hieruſalem dicit, priſtinam eorum ſedem, Vel quod ex Hebræo dici poteſt Quieſcent, erunt in tranquillo ſtatu, pœniſque ſoluentur, non dum enim impleta eſt iniquitas Amorrhęi, Ita vocat Originis peccatum, ab inſigni amaritudine. Nondum, inquit, deletum eſt, nec dum elui poteſt, nec illius adhuc impleta eſt iniquitas; vt illud: Implete menſuram patrum veſtrorũ, & Ioannes: Vindemia botros vineæ terræ quoniam maturæ ſunt vuæ eius. atq́. apertè id ſi velimus replicare Diuinas ſcripturas: omnibus ferè Prophetarum paginis occurrat. ſatis nunc erit locus Ieremiæ.

MAGNA dies illa, Dei ſcilicet partu laborantis, nec eſt ſimilis ei, tempuſque tribulationis eſt Iacob, ſed ex ipſa ſaluabitur. Quænam verò ei ſalus alia poſsit contingere niſi victa morte? Ita enim ſequitur: Conteram iugum eius de collo tuo, & vincula eius diſrumpam. Eademque arcano ſenſu ab Hebræis vetuſtiſs. a quibus Rabi Salomon apud Ioelem hauſit: Eum qui ab Aquilone eſt, procul faciam à vobis. Aquilonis principem, vnde panditur omne malum ita vocat; & expellam eum in terram inuiam & inaquoſam; & ita Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Perambulat loca arida & inaquoſa, & peccatum ipſum in corde latens vocari Aquilonem ex Hebræorum monumentis docui in Purgatorio.

QVANQVAM enim ſenſus videaẽ facilis & expeditus de Aſſyriorũ exercitu in Methaphora locuſtæ: ſenſum arcanum ſubeſſe & myſticũ,

euincunt, quæ de Chriſto Doctore, euangelij fructu & effuſione Sancti ſpiritus ſtatim ſubſequuntur: Nolite inquit, timere terra, exulta & lætare filia Syon, exultate quia dedit vobis doctorem, cuius doctrina quam vocat Imbrem matutinum, is qui ſtat ab Aquilone pulſus eſt in terram inuiam, Spiritu enim oris ſui, ut antea explicabam, interficiet impium: Tu ergò, ſubdit, non timeas, neque paueas, quia ecce ego ſaluabo te de terra longinqua, & ſemen tuum de terra captiuitatis eorum, & reuertetur, & quieſcet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet. Moſes; Reuertentur cum magna ſubſtantia. Ieremias: Vocem terroris audiuimus formido & non pax, Ictero morbo, ait Angelicas poteſtates moriente Chriſto expalluiſſe, Moſes verò: Ergo cùm occubuiſſet Sol horror tremor, & pauor tenebrarum maximarum cecidit ſuper Abraham. En eclypſim & tenebras ſuper vniuerſam terram. Ergò Occidēte Sole quo fidelium corda caleſcunt: Apparuit ei Clibanus ardens & fumigans, & lāpas ignis, En fulgorem radiantem, vt ſydus micantiſsimum, inferna penetrantem, tum enim pepigit cum eo fœdus & terram promiſsionis Ieruſalem ſupernam, illius ſoboli ac futuræ poſteritati confirmauit. tum ergo Angelicas poteſtates dicit gaudio choros quaſi duxiſſe: Omnia, inquit, ligna regionis plaudent manu: Saturabuntur ligna campi & cedri Libani quas plantauit. atque ita Nyſſenus, & Baſil. Porrò oppoſitas, inquit, potentias Dominus aduentu ſuo confregit, Cedros Libani figuratè dictas: Oportet enim eum regnare donec ponat inimicos ſuos ſub pedes ſuos. Si oppoſitas, cur non etiam amicas & propitias, cum nullo diſcrimine condita ſint inuiſibilia.

ET quidem Chaldęus Paraph. Illud explicans: ſicut malus inter ligna ſylueſtria, ſic dilectus meus inter filios, ab hac interpretatione nō diſceſſit. Quemadmodū ait, malus præſtat ſylueſtribus, & infrugiferis lignis: ſic Dominus Deus inter Angelos. Tum cęleſtes plantas ſæpius agnoſcit Plato: φυτὸν inquit, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον.

AT Q. eandem Dauid, vt eſt multiplex & inuolutus, cum repetit ſententiam, rem magis obſcurat, & de Inferis ſuperiora comprehendit: Ibi, inquit, paſſeres nidificabunt. In Libano dicit; & cum Cœlorum regnū ſimile dicatur grano ſynapis, cuius luxuriantes ramos Cœli volatilia occuparint: Volatilia hæc Angelos arcano ſenſu videtur ſignificare.

Et ne de noſtro capite, commiſci quis putet, Chaldęus Paraph. illud Salomonis: Ne detrahas Regi, quoniam aues Cœli portant verbum, ita interpretatur: Quoniam Angeli vt Aquilæ alatæ ſurſum volant, & Regi denunciant, quæ in tenebris fiunt. & Dominus noſter Ieſus Chriſtus interpres longè prꝍſtantiſsimus, Aues quæ iactum ſemen in viam abſtulerunt, ita exponit: Venit diabolus & tollit verbū de corde eorum. Sed & Ambr.

Puto,

puto, ait, & illud recte dictum: Volatilia Cœli (ita enim legit) ſemper vident faciem patris mei qui in Cœlis eſt, &: Volantia circa firmamentũ Cœli, eo quòd poteſtates quæ ſunt in illo inuiſibili loco ſpectent hæc omnia, & ſubiecta ſuis habeant conſpectibus. Rurſus: Iezabel comederunt canes,& volucres Cœli,vt oſtenderetur, quod ſpiritalis nequitiæ fiat præda diuitis ſepultura.

DE Canibus aſſentitur Euſeb. qui ex Porphyrij ſententia, Serapidis & Proſerpinæ ſymbolum dæmoniorum principum, tricipitem canem eſſe dicit. cumq. illud recitaſſet:

„ *Quippe meis atris terrarum eſt cura Moloſsis,*

Canes, inquit, atros, pernicioſos Dæmones appellat. Idemque reperias apud Poetam ſapientiſsimum,

in ipſis faucibus Orci,

„ *Sub pedibus mugire ſolum, & iuga cæpta moueri*

„ *Syluarum, viſæq. canes vlulare per vmbram.* Rurſus

„ *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci*

„ *Perſonat.* Iterum

„ *Qui æternum latrans exangues territat vmbras.*

CVM ergò, vt ad rẽ redeamus, Virgo Diuiniſsima huius agri aerem ſalutarem & clementem, aquam ſalubrem, terram fæcundam, ſitu commodam, vineis vtilem, quas non flatus aliquis regionis inimicus poſſet exurere, ſed Aquilo & Auſter mulcere tepore ſuo,iterum ac ſæpius fuiſſet contemplata: cupide emit;atque id dicit: *Conſiderauit agrum, & emit eum.*

ET de fructu manuum ſuarum plantauit vineam. Vinea Domini Dei exercituum domus Iſrael eſt, Vniuerſi qui Chriſto militamus, Iſraelis nomine cenſemur. Ergo actionibus ſanctiſsimis & vitæ exemplo incomparabili, hic enim eſt fructus manuum ſuarum, *Plantauit vineam*, terram hãc noſtram, & maſſam generis humani, ſalſam, amaram, vliginoſam, arentem, & ieiunam, ſpinas tantum & labuſcas proferentem: reddidit pinguem, mollem, feracem, & fæcundam; eiuſque nouellas plantationes, & ſtantes veluti arbuſculas, breui crure fundatas molliter perflauit, fæcundauit, facilè vt a Deo ſuos auctus & incrementa ſuſciperent. Non enim qui plantat, neque qui rigat,ſed qui incrementum dat.

EST hoc in Arcanis Salomonis haud obſcurum:Vinea fuit pro,Erit, Salomoni in ea quæ habet populos, non Iudææ modò finibus circumſcripta, ſed in Domina multitudinis, in hac æterna ſede Dei viuentis, gentium Domina, terrarum Dea, Roma inquam, idque valet, *BAHAL HAMOH*, quæ habet populos in ſua poteſtate, ob imperij magnitudinem. Tradidit eam cuſtodibus, Apoſtolis, fodiendam, arandam, ſarriẽdam. Quorſum enim illa ſpectant? Plus omnibus laboraui, filioli mei,

E 2 quos

quos iterum in Chriſto parturio. Quis infirmatur & ego non infirmor? Tamquam infirmis lac potum vobis dedi non eſcam. Facti eſtis quibus lacte opus ſit non ſolido cibo.

NAM qui eſſet Hebræarum vocum & rerum callentiſsimus, his omnibus ſententijs illud expreſsit: Soror noſtra paruula eſt,& vbera non habet. quid faciemus ſorori noſtræ, in die qua alloquenda eſt? iuxta illud: Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto, quæ nullam de eo notitiam habet, quid illi faciemus?

QVORVM enim hæ voces ſunt, ſi cuſtodum non ſunt? Vir quiſq. afferet mille argenteos, multum fructum dicit: Ego poſui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Ego verò, Petrus, ait (nam quia de fructu dixerat ſponſe, ſibi ipſi reſpondens ſponſæ nomine induci tur, Petrus ergò ait) neq. verò quintã fructuum partem, quæ ſolet cuſtodibus tribui,ducentos ſcilicet, neq. milleſimam, quæ ad te pertinet, multũ inquam fructum, quem ad te cuſtodum affert quiſque: ſed Vinea mea coram me eſt, non tradam eam cuſtodibus. ego ipſe cuſtodiam vineam tecum mihi cõmunem. Illuſtrius ex Archetypo: Vinea mea quæ mihi ad facies meas. Breuiter & obſcurè: ſic enim accipe. Vinea, quæ eſt mihi ad facies meas, ſupplendũ, Sit. Eſt.n. in *CARMI SELI LEFANAI*, Vinea mea, quæ mihi ad facies meas, repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ quod præ ceſſerat LI Mihi, ſic; Vinea mea quæ mihi coram faciebus meis, mihi ſit, Ego curabo vineam meam,non erit mihi communis. Erunt quidẽ alij, à me tamen miſsi & conſtituti cuſtodes & coadiutores, ipſam verò vineã tota quanta eſt, ſolus ego paſcam. Ter enim eſt dictum illi a Dño N. Ieſu Chriſto: Paſce oues meas, Idcirco altiſsimo hic ſpiritu Vates eximius, ter etiam poſuit, Mea, Quæ mihi, Ad facies meas; ter, inquit, mihi arandam, ſarriendam, paſtinandam, ſanguine deniq; meo irrigandam, ſummus ille ouium princeps, & Paſtor lapis Iſrael, vni commiſit.

8. *ACCINXIT robore lumbos ſuos confortauit brachia ſua.*

QVAE poſt filij aſcenſum haberet ſemper in ore: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt; &: Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini, quomodo quaſi in itinere conficiendo tardiùs vellet perue nire vllis vteretur ceſſationibus, & more Viatorum vllas arborum vmbras, fonticulorumq. amœnitatem, vel auræ refrigerationem captaret?

MALO, inquit ille, vnius agilem & induſtriam, quam decem negligentem & tardam operam. Vnitorem ergò fingit in ſarrienda,& paſtinãda vinea occupatum, qui non ſolent eſſe diſcincti. Non parcit inquit labori, alacriter & ſtrenuè operi ſe accingit. In quo ſummam Virginis cõtentionem,& ardorem animi ſignificat. Vt enim, qui in extremo luctu & mœrore

mœrore verſatur; Felle & abſynthio dicitior indutus; qui diris & exacrationibus eſt dignus: Indui maledictione, ſicut veſtimento, quo operitur & ſicut Zona qua ſemper præcingitur: Qui æquiſsimus ſit, nulliuſque in iudicando gratia ducatur: Fide pro cingulo lumborum, Iuſtitia verò pro cinctorio renum vti celebratur: ſic quę naua & induſtria operaria ſit, robore etiam accincta eſſe dicitur.

9. *GVSTAVIT quam bona eſt negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius.*

VT mercator, inquit, cui negotiatio bene ceſſerit fructum percipit ſummę voluptatis, & quod induſtria & parſimonia rem familiarem auxerit incredibiliter lætatur: Sic cum Virgo incomparabilis animum in puro & illibato corpore ſanctum Deo templum cuſtodiſſet, puras ſemper ad Deum manus ſuſtuliſſet, Dilectus porrò, manum ſuam miſiſſet per foramen: *Guſtauit*, inquit. *quã bona eſt negotiatio eius*, ſenſit plane ſublimus ille animus ſpiritales delitias, quæ humana mẽte non poſsint cõprehendi.

SED cum Deum ex parte tantùm dum hic ſumus aſſequi poſsimus, ſicut ſcriptum eſt ad Moſem: Cùm tranſibit gloria mea ponam te in foramine petræ, ſic cum neque ſponſa aditis parentibus fuerit ingreſſa, ſed: Dilectus tantùm manum ſuam dicatur miſiſſe per foramen: *Guſtauit*, inquit, *quam bona eſt negotiatio eius*, guſtum tantùm, non plenas diuitias percepiſſe dicit.

AC cum obortis ſæpè lachrymis præ volptate atq. dulcedine, amoris æſtus & ardores incredibiles conciperet, atque ita accenſa & inflammata in mortali corpore Angelorum vitã planè ſuperaret: Deo plena, & à ſenſibus prorſus derelicta peregrinabatur animo, ſuiq. immemor ipſius, & in ſeſe recedẽs ſummas illas delitias & ſuauitates hauriebat. Ita enim apud progenitores ſuos legerat: Guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dñs.

CERTE Moſes immenſo eiuſcemodi deſiderio commotus, & guſtu illo ardenter excitatus, ita afficiebatur. vt ferre non poſſet, quin ab ijs quæ comprehendit, ad occultiora compelleretur, quo circa ſupernæ pulpulchritudinis amator, quod iam viderat, tãquam imaginem eius quod non viderat credens: ipſo frui primitiuo peroptabat. Et quamquã Deus facturum ſe quod petebatur eſt pollicitus: finem tamen eiuſmodi deſiderij futurum non promiſit. Non poteris, inquit, videre faciem meam, ecce locus eſt, apud me, & ſtabis ſupra petram; cumq. tranſibit gloria mea ponam te in foramine petræ, tollamque donec tranſeam, manum meã, & videbis poſteriora mea, faciem autem meam videre non poteris, Quid? Diuina facies, quæ & ipſa vita eſt, & vitam affert, videntibus ſe, & appropinquantibus cauſa mortis eſſe poſsit? quiſnam ille locus apud Deũ?

quid

quid lapis? quæ in lapide capacitas, ſiue foramen? quæ manus illa Dei? quæ os lapidis foraminis retinet? tranſitus verò Dei quis? quid illud poſterius, quod Moyſes videre permittitur? quis iſta poſsit perſequi? aut verò comprehendere?

SIC tuum, inquit, deſiderium nunc implebitur, vt tamen inſatiabile permaneat; diſcit enim ex iſtis, Deum natura interminabilem, neq. fine comprehendi; Itaque, qui diuinam pulchritudinem videre deſiderat, & ad id tendit, conſiſtat in curſu. Eſt enim id, verè Deum videre, vt nunquam id deſiderium poſsit terminari. Quamobrem neceſſe eſt, vt cũ videamus, quo poſſumus modò, maiore videndi deſiderio exardeſcamus. ſicque nullus vnquam terminus abſcindet nobis hunc curſum. cùm neq. ipſius boni terminus aliquis ſit, nec ſatietas huius deſiderij vlla eſſe poſit.

QVONIAM ergò (ait Deus) tibi ad interiora pergendi ſemper eſt ingens deſiderium, nec vllo huius curſus labore fatigaris, nec iſtius terminum perfruendi boni conſtituis, ſed ſemper ad maiora inhias: ſcias tantum eſſe apud me locum, vt nunquam illius metas & terminos, curſu, aut volatu etiam pertingas; quin & curſus iſte atque volatus, ſtatus quidem eſt illa ratione. Ponam enim vel ſiſtam te in lapide, ſiue verbum verbo: Stabis ſupra lapidem.

ATQVE hoc prorſus admirabile exiſtit quomodo vnum atque idẽ ſit, ſtatus & motus; nam, ſi qui aſcendit, non ſtat, ſi ſtat: non aſcendit, at hic aſcendit quia ſtat. Nam qui varijs hoc ſeculo cogitatibus mouetur ac fluctuat: is nunquam in bono pedem figit, nec ad veræ vitæ ſublimitatem aſcendit. At qui in lapide Chriſto pedes ponit quanto firmior in bono: tanto velociùs volat, hac ſtabilitate quaſi pennis eleuatus.

CVM igitur *MAKOM ITHI* Locus mecum, ait Deus, locumque apud ſe eſſe oſtendit: ad perpetuum curſum hortatur. cùm ſtatum in lapide daturum ſe promittit, ita enim legimus: *VEHISABTA HALHASVR*: Et ſtabis ſupra petram, vel ad lapidem; modum diuini curſus oſtendit.

NAM quoniam Chriſtus interprete Paulo lapis eſt, omnem autem bonorum opem in Chriſto firmiter eſſe credimus, qui bonũ aliquod adeptus eſt: is in Chriſto eſt, qui verò peruenit ad Chriſtum, & à manu Dei tectus eſt (eſtq. manus Dei, Vnigenitus Dei filius, & creatrix illa rerum virtus, qui & currentibus locus & via & lapis confirmatorum, & domus quieſcentium) is audiet vocantem, & in eius poſterioribus conſtituetur quod ait Dauid, Habitanti in adiutorio altiſsimi, is ſcapulis ſuis obumbrabit, quod eſt, poſt Deum eſſe conſtitutum. Nam Scapulę, poſteriora ſunt; & is de ſeipſo ait, Adhæſit anima mea poſt te, & ſuſcepit me dextera tua, quaſi illud Moſys interpretur.

NAM

NAM vthic dicitur, eum A dextera ſuſcipi, qui poſt Deum adhęſit: ſic ibi, Manus eum tegit, qui Dei vocem expectat in lapide. ac Dominus ipſe, opinor hæc eadem explicans ait: Si quis vult venire poſt me, non dixit, Ante me; & alteri de vita æterna cogitanti pręcipit: Veni & ſequere me. nam qui ſequitur, non faciem, ſed tergũ aſpicit, & poſteriora.

DOCETVR igitur Moſes deſiderans Deum videre, quomodo Deus videri poſsit. ſequi enim Deum ſemper, quocunque ducat: id ipſum eſt Deum videre.

IAM tranſitus ille Dei, ducem eſſe Deum ſe ipſum ſequentis, ſignificat; fiere enim nequit, vt qui viam ignoret, rectè ac tutò iter ſuum pergat, ni Ducẽ præeuntem rectè etiam ſequatur, ideſt tergum ducis reſpiciat. nam ſi deflectat ad latera: aut ducentis faciem cernere ſtudeat, non eam viam inſiſtit, quam dux oſtenderit. atque ideo arbitror dici: Faciem meam non videbis, noli ad faciem ducentis Dei occurrere, ne in oppoſitum curſus fiat. Nam qni ex oppoſito Deum aſpicit, non viuit. nõ quia cauſa mortis videntibus, ſit illa facies. qui enim poſsit cum vitæ facies ſit? verum quoniam & ſi Deus natura quidem vitam dat, proprium tamen illius eſt, vt omnem ccgnitionem excedat.

FORAMEN autem, ſiue capacitas lapidis, Apoſtolus explicat? cum domum non manufactam dicit ſpe ſeruari ijs qui terreſtre tabernaculum diſſoluerunt, quiq. quoad quidem in hoc mundo ſunt, fidem conſeruantes in lapide illo pedes ſuos firmaueruut, bonumque illum Mortis oſculum, vt Hebræi vocant, guſtumq. æternæ vitæ arrabonem & pignus, perceperunt. hi enim ante quieſcere non poſſunt, quam aſcenſus ſui, quaſi cnrſus metas, fineſq. contigerint.

NAM cuius animam ſemel ignis ille accendit, atque amor igneſcit menti, ſæuitque medullis: minimum habet cum corpore commercij. & quamquam verſetur in terris, totus cœlo hæret, ac origini ſuæ; atque id eſt, quod addit de Angelorum domina, cælorumq. Regina. *Non extinguetur in nocte lucerna eius.*

DVM aſsiduè, inquit, operi inuigilat, & ſe potius labori quàm ſomno dedit: lucernam ſuam non patitur extingui. quomodo enim Virgo excellentiſsima, ſponſi pulcritudine accenſa & inflammata aliquando quidquam de contentione remitteret? Nonne ſibi etiam legerat præceptum, vt conceptum ignem aleret? ſemelq. accenſum iugiter nutriret? Hæc inquit Moyſes, lex holocauſti. Cremabitur in altari, tota nocte vſque ad mane, ignis in eodem altari erit. Reuela iam Domina mea & mater Domini mei caligantes oculos, & conſiderabo mirabilia de lege filij tui.

QVID enim ait Salomon? *Non extinguetur in nocte lucerna eius.* Non dubito quin ſumpſerit à Moſe: Tota nocte vſque ad mane ignis in eodem altari

altari erit, nullò modo ardere deſinet. Tabernaculum & vaſa, inſtrumentaque illius omnia corpus noſtrum repræſentant. Arca cor ipſum eſt, vt princeps corporis membrum. Tabulæ in Arca, intelligendi facultates & vires. Kerubim expanſis alis ſupra arcam, Oculi noſtri ſunt. Menſa verò, Iecur. Candelabrum, fel. Altare ſacrificij, in quo perpetuus ignis accenſus eſſe iubetur, calor ille innatus, quem Vitalem vocant. Thuris verò altare, ac ſuffitus, nihil eſt aliud quàm Diuinæ illius maieſtatis halitus, & adſpiratio, influxuſq. gratiarum. Sed continebo me, neque ex integro opere quid de his ſum editurus, plura delibabo.

QVID ergò nondũ Arcana penetramus? quid enim ait, amicus ille Dei? Hæc eſt lex holocauſti, eius inquit, qui ad Deum mente conſcendit, quod eſt *HOLAH*, idemq. Paulus: Exhibeamus nos Deo *HOLAH* hoſtiam viuam & viuentem. Quæ nam verò lex? Hebraica exactè & accuratè expendamus: Ipſum aſcendet iuxta conflagrationem ſuam, tota nocte vſque ad mare ignis altaris ardebit in ſe. hoc certè dicitur. Vt radij Solis illic ſunt vnde mittuntur: ſic animus ſacer conuerſetur nobiſcum, hæreat tamen origini ſuæ, Aſcendat iuxta conflagrationem ſuam, quantum de diuini amoris flamma, ardoreq. conceperit, quantumque ille accenderit, qui: Ignem venit mittere in terram, & accendi cupit, &

„ *Cuius amor igneſcit menti, ſæuitq. medullis*

tantum, inquit, Aſcendat; nihil porrò de ardore remittat: Tota nocte, dum habitauerit cum habitantibus Cedar, dum incolatus eius prolongabitur, non extinguatur vnquam Lucerna eius: Concupiſcat & deficiat in atria Domini, tota nocte *Ardebit in ſe vſque ad mane*, quod nullæ iam ſequentur tenebræ, occaſus nullus, nullæ dierum ac noctium conuerſationes, aut viciſsitudines; non enim amplius indigebunt Sole & Luna, quorum lucerna eſt Agnus.

ITAQVE cor ipſum Virginis admirandæ, quæ: Cor ſuum tradidit ad vigilandum diluculo, illud omne conſilium manum ſuarum, omniſq. illius vitæ ſanctitas, iuſtitia, innocentia, quibus illa virtutibus, veluti aliquod mundi ſpectaculum & prodigium, ſe præbuit admirandam: Lucerna illa eſt, quam in nocte Salomon extinctum iri negat. Ita enim ſpõſus, lucernas in manibus interpretatur artes exercitationesq. virtutum, quæ omni ætate cultę cùm multum diuq. vixeris mirificos afferunt fructus, non ſolum quia nunquam deſerunt, ne in extremo quidem tempore ætatis: ſed etiam quia conſcientia bene actæ vitæ, multorumq. benefactorum recordatio iucundiſs. eſt. Neque verò caſtitas, ait Grego. magna res eſt ſine bono opere, neq. bonum opus eſt aliquid ſine caſtitate; quò etiã pertinet, quod de lumborũ pręcinctione dictum eſt, & certè duo ſunt, quæ iubentur, & lũbos reſtringere, & lucernas in manibus tenere.

MA-

10. *MANVM ſuam miſit ad fortia,digiti eius apprehenderunt fuſum.*

HEBRAICE legimus: Manum ſuam miſit ad vertibulum. eſt que id quo filum glomeratur, vulgo Ingiomeratore, quaſi Inglomeratorem dicas, ſedulę matronæ notum inſtrumentum, proculq. id à viris. Nam ſi muliebres & effęminatos animos viris exprobamus: Colum illis & fuſum obijcere ſolemus.

„ *Apud te ſeruire ẽ tibi poſtulas viros?*
„ *Dare vnà illis opera, penſum poſtules?*
„ *Inter ancillas ſedere iubeas? lanam carpere?* quod ergò pro leuiſsimo inſtrumento, fragili, arundineo, Editio Eccleſiaſtica poſuit Fortitudinē, ita enim legimus: Manum ſuam miſit ad fortia, quid, inquam dicat aliquis, tam longè Noſter Interpres videtur diſceſsiſſe? Quid enim rei eſt, vertibulo cum fortibus? quid porrò virili animo cum fuſo? Et quamquam ſedulæ & induſtrię matrisfamilias opus laudare videatur, vnum illud cauentis ne ſua ceſſatione fruſtentur opera domeſtica, nunc ab agro ad lanificium, nunc à lanificio ad agrum; quæ præparatas habeat & pectitas lanas, quo facilius iuſta lanificio perſequi, & ab ancillis exigere poſsit: tamen ſenſum Arcanum eſſe & Myſticum, oſtendit planè vnde Editio latina deriuata eſt, Græca prophetia.

QVOD enim pro vertibulo L X X. habent *συμφέροντα* Vtilia, ex Symmacho verò Eccleſiaſtica Editio retinet *ἀνδρῶα Fortia*, nihil planè potuit dici admirabilius. Ad fortia certè miſit manum ſuam. quid enim aliud ſpectamus in noſtra Sulamithe niſi choros caſtrorum? robur inuictũ? militares acies ritè & legitimè vallatas? bene vndique munitas? aggeres inquam, & ſepimẽta virtutum? & caſtra Dei ſunt hęc, Angelorum inquam Deo preces offerentium, rurſuſq. deſcendentium, gratiaſq. & donationes ab eodem nobis deferentium.

QVID enim dicat Salomon? Colu accinctã ſemper videas, tractat fuſum & verticulũ. quin ergò dicimus potius quod res eſt: *Manum ſuã miſit ad fortia*, Orabat prolixius, pernoctabat in oratione Dei, aſsidua, feruẽtiſsima, non diſcedebat è templo vigilijs, ieiunijs, orationibus inſiſtens: Immolabat Deo ſacrificium laudis, reddebat Altiſsimo vota ſua; Sacrificabat ſacrificium iuſtitiæ, & ſperabat in Domino. & quid nam iſtis fortius, ad quæ *Miſit illa manum ſuam*? Aſcendebat eius oratio ſicut incẽſum in conſpectu Dei; Eleuatio manuum ſuarum ſacrificium veſpertinũ; Offerebat hoſtias acceptabiles Deo, fructum labiorum confitentium nomini eius. atque hæc nunc *Fortia*.

NIHIL enim eſſe oratione potentius, oſtendit is, qui prolixa precatione Amalekitas profligauit, magis quàm Ioſue dux cũ vniuerſo exercitu;

citu; oſtendit Ezechias qui non gladio ſed precatione, potentiſsimum & ſuperbiſs. Regem Aſſyriorum ſuperauit, interfectis vna nocte centũ octoginta quinque millibus.

QVOD ergò, cum: Cor ſuum traderet ad vigilandum diluculò, & Anticiparent vigilias oculi eius, quòd aliud eſſet inclytæ Virginis ſtudium? hoc in ſtadio longiſsimis quaſi ſpatijs & curſibus exercebat ſe, ibat redibat, filumq. ſuum quaſi glomerabat, fuſum intorquebat. hic illius cogitationum omnium orbis atque circulus. Sola, inquam, ſponſi pulchritudo: En illa *Fortia*, En colus & fuſum, & glomeratum in eo filum.

NAM cùm lanam & linum initiò nominaſſet, eadem in figura & Metaphora inſiſtit. Remq. ipſam vti eſt, videre LXX. quaſi ergò fuſum ageret, & in ea cogitatione penitus defixa, ardore illo & ęſtu ita eſt ęuecta, vt Gyrũ Cœli ſępius dicatur circuiſſe, & amoris ægritudine ita laboraſſe: vt ab animo planè fuerit derelicta. atque hæc ſunt illa *Fortia*, Atria, inquam, tua Domine virtutum, Rex meus & Deus meus. & certe *Fortia*, & Atria vno & eodem vocabulo dicuntur VLAMIM.

IDCIRCO Fulcite me pomis, inquit, ſtipate me malis; quod eſt, ſuauibus odoramentis, viniq́ue lagunculis fugientem animam reuocate. Ita enim ex Hebræis Codicibus legimus: Fulcite me pomis, ſtipate me lagunculis. Odoribus enim corpora noſtra delectari, etiam impleri, quod interpretantur nutriri: ipſe Hippocrates ſcribit; tum non ſolum corpore humido, vt vino, ſed etiam odore, animo fugienti ſalutare poſſe præſidium afferi. Vnguento enim, ait idem Salomon, & bonis odoribus delectatur cor, & Celſus: Si imbecillitas eſt: roſa tantum caput adiecto ſerpillo, ſimiliq. aliquo madefaciendum eſt. Confert etiã aliquid ad ſomnium Silanus. Solenus, legendum puto. eſt fictilis, aut plumbea fiſtula ad aquarũ deductiones; Galenus; τὸ ὕδωρ μολυβδίνων σωλήνων ὀχετευόμενον φύλαττε Aqua quæ per plumbeas ſolenas ducitur fugienda.

ERGO caniculo & fiſtula, ſeu cadentis aquæ murmure ægrotantis ſomnum dicit excitari, atque hoc ſcribit Salomon, qui & Arcana lingua Phialas, ſiue lagunculas, & poma poſuit; & Euripides, vbi Phędram amãtem inducit ad famulas loquentem:

,, ἄρατέ μου δέμας, ὀρθοῦτε κάρα,
,, λέλυμαι μελέων σύνδεσμα, φίλαι,
,, *Tollite meum corpus, & erigite caput*
,, *Soluta ſunt mihi vincula artuum* paulo poſt, veluti canaliculo, & aquę murmure à ſollicitis famulis recreata clamat:

,, αἰαῖ· πῶς ἂν δροσερᾶς ἀπὸ κρηνῖδος
,, καθαρῶν ὑδάτων πῶμ' ἀρυσαίμαν,
,, ὑπό τ' αἰγείροις, ἔν τε κομήτῃ

„ λειμῶνι κλιθεῖσ' ἀναπαυσαίμαν
„ *Eheu quomodo ex rorido fonte*
„ *Hauriam potum limpidæ aquæ,*
„ *Et ſub alnis, & in viridi*
„ *Prato reclinata requieſcam*

neque verebor auctoritate Clemẽtis Sacras literas Euripidem imitatum dicere. nam is, cum illud Prouerb. recitaſſet: Dulcis eſt panis abſconditus, Hinc ait adiutus Pyndarus
„ *Dulcis eſt, inquit, furtiua cura Veneris.*

CONSENTIT ergò Salomoni medicorum princeps, & Euripides Vino & odoribus fugientem animam poſſe reuocari. Quin Demócritum legimus, cum morti eſſet proximus rogatum à ſorore, vt ſacris Cereris quæ ipſa celebratura eſſet triduo intereſſet: iuſsiſſe eum ſibi afferre panes calidos, quorum odore ſolo triduum amplius vixiſſe. quamquam noſtri, odore mellis id factum eſſe velint. Olympiodorus viſum etiam Ariſtoteli hominem ſcribit, qui radijs tantum Solis, & ſine ſomno viueret.

DE odoribus confirmat Galen. cùm docet datam reſpirationem non ſolum ad procreandos, verum etiam nutriendos ſpiritus animales. atque hoc eſt: Fulcite me lagunculis, Manum enim miſi ad fortia, quod eſt, amore langueo. nam fortis eſt vt mors dilectio, neque aquę multæ poterunt extinguere caritatem, neque flumina obruent illam.

QVAENAM verò flumina? quaſnam aquas dicis? Tribulationes dico, gladios & mucrones, frigora, pericula, infamias, fames, nuditates, ſites; nil horum nos poterit ſeparare à charitate Chriſti. quia lampades eius vt lampades ignis atque flammarum.

QVID ergò ait infelix atque miſer cui mulier imperat, cui leges imponit, præſcribit, iubet, vetat quod videtur, qui nil impetranti negare poteſt, nihil recuſare audet, poſcit, dandum eſt; vocat, veniendũ; eijcit, abeundum; quid inquam qui improbiſsimis dominis dedecori ac turpitudine parere ſemper inſtituit?
„ *Cum leone, & cum excetra, cum Ceto, cum Apro Aetolico*
„ *Cum auibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mauelim,*
„ *Quam cum amore. ita fio miſer quærendo argento mutuo.*

imo miſerrimus, & nequiſsimus, certè agreſtis ac furioſi domini, planè improbiſsimi ſeruus ignauiſsimus. Quid enim noſtræ Religionis duces atq; principes? cùm excarnificata corpora calx viuus abſumebat, radij lãcinabant, liquenti plumbo ſartagines ardebant, viuis pelles detrahebantur, artus torrebantur, quid tum, in quam illi? Ignis, & crux, incurſus beſtiarum, diſsipatio oſsium, côuulſio membrorum, totius corporis commolitio, ac ſupplicia Diaboli in me veniãt, dummodo Ieſum Chriſtũ acqui-

ram. Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarum molar. ſuperari certe Caritatis Chriſti flamma non poterat.

11. *PALMAM ſuam aperuit inopi, & manum ſuam extẽdit ad pauperem.*

ETSI tanta eſt illius in opere aſsiduitas, vt tenacior inde futura videatur: hilarè tamen ſuccurrit pauperum neceſsitatibus; ſcit enim ſcriptũ eſſe apud hunc eundem vatem: Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas, quia poſt multa tẽpora inuenies illud. Eſto, inquit, liberalis & benignus, etiã in ingratos, & immemores, à quibus nullum expectas beneficium. cõfer etiam eò vbi putas periturum. nec tantum elige dignos quibus tribuas, neque diligenter inquiras in patrimonium & vaſa debitoris. Seneca: Semina in ſolum effœtum & ſterile nõ ſpargimus. beneficia ſine vllo delectu magis proijcimus quàm damus. quis non cum aliquid à ſe peti ſuſpicatus eſt, frontem obduxit? vultum auertit? occupationes ſimulauit? longis ſermonibus & de induſtria non inuenientibus exitum, occaſionem petendi abſtulit? properantes neceſsitates eluſit? in anguſto verò comprehenſus aut diſtulit, aut timide negauit, aut promiſit, ſed difficulter & ſubductis ſupercilijs, ſed malignis & vix exeuntibus verbis. Cõtra Salomon: Vel in aquas tranſeuntes, nauigantes, inquit, nunquam redituros, neq. gratiam vnquam relaturos, quaſi periturum panem mittendum eſſe dicit: quoniam poſt multa tempora inueniens illum, Deus remunerator optimus tibi rependet. Centuplum accipies, & vitam æternam poſsidebis, atque id: Poſt multa tempora inuentum iri dicit. Da ergò etiam nauigantibus, & à quo nil vnquam expectare poſsis, vt ab aquis quę rapide feruntur, nunquam reuertuntur, Da nullo delectu, quaſi qui bona tua in fluminis voraginem proijcias; Veniet aliquando dies, quo te feciſſe non pęniteat. Inopem Aegyptium non deſpicit Ietro: Vocate, inquit, ipſum & comedet cibum. quid inde conſecutus? ſocer fuit Regis Iſrael, eiuſq. nepotes ac poſteri, principatu & regno exſtiterunt digni. Hinc ergò bona, benigna, miſericors matrona pauperum neceſsitatibus facilè ſuccurrit. *Palmam ſuam aperuit inopi, & manum ſuam extendit ad pauperem*, ſubtrahit aliquid ventri, pauperibus ſacrat; eripit ipſa aliquid ab igne, reponit paululum aliquid à depaſcente flamma.

QVOD ſi Languenti, aut Feſſo manus ſuas aperuiſſe diceret: exiſtimare quis poſſet, bonę matris familias officium commendari; cuius eſt, opere ipſo ancillam exhilarare laborantem, & interdum tanquam deficienti ſuccurrere, penſum de manibus auferre, parumper & ipſam ſungi ſuo officio, monereq. ſic fieri debere, vt ab ipſa ſtrenuè ſit effectum; porrò languidiorem, & aduerſa valetudine laborantem in valetudinarium cõfeſtim deducere, & conuenientem ei curationem adhibere, adeſſe, miniſtrare

ſtrare; fideliùs enim quàm prius ſeruire ſtudent, quæ conualuerint, cùm ægris diligentia eſt adhibita.

FACILIS hic ſenſus fateor, bona oratio eſt, neque adeo reijcienda. ſed nos ſpiritales eſcas, ſolidoſq. cibos, non lac ipſum modò concupiſcimus, requirimus certè ipſum ſanguinem & ſuccum.

CERTE quod inopi & pauperi dictū eſt: replicāti diuinas Scripturas, ex earundem conſuetudine apparebit, magno id ſacramēto poſitum fuiſſe. Nā quoniam omnium noſtrum iam olim laborantium & penè deſperatorum erga excellentiſs. Virginem, cuius vnius opera gratiā & miſericordiam à Deo ſumus conſecuti, tamq. ſalutarem & præſentem adepti medicinam, ſummus amor & ſtudium excitatum eſt, eiuſq. omni officio & pietate colēdæ ſuſceptum eſt conſilium: ideo nunc genus humanum appellat, *Pauperem & inopem*, cui in ſapientia aperiens os ſuum Virgo benigniſsima, *Palmam ſuam* aperuiſſe dicitur.

ITA enim ab vno quopiam è ſuis progenitoribus de Filio ſcriptū video; Gentes non prius illi parituras quàm Fortem armatum poſſeſsione deijceret, vaſa illius auferret, noſq. omnes duriſsimæ ſeruitutis iugo liberaret. Is enim alligato forti, & in Cruce triumpho celebrato, perrexit etiam in domum eius, Infernum ſcilicet, inde vaſa diripuit, & animas quas iniuſtus poſſeſſor ac tyrannus retinebat in aptiſsimam tot ſeculis libertatem vindicauit: Omnes, inquit, gentes ſeruient ei, quia liberauit pauperem a potente. Romana Eccleſia: Dominator tuus veniet, liberare populū ſuum de manu potentis. Iob: Non eſt poteſtas, quę ei comparetur ſuper terram. Rurſus: In circuitu dentium eius formido, reputabit quaſi paleas ferrum, & lignum putridum æs. En illud: Tāquam Leo rugiens circuit quęrens quem deuoret.

AC nequis ſacramentum præteriret, & de communibus & quotidianis pauperum iniurijs quæ in oculos incurrunt loqui exiſtimaret: cum Emphaſi adiecit: Pauperem illum dico, illum inquam, intelligi volo pauperem, cui non erat adiutor. Sic enim Iſaias: Circunſpexi & non erat auxiliator, quæſiui & non fuit qui adiuuaret. Sed hoc ipſum illuſtrius multo Dauid: Frater non redimet, redimet vir, nec dabit Deo placationem ſuā. Nullus carnis tantum ſocietate nobis coniunctus placare Deum poterit. Ita Caldæus Paraphr. Salutare tuum expectabo Domine, Non expecto ſalutem Gedeon filij Ioas, quæ eſt ſalus temporaria, nec ſalutem Samſon filij Manue, quæ eſt ſalus tranſitoria, ſed ſalutem Chriſti filij Dauid cuius redemptionem deſiderat anima mea; quæ nunc in ſolis Cōplutenſib. Codicibus leguntur.

FRATER ergò non redimet, redimet vir, qui frater ſimul & Deus, vt alibi docui. Nec dabit Deo placationem ſuam. Obſcurè. Hoc redemtionis

tionis pretiũ,non ſua, ſed noſtra cauſa eſt perſoluturus. Nõ dabit *LELOHIM* Deo, vel propter Deum. Non quod in eo diuinum, ſed quod in carne mortale. Porrò huius genus redemtionis pretium eſt. pretioſum,in auditum, planè inuſitatum & inſolens, mundoq. prohibitum. Laborabit in æternum,ſiue quod ex Hebræis codicibus dici poteſt *CHADALLEHOLAM*, Mundo prohibitum, A ſeculo,ab vniuerſo hominum genere remotum,alienum; quod nullus è fratribus preſtare potens ſit. Iuuat me Symmachus : παυσάμενος τῷ αἰῶνι τούτῳ, Quieſcit, Ceſſat huic ſeculo, omnes quietos eſſe iubeo, non eſt quod de ea repræſentanda laboret quiſquam,atque hoc eſt apud Vulgatum Interp. Laborauit in æternum,quãtumuis de ea ſollicitus laboret mundus: nequaquam aſſequetur,de eo vſque laborauit, ſemperq. adeo laborabit, neque præſtare verò poterit. Inſanabilis enim fractura tua,peſsima plaga tua, nõ eſt qui iudicet iudiciũ tuum ad alligandum, Curationum vtilitas non eſt tibi, Solus ille preſentem allaturus medicinam qui pauperem redimet à potente, qui: Obducã, ait,cicatricem tibi, & à vulneribus tuis ſanabo te,dicit Dominus.

ET quoniam Vates eximius tantam ergà nos tamq. profuſam omnipotentis Dei benignitatem altiùs imprimi, aureſq. noſtras huiuſmodi vocib. cupiebat frequenter perſonare: ſtatim repetit: Parcet pauperi & inopi. Iteradum quæſo eadem nobis Dauid: Saluos faciet filios pauperum. Catholica Romana Eccleſia: Dominus noſter venit, & pauperum ſuorum miſerebitur. quid enim primis parentib. illo ſtatu deiectis egentius? miſerius? calamitoſius? creaturarum omnium commiſeratione dignius? quis ergò tantam paupertatẽ & inopiam ſubleuabit? niſi qui omnium potens eſt Deus, Qui eum qui primus formatus eſt pater orbis terrarum,cùm ſolus eſſet creatus cuſtodiuit & eduxit a delicto ſuo. Nos verò filij pauperum ſummus,quos tum in libertatẽ vindicatum iri dicit, cum deſcenderet ille ſicut pluuia in vellus.

NEQVE verò ſe de alia ſalute loqui, ſignificat planè cùm addit: Humiliabit calumniatorem. Ita enim ſui amore exaſſerat, vt ne Deum quidem poteſtatem ſummam, æquo animo præferri ſibi pateretur. Calũniatorem verò, ſignificanter dictum; olim, apud Deum parentes noſtros deferre ac calumniari cępit, apud eos verò etiam ipſum Deum in odium, & inuidiam adducere; quid enim ait Sycophanta? Cùm Deus ſapientia ſua nihil habeat antiquius, eam ſibi vni cupit retinere, neq. vult ad illius communionem quemquam hominum admittere. Videt porrò mentes veſtras beatiſsimas altiſsimarum rerum cognitione delectari, ad maiora etiam aptas & idoneas: ideo, quaſi tenebris offuſis earum aciem perſtrinxit; atque mora iniecta velociſsimum curſum retardauit. pauca enim vobis, eaq. haud multum expetenda, ſibi vero pulcherrimarum rerum cognitio-

gnitionem reſeruauit, & quoniam iſtius ligni fructus longè ſuauiſsimus, omnia hæc impedimenta reijcit ab ſe, neque vllas ſecum erroris aut ignorantiæ tenebras patitur conſiſtere: nimium ſui amans tãtam felicitatem vobis impediuit; Et ego quẽ tu poſsis facilè dignoſcere, Mane enim oriebar, & apud eũ in ſummis delitijs aliquando fui, grauiter & iniquo animo ferens maximarum rerum ſcientia immeritò excludi: ſenſim me ſubduxi. pauca igitur vt aſſequamini, eaq. plebeia atque minuta, & viuatis minus diu, iniuria profectò vos, tot tantarumq. rerum dominos, bonorũ affluentia & copia quadam prædiuite cumulatos, iniuria inquam vos, qui genus Dei ſitis, admirabiliſsimi huius Ligni eſu acceſſuq. prohibuit. quod ſi vos ipſos probe noueritis, circumſpecite quæſo vos, totoſque tentate, planè intelligetis, neque quidquam vobis maius, excellentius & ornatius in hanc vitam veniſſe, neque vlla deeſſe vobis ad bene beateque viuendum à natura adiumenta. Cur igitur ſtulto neſcio quo errore & timore præpediti, diutius patiemini, lumen iſtud animi, ingenijq. veſtri vllius fraude & inuidia obrui & extingui?

EN calumniatorem & illius dolos, fallacias, ſycophãtias, à quibus nos multum miſericors ille mundi Dominus, noſtrarumq. iniuriarum aſſertor & vindex vel ſanguine ſuo voluit redimere. Ita enim ſcriptum eſt: A dolo & calumnia ſiue Violentia, quod diuinitus Hieronymus dixit: Ex vſuris, & iniquitate, redimet animas eorum. ſæpe enim Exactorem eiuſq. duriſsimam virgam deteſtantur Scripturæ, ex ijs ſumta Metaphora, qui auidiſsimè expectant menſes dieſq. illos vſurarum patres, & pecuniarum exactores moleſtiſsimi miſerorum ſanguinem vt hirudines exſugunt. Itaque de eodem illud Iſaiæ vſurpat & interpretatur Eccleſia: Iugum oneris eius, & virgã humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti ſicut in die Madian. Quia omnis violenta prædatio cum tumultu &c. Et quod nunc: Humiliabit calumniatorem. apertius: Coram ipſo procident Aethiopes, Agreſtes, Indomiti, Deſertorum incolæ, Sitientes, certè ſanguinis noſtri muro ſaturari non poſſent. hæc enim omnia ſignificat vox a Dauide poſita C I I M. rectiſsimeq. Aethiopes, quorum habitum & colorem nigrum illud pecus imitatur, & Hebræorum vetuſtiſsimi Angelos refugas accipiunt. Coram ipſo procident, incuruabunt ſe, & Paulus: In nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nam geminata ſententia: Et inimici, inquit, eius terram lingent, ob illud: Terrã comedes omnibus diebus vitæ tuæ.

ET de calumnia & fraude nobis intentata ſerpentem *BARIACH* Vectem atque tortuoſum vocat Iſaias. & L X X. vt ſummi quidem Græciæ patres prodiderunt, eundem appellarunt ἀποστάτην. Et quamquã *BARIACH*, Fugientem, Fugacem, id eſt Deſertorem, ad fugam etiam impellen-

pellentem, prius enim ille à Deo receſsit & ſuos ſectatores præcipites traxit, noſq. omnes deinceps ab eodem abduxit & abalienauit, Item Vinculis & repagulis incluſum atque conſtrictum (nos vulgò Aherrojado) *BARIACH* inquam interpretari poſsimus, quod vt D.ſcribit Petrus: Caliginoſi aeris rudentibus atque catenis quaſi cancellis ferreis, & cauea quadam incluſos in iudicium Deus reſeruauit: attentè tamen cum conſidero Vectis appellationem, Editionem Latinam laudare ſatis non poſſum. Nam vt olim

„ *Tytion terræ omniparentis alumnum*
„ *Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus*
„ *Porrigitur*

ſic in Vectis appellatione, longiſsimi illius quaſi fulloniæ vectis, ſic corporis proiecti & procurrentis infinita moles ſpectata eſt. Vt enim terrarum eluuiones & inundationes fluminum, molibus oppoſitis ſolent coerceri: ſic ſerpens hic antiquus

qui per freta magnum
„ *Labitur & longi vix corporis agmina ſoluit*

(ſic enim ait: Perambulaui terram & circuiui eam) haud aliter quam Vectis quædam longiſsimè diſtenta, huius magni maris alueo ſe diffundit, ac Cæleſtis patriæ, ac ſedis fortunarum omnium noſtrarum iter atq. aditum nobis intercludit. Neque verò Cetum qui eſt in mari, ſine Emphaſi, ſcriptum eſſe quis putet; quaſi non vnam modo partem, ſed totum mare occupet. quantæ enim magnitudinis eſſe oportuit, ad quem interficiendum gladium ſuum durum atq. fortem Deus adhibuerit?

ET quamquam terram perambulet, pugnas moueat, excitet horribiles caſus & ruinas: ad exaggerandum magis, *In mari* eſſe dicitur. Nam cum de ſerpentibus à Scriptoribus nauigationum Alexandri proditum ſit, quadraginta cubitorũ a ſe viſos; & in Troglodytica Nymphes, repertos longos cubitorum quindecim ſcribat; & Ariſtote. Lacertos cubito maiores in Arabia reperiri; in India ſerpentes cubitorum ſexdecim; Dracones Aethiopicos ad viginti cubitos excreſcere; Indicos tanta eſſe proceritate vt circumplicatos eorum corporibus homines in terram demittant; a præter nauigantibus Arabiam oſſa boum viſa, quos ſerpentes vorauerunt; ſolidos etiã tauros & ceruos a Draconibus voratos; cumq. magnitudo animalium marinorũ, terreſtrium magnitudinẽ longiſsimè ſuperet, teſtaceorũq. magnitudinẽ in mari Rubro inſignẽ legamus: in Trapobana eiuſdem maris inſula, teſtudines longas quindecim cubitis; in India verò earum teſtis pro ſcaphis vti liceat: quid nam quæſo de marinis ſerpentibus cenſendum eſt? Et quamquam occiſum iri Cetum qui eſt in mari, de tenebrarum principe Arcano ſenſu dictum ſit: tamen quod *In mari*

mari, ait, in eo id quod dicimus vnum ſpectauit Iſaias. non enim hunc Serpẽtem cęterorum eſſe ſimilem, non cubitorũ quindecim aut ſexdecim, non quadraginta, neque porrò pedum centum vrginti eſſe dicitur, vt in his myſticos & ſpiritales ſenſus latentes inquiramus; ſed hos vno verbo opinor explicabit. D. Paulus. Nam quod ait: Primitiæ Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti, deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cũ euacuauerit omnem principatum, & poteſtatem & virtutẽ, oportet enim regnare donec ponat inimicos ſub pedibus eius, nouiſsimè autem inimica deſtruetur mors: tum Cetus qui eſt in mari, Circuit totam terram, perambulat circuens quærens quem deuoret, Arcano ſenſu occidendus eſſe dicitur. Cùm ergò euacuauerit principatus & poteſtates quorum princeps Cetus, & ſerpens ille antiquus, cum mors eiuſq. imperium abolebitur, fueritque omnino ſublatum quidquid bono aderſatur: tum inebriari gladium in Cœlo, & Serpentem occidi, in Metaphora Diuinæ litteræ dicit: Humiliari calũniatorem: Chriſtum morte ſua de eodẽ triumphaſſe.

NAM & diuino illo Cãtico excellens Prophetiſſa, cùm de ſerpentis, eiuſq. ſectatorum ruina ceciniſſet: Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui; de paupertate verò & ſtatu illo infeliciſsimo: Et exaltauit humiles: ſciunt enim Hebraicè periti pauperes & humiles vno & eodem vocabulo Hebræis appellari nempe *HANIIM*, vt rem ipſam magis explicet admiranda Virgo eoſdem Eſurientes appellauit.

SED & vnde tantum bonum, tantumq. promanarit beneficium, vt parentum noſtrorũ nuditas operta, & extrema illa paupertas fuerit ſubleuata, non aliunde eſſe, in quit, quam quod Deus priſtinæ miſericordię & iuriſiurandi ſui meminiſſet. Legerat enim eadem apud progenſtorem: Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem. Neque verò aliam terram dicit Cantrix diuiniſsima, quam quæ ab Ezechiele ſcripta eſt: Omnes traditi ſunt in mortem ad terrã vltimam. Inferiores dicit partes terræ, Ad eos qui deſcendunt in lacum. Chriſtus enim à terra iſta illos ſuſcitauit, cum in ſanguine teſtamenti ſui eduxit tot vinctos à lacu in quo non erat aqua.

DE hac verò inopia & paupertate qua tot eſurientes ſaturitati ſunt: ex eo planè locutum eſſe cõſtat: quod eiuſdem Crucis fructum ilico ſubintulit: Qui habitare facit ſterilem in domum, matrem filiorum lætantem. & ita Iſaias, cum verbera, vibices, liuores, mortemq. & ſepulturam, noſtri Redemtoris, & apud Inferos ſpolia cum fortibus diuiſa, celebraſſet: fructum addit præſtantem & eximium: Lauda ſterilis quæ non parturiebas, quoniam multi filij deſertæ magis quam eius quæ habet virum. Sanctæ Eccleſię Virginis ad generandos populos Dei immaculatę fęcunditatis dicit genitale ſecretum, quod ſolus ille aperuit, de quo Arcane &

occultè ſcriptũ eſt: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Dño vocabitur, Apertè verò: Quod naſcetur ex te ſanctũ vocabitur filius Dei, qui vnus, ait Ambroſ. non matris, quæ clauſa ſemper fuit, ſed Eccleſiæ de ſertę prius ac ſterilis aperuit genitale ſecretum, ijſdemque Dauid verbis atque ſententijs ſterilem vocat & deſertam, omni prorſus ſobole & prole deſtitutam: Qui conſtituit, inquit, ſterilem in domo. Domum vocat prolem & familiam, aperte ſtatim explicat Matrem filiorum lætantem.

EADEM porrò erat miſeria illa inopum, & gemitus pauperum pro pter quem exſurrecturum ſe dicebat ipſe Dominus. Patriarcharum enim gemitus & ſingultus dicit; vocemq. Turturis in primis, quæ inopum & egentium cauſam ita procurauit: vt vnius precibus optatis ac votis ſit pla nè tribuẽdum, quod ſaliens ſuper montes tranſiliens colles aduentũ maturarit, idq. immundi illi ſpiritus ſæpe conqueſti ſunt: Cur, inquiunt, ſimilis capreæ, hinnuloq. ceruorum veniſti ante tempus torquere nos?

NAM cum ipſarum noctium ſilentio ſuadente, inuitante conſuetudine, ad ardentiſsimas preces ſe totam contuliſſet, pernoctaret in oratione Dei, quodq. illi fuit quotidianum ferè atque perpetuum, dulciſsimas illas vigilias vigilaret, & quaſi quodam alarum remigio altiſsimas Cœli plagas pererraret: ſic cõcaluit cor eius intra ſe, & in cogitatione illa exarſit ignis: vt literarum monumentis proditum ſit, ad vocem illam Tur turis quę diuinas aures ſæpius penetraret, vocem etiam ad eam diuinitus perlatam: Maria paries filium meum.

SED quoniam: Arcanum Regis abſcondere bonum eſt, iuxta illud: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi, non minus ore pudica quã corpore argumenta fidei conſerebat in corde, conſeruabat omnia verba hæc: ita enim ſcriptũ eſt: Tunc præcepit & dixit mihi. At quod ſibi Deus adeò liberalis & munificus dixiſſet, præcepiſſet, ſilentio putabat eſſe cõ tegendum. ſed ex ſequentibus: Et qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, manifeſtè conſtat, idem hoc quod dicimus, Maria paries filium meum, Requieſcet in tabernaculo tuo, ſibi in Arcanis dictum ſileriq. præ ceptum. & ita in Iſaia: Et omni militiæ eorum mandaui. quid porrò mã dauerit nondum eſt expreſſum; num verò id quod Paulus: & adorent eum omnes Angeli eius, vel Dauid potius: Præceptum poſuit illud nimirum: Sint in ſigna tempora, dies, & annos, & non præteribit.

ATQVE huius tanti Sacramenti & myſterij magnitudinem Vates hic eximius cum non poſſet ſilentio præterire, erat enim Deo plenus, & domeſtica diſciplina accuratè inſtitutus, variatis verbis atque ſententijs tam breui carmine mea quidem ſententia plus ſexies repetiuit. Nam lanam, & linum quæſijſſe, cibaria tribuiſſe, domeſticos omnes coccineis induiſſe, ſyndonem texiſſe, cingulum verò aptaſſe Cananæo, panẽ deniq.

tam longè attuliſſe: nihil aliud planè Vates exiſtimamandus eſt intellexiſſe, quam Dei verbum ad eam deſcendiſſe, illud circundidiſſe corpore, & veſtiſſe extrinſecus.

ET ne quis exiſtimare poſſet Chriſti crucem & mortem totius quaſi Tragœdiȩ extremum actum, in quo eximiæ virginis excellens virtus eluxiſſet, à Salomone tanquam inerti poeta eſſe neglectum: Palmam, inquit, ſuam aperuit inopi. Nam etſi illius de puero curas, ſollicitudines, fugas imprimis præcipites, & plenas trepidationis, cùm

„ *Exclamat amens nuncio*
„ *Succeeſſor inſtat pellimur,*
„ *Satelles i, ferrum rape*
„ *Perfunde cunas ſanguine*

trepidationis inquam, ob illud: Accipe puerum & matrem eius & fuge in Aegyptum, cõmemorare Vates potuiſſet, de quibus Arcano ſermone legimus: Quomodo dicitis animæ meæ, tranſmigrans in mõtem ſicut paſſer? ita.n. eadem in re accipit & interpretatur Eccleſia Catholica: Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium, Sicut auis tranſmigrãs è nido ſuo ſic vir qui reliquit locum ſuum, *SVVM*, inquit, quia: In propria venit & in domibus eius cognoſcetur, Rurſus: Sicut mane tranſit, à Nazaret in Aegyptum pertranſijt Rex Iſrael, & ab Herode: Excuſſus eſt ſicut locuſta: nullum tamen dignius neque illuſtrius ad commemorãdum maternæ pietatis teſtimonium viſum eſt, quam quod non aliter ac rupes aliqua, Virgo innocentiſsima, magnumq. totius mundi miraculum, fugientibus viris caſu præceptoris acerbiſsimo (non enim ſanè diu cum illo fuerunt, & vti æquum fuerat, auditorum ſectarorumq. fœdere inito ſeruatoque pendenti aſtiterunt; vt ſe oſtendere tantummodo, non permanere voluiſſe viderentur) fugientibus inquam viris, cum aſsiduis eorum qui aderant & inſultabat vocibus

„ *Tunditur, & magno perſentit pectore curas*
„ *Mens immota manet.*
„ *Ac veluti annoſam valido cum robore Quercum*
„ *Alpini Borea, nunc hinc, nunc flatibus illinc*
„ *Eruere inter ſe certant, it ſtridor & altè*
„ *Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes,*
„ *Ipſa hæret ſcopulis, & quantum vertice ad auras*
„ *Aethereas, tantum radice in tartara tendit*

cùm neque oris neque vultus ſpecies illa proceritaſq. membrorum & corporis priſtina agnoſceretur, cruciatu & macie maieſtas illa eximia formæ contabeſceret, vireſq. captæ atque confectæ, tanquam teſta, oſſa verò ſicut cremium exaruiſſent, quaſi ex ipſiſmet timoribus vires etiam atque

animos aſſumpſiſſet: aſtat morienti, & ex mulieribus vna pluſquam virilis fęmina, doloris vi & magnitudine ſtupens & attonita, immoto veſtigio, inconniuentibus oculis intrepida perſiſtit; & cum aſcendere non poſſet, & cum eo mori, neque atrociſsimo ſpectaculo ſubducere; conqueſta: protenſis manibus abeuntem animam ſuo quaſi ore videbatur exceptura.

NAM cum vinculum coagulumque animi, quod parentes cum filijs natura conſociat, ex ipſius quoque filij adhęſione animi, amoris conſuetudinis in ea ſola vnde eſſet altus occupati, magna ſemper incrementa ſuſcepiſſet, vigor ille maternæ flagrãtiæ ſenſim atque paulatim eſſet accẽſus, mortẽ verò pręcipitem & atrociſsimam videt: nihil aliud cogitare poteſt, quam hoc vnum quo conficitur, omne ſcilicet ſibi ſuæ vitæ ſolatium atque pręſidium auferri, maximamque cum illius corpore ſpiritus animique ſui partem interire.

HOC enim eſt quod ait: Sub arbore malo ſuſcitaui te, Ibi enixa eſt te mater tua, ibi peperit te quæ nullum pariendo dolorem & cruciatum ceperat. Hic eſt ſignificatus verborum germanus & genuinus. Solẽt enim dolores acerbiſsimi parturientium doloribus in Scripturis cõparari. Quã quam Vulgatus Interpres, cum: Sub arbore corruptam & violatam eſſe dicit: illud Pauli videtur expreſsiſſe: Adam non eſt ſeductus mulier autem eſt ſeducta; & Arcano ſenſu ad Zachæum dicitur, Cum in parente tuo omniumq. progenitore olim eſſes ſub ficu, tetro ſerpentis halitu afflatum, & illius veneni partem vidi te hauſiſſe: iã tum noui te, tui rationem habui,

„ *Quando pomi noxialis* — *Ipſe lignum tum notaui*
„ *Morte morſu corruit* — *Damna ligni vt ſoluerem.* "

atque adeo tui miſertus in terras nunc deſcendi.

RECTE ergo *Inopi* imo externo quidem habitu & ſpecie abiecto, viliſsimo, calamitoſiſsimo, Dei ipſius hoſti & inimico *Manum ſuam* extendiſſe. Ego, inquit, ſum vermis & non homo opprobrium hominum & abiectio plebis. Quid enim? nullos ne ſibi re ſalua parauerat amicos? imo eos quidem ſummos, intimos, familiariſsimos. ſed in quibus fides ſumma eſſe debebat: ab ijs eſt proditus, deceptus, derelictus. Tu quoque homo vnanimis, Dux meus & notus meus qui dulces mecum capiebas cibos, Homo pacis meæ magnificauit contra me ſupplantationem. Quid illius arma? currus ignei? haſtæ? gladij? clypei? non ſæpe

„ *Terribiles criſtis galeas, flammaſq. vomentes*
„ *Sanguineas ingentes, loricas ære rigentes* "

apprehendere, hoſtes conficere, & amicorum pugnas pugnaſſe dicitur? Apprehende, inquit, arma & ſcutum, & exurge in adiutorium meum. Effunde frameam & conclude aduerſus eos & : Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſsime. Quando autem potius vibraret gladium

ſuum

ſuum? arcumque tenderet, & pararet illum, & in eo pararet vaſa mortis? Sagittas ſuas ardentibus efficeret? Auertiſti, ait, adiutorium gladij eius deſtruxiſti eum ad emundatione, &c. Non es auxiliatus ei in bello. Rectè ergò *Pauperi* omnino atque opis egenti.

AT prædium fortaſſe habuit? imo filius hominis non habet vbi caput reclinet. Quid Simeonis domus, quid Ioſeph, Ioannis, Lazari Bethania? denique Cedron?

„ *Arboribus clauſus circum atq. horrentibus vmbris*
„ *Religione patrum latè ſacer, vndiq. colles*
„ *Incluſere caui, & ingra nemus abiete cingit,*
„ *Et curuo anfractu valles accommoda fraudi*
„ *Armorumq. dolis, quam denſis frondibus antrum*
„ *Vrget vtrumq. latus, tenuis quo ſemita ducit,*
„ *Anguſtæq. ſeruant fauces, adituſq. maligni*

Proprius enim vocis CEDRON, vbi dulces illas vigilias vigilabat, & oratione feſſus duro lapide membra confouebat, rationem & originem exprimere non poſsis. Sed non habet, inquit, vbi caput reclinet ſic enim a diuiniſs. Virgine alicubi proditum accepimus.

CRVX erat ſolo fixa, & brachia eleuata, ita vt nodus Crucis inter ſcapulas eſſet, nec vllum capiti relinatorium Crux præbebat. & tabula tituli vtrique brachio ſuper caput eminens affixa erat. Ad Crucem igitur iuſſus dorſum vertit, & manum poſtulans primò dextram extendit, inde alia manus ad reliquũ cornu non attingens diſtenditur, & pedes ſimiliter ad foramina ſua diſtenduntur. Cancellatique & quaſi infra a tibijs diſtincti duobus clauis ad Crucis ſtipitem per ſolidum ſicut & manus erant configuntur. tum ergò mater clementiſsima quæ legiſſet: Oculos tuos ne trãſuertas a paupere, ab inope ne auertas oculos tuos, ſuſtentata quidem à ſororibus, ſtupore ſuſpenſa & ſemimortua, ad eum quaſi leproſum & percuſſum a Deo deſpectum & nouiſsimum virorum,

„ *Lacerum crudeliter ora,*
„ *Ora manuſq. ambas, reſerataq; pectora ferro*

miſerum, deſertum, *Inopem*, & calamitoſum *Palmas ſuas aperuit*; quod Salomonem hoc loco planè voluiſſe, euincit ipſa ſermonis conſecutio, concurſus & continuatio verborum; non enim obſcura & ambigua aliqua circuitione, ſed ita clara, diſtincta, & aperta oratione vſus eſt: vt neceſſe ſit præcedentium & inſequentium eandem eſſe tractationem, neq. res inter ſe poſſe eſſe diſsimiles. Ait enim de eiuſdem Crucis & paſsionis fructu fœcundiſsimo:

12 NON TIMEBIT *domui ſuæ à frigoribus niuis; quia omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.*

QVI

QVI humilibus ſenſib. contenti ſunt nec altius eos ducit ſpiritus, de eximio Vate ſanè quàm ſentiunt indignè, quid enim hic magnum occultarit, aut texerit ſermo iſte Diuinus? quibus, inquit, mane aliquid faciendum præcipit ſeruis, ne hyberno tempore, hyemali die algeant ſine ſagis aut pellibus foras nos patitur emitti; quæ hic figura ſermonis? qui ſermo parabolicus? quæ ſententiarum velamina? ænigmata & ſimilitudines? Nùm hic Abdemone opus fuit? Cùm idem certè villicus præcipere potuerit. Sed quoniam præceſſerat de deſtitutione, ſolitudine, miſeria Redemptoris, iam vti par erat, & ſermonis conſecutio poſtulabat, aliquid de Crucis fructu dicendum hic fuit. Et quoniam Arcano ſermone ea vox poſita eſt, quæ *Duplicia*, & *Coccinea*, imo Coccinea potius quàm *Duplicia*, niſi Grammaticos Canones contemnere velimus, niſi Diuinę Lingue Sacramenta ignorare, labi, neſcire, & decipi, malum & turpe ducimus: *Domeſtici*, inquit, *eius*, & Paterni regni hæredes, cohæredes autem Chriſti, & in eius hæreditatis partem poſſeſsionemq. vocati *Non timebunt à frigoribus niuis, quia omnes veſtiti ſunt Coccineis*.

VIRGINIS domeſtici ſumus, qui Chriſto nomen dedimus. quoniam ergò qui Chriſtiano nomine cenſentur, ſunt illius vernæ, clientes, & alumni, hi verò veſtiti ſunt Coccineis, idest: Lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni: non eſt quod timeant a frigoribus niuis nam: Agnus veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine & vocabatur nomen eius Verbum Dei: Formoſus erat, ait Iſaias, in ſtola ſua, gradiens in multitudine roboris ſui.

AT primos Martyrũ cum flores in medio frigore infidelitatis exortos (libenter Eccleſiæ bonæ matris ſententijs & interpretationibus vtor) veluti primas erumpentes Eccleſiæ gemmas, quædam perſecutionis pruina decoxit, multoſq. præterea dilectos ſibi & caros, quoad quidem hic vixerent, paſſus eſt iacere: Non enim eſt Diſcipulus ſupra magiſtrũ, quomodo ergò non timeant hi à frigoribus niuis?

NON, inquit, de niuali frigore quo exuruntur agri, ſed quo redduntur feraciores hoc intelligi volo. Nam huiuſmodi pruinis ac niuibus quaſi iniecto fimo, totus hic ager fermentatus eſt, & tã copiosè fuſus tot millium Martyrum ſanguis: Eccleſiæ noualibus & aruis lana fuit & fimus.

HIC enim eſt Arcanus Dauidis ſenſus & intellectus: Qui dat niuem ſicut lanam, pruinam ſicut fimum ſpargit. quamquam enim Editio Eccleſiaſtica, Nebulam, & Cinerem habeat: Hebraicorum vocum rationes & origines eæ ſunt quas dicimus; & τῶ ΕΣΕΡ, & ΚΙΤΟΡ ſuus hic ſignificatus & vis. Nã cum de donis & prærogatiuis quæ Eccleſiæ ſua cruce pepeperiſſet, maximis illis quidẽ & eximijs, dixiſſet Vates diuinus; Qui poſuit fines tuos pacem, illam, inquam, Quæ exuperat omnem ſenſum; Quam mundus dare non poteſt; & de Corporis & ſanguinis ſui Auguſtiſsimo

ſtiſsimo myſterio addidiſſet; & adipe frumenti ſatiat te: iam de Eccleſiæ primitiuæ anguſtijs & ærumnis: Vt ſolum, inquit, quod conſerere vere ſtatuerimus, poſt Autumnum patimur iacere brumę frigoribus & pruinis inurendũ, quippe è contrario ſicut calor æſtatis, ita vis frigoris excoquit terram fermentatamq́; ſoluit, quare peracta bruma tum demum ſtercus inijcitur: ſic æternus ille & peritiſsimus Agricola, eiuſdemq́; filius, qui: Adam ipſe, inquit, conduxit me, & mercenarium fecit a iuuentute mea, Rurſus: Pater tuus, inquit, primus peccauit, & interpretes tui præuaricati ſunt in me: Dat niuem ſicut lanam & nebulã ſicut cinerem, ſiue pruinam vt fimum ſpargit, ideſt agrum hunc Eccleſiæ, vt ſolum tot millium Martyrum ſanguine profuſo mollitum, & ſubactum vt terram ſtercore ac fimo calefactam & excoctam, feracem & fæcundum reddit; Pruinam vt fimum tunc ſparſit.

QVOMODO, inquit, deſcendit imber & nix de Cœlo, & illuc vltrà non reuertitur antequã inebriet terrã, & det ſemẽ ſemẽti & panem comedenti, & : Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit: ſic ego Patris Verbum non reuertar ad eum vacuus, ſed faciam quęcunque voluerit, & proſperabor in eis ad quæ miſit me. Ad cruciatus, ærumnas, flagella miſit: ſed non reuertar ad eum vacuus, reuertar & multum fructum afferam, videboq́; ſemen longæuum.

IAM quod ex eodem peccato ad quod ille eluendum, quaſi mercenarius aliquis conductus, Interpretes ſuos præuaricatos dicit, & contaminatos principes ſanctos: illius gentis conſuetudinem tetigit. Vt enim leproſi & immundi, ne promiſcuum vulgus ſua lue inficerent, à templo arcebãtur; ſic ſanctos Patriarchas ex primo peccato vocat inquinatos, quod vt olim leproſi, Diuino conſpectu priuabantur, donec cœleſtium & terreſtrium pacificator apprehendit arma & ſcutum, & potens in pręlio portas æreas confregit, ipſamq́; captiuam duxit captiuitatem. Interpretes verò phariſæos dicit quorum commentis & interpretationibus factum eſt, vt Dei lege violata innocentiſsimus ſanguis fuerit effuſus. ita enim ſequitur: Dedi ad internetionẽ Iacob. *Non ergo timebunt à frigoribus niuis*, neq. tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: Nã cum *Niuis frigora* nominauit, cætera etiam omnia intellexit. non enim ſigillatim numerare debuit. horrendum tribunal, & igneum flumen, inſolubilia vincula, & profundas tenebras, ſtridulos dentes, & vermen venenoſum, & ignem non extinctum, quæ parata ſunt in die belli, ignis enim grando, nix, glacies, & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.

NAM cum Deus multis & difficilibus quæſitis inſtitiſſet, & vrſiſſet Iobum: Numquid noſti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra? An mundum eiuſq́; penetralia corpore adire potuiſti? aut è terreno domicilio

micilio illas regiones inſpicere, & diuinarum particeps rerum naturæ interpretationem & remotarum ab oculis rerum inueſtigationem tibi vindicare? an huiuſmodi laborem arduum & profundum dignum tuo ingenio iudicas? cui abſtruſarum rerum diſceptatio deferatur? nunquid coniungere valebis micantes Pleiades? aut gyrum Arcturi poteris diſsipare, an corpore peregrinatus es per cœli plagas his itineribus quæ exploratione acuminis tui peruia putes? quæ tanto interuallo à mundi vicinia Deus ſecreta eſſe voluit. nunquid, ſubiungit, apertæ ſunt tibi portæ mortis? & oſtia tenebroſa vidiſti? An luſtraſti ſpecus receſſuſq. terrarum? interiores cæcas latebras, nubeſq. & nebulas in obſcuro iacentes? vidiſti ne terræ cauos intra ſe receſſus? vmbram illam perpetuam? frigus æternum? vaſtas ſpecus & ſpatia ſuſpenſis hinc inde montibus laxa? abruptos in infinitum hiatus & ſtagna obſeſſa tenebris? Quoniam ergò de theſauris niuis & grãdinis: Quæ præparauit, inquit, in tempus tribulationis, in diem pugnæ & belli, quis præter hiſtoriæ veritatem, qua alluſum eſt ad pugnas Ioſue & Deboræ cæterorumque omnium (De cælo, inquit, dimicatum eſt, contra eos, ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo aduerſus Siſarã pugnauerunt) quis inquam vetat Arcano ſenſu Gehennam indicari? cum verbis haud multum diuerſis ac diſsimilibus, vſurpet Eccleſia; Dies illa dies iræ calamitatis & miſeriæ, Iob verò: Tribulationis, pugnæ, & belli. Qui ergò iiſdem filij coccineis induti ſunt non eſt, inquit, quod timeant à frigoribus niuis

» *Rubri nam fluido ſanguine laureis*
» *Ditantur bene fulgidis*

&: Coma, inquit, capitis tui ſicut purpura. Purpuram illam dicit Regis Iunctam carnalibus.

» *Quam ſacer cruor perunxit*
» *Fuſus agni corpore* quos vndam ſanguinis profluentem interpretatur Eccleſia; hoc enim eſt quod ſequitur

» *Mite Corpus perforatur* *Sanguis vnda profluit*
» *Terra, pontus, aſtra, mundus* *Quo lauantur crimine*

ac verè nimis illud:

» *O felix Roma! quæ tantorum principum*
» *Es purpurata pretioſo ſanguine*

hos enim Vates, Purpuream capitis comam appellat. Nec aliunde Purpura ſacri collegij inſigne decus & ornamentum, quam quod

» *Per crucem alter alter enſe triumphans*
» *Vitæ ſenatum laureati poſsident.*

Et quia principes illi Fidei & Religionis noſtræ, inſigni paupertate fuerè conſpicui: idcirco vox quæ hic a Salomone poſita eſt, nempe DALAL

magno

magno Sacramento, Comam & Egenos ac pauperes ſignificat.

SED quòd *Duplicibus* potius quā Coccineis dictum eſt reſpexit Vulgatus Interpr. illud Iſaiæ: Gaudens gaudebo in Dño, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me veſtimētis ſalutis, & indumento iuſtitiæ circundedit me.& quidē multa de Duplicibus iſtis,& ſtola baptiſmi & immortalitatis hoc loco dici poſſent, plura de excellentiſsima Virgine, cuius beneficio ſumus conſecuti, vt pro nuditate illa Coccineis tegeremur. Eſt enim, ait Eccleſia, Paradiſus animatus in quo ſoluta eſt condemnatio, in quo plantatum eſt lignum, & operta fuit noſtra nuditas.

13. *STRAGVLAM veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentū eius.*

MIRVM quin laudet Aegyptias textrices, & inde *Stragulam veſtem* attuliſſe ſibi dicat; nā byſſus, varia & acupicta ex Aegypto. Sed non patiar illuſtrem ſanè locum cuiuſquam interpretationibus obſcurari, & præteriri. Suis ergò Duplicia, ſibi verò varia multiplicia. Num ergo dicit varios illius vitæ ſtatus? fuit enim Virgo excellentiſsima initio ferè ætatis orfana, pupilla, parentes enim amiſit adoleſcentula, fuit nupta, innupta, mater, ſine filio, etiam vidua, martyr verò preſtantiſsima, quæ totius illius vitę ratio, quædam Veſtis eſt Stragula & mira varietate depicta. Sed neq. hic hærebo, rem ipſam attingam vti eſt. Optimus enim ſui ipſius interpres Vates hic eximius, cum de eiſdem ſubdit: Robur & fortitudo indumentum eius: cuiuſmodi veſtes intelligat, apertè declarauit; figuras conſectari, non externum verborum ſonum qui iacet & in promptu eſt. neq. alias veſtes dicere ſe innuit, quàm incōparabiles Virginis dotes, prętrogatiuas, virtutum illum chorum & concentum ſuauiſsimum, quibus illius corporis animi facultates, quamquam in tanta varietate, & quaſi veſtis ſtragulæ mirifico intextu, diuinitus temperabantur, & fraternè conſpirabant.

HAEC illa eſt ſanitas carnis, oſsium & colli, aliàs Salomoni celebrata. Virtutum omne genus ad integritatem corporis, animæ & ſpiritus. Carnem, virtutes corporis vocat vt infirmiores, quibus illius motus coercentur, cuiuſmodi peruigilia, ieiunia, humicubationes; quæ ad virtutes animę referendæ ſunt, quas oſsibus comparat, vt infirmiores, quibus effręnes cogitationum motus cohibentur, & interior ille homo purgatur; Collo comparat ſpiritum, qui inſtar colli corpus cum capite copulantis iungit nos Deo per contemplationem. Virtutes autē ſpiritus, tres illæ principes ſunt Fides, Spes, Caritas, ſine quibus nec ipſæ illę animæ proficiunt, & hæ rurſus referendæ ad Dei contemplationem. En triplex ille funiculus qui difficilè rumpitur. & quidem *MARBADIM* aureos torques & funiculos è gemmis, potiuſquā *Stragulam veſtem* ſignificat (nos

H Sarta-

Sartales vulgò, nihil enim iſto fœdere, & ſocietate eſſe aut dici poteſt mirabilius.

NAM vti chorus canentium ſi non ad certos modos & numeros conſenſit, diſſonum quiddam atque tumultuoſum audientibus canere videtur; at vbi certis numeris ac pedibus velut facta conſpiratione conſenſit, atque conuenit: ex huiuſmodi vocum concordia non ſolum ipſis canentibus amicum quiddam & dulce reſonat; verum etiam ſpectantes, audiẽtes lætiſsima voluptate permulcentur: ſic etiam cum corpus ei quæ in nobis eſt pars melior atque diuinior paret & obtemperat, eiuſq. motus & impetus a ratione alienos, vt auriga mens, in gyrum rationis ducit: ſuauiſſimus ille oritur concentus, quem eximius Dauid, cum de eo heram & Reginam noſtram gratias agere iubet, *Pacem* vocare conſueuit. Ait enim ad eam: Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. quoniã confortauit ſeras portarum tuarum. Portas, inquit, ſiue feneſtras tuas Virgo veneranda per quas mors ſolet introire, ille cõfortauit qui fecit tibi magna, & potens eſt, & ſanctum nomen eius, Filius inquam concluſit, earumque Vectes & ſeras oppilauit; vnde factum eſt vt filijs tuis benediceret. Quibus nam verò filijs? Paulus, Saluabitur mulier per generationem filiorum, virtutum, inquit, operum & clariſsimarum actionum, quibus ille filijs benedixit, filijs in quam tuis in te; nam tui immitabiles mores, virtutes incomparabiles, totius vitæ ſtudia, actiones, cogitationes ex eo planè extiterunt tanto cuſtode digniſsimę: quod ijs cuſtos ipſe benedixit. ſed & id apertius Salomon: Quàm pulcri ſunt greſſus tui in calceamentis filia principis, & Salomonis pater: Qui poſuit fines tuos *Pacem*, illam opinor animæ & corporis concordiam & conſpirationẽ dicit de qua ſcriptum eſt; Fratrum qui eſſent concordes conuictum, omni muro eſſe fortiorem: Ecce enim quam bonum & quam iocundum habitare fratres in vnum. quos nunc fratres dicat interpretatur Oſeas. Ero inquit mors tua ò mors, & morſus tuus ò infernè. conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis, quia ipſe inter fratres diuidet. ipſe inquam Chriſtus animam a corpore, ſuam diuidet, tum verò infernus ſpoliabitur. Animam meam nemo tollet a me, ipſe pono eam; Et Poteſtatem habeo ponendi animam meam & iterum ſumendi eam.

PORRO quis nã erit iſtius pacis fructus Diuiniſsima Virago? quid nam quæſo boni nobis ex tua pace relinquitur? Apertè reſpondet: Adipe frumenti ſatiat te. Dei filium dicit anteuertiſſe Patriarcharum vota, in illius vterũ ſe demiſiſſe. Obſcurius enim Dauid, Frumenti adipẽ dixerat, locumque alijs verbis atq. ſententijs illuſtrauit. ait enim: Qui emittit eloquium ſuum terræ, eſtq. Dei filius verbum, Eloquium, Sermo, & Patris oratio, qua ille nobis eſt locutus, quod os Domini nominauit; *Velociter*

ob illud

ob illud: Accelera,ſpolia detrahe,feſtina prædari; currit ſermo eius; Certè: Saliens, vt dixi, ſuper montes,tranſiliens colles.

QVOD igitur frequentiſsimè animorum habitus Indumenta appellari legimus: Fiat illi vt indumentum quo operitur, & ſicut zona quæ ſemper præcingitur: Induantur vt diploide confuſione ſua; In bono: Erit iuſtitia cingulum lumborum eius, fides cinctorium renum eius; Accinxit ſe Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe; quod denique de omnium viuentium Dominę ac Reginæ amictu variegato, interna gloria, pulchritudine,fimbrijs aureis & veſtitu deaurato, Scutulata veſte, vniuerſo Scripturæ corpore ſparſa & conſignata legimus: nunc Salomon: *Stragulam veſtem* aptè nominauit: Eam porrò veſtem incomparabilis Virginis dotes & prærogatiuas dici, ex eo conſtat, quod in Hebræorum commentarijs memini legiſſe. Nam vbi Mardochæus Regali ornamento illuſtris & conſpicuus,Regis iuſſu dicitur, equum conſcendiſſe, ita ſcriptum reperi, quod latinè dicam. Mardochæus hic in parabola, Anima eſt quæ myrrhæ & thuris ſuffitu, ſuauiſsimiſq. odoribus fragrantiſsima (ſunt autem hæc opera, exercitationeſq. virtutum) pura mundaq. aſcendit, proditq. Regali ornamento ac iudici ſe ſiſtit. Hiacynthus qui TEKELETH, nil eſt aliud quam LE TAKLITH ideſt perfectionis metas & fines attigiſſe. Porrò veſtes candidæ CHVR enim quod eſt candidum, à CHIVAR Albedine ſcilicet ductum eſt, iuxta illud: Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, vitam dicit puram innocentem, inculpatā. Aureum diadema ſplendor ille eſt, & corona,pulchritudinis, quo iuſti cincti ſunt & redimiti. Ita enim legimus apud Iſaiam: In die illa erit Dominus Sabaoth in coronam deſiderabilem. Ciuitas porrò Suſan quod eſt Lilium, vrbs princeps Perſarum, vbi Reges voluptatis cauſa hyemabant, dictæ certè a pulchritudine & amęnitate,nam Perſarum lingua σοῦσον Lilium dicitur, magna eſt illa domus Dei, & ciuitas æterna, SISAH ſex angulis,vt ſenum foliorum ordine SVSANAH ſiue lilium, vndiq. perfecta & abſoluta. Exultat verò Mardochæus,quia apud iuſtos ſummū gaudium & felicitas exiſtit.Hæc Hebræi. Rectè ergò incomparabilis virginis dotes *Stragulam veſtem* appellauit. Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus in fimbrijs aureis, eò quod induta ſit, ait Athanaſius, quantum ad ſanctiſsimā eius carnē ſpectat, incorruptibilitate & immortalitate; circumamicta varietate rurſus, quantum attinet ad oſſa ſanctiſsima, quæ eius carnem ſuffulciunt.

NEQVE verò aliter interpretari fas eſt;ſi Romanę Eccleſiæ,quæ cādem illam interpretationem habet,filij eſſe & haberi velimus. Sed Athanaſiū nos, quamquā ab eloquentiæ opibus imparati & inopes,in gratiam tamen Virginis excellētiſsimę illuſtrare conabimur. Variegata,inquit,quā-

H 2 tum

tum attinet ad oſſa ſanctiſsima. Nam inexplicabiles illos & tanto dignos Architecto neruos venarumq. meatus numerant Hebræi 365. Oſſa verò ſolida 248. eſt hic mira varietas, Variegata ergò ait quantum attinet ad oſſa ſanctiſsima. Iob quidem: Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeū me coagulaſti? Dauid ita loquitur vt dicat, nulla ratione poſſe comprehendere, quæ nam ſit corporis natura, quæ vis ſenſuum, qui inſtrumentalium membrorum apparatus, quæ viſcerum diſpenſatio, quæ ſe ipſum mouēs membrorum efficientia, quo pacto ex ijs, quę in nobis ſunt, aliud quidem in oſſis naturam concreſcat, aliud in lucidum oculi ſplendorem; quomodo ex eodem cibo & eodem corpore, hoc quidem in crines tenuatum diducatur, illud in vngues dilatetur.

CONFITEBOR tibi quia terribiliter magnificatus es. Gratias tantum agere vacat. Vincor enim rerum magnitudine & difficultate. fateor ſtupere me ad tanta rerum miracula: Non eſt occultatum os meum à te. In capite, inquit, adeò paruo omnes præſtantiores ſenſus collocaſti propè inter ſe confines ita ædificans, vt neuter illorum operatione ſua vicino officiat Os meum Illud inquam Craneum & cerebri cauitas, quo alio artifice & architecto conſtitit? illius inexplicabilis ædificij in latebris vteri materni (Ventrem enim Inferiora terrę, tanquam antrum caliginoſum vocat, vt Ionas, & Salomon antra vētris) non tu fictor formator architectus? Contextus ſum in abdito & caliginoſo loco, ſed *Imperfectum meum viderunt oculi tui*, adhuc fætus rudis & informis cum eſſem, intimos penetrabas alui receſſus, & vel tenuiſsimas corporis particulas in album referebas.

AC de cæteris quidem totius corporis partibus ac membris: Imperfectum meum viderunt oculi tui; at in cerebri ipſius ædificio, plura aliquanto quàm in vlla parte alia concurrunt, quæ admirari poſsimus, intelligere penitus & explicare non poſsimus. Latet quidem nos iſtud quod feciſti Os in occulto, ſed: Non eſt occultatum a te.

NAM quamquam caput ex ſex conſtet oſsibus: idem tamen cū Dauide & Galeno, ob excellentiam, Os videmus appellari, illud potiſsimum quo cerebrum includitur: Extat, inquit Ariſt., Os capitis continuum quod Caluaria dicitur. Galen. Quod os capitis Caluaria appelletur, ante dixi. & quoniam conſtat ſuturarum commiſſuris inter ſe artificioſè coagmētatis, habetq. membranas geminas, fibrarum nexus, anfractuum complicationes, & conglomerationes, cellularum parietes, & ædificia, multiplices ambitus, & gyros helicum inſtar, idcirco operi Phrygio, vel polymitario comparauit.

NAM pro eo quod de eodem oſſe cuius mentio pręceſſerat, Vulg. Interpres dixit: Subſtantia mea, poſuit Dauid: *VERVKAMTI*, Acupictus

pictus ſum, in inferioribus terræ; expreſsit Athan. Variegata quod attinet ad oſſa ſanctiſsima, quòd pertuſum ſit, foris quidem obliquorum ſinuum ductibus, intus alueis patẽtioribus, qui vt ardua laquearia maximorum ædificiorum, incumbentem molem reliquæ maſſæ ſuffulciunt. Acupictus, inquit, ſum, & pro eadem voce *RIKMAH* apud Ezech. Varia & Scutulata à noſtro dictũ eſt, &: Byſſus varia ex Aegypto texta eſt tibi in velum, &: Syros mercatores Tyrum comportaſſe gemmas, purpuram, *RIKMAH* Scutulata & byſſum, quidquid eſt acutextum ſiue bombyce laboratum & pictum. Nã quod in illis ſinuoſis plicis, ſeu coeuntibus fiſſuris, anfractiiumq. interſtitijs ac ſeptis ſolidum cernitur: hoc omne ſpongiarũ inſtar tenuiſsimis & viſum effugientibus foraminibus, qualia qui acupingunt conficere ſolent: peruium poroſumq. eſt.

OB admirabilem igitur & Oſsis omniũ principis, & cæterorum neruorum & oſsium, carnis cutiſq. compagem, ob meatus illos & ramos fiſſura multiplici diſcerptos, rurſuſq. implexos inter ſe & tenuiſsimę membranę intertextu deuinctos: ſe vocat Acupictum, & quantum attinet ad oſſa ſanctiſsima, Variegatã canit Eccleſia, Virginem ſacroſanctam & ſuperbenedictam, & Vulgatus interp. eos qui Romanè locuti ſunt, eruditè imitatus Stragulam veſtem feciſſe ſibi dicit. Stragula enim ſunt periſtromata conchyliata; florum & animalium figuris intexta atque depicta. Poeta feſtiuiſsimus:

„ *Niſi ſomnum ſecordiamq. ex pectore oculiſq. amouebitis*
„ *Ita ego veſtra latera loris faciam vt validè varia ſient*
„ *Vt ne periſtromata quidem æque picta ſint Campanica*
„ *Neque Alexandrina belluata conſutaq. tapetia*, & meretrix:

Intexui funibus lectum meum, ſtraui tapetibus pictis ex Aegypto,

IAM de aureis fimbrijs, & veſtitu deaurato, ſtola duplici immortalitatis & incorruptionis, quãtum attinet ad ſanctiſsimam Carnem, Eccleſia ex Damaſc. Vbi nam eſt aurum illud purum, quod manus Apoſtolorum in te (Apoſtrophe eſt ad ſepulcrum) condiderunt? Vbi diuitiæ quæ conſumi nequeunt? vbi abyſſus gratiarum? vbi pelagus curationũ? Quid quæritis, reſpondet, in ſepulcro quæ ad cœleſtia translata eſt tabernacula? non poſſum ego diuinis iuſsis reſiſtere, relictis ſyndonibus abijt raptum ſublimè.

ET ita certè a maioribus noſtris creditum eſt, ſingulari filij priuilegio impetraſſe, ne daret ſanctum ſuum videre corruptionem. Cur enim ſi eadem eſt, filij Dei & eiuſdem matris caro, ita enim in Arcanis legimus dixiſſe Filiũ: Equitatui, ſiue quod eſt in Hebræis Codicibus Equę, id eſt, carni meæ in curribus Pharaonis, quibus tyrannus ille violentiſs. mortis auctor dominatur, aſsimilaui te amica mea, vt iure etiam poſsit ipſa dicere

διότι,:

διότικος: Filius meus es tu, ego hodie genui te, cur, inquam de corpore & Spiritus ſancti ſacrario, in quo Vita ſuſcepta eſt, vſurpare vereamur? Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

ET quod ait: Omnis gloria filiæ Regis ab intus, hoc dicit, Interna eſt illius ſpecies, decor, pulchritudo. num enim palàm ſe pulchram & ſpectandam dedit? virorum aſpectu delectata eſt? an inceſſu, ornatu, comitatu homines illexit? flagrantia oculorum, aut libertate ſermonis quemquam prouocauit? ambulauit extento collo? criſpauit crinem? frontem diſcriminauit? pinxit oculos ſuos ſtibio? ornauit caput ſuum? vt filiæ iſtorum compoſitæ circumornatæ ſicut ſimilitudo templi. Vidit eam vllus geſtantē lunulas? annulos? inaures? torques & armillas? gemmas in fronte pendentes aliquando conquiſiuit? an iſtis filiabus Sion,

quæ noctes dieſq. in omni ætate ſemper
„ *Ornantur, lauantur, tergentur, poliuntur*
„ *Quarum pulcrum ornatum praui mores peius cæno collinunt,*

quarum Dominus nudato crine caput decaluabit? numquid iſtarum fortaſſe ſimilis eſt? Vana, inquit, eſt iſta vultus gratia, vana pulchritudo, noſtræ huius gloria *PENIMAH* intima eſt, tota quanta eſt Chriſti bonus odor fuit: Quaſi balſamum aromatizans, ait, odorē dedi, & quaſi ſtorax, & galbanus & vngula, & gutta, & libanus non inciſus, vaporaui habitationem meam. Carnem dicit & corpus animę domicilium, & quaſi balſamus non miſtus odor meus.

Byſſus & purpura indumentum eius. Quoniam de volucri & alato Dei curru apud Ezechiel. Ex medio ignis ſimilitudo quatuor animalium, facies hominis, facies Leonis, bouis & Aquilæ; cumq. eleuarentur animalia: eleuabantur & rotæ. & eleuata ſunt Cherubim, ipſum eſt animal quod videram. & eleuantia Cherubim alas ſuas exaltata ſunt a terra, & gloria Dei Iſrael erat ſuper ea, & intellexi quod Cherubim eſſent. Apertius verò Dauid: Aſcendit ſuper Cherubim & volauit, volauit ſuper pennas vētorum, Porrò gloria Domini Iſrael ſtetit ſuper Cherubim; & cū legamus de matre Redemtoris, Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto innixa ſupra dilectum! Cherubim autē alas ſuas protendiſſe deſcribantur, canat porro Eccleſia: Sacroſanctum corpus relictis ſyndonibus, abijt ſublime raptum comitantibus Angelis, Archangelis, & omnibus cæleſtibus potentijs; Græci verò Doctores: Lucidiſsimum corpus reuerenter alis ſuis operiebant; Item: Beatiſsimi ſpiritus ſenſim eam eleuabāt in altum; in hac interpretatione diu multumq. defixus, Scripturas conferens, & à Deo maxime earum intelligentiam precibus efflagitans, in hāc cogitationē tandem veni, quod dicitur *Byſſus & purpura indumentum eius,* Arcanum in eo ſenſum, Spiritum ſanctum conſignare voluiſſe.

„ *Auia*

„ *Auia Pieridum peragro loca, nullius ante*
„ *Trita ſolo; iuuat integros accedere fontes*
„ *Atque haurire, iuuatq́. nouos decerpere flores.* nam ſi credimus Hebræorum vetuſtiſsimis Zohari in primis, in ſeptuaginta facies vnam & eandem Scripturam variari poſſe, eſt exploratiſsimum.

QVOD ſi beatiſsimi ſpiritus ſenſim eleuabant beatiſs. matrem noſtri Redemtoris; alaſq́. reuerenter protendebant: erant ei planè tum pro indumento. Num ergo præter eos ſenſus quos attulimus, cum *Byſſus & purpura* dicitur *illius indumentum* Angelicas poteſtates cum a filio aſſumeretur, dicendũ eſt intellexiſſe Salomonem? Nam quæ homo eſſet, adiumento indigebat alieno, & maior quidem Virgo veneranda, extitit Elia. hic, vt placuit ſanctiſs. viris, in cælum aereum, terræ quidem proximum raptus eſt, neque verò eò niſi per Angelos aſcendere potuiſſet, in ſecretam quandam terræ regionem, vbi in carnis & ſpiritus quiete viueret; Virgo præſtãtiſsima omnes Cælos penetrauit, ſuper choros Angelorum exaltata eſt, &

„ *Purpuream niueo chlamydem circundata limbo*

adſiſtit Regnatori. Redemtor, virtute ſua ferebatur, corpuſq́. carneum quod Dauid Nubem vocat ad æthera librabat. Qui ponis, inquit, nubem aſcenſum tuum, Carnem propriam, non vllum currum, aut Angelos requiris.

ET quamquam Virgo excellentiſsima, & veneranda Mater præpotẽtis Dei, quæ incomparabili, & immitabili exemplo caſtitatis: Accinxit robore lumbos ſuos, & intimi illius amoris flamma exarſit ardentiſsima, de eo ex ipſis Arcanis Scripturis, Byſſus & purpura illius indumentum poſsit appellari (neque enim aliud eſt ex auro, hyacintho, purpura, cocco byſſoq́. retorta celebre illud Sacerdotis indumentum, quam illius virtutes illuſtres & eximiæ, tum cæleſtium rerum amor & ſpes, & in vitijs proprijs reprimendis poteſtas quædam Regia & eximia, verumq́. illud & Regale ſacerdotium, quo nimis principatus noſter confortatus eſt, data poteſtate, vt filij Dei ſimus, dupliciſq́. caritatis, Dei ſimul ac proximi duplex illa cocci infectio & tinctura, byſſuſq́. torta carnis maceratio, & caſtitas præfulgens) nam ſponſæ datum eſt vt induat ſe byſsino candido & ſplendido: rectè etiam dici poſsit eandem filij carnem Byſſum & purpurã à Salomone appellari, quæ eiuſdem ſit ipſius matris indumentum; Suſcepit enim à virgine, vnde ſacrificium fieret pro ea: conſtat tamen Byſſi appellatione, vel ipſas Angelicas poteſtates indicari, eſt enim eorum puritati conueniens indumentum, & apud Danielem, lineis induti, & amicti ſtolis albis ſemper inducuntur; & cum Cœlum Deus homo penetrauit: in albis præbuerunt ſe ſpectandos & conſpicuos; vel magnum illud

& pro

& profuſum earumdem omnium gaudium, & Reginæ exultationem poſſe comprehendi.

DE Purpura, verò non eſt mihi apud doctos præſertim, valde laborandum, ſi diuinas & Arcanas Scripturas, ſi Hieronymum, Clementē, ſi Iudæos in primis Veteres, & Arcanorum indagatores ſubtiliſsimos aliquando volutarint. Nam præter ea quæ nota omnibus, & manifeſta ſunt, & diuinis ex Oraculis haurimus, currum & equos igneos, quem refert colorem Purpura, quibus Reip. Iſraeliticę vnicum dum vixit, præſidium & columen Elias raptus eſt, Angelos fuiſſe, qui ſpeciem ignis induerint. quod ſæpe factum teſtatur ipſe Dauid: Qui facit, inquit, Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros flammam ignis, &: Currus Dei decem millia, millia, inquam Angelorum, & Deus inter eos, vt purpuratum illius indumentū dici poſsint, præter hæc inquam, inter Veterum Hebræorum præclara monumenta Arcana & antiqua Traditione (oportet enim Traditione vti, neque omnia à Scriptura accipi poſſunt) iam inde a Moſys ſucceſſoribus conſignatum eſſe video, Purpuram Regis Salomonis, de qua ſcriptum eſt: Ferculum ſibi fecit Rex Salomon de lignis Libani, ſtratum eius aureum, quadrigā eius, ita enim Hebraicè legimus, purpuream: Ezechielis eſſe quadrigam, & quatuor alati & volucris currus animalia, quatuor eſſe Angelicas poteſtates Gabrielem, Michaelem, Raphaelem, Nurielē, *ARGAMAN*, ſiue Purpuræ nomine occultè deſignatas. Nam ex horū nominum primis elementis conficitur id nomen quod hic Salomon, id eſt, quo Purpuram Hebræi (neque enim aliud habent) Sacri inquā ſcriptores ſemper & vbique intelligunt, appellant. & Vriel ac Nuriel vnum tantum eſſe cenſent, certè vnius & eiuſdem nomen eſt.

NAM fluuius ille igneus, & ſplendor electri, & ignis inuoluens, & aſpectus animalium quaſi ignis & ardētium lampadarum: tam Vriel quā Nuriel dicitur Hebræis; vt quorum idem ſit ſignificatus, illa etiam vnum & idem eſſe neceſſe ſit, & cum dicat Eccleſia: Angelis, Archangelis, & omnibus cœleſtibus potentijs comitantibus ſanctificationis arcam innixam ſupra dilectum aſcendiſſe, eaſque lucidiſsimo corpori alas expandiſſe: recte hi Byſſus & Purpura eius indumentum potuerint appellari.

NEQVE verò hæc vana aut fabuloſa, aut aliunde potius, quàm a Prophetarū diſcipulis & auditoribus, Moſys inquam ſodalibus profecta quis exiſtimet; niſi forte Deum de Nili ortu, aut maris decrementis, arteriarum pulſu, Veſſuui & Vulcani incendijs, ac non potius de mundo inuiſibili, tot dierum & noctium continuato ſilentio cum Moyſe locutum fuiſſe dixerimus.

CVR enim non conſiderant quod ſcriptum eſt: Non ſic famulus meus Moſes in omni domo mea fidelis, Omni domo, inquit, Viſibili ergò & in-

& inuiſibili. Confer tabulas, recita Scripturas, O Iſrael quã magna eſt domus Dei & ingens locus poſſeſsionis eius; Recita de Euangelio: In domo patris mei manſiones multæ ſunt. non enim maximæ iſtius domus princeps architectus, Moſem fecit ſeruum atrienſem; qui ad limen ſteterit, neque ipſius domus interiores receſſus & aulas penetrarit. In omni domo mea fidelis, inquit; Eſt ingenio prompto, & expedito, vegeta memoria, vt perceperit retineatque fideliter quæ de orbe vniuerſo, omni domo mea viſibili, inuiſibili, creaturarum facultatibus, viribus, naturis, quæq. ipſas conſequuntur effectionibus, varijs curſibus aſtrorum, mutationibus temporum ac viciſsitudinibus, de inuiſibili domo, eiuſq. penetralibus, vniuerſa Regia, aulæ cuſtodibus, curatoribus hominum, eorumq. officijs diſtinctis, vt nominibus, ſic etiam miniſterijs, diſerentem audiui.

HAEC, inquit, eſt veſtra ſapientia & intelligentia coram populis, qui audientes vniuerſa præcepta hęc dicent: En populus ſapiens & intelligẽs. Cumq. Sapientia nihil aliud ſit quam altiſsimarum rerum cauſarum cognitio; intelligentia verò, cum ipſis rerum cauſis cognitis atque perceptis, ad earum fines, quęq. ex ipſis conſequuntur effectiones penetramus; vniuerſa porrò lex nihil aliud quam earum omnium rerum cognitionem & comprehẽſionem ſubminiſtrat; qui vniuerſi totius ordinem, ait, Rabi Moyſes ex ſapientiæ traditione recipere voluerit, is facilè cętera omnia poteſt ſuperſtruere. Rurſuſque: Non eſt aliud Diuinæ legis propoſitum & inſtitutum, quam de Deo, & Angelorum ordine afferre documenta, vt inde vniuerſum orbem comprehendant; cuius omnem formam, rationem, comprehenſionem tradidit Deus Moyſi, Moyſes verò arcanis & myſticis ipſius legis ſenſibus, vt ſigillis quibuſdã ea conſignauit. Quinquaginta ſunt, inquiunt, ianuæ ſapientiæ, vnam ſi exceperis, ita enim ſcriptum eſt: Faciem meam nõ videbis; omnes in arcanis traditæ ſunt Moyſi. Erant enim hęc ęnigmatibus & velaminibus ſuis cõtegenda; Ex eo.n. princeps illę ac ſummus architectus, velle ſe aiebat, ipſum tabernaculũ, vaſa eius omnia, vtenſilia, cunctamq. ſupellectilem, miniſtros, cantores, excubitores, ianitores, cuſtodes, vigiles, chiliarchas, iudices, ipſas etiam vexillorum imagines, ad oſtenſum ſibi exemplar parari atque conſtitui.

NON enim ſe dicebat corporei laboris officio orbem inſtruxiſſe, ſed infatigabili prouidentia, & procul poſita, cuncta contingere. habere cõſules ſuos ac regulos militiæ principes, & curiæ proceres; vt vrbium & domorum, ſic ſuos rectores; horumq. eſſe inferiorum miniſteria in quos imperent. Itaque circumſeptum admirabili Regia, maximis interuallis cũcta complecti; propiores quoſq. de poteſtate ſui amplius trahere; ſed eius indulgentiam ad infima quęque, & beneficia peruenire; & ad nos & vltrà poteſtatem ſui nominis tendere.

EN, inquit, portas duodecim & earum ianitores ac Vigiles, interiores fores, & exteriores ianuas, aulæ penetralia. Vides antè fores ſtipatores meos, velut Regalium laterum tutela peruigili, cuſtodiam per vices ſortium ſuſtinentes: quinquaginta hi lectum meum ambiunt de fortiſsimis Iſrael. Inter hos vide aureas Regias, & Imperatoris oculos, ſeptem illos dico eximia quadam luce & claritate fulgentes. Audi nomina per quæ eorum naturam, ſeruitiorum & officiorum genera diſcas.

HI prouinciarum prǫſides. En meos Curſores, flammaſq. ignis ardentis, diurnos atque nocturnos exploratores & nuntios, ſpecularum veluti incenſores aſsiduos. Vide horum per vices, ſublimibus infimiſq. locis diſtincta miniſteria, nominibus quæ tu fideliter tibi reſerua, reſpondētia.

QVATVOR iſti quos vides quaſi radios Solis, auro clarius & argēgento refulgentes, quibus ego aurigantibus celeri impetu volatuq. feror, vehorque ſuper pennas ventorum: hæ ſunt meæ Quadrigæ in quatuor orbis partes adminiſtratione fungentes, & ab vno quopiam familiæ tuæ ſucceſſoribus in hanc formam deſcribēdę. Figura erecta ad rationis vſum & officium quod, eſt ſolius hominis, accommodata; quatuor porrò facies & quatuor pennæ: omnimoda eſt aptitudo & celeritas ad noſtra iuſſa in omnes partes nullo negotio capeſſenda. Humanis cruribus ſiue pedibus rectis (& vos inferiores artus *Pedes* vocare ſoletis) planta non humana. nā quod pes hominis facere nō poteſt: hęc in omnes partes ſine conuerſione ire poteſt. idcirco rotunda, firma, ſolida. nam coeteri calceari ſolent in veterinario genere. tanta porrò agilitate iter ſuum conficiunt & nobis ob ſequūtur: vt ſcintillare eorum pedes prę celeritate videantur. Nec tamen terrenas vllas ſordes in adminiſtratione ſua contrahunt, ſed pure agentes manent ipſi puriſsimi.

MINISTRANT porrò voluntati meæ in omnes partes, inq. omnes ſine conuerſatione ſui reſpiciunt, eunt, operantur omnia, cōcorditerq. & vnanimiter, omnia mandata omnibus locis ſpectant, præſtant. Porrò ad omnes partes videndas obeūdaſq. omnibus numeris parati ſunt. nihil eſt auerſum ab ipſis, omnia expoſita, cum in omnes partes vultus eorum reſpiciant, ſintq. illis anteriora omnia. Sunt porrò ſic intelligentes vt homines, potentes vt leo, miniſterij tolerantes vt bos, celeres vt aquila. Iidemque tamquam erectis capitibus obſeruant meum nutum, alaſq. & volatum, ideſt, functiones ſuas omnes vnanimiter noſtræ voluntati permittunt. non enim ſe vllam in partem niſi laxatis à me quaſi currus habenis, vel minimum poſſunt commouere; ita enim legiſti: Qui tenet vultus ſolij ſui, qui iure dominij manum inijcit, prehēdit, ac retinet, nam illo verbo, quædam quaſi manu iniecta prehenſio & vindicatio continetur.

QVARE ſic putandū tibi eſt, vt ego in alto reſideam loco, iſtas tamen

poteſta-

poteſtates, per omnes mundi partes orbiſque diſcurrere; eorum cura, ſalutem terrenorum omnium & vitam gubernari, hominumq. in primis dicta & facta nobis denuntiari.

EN, inquit, omne meum regnum, duces ac ſatrapas vbique diſpoſitos, & permixta locis omnibus velut mancipia Regalia, Regnum ergò tuum ita componas oportet, vt vides Aulam meam.

QVOD ſi multa circa diuina myſteria prohibita & occultata populo fuerunt, idq. ex Dei inſtitutione; eſt vero Hilarius auctor, & Origenes Rabinorum præcipuos aſſerere, Moyſem non ſolum Legem in monte à Domino accepiſſe: ſed illius etiam ſecretiorem enarrationem, Deumq. illi præcipiſſe, vt Legem quidem populo ſcriberet, Legis autem occulta myſteria, miniſtro Ioſue, & primoribus deinde ſacerdotibus magna ſilentij religione reuelaret; eſt autem conſentaneum Moyſem intellexiſſe illorum omnium ſignificationem, pluraq. & maiora multo illi reuelaſſe, quā populo diceret: conſtat hæc, & eiuſdem modi pleraque, atque adeo infinita Moſi per manus tradita, ad Dauidem & Salomonem vſque perueniſſe.

NAM ſi aperte pater ipſe Salomonis: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis, & noſtri: Angelicæ poteſtates fœliciſſimæ virginis corpus reuerenter contegebant, cur non Dei miniſtri PVRPVRA de colore appellentur? cur non Arcanorum indagatores ſubtiliſs., ipſum Hiramum Tyriorum Regem, etiam Abdemonem, qui illius gentis more Parabolis & ænigmatis tum delectarentur: Vates exerceret? & eorumdem etiam nomina Angelorum τοῦ *ARGAMAN* initialibus literis vellet conſignare?

ILLVD certè Hebræorum traditione accipiſſe, prodidit Hieronym. quod dictum eſt de Semei: Maledixit Dauidi maledictione *NIMRECET* pro quo Vulg. Int. dixit, Peſſima, maledicta hæc & probra: *NOEF, MOABI, RASAH, CERVAH, TOHEB,* Adulter, Moabita, Impie, Leproſe, Abominande, à ſcelerato illo iactata in Dauidem. Arcanè cō prehendiſſe. Nam ſi quinque horum initiales literas, vt quidem Hebraicè dicuntur, in vnum contrahamus, fit vocabulum *NIMRECET*, quod Arcano ſermone conſignatū, Spiritus ſanctus extare ibi voluit. Eadem verò ratione ſi ex quatuor Angelorum principum nominibus, primas literas ſumſeris: fit nomen *ARGAMAN*, quod eſt Purpura.

ET cum Clementem Alex. lego, in hac ſententia confirmatus ſum. Nam cum omnis liberalis cognitio, Arcana etiam & occulta maximarū rerum ſcientia, & diſciplina ab Hebreis ad Aegyptios deriuata ſit: Qui docentur, inquit, ab Aegyptijs, primum quidem docent Aegyptiarum literarum vim ac rationem, quæ vocatur apta ad ſcribendas Epiſtolas Ἐπιστολογραφική, Secundam autem Sacerdotalem, qua vtuntur qui de rebus ſa-

cris ſcribt, ἱερογραμματῶν, Vltimam autem Sacram quę inſculpitur Scripturam; cuius vna quidem eſt per prima elementa propriè loquens, altera verò ſymbolicè, ideſt, per ſigna ſignificans. Symbolicè autem vna quidem proprie loquitur per imitationem, alia verò ſcribitur veluti Tropicè, alia verò apertè ſumitur Allegoricè per quædam ænigmata, omnes ergò, vt ſemel dicam, qui de rebus Diuinis tractarunt, tam barbari, quã Græci, rerum quidem principia occultauerunt: veritatem autem ænigmatibus, ſigniſq. ac ſymbolis & Allegorijs, rurſus Metaphoris & quibuſdã talibus tropis, modiſq. tradiderunt.

EN hic Salomonis Sacerdotalẽ ſcripturam, loquentem quidẽ proprie per prima elementa; quæ ſi è quatuor Angelorum principum nominibus quis colligat; vt dixi, cõficiet nomen *ARGAMAN* quod eſt Purpura, vt Virgo præſtãtiſsima quod Angelorum alis reuerenter tegeretur, Byſſo & purpura dicatur eſſe amicta. Nã ſi Salomonis pater & Doctor, ſanctos Chriſto in ſuo regno adhærentes, vocat Veſtem atq. Indumentum: Luce enim ſicut veſtimento dicitur amictus, quia ijs, quibus, Vos eſtis lux mundi, dictum eſt, veſtietur; & quia Angelorum choros quos condidit in vſum ſui decoris aſſumſit, & velut quandam veſtem glorioſam ſibi circunduxit: Confeſsionem & decorem auctore Gregorio, dicitur indutus: quid mirandum eſt filium Salomonem, eoſdem qui lineis induti, qui amicti ſtolis albis ſemper inducuntur, qui igneo curru Eliam rapuiſſe deſcribuntur, quos appellat Dauid Pater, Flammam ignis: cum eoſdem, inquam, obuelaſſe Matrem noſtri Redemtoris vellet dicere, neque à quibuslibet intelligi, neq. vero profanis myſteria reuelare, ne eſſent iſta omnibus manifeſta; rem de induſtria obſcuraſſe, *Byſſumq. & purpuram* dixiſſe *illius indumentum*.

17. *NOTVS in portis vir eius cum ſederit cum ſenioribus terræ.*

SIQVIS eſt in Diuinis Scripturis, hic certè eſt mea ſententia locus illuſtriſsimus. *Cum ſederit* inter ciuitatis proceres *Vir eius*, pretioſis veſtibus indutus: gaudet digito monſtratier, & dicier hic eſt. Eſt vxor marito laudi, eſt maritus vxori decori & ornamento. Ille in foro clarus, illa verò domi in obſcuro eſſe non poteſt. Inanis planè oratio, ſtrepitus tantum, ſonitus & pompa verborum. nec mirandum ſanè tam difficile erui quæ tam altè iacent. *Stragulam*, inquit, *veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius*. Cuius nam verò dicis indumentum? Viri an vxoris? mulieris certè dices. Sibi enim veſtes confeciſſe, ſibi purpuram & byſſum circundediſſe dicitur. Iniqua enim eſt & indigna coniugij conditio, in quo mulier viro quidquam ſuppeditat; cum contra potius fieri debeat. neque vlli libero ingenuoq. homini, tollerandus faſtus mulieris, marito ſibi ne-

ceſſaria

ceſſaria ſuppeditantis. Veſtes autem multo minus, quod erit dominantis atque exprobrantis. Hæc enim ſuppeditatio mulieris erit imperium contra naturam inſtitutum; quæ vero eſt ſuperior officijs in coniugio: eadem eſſe vult ſuperior auctoritate. Non ergo *In portis* ex eo *nobilis vir eius*, quod *cum ſederit cum ſenioribus terræ*, indutus quas ipſa confecit, veſtes auro oſtroque rigentes: Hic, inquiunt, inſignis illius feminæ vir. Non enim Salomon *In portis* quod eſt, Subſellijs, inter ſeniores, in publico conſeſſu ex cultu & ornatu dicit eſſe *nobilem*.

AT diuina Virgo confecit veſtem viro, & a viro habuit vt id poſſet. Nam multa illa varietas, & veſtitus ille aureus, quo eſt circumamicta, non aliunde contigit quàm ſponſi beneficio. neque porrò vir ex ornatu, potius quàm ex admirandis operibus & reſurrectione mortuorum *In portis Nobilis*, & clarus, declaratuſq. filius Dei.

S. GREGOR. Intellectus ſacri colloquij inter Textum & myſterium tanta eſt libratione penſandus, vt vtriuſque partis lance moderata, neque nimiæ diſcuſsionis pondus deprimat, neque rurſum torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe eius ſententiæ tanta Allegoriarum cõceptione ſunt grauidæ: vt quiſquis eas ad ſolam tenere hiſtoriam nititur, earum notitia per ſuam incuriam priuetur. Experiamur iã, quàm id verè Gregorius.

PRIMVM ergò *In portis* illuſtris *Nobilis* clarus, quòd cum integris & illęſis Virginalis aulæ ſignaculis prorupit fulgus micantiſsimum, qui portas non refregerit, qui eas, vti par erit, violare noluerit: ſe naturæ dominum, nulliſq. legibus ſubiectum oſtendit; oſtendit planè ſe Deum, & Dei eſſe filium. Rectè itaque de eo *Nobilis in portis vir eius*. Nam vſque adeo diligit portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob, antra ventris dicit, cuius ſub arca clauſus eſt, & portas clauſtri Virginalis: vt cum eo modo quo ipſe ſolus nouit, princeps Iſrael ingreſſus, & egreſſus, ſit per eas: æternùm clauſas eſſe iuſſerit.

NOBILIS in portis Virginis eximiæ, per quas mors ſolet introire: Oculus meus, inquit, Propheta, deprędatus eſt animam meam, de quo alibi. *Nobilis in portis*, cætu Iſraelitico. Filium Salomonem pater illuſtrabit: Is enim: Notus in Iudæa Deus, in Iſrael etiam notum magnum Nomen eius, quod eſt Filius, Pater, inquit, clarifica nomen tuum, Memetipſum dico. Annuit vero Pater: Clarificaui, in baptiſmo; dixi enim: Tu es filius meus dilectus, & iterum clarificabo; nam & petræ ſcindent ſe, monumentaq. aperient, qui verò ex ijs non alligati inſtitis, aut vincti faſcijs ſepulcralibus, ſed vt fulgura prorumpent, eſſe Dei filium, Deo eſſe genitum, planè comprobabĳt. Idem ipſe: Deus in domibus eius, loco iſto, templo quod Nomini eius ædificabit filius meus, Templo inquam, & patria iſta

tria iſta his inquam domibus eius, cognoſcetur, audietur, nuſquam ignorabitur eſſe de tribu Iuda, de domo Dauid, e ciuitate Nazaret, e Bethlem egreſſus. Nam ſi in propria venit, quamquam ſui eum non receperunt: quaſnam alias domos vellet dicere?

IN his ergo ſuis domibus cognoſcetur, cû ſuſcipiet eã, Carnẽ dicit, eritq. *LEMISGAB* vt Hebr. legimus, Erit in præſidium, tutumq. refugium.

cum morbis preſſos ſanabit, & omnes
„ *Læſos quotquot ei fident, cæciq. videbunt.*
„ *Incedent claudi, ſurdis audire licebit;*
„ *Inſolitas mutis dabit formare loquelas*
„ *Expellet furias, oppreſſi morte reſurgent*

ab omniq. Iudęa, Hieruſalem, & maritima, & Tyri, & Sydonis venient vt audiant eum, & ſanentur à languoribus ſuis, & qui vexabuntur à ſpiritibus immundis curabuntur, omniſq. turba quæret eum tangere, quia virtus de illo exibit: & ſanabit omnes. Tum ergo cum huiuſmodi opera prorſus admiranda exhibebit, mortuis vitam, cæcis viſum, claudis ambulandi poteſtatem, ſurdis auditum, mutis loquendi facultatem reſtituet; Imperabit ventis, ambulabit in mari, cæteraque eiuſdem generis multa quæ Diuinam prorſus eius naturam oſtendent: tum *In portis* Metropolitanæ vrbis templiq. celeberrimis conuentibus (hos Hebræi vocant Portas) cognoſcetur.

ET quoniam inclytum hunc Virginis ſponſum, *Cum ſederit cum ſenioribus terræ Nobilem* futurum dicit: de eius infantis primo in domum ſuam ingreſſu, & celebri illorum ſenum Hypapante, & diſputationibus, quibus ſe Doctorum cætui præbuit admirandum, locutum eſſe video Salomonẽ. Tum in domibus eius: Domus, inquit, mea, domus orationis vocabitur, templi, inquam, Hieroſolymitani *Portis nobilis* & clarus *vir eius*.

NAM cum profuſiſsimum gaudiũ & carmen Symeonis, Diuinus memoret Scriptor, & Salomon poſuerit *NODAH Nobilis*: venio in hãc cogitationem, Deum ingrediẽtem aliquo ſigno repræſentare voluiſſe, quod Propheta ſenex de lumine ad reuelationem gentium, & illius populi gloria aſſeuerabat. Itaque ipſas lychnorum flammas luce quadam inſolita atque ſyderea, quæ eſſet admirationi, emicaſſe; & ignes viſos, & amęna lętitia parietes & aureata laquearia reſplenduiſſe; ipſas columnas aureo foliorum fulgore reſplendentes, pomifera ſobole fœcundas,

„ *Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit*
„ *Quale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum*
„ *Fronde virere noua quod non ſua ſeminat arbos*
„ *Et croceo fœtu teretes circundare truncos;*

erant enim æneis floribus, frondibuſq. veſtitæ, & victricis palmæ folijs inte-

intextæ, flammeos quoſdam ignes ſpiraſſe; & æris rutilo fulgore intuentium oculos perſtrinxiſſe; malo grauata verò & ærea crepitacula, parietum denique frondentis auri bractẽas, clemẽtis auræ motu dulces ſtrepitus & argutum quendam ſonum atque tinnitum reddidiſſe.

IAM multicolores ipſius aditi Cortinas byſſo tenui pertextas, nitore quodam criſpantes ſplenduiſſe, & quaſi flabris aurarum ſpirantium ingredientis Dei ſignum aliquod dediſſe; deniq. illius præſentiam, non Symeonis ſolam cogitationem, oculos, aures, linguam: ſed & omnem tẽpli ſenſibilem illum apparatum pleniſsimum maieſtatis comprehendiſſe.

PORRO cæleſtes virtutes, & Angelicas poteſtates, per omnes mũdi partes orbiſq. diffuſas accurriſſe, templi vero cuſtodes imprimis ac pręſides canente Sene: Lumen ad reuelationem gentium, illas exaltationes Dei in gutture habuiſſe: Surge illuminare Hieruſalem quia venit lumen tuum; dicenti ſeni: Et gloriam plebis tuæ Iſrael, quaſi in præcentiuo & ſuccentiuis eaſdem reſpondiſſe: Et gloria Domini ſuper te orta eſt; puriſque vocibus fuiſſe teſtatas, adeſſe ſummam illam Poteſtatem ſacratam Cœli penetralibus, humilem quidem carne, mundi tamen, omniumq. qui ad complendum mundum nati ſunt expectatum Saluatorem.

CVM ſederit cum ſenioribus terræ. Repetendum *Nobilis.* notus, inquam, cum in Symeonis vlnis *ſederit*, quieſcet, circumferetur, iacebit in menſa cauterio inurendus. tum, inquit, pro Deo agnitus ab Anna, Symeone, multiſq. ſeniorũ, quorum ille ex ampliſsima vrbe vt ſibi occurrerẽt, nouo intereſſent ſpectaculo, ſanctiſsimis ſenibus adeſſent, ſpiritũ excitarat.

NOTVS in portis vir eius. Portas Arcana lingua, iudicum Senatum, doctorum hominum conſeſſum, populi frequentiam, & qualeſcunq. conuentus appellare conſueuit. Cum autem Ieſus eſſet annorum duodecim poſt triduum quæſitum, inuenerunt illum in templo, ait Lucas, ſedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem qui eum audiebant ſuper prudentia & reſponſis eius. Et videntes admirati ſunt: Non enim ieiuna, incondita, aut puerili oratione, non pedetentim & cunctabundè quaſi lubrica aliqua coniectura niteretur; ſed ingenio promto & expedito, vt ſibi comprehenſa, definita, atque percepta copia ſimul & venuſtate orationis admiranda, latiùs & ſplendidius e Prophetis multa diſſeruiſſe.

CVMQVE illorum animos teneret puer feſtiuiſsimus, ſandiq. dulciſsimus, cum lingua eius captos, vehementer admiratos, ita ſermonibus vſquequaq. amæniſsimis demulſiſſe, eaque ſuggeſiſſe, quibus in legendis, antè illorum animus tædio languiſſet quam vnum aut alterum repetirent quid eſſet, quidq. indicaret. Nam & altos nimis & obſcuros quæſtionum ſinus, quaſi nota ſibi & inuulgata explicaſſe, & quæ illis, in

Scholis

Scholis decantata, lectionibuſq. ac commentarijs protrita: in his, & quę ſe ſcire, intelligereq. putabant, noua ſibi ignotaq. offendiſſe.

SED enim fuiſſe ex ijs qui quamuis ingenio pueri vegeto, & memoria, orationeq. ſolerti & incorrupta delectati, cum ea tamen apud illos ſuos mutos magiſtros, vnde ille non accepiſſet, aliter ſcripta explicataq. legiſſent: quãquam tractatione rerum maximarum, & auctoritate pueri, & quadam ergà eum reuerentia commoti, vt in cuius vultu diuina quædam planè ſpecies eluceret, obſtrepuiſſe tamen moleſteque tuliſſe, vt qui in lectitando, ſcribendo, commentando, nec dum vllos per ætatem labores cępiſſet, nullas id genus vigilias vigilaſſet, neque vllis inter eiuſdem artis æmulos certationibus, diſputationibuſq. gloriam ſibi ante quæſiuiſſet: auderet illa ætate, ſenioribus quaſi ignorata, quæq. illi neque audiſſe vnquam, neque attigiſſe viderentur, puer ipſis demonſtrare.

AD quos ſibi quaſi ſuccenſentes puerum dixiſſe: Vnum id volo, inquit, ac peto, vnum hoc mihi reſpondeatis velim; Vter vobis maior, vter prudentior, & ingenioſior, & à doctrina inſtructior atque paratior, vobis, inquam, videatur, Ietro ne? an Moſes? Moſes, inquiunt. Quonam ergo pacto, Ieſus ait, conſultò adſequi nolle videmini, nec ipſi reſpicere & deprehendere, idem hoc aduerſum Moſem dici poſſe? Idem vos ab eo poſſe requirere, quod mihi nũc obijcitis? quod homo ſapientiſsimus à ſocero, ingenio & doctrina, ſi cum Moſe compararetur, infante penè & puero, tamẽ quod verè & ſapienter conſuleret, & leges & viuendi inſtituta libenter accepiſſe. Cur ergò mihi vera prædicanti etiam ſi infanti ac puero ſuccenſetis? quo reſponſo attonitos & ſtupefactos conticuiſſe. In his ergò *Portis notum* inclytæ Virginis ſponſum, in medio Doctorum diſputantem, qui e Iudaiſmo ad nos conuerſi ſunt, relatum eſſe dicunt in codicem Talmudicum. non dum enim a me locum anxie conquiſitum, memini legiſſe.

CVM ſederit cum ſenioribus terræ auditorum ſectatorumq. cœtu atque conuentu, in medio diſcipulorum, & præcingens ſe linteo, & eorum pedes lauans, & tremenda illa myſteria, & auguſtiſs. inſtituens: *Notus* etiã, cum adſtante Virgine ſuperbenedicta ſæpe ianuis clauſis eſt ingreſſus.

SED vt ſunt diuinarum literarum eloquia fęcundiſsima & Spiritus ipſius S. ſenſus, & intellectus multiplices & inuoluti, eum qui mihi videtur omniũ germaniſsimus, adſcribam. Nam quoniam noſtrorum morborum vnus ſanator ac medicus, veruſq. ἀλεξίκακος Alcides noſter inuictiſſimus, deſcendit ad Inferiores partes terræ, & portas æreas confregit, luciſq. ſuæ telis ac ſpiculis tyrannum violentiſsimum confecit, & capta eſt Babilon, & confractus malleus vniuerſæ terræ

„ *Cùm primum noſtri, Cacum videre timentem,*
„ *Turbatumq. oculi. fugit ilicet ocyus Euro*

„ *Spe-*

„ *Speluncamq́.petit, pedibus timor addidit alas.*
„ *At ſpecus & Caci detecta apparuit ingens*
„ *Regia, & vmbroſæ penitus patuere cauernæ.*
„ *Non ſecus ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens*
„ *Infernas reſeret ſedes, & regna recludat*
„ *Pallida, Dijs inuiſa, ſuperiſq́. immane barathrum*
„ *Cernatur, trepidentq́. immiſſo lumine Manes.*
„ *Ergò inſperata deprenſum in luce repentè*
„ *Incluſumq́. cauo ſaxo, atque inſueta rudentem,*
„ *Deſuper Alcides telis premit, omniaq́. arma*
„ *Abſtulit, & tenebris incendia vana vomentem*
„ *Corripit, in nodum complexus, & agit inhærens*
„ *Eliſos oculos, & ſiccum ſanguine guttur.*
„ *Panditur extemplo foribus domus atra reuulſis*
„ *Abſtractæq́. boues, abiurataq́. rapinæ*
„ *Cælo oſtenduntur.*

cùmq́. omnes, vt Propheta ait, in lætitia egreſsi ſunt, & in pace ducerentur, montes & colles cãtarent pacem, vniuerſa ligna regionis manu plauderent, (Angelos & Patriarchas dicit) tum, inquit: Spolians principatus & poteſtates, ſoluens compeditos, & illuminans cæcos qui erant in tenebris, & vmbra mortis, abiurataſq́. rapinas quę cellario illo, & apotheca tenebantur cælo reſtituens: de quibus ſcriptũ ſæpe eſt: Vadam ad portas Inferi, his in primis *Notus in portis vir eius.*

SED quoniam in ſecundo membro eſt repetendum, *Nobilis, Notus,* inquam, *Cum ſederit cum ſenioribus terræ*: quis non videt Spiritum ſanctum etiam de die nouiſsimo loqui voluiſſe: Quid enim apertius? *Cum ſederit cũ ſenioribus terræ:* Cum venerit in nubibus cũ ſanctis millibus, Paterq́. omne iudicium ei dederit, quia filius hominis eſt, & mittet Angelos ſuos, & colligẽt de Regno eius omnia ſcãdala: tum maximè *Notus,* ait Salomon, *In portis vir eius*; Chriſtus: Cum ſederit filius hominis; *In portis*: In ſede maieſtatis ſuæ; *Cum ſenioribus terræ*, Apoſtolis, ſummo Iudici aſsidentibus, qui: *Vitæ ſenatum laureati poſsident,* Angelos etiam ipſos iudicaturis, Chriſtus: Sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael. Paul. An neſcitis quia Angelos iudicabimus? tum ergò *Nobilis in portis vir eius.*

IN *Portis*, Cœlorũ portas dicit, ſicut ſcriptum eſt: Obſtupeſcite Cœli ſuper hoc, & portæ eius deſolamini. Angelicas poteſtates appellat, portarum cœli cuſtodes, ac vigiles. Tum enim virtutes Cœlorum mouebuntur, & tuba canente, ex intimis terræ mariſq́. penetralibus, nuda cadauera prorumpent, & qui conſtitutus eſt Iudex viuorum & mortuorum, ſe ſiſtent; tum ergò in comitiorum æſtu, & ardore incredibili, in totius orbis

theatro atque conuentu, & quaſi Tragœdiæ extremo actu, vbi nullæ valebunt largitiones, prenſationes, iudiciorum corruptelæ, aduocatorum defenſiones: tum eximius ille Virginis ſponſus, *Nobilis in portis vir eius.*

6. SYNDONEM *fecit & vendidit, cingulum tradidit Cananæo.*

NON ſolum quæ foris donum inferuntur, cuſtodit bona mulier, & cętera conficit opera quæ domi debent adminiſtrari: ſed linteis, peplisq. cōficiendis auget rem familiarem, & mariti ſumtus minuit. Sed quid humiles & inanes prorſus ſenſus & intellectus conſectamur? cùm Cinguli ac ſyndonis huius optimus omnium interpres adſit Iſaias: Iſte formoſus, inquit, in ſtola ſua, gradiēs in multitudine fortitudinis ſuæ. quod. n. ſyndone corpus circumtegimus, & Virgo diuiniſsima, abyſſus gratiarum, & gloria luti noſtri, filium circundedit corpore & veſtiuit extrinſecus, noſq. omnes iuſtitiæ ſtola & vero incomparabili ſub ſitu ſpoliatos, rurſum amiciuit (Beati, ait Propheta, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata) *Cingulum & ſyndonē*, id eſt carnē, *Cananęo* dicitur *dediſſe.*

ET quamquam ipſemet appellabat eam infirmam, & illius imbecillitati hoſtes illudebant: Exprobrauerunt inimici tui Domine exprobrauerunt permutationem Chriſti tui, ita enim dicebant: Nonne hic eſt filius fabri? &: Mater tua & fratres tui foris expectant te; &: Expectemus an veniat Elias, &: Si Filius Dei eſt, deſcendat nūc de cruce; cum percuſſum a Deo, totamq. oris & vultus priſtinam faciem, imperio quidem dignam, diuinam illam prorſus & plenam maieſtatis, in formam indigniſsimam & ad miſericordiam ac lacrhymas omnino permouendas aptam plane cernerent; ſuaſq. illas tot ac tantas virtutes, quæ propè acerbæ, florentes quidem certè, atque adhuc creſcentes exaruerant, ad frugem ei perducere, ſummumque minime licuiſſe dicerent: eandem tamen carnem, quod in ea aduerſarium fortiſsimum ſuperauit & deuicit, Robur & fortitudinem propterea appellat Iſaias. De quo benè docta Catholicæ Mater Eccleſia ab hac appellatione non diſcedit. Ita enim loquitur: Exultabunt montes iucunditatem, & colles iuſtitiam, quia lux mundi Dominus cum potentia venit. Rurſus: Aſpiciens à longè ecce video Dei potētiam venientem, & Dauid: Induit Dominus fortitudinem, quam verò fortitudinem dicat, ſe ipſe ſtatim explicauit, cum addit: Et pręcinxit ſe, hoc enim eſt Cingulum, & Syndon Salomonis, & Iſaiæ: Fœmina circundabit virū.

QVOD igitur hic Stolam, Salomon vocat *Cingulum*, & ita Catholica Mater Eccleſia vſurpat ex Fulgentio: Ille ſempiternæ Deitatis maieſtate, ſeruile cinctorium carnis aſſumens, in huius ſęculi campum pugnaturus intrauit. Hoc ergò Cingulum, ait, *traditum fuiſſe Cananęo.* Sciunt enim Hebraicè periti, & pro nobis facit ipſe Vulgatus Interpres, *Cananęi* voca-

vocabulum non eſſe nomen gentis, & dicendum potius, *Mercatori*, ſed pro eo dici *Chananæum*, quòd hi maritima occuparent, & vacarent mercaturæ, ita Mercatorum appellatio in illius nomẽ gentis tranſijt; & in Sophonia: Conticuit omnis populus Canaan, in manu eius ſtatera doloſa, calumniam dilexit, Mercatorum nomen retinendum fuit; quod fecit eruditè in Zacharia: Et non erit vltra mercator in domo domini.

OPTIMO ergò illi mercatori, qui ſuæ quidem vitæ profuſiſsimus, noſtræ autem quærendæ ſtudioſiſsimus abſque argento nos redemit: (Ego ſuſcitaui eum in iuſtitia, & omnes vias eius dirigam. ipſe ædificabit ciuitatem meam & captiuitatem meam dimittet, non in pretio nec in muneribus dicit Dominus) huic inquam fecit ſyndonẽ Virgo diuiniſsima, velamentum, ſtolam, tinctas illas veſtes de Boſra, &, Sicut calcantium in torculari rubrum indumentum, ſiue quo alio nomine Chriſti carnem appellare libeat. dixi enim ſæpius Synonimia vti Salomonem; neque verò in tanto myſterio alijs atque alijs verbis exprimendo, videri ſibi ſatiſfacere poſſe.

SED nunc ſcrupulus qui huic interpretationi obeſſe videtur, eximendus nobis eſt. Cur enim, *Syndonem* illi *vẽdidiſſet*, quàm dediſſet potius? Hebraicè ſcientibus expedire facile eſt. nam quod tanto ſtudio & contentione fecit; Vẽditionem vocat. nihil aliud Arcana lingua eo verbo ſignificante, quam illius ardorem animi, neque quieſcere neque reſpirare cupientis. atque adeo rei alicuius experiundæ ac perficiundæ ſummam voluntatem, Venditionem vocat Sacra lingua. Elias ad Achab: Inueni, inquit, te eo quod venundatus ſis, vt faceres malum in conſpectu Domini. Rurſus: Igitur non fuit alter talis ſicut Achab, qui venundatus eſt vt faceret malum. Quid eſt obſecro Venundari? Quæ partim, inquit, deprecari partem eius cupiditatem compeſcere debuerat, ne tam dirum ſeculo proderetur exemplum: concitauit potius, ipſum, & accendit Iezabel vxor ſua.

QVANTVM verò, quam ardens fuit iſtud deſiderium? Proijciens ſe in lectum ſuum, auertit faciem ſuam in parietem, & nõ comedit panẽ. Inauditã ipſius ſceleris & flagitij cupiditatem animo conceptam, Creditorem, & emtorem vocat, qui ſe ipſum dixit Sacra lingua, vendidiſſe.

SED: & ipſius Dei vocem audi apud Iſaiam: Quis eſt creditor meus cui vendidi vos? Ego ne iſtam tantam cupiditatem quæ vos tanquam furijs agitatos quieſcere & reſpirare non ſinit, aliquando excitaui? ego ne in prunas iſtas exſufflaui, quas nunc a vobis accenſas eſſe video? ego morti tradidi vos? & quantam illius auctori tanquam domino, parendi cupiditatem oſtenditis, vlla mea ſæuitia & inclementia irritaui? nominate creditorem, proferte ſyngrafas, producite teſtes emtionis, venditionis? pactam, datam, numeratam pecuniam ſi poteſtis indicate. Ecce iniquita-

tibus veſtris venditi eſtis. propria, ingenitaq́. malitia, ſuadente & incitante libidine, a vobis res acta tranſacta eſt; quaſi diro aliquo numine immiſſo, æſtu & rabie veſtra inſtigati & obducti proruiſtis, & tyranni iugo ceruices veſtras lubentes ſubdidiſtis.

QVOD ergò hic in malo poſitum eſt: ſic quod *Syndonem vendidiſſe* dicitur, ad ipſius Virginis ardentiſsimum ſtudium referendum eſt, quod antea CHEFES Manuum deſiderium & cōſilium dictum eſt. Mercatori ergò quærenti bonas Margaritas, qui cū gratis venundati eſſemus, abſq́. argento nos redemit, huic inquam *Cingulum tradidit*, ſiue quod alibi ait, idemq́. eſt, Diadema in die deſponſationis ſuæ, cum illum carne circundedit: Sponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus. In filio, inquit, meo te mihi ſponſabo, qui factus eſt nobis iuſtitia & miſericordia; Ita enim intelligendum docet Paul. Deſpondi vos vni viro. Vir Chriſtus eſt, quia homo Deus. Ita interpretatur Paulus: Virgiñem enim caſtam exhibere Chriſto. Ita etiam Hebræorum vetuſtiſsimi ad illud Ierem. Eijciam vos de terra hac in terram quā ignoratis vos & patres veſtri, & ſeruietis ibi Dijs alienis die ac nocte, eo quod non dabo vobis CHANINAH Miſericordiam, & ita LXX. ἔλεος. Quia vnuſquiſq́. inquit, ambulat poſt prauitatem cordis ſui: non dabo vobis Chriſtum. Vnum enim de eius nominibus eſſe CHANINAH, qui & RACHAMIM, legimus in Sanhedrin, alterum enim eſt alterius interpretatio; & expreſsit Abakuk: Cum iratus fueris recordaberis RECHEM Miſericordiæ, ſeminis inquam Abrahæ promiſſi, in quo dicebas benedicendas omnes gentes. Apertè enim explicat de eo ſe loquutum; Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſalutem cum Meſsia tuo. Idcirco miſericordiæ nomen ſiue RECHEM, magno myſterio, eſt Abrahæ Symbolum, & ſi quis ſupputet: eūdem reperiet in vtroq́. nomine literarum numerum, nempe 248.

ET quidem ſi attente conſideremus: idem variatis verbis atque ſententijs repetere videtur. *Syndonem* dicit *& Cingulum*, anteà Lanam & linū. vtrumque ad natiuitatem carnis conſtat referendum. prius Nauem mercatoris, nunc Mercatorem ipſum nominauit. Dixerat de Agro, de Pane illo diurno, lucerna atque vigilijs, cruce, ſepultura, vberrimoq́. fructu; nunc eadem occultè comprehendit. Chriſti Regnum ager eſt, vbi theſaurum ille abſcondit, quem qui inuenit: vadit & vendidit omnia quæ habet; & CHEFES, quod Conſilium manuum dictum eſt: etiam eſt Hebreis pretioſa Margarita, ſine qua agrum illum emere non poſsis. Surgere de nocte, lumboſq́. robore, fortitudine verò brachia præcingere: nil eſt aliud, quàm vniuerſa ſua vēdere & agrum illum emere. Quid porrò? Lucernam nocte non extingui, quam non timere, quin ridere potius in die iræ,

cala-

calamitatis & miſerię? Speculari ſemitas domus ſuæ, æternę, inquam, domus, hic enim non habemus quæ noſtra dici poſsit; Ad fortia manũ mittere, eſt Regnum Cœlorum violentiam illam pati; vt conſtet Vatem eximium in Parabolarum ęnigmate & obſcuritate, maximarum rerum myſteria occultare voluiſſe.

17 *FORTITVDO & decor indumentum eius, nõ timebit in die nouiſsimo.*

SCRIPTVRAE conſuetudine dictum eſt, vt in ſummo mærore & ægritudine apud Hieremiam: Indui quis abſynthio & felle; & de eo quem quis optat execrationibus deuotum, miſerijſq. cõſumtum: Maledictio ei fieri ſicut veſtimentum quo operitur, & ſicut Zona qua ſemper præcingitur; qui iuſtitię & fidei ſit obſeruantiſsimus: iuſtitiam ei eſſe pro Cingulo lumborum, & fidem pro renum cinctorio; ſic quæ mulier ſtrenuè ſe gerit, & virili potius quam muliebri animo prædita eſt: eius indumentum, Robur eſſe & fortitudo.

ET quoniam eadem eſt filij & matris Caro, ea vero aſcendente Chriſto, & æterni Patris recepta conſeſſu, apparuit glorioſiſsima, ita enim vt ſæpe dixi, canit Eccleſia: Omnis pulchritudo Domini exaltata eſt ſupra ſydera, &: Species eius in nubibus Cœli: quod hic eſt de Roboris & fortitudinis ſiue ſpeciei indumento, variatis verbis atque ſententijs, idem quod antea exiſtimo dici voluiſſe: Syndonem & Cingulum, Carnem, inquã, dediſſe filio, viciſsim vero *Robur & fortitudo eius indumentum*, eſt ipſa eadem filij carne veſtita, eſt illius cruce & ſanguine redemta, quã verum Robur & fortitudinem fuiſſe, audi Athanaſ. Quid? an non mirũ qui quaſi homo ad mortem deſcẽdebat, Sophorũ grandiloquentiã de Idolis ocioſam irritamque efficere potuiſſe? cuius vnquã mors abegit dæmones? aut cuius nunquam crucem dæmones expauerunt vt Chriſti? vbi enim nominatur nomen Saluatoris: inde omnes dæmones fugantur. Quis ita hominibus ſordidos affectus ex præcordijs excuſsit, vt ſcorta pudicè agerent? & homicidæ, vt non amplius ferrum tenerent? pauidi animo robur conciperent? quis barbaros, genteſque alias in ſuis ſedibus perſuaſit immanitatẽ dimittere? pacifica meditari? niſi Chriſti fides & crucis ſignaculum? quis denique alius ita mortales certos confirmatoſq. reddidit de immortalitate; vt Chriſti crux? eiuſq. corporis reſurrectio? hoc, inquit, Cingulum & Syndon, eſt ipſum illud *Robur* & eximia pulchritudo, quę exaltata eſt ſupra ſydera, hæc ipſa ſunt Coccinea, quibus etiam eſt induta Virgo innocentiſsima.

ET quoniam homines natura ſunt ad rem attentiores, facileſq. ſunt in emendo & vendendo, fallendi fraudandiq. occaſiones, ita enim ſcriptum eſt: Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur: ſic & inter

medium

medium emtionis & venditionis anguſtiabitur peccatis, & Virgo incomparabilis ſyndonem vendidit, ita porrò Aedilitio edicto cautũ eſt: Si quid poſt venditionem, traditionemq́. deterius opera emtoris factum erit, ſiue quid ex eo poſt venditionem natum adquiſitum fuerit, & ſi quid ei in vẽditione acceſſerit, ſiue quis ex ea re fructus ad emtorem peruenerit: vt ea omnia venditori reſtituat; tum ſi quas acceſsiones ipſe præſtiterit: & recipiat: quoniam ex venditione hac uberrimus ille fructus ad emtorem peruenit, qui dictus eſt ab Iſaia: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum, exinde longe fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida; &: Si poſuerit pro peccato animam ſuam videbit ſemen longæuum: Videbis & afflues & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te fortitudo maris; Rurſus: Fundabo te in Sapphiris, & ponã Iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos; & quæ caro antea morbus tota erat, poſtea *Robur* ipſum *& fortitudo*, ſpecies, pulchritudo, eximius decor, & virtus atque potentia facta eſt: ea, inquit, omnia bona, quidquid poſt ſyndonis huius venditionem, traditioneq́. natum adquiſitum eſt, emptor ædilitio iure venditori reſtituit, quaſq́. acceſſiones emtor præſtitit, eas omnes recipit Virgo. nam idem *Robur & fortitudo indumentum eius eſt*. non enim ſine ſpecie & decore leproſam & morboſam carnem, quaſi redhibitione teneretur, recipit Virgo: ſed glorioſam, ſplendentem, immortalem, auro oſtroque refulgentem. Hic eſt enim veſtitus ille deauratus, quo circũamicta & circundata varietate aſsiſtit filio. Et quamquam in ea fuit immitabilis caſtitas, ſingularis pudicitia, incõparabilis innocentia, omniumque virtutũ fons, & gratiarum quoddã pelagus ſeu potius abyſſus: magnas tamen deinceps, & eximias atque innumerabiles acceſsiones emptor ipſi præſtitit.

AT morboſum vicioſumue eſſe, impedit venditionem, & morbus ipſe locum dat redhibitioni: Cur ergò neq. emtori iudicium datum eſt? neq. vendens ipſa redhibitione tenetur? quoniam id neque dolo malo factum eſt, neque fallendi, fraudendiq́. vlla occaſio quæſita; neque id calliditate vendentis, neque emtoris ignorantia factum eſt. nam quæ Aediles præſtare iubent, ea omnia notata habuit emtor; & carnis vitium, morbuſue intellectus, nec emptor deceptus eſt, nec venditoris intererat cur emptor falleretur. Cumque certiores fiunt emtores quid morbi, vitijue eſt, eaque omnia palam ac recté pronuntiantur: neque emtori iuditium datur, neq. porrò venditor redhibitione tenetur.

EA verò notata habuiſſe emtorem: conſtat ex Arcanis ac myſticis Hebreorum interpretationibus: Fiat lux, inquit R. Moſes Hadarſan, & facta eſt lux; hæc lux eſt Regis Chriſti, de qua eſt apud Dauidem: In lumine tuo videbimus lumen. Docet enim Propheta eximius, texiſſe & abſcondiſſe

diſſe Deum Chriſtum, & futuram eius ſobolem ac poſteritatem ſub throno gloriæ ſuæ, ſemen, inquam, illud lōgæuum, quod viſurū ſe dixit Iſaias, ſi poneret pro peccato animam ſuam. Prodijt tum Satan coram Domino, & ait: Domine ſeculorum lumen iſtud throno tuo conditum, cui nā poſſidendum eſt? Reſpondit Deus, Chriſto & generationi ſuæ. Commotus Satan ait: Permitte quæſo, eiq́. me opponam (atque hoc, ego quidem exiſtimo, eſſe illud Euāgelicum nullibi vſquam proditum; Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum) Ait verò Dominus, nihil poteris cōtra eum. Permitte, inquit, & potero. Cui Deus: Si ita tādem apud te conſtituis: euellam te è mundo & omnino perdam, potius quam vel vnum ex illius poſteris patiar perire. Tum ad Meſſiam conuerſus, mi Meſſia, inquit, iuſti iſti qui conditi ſunt apud te, in magnas aliquando vitæ moleſtias & acerbitates te conijcient; nam oculi tui velabuntur, vt non videāt lucem; aures omnis generis maledicta & probra haurient; naſus tetrum odorem, os ipſum fel guſtabit amariſſimum; lingua palato carnibus aſſumptis, pellis tua ac cutis vix oſſibus hærebit, totum deniq́. corpus præ cura, luctu & gemitu, macie tenuabitur; placet ne hæc iſtorum cauſa perpeti? Admiſeris, rectè id quidem; ſin minus: iam nunc abigo, & pello eos à me. Reſpondit Meſſias, quin potius de eo lætus ſum libenſq́. ſuſcipio, ea tantum lege, vt mortuos quoſcūq. ab Adam ad id vſque tempus, quoſcumq. præterea deinceps creare conſtituiſti, ad vitam reuoces ac ſuſcites; Concedo, inquit, Deus. protinus lubens omnia in ſe tormenta ſuſcipit. En illud Petri: Sciētes quod non corruptibili auro vel argento redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine Chriſti, quaſi agni immaculati & incōtaminati, præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem, vt ait Iſaias: Oblatus eſt quia ipſe voluit, vel vt Hebraicè legimus: Arctatus, vel Angariatus eſt, & quidem ſummo affectu.

ET quamquam ob inuictum robur, & eximiam Angelorum pulchritudinem circuntegentium corpus diuiniſſimum, cum a filio aſſumeretur, *Indumentum illius fortitudo & decor* dici poſſit, quis enim hominum ignorat Demiurgi Archangelum, multis ſui ordinis collegis imperantē ac præſidem, gerendorum bellorum præpoſitum? quis illius robur inuictum? quis illorum pennas? id eſt, ſublimes & excelſas cœleſtis naturæ vires: Potentes, inquit, virtute, facientes verbum illius ad audiēdam vocem ſermonem eius, aſſuerūt enim Dominæ ac Reginæ omnes, vti par erat, cœleſtes poteſtates: tamen hunc ipſum quem diximus, eſſe germanum ſenſum & intellectum, euincunt quæ ſequuntur: *Ridebit in die nouiſſimo.* Ita munita & exornata vndiq., hoc filij robore & decore cōſpicitur, a dextris filij aſſiſtens in eadem carne glorioſa: vt nullas tempeſtates, non famis, aut peſtis tempora, non cæteras calamitates, qualeſcunq́. incidant, non ipſam

nimis

nimis curet mortem aut ſenectutem, nil horum vereatur aut reformidet. ſatis ſibi videtur vel aduerſus mortem ſepta, tuta atque munita: *Ridebit* ergò *in diè nouiſsimo*. Cur enim non rideret, quæ quam geſtauit in vlnis, & clauſit arca ventris capaciſsima, eadem luce & claritate ſit circumfuſa? quæ quidem illam quaſi Solem quendam alterum, aut certè quaſi tabernaculum Soli poſitum ac locatum, reddat omnibus maxime inſignē atq. conſpicuam, nobis ſui cultoribus auguſtam ſe & venerandam exhibeat, hoſtibus ac inimicis, ipſis inquam Inferorum poteſtatibus vſq. adeò formidabilem & inuictam: vt non magis ei noceri poſsit, quam vulgò alioqui noceri ſolet caſtris ipſis, bene vndiq. ac diligenter vallatis & munitis.

CVM ergo Dominus iudiciū ſederit, & throni poſiti ſint, & libri aperientur, & Gehēna parata impijs, quę vt clibanus euomet ſcintillas ignis, *Ridebit,* inquit, *in die nouiſsimo*; neque ab igne, inquit, timebit, neq. a frigoribus niuis. *Ridere* enim dictum eſt, vt de Leuiatan: In collo eius morabitur fortitudo, & ante eum lætabitur dolor; Ita enim in Hebraicis codicibus legimus, quod habet Editio Latina: Faciē eius præcedit egeſtas. quod à LXX hauſtum eſt, qui, *TARVS*, quod eſt τρέχει Currit, ſiue Præcedit, non *TADVS*. Lętabitur videntur legiſſe, Ergò: Ante ipſum lætabitur dolor, nihil eſt aliud, quam Cetum conſpicientibus, hoc vnum ſolatio eſt, quòd tranſit in ſtuporem metus, non vacat timere intuentibus. ne dolor quidem habet locum. Eleganterq́. Hieronymus, Præcedit; hoc enim eſt τρέχει, Currit, lætatur quaſi curſu euaſerit, nec vacat, inquit, viſo Ceto timere, neque dolere, tranſeunte in ſtuporem metu. Sudent alij licet, & inuita Minera maiores centones conficiant, quàm ſint (vt ille ait) duo Cæſaris Anticatones, hęc eſt germana & gemina huius loci ſententia. eſt enim Poetica hyperbole, vt illa de Elephāto: Abſorbebit fluuium, confidit quod influat Iordanis in os eius; vt noſtri de Balena:

„ *Cum vento motuue ſuo telluris ad oras*
„ *Pellitur: incluſum fundit mare, magnaq́. ſurgunt*
„ *Aequora, viciniq́. timent decreſcere montes*

vt ergò ante Cetum lętari dicitur dolor, quia nō vacat timere: ſic Virgo ſacroſancta, quia *in die nouiſsimo,* tranſeunte in lætitiam, riſumque timore, nec ſibi nec domeſticis ſuis vacabit timere: dicitur *Ridere*.

NAM quæ ijſdem veſtita eſt Coccineis, quibus cum Chriſtum carne circundedit, ſuos ipſa domeſticos veſtiuit, ex qua ad omnes vera vita manauit, cuius nomen tenebrarum principibus eſt adeò pertimeſcendum; vt in quorum animas ſemel inuolarint, quas vnguibus prædas & rapinas egerint, vel eius nomine implorato, non aliter dimittant, quā miluinis & Aquilinis vngulis, ſtrepitu miſeram prædā excidere videmus: cur illa nō *Rideret in die nouiſsimo?* quo modo diem iræ, calamitatis, & miſeriæ, aut honi-

homicidę illius, ac ſui interfectoris, criminationes pertimeſceret?

18. *OS SVVM aperuit in ſapientia, & lex clementiæ in labijs ſuis.*

QVAE tantis & tam veris laudibus abundat, vtrum exiſtimemus facilitatem illi minus defuiſſe, an humanitatem, an etiam ſermonis ſuauitatē? non faciles ad eam aditus fuiſſe? non ſe humaniſsimam præbuiſſe? Nā cum oris maieſtate, dignitate, virtute feminas omnes ſuperaſſet, humanitate ne ab infima quidē vlla ſuperaretur, comitate certe ſermonis, ſuauitateque verborum, reliquas virtutes quaſi condiebat, vt non feminā aliquam viderentur conueniſſe, qui illam adibant, ſed planè quandam propitiam atque beneficentiſsimam hominibus Deam.

INERAT etiam in illa, comitati adiūcta ſemper grauitas quædam Regia, quæ quidquid ageret, quidquid diceret, ad dignitatem componebat, admiſcebat lenioribus etiam in rebus illud quod feminis maximè conuenit decorum; non denique *Os ſuum aperiebat* vnquam, niſi *In ſapientia*; hæc omnia ab vno ſapientiæ fonte quaſi riui manabant, quæ ſic in illa ſcaturiebat: vt nunquam exareſceret; ſic fluebat: vt in omnes partes diffunderetur, hoc enim eſt a Salomone poſitum *Aperiendi* verbum.

ET lex clementiæ in labijs ſuis. Nemo, inquit, fuit qui ſi modo illam videret matrem noſtri Redētoris (nam ob certitudinem de futuris loquitur, quaſi præterijſſent) quin iuraret, nihil ſe illa femina ſanctius, nihil humanius, nihil denique maius aut admirabilius vnquam vidiſſe, nihil orbem terrarum aut habere, aut habiturum vnquam fuiſſe. Nam cum eſſet corporis proceritate atque habitu, oriſq. pulchritudine, & oculorum totiuſq. vultus mira quadam & eximia venuſtate, atq. manſuetudine longè amabilis, quanquam moriente filio, & poſt aſcenſum, defloreſcere decor ille formæ eximius, atque exareſcere hilaritas, non tam quidem annis expulſa, quam etiam fracta laboribus atque curis de filio obruta, inciperet: ita tamen ſuauiter, ita prudenter, ita blādè loquebatur, ita purum recti animi ſenſum, atque omnibus bonis moribus & gratijs excultam mentem, ſic ſancta eius verba ſapere atq. olere, ſpiritus & voces ipſius videbātur: vt ipſa *lex clementię* in labijs ſuis ſciſcitauiſſe, hæſiſſe videretur; vt is lapideus planè eſſet, qui cum præcellenti virgine ſeſsiunculam, omnium mulierū delitijs voluptatibuſq. non præferret; & qui eam ſemel ſalutauiſſent, aſpectu eius, ſuauiſsimiſq. & grauiſsimis ſermonibus mirum in modum delectati: ijs maximas gratias agerent, qui auctores vt omnium virtutum exemplar conſpicerent, ſic enim appellabant, extitiſſent.

ELOQVENTIAM ergo Virginis, & ſuauitatem ſermonis, quam illa parcè ac religioſè ita exercebat: vt tacens ſæpè loqui, ſilens perſuadere, quæq; ipſa cogitaret, ſentiret, quæ optaret, quæ timeret, in aliorum

mentes atque animos ita trāsferre videretur, vt impreſſa; non tradita, innata, non inſita; propria, non aliena viderentur: *Clementiæ legem* Salomon appellat, quod nunquam illa acrem, acerbam, iracundam, contentionis aut odijs plenam orationem adhiberet; ſed pacatam, ſedatam, grauem & ſeueram. hilarem verò interdum, & vel dulcem, vel reſperſam ſalibus, nunquam; ſed verecundam ſemper, & venuſtam, ſimplicē ſemper, non comptam, nudam & ipſa quaſi negligentia gratiorem; quamq. verè Regiam atq. diuinam, potius quam humanam poſsis ducere.

RECTE ergò *Lex clementiæ in labijs ſuis*, quod ſi cuius vnquam oratio lenis, ſuauis, blanda, ſi cuius item grauis, ſeuera, prudens, nullum verbum temerè proferens, denique ſi eloquens, ſi facunda vnquam fuit: ea profectò maximę huius & innocentiſsimę Virginis fuit; ea propè una omnium Oratorum omnem vim, omnes illecebras, ſuauitates, omnes, vt ita dicam, diuitias eſt conſecuta. Atque ij quidem, qui eam audierunt, ipſi ſæpe diſcipuli, eius uerba atque uoces auribus hauſerunt: ſæpe admirati ſunt, eorumque ſucceſſores ſcriptis prodiderunt. Sed quoniam nullus unquam hominum aut Angelorum, ſapientiori oratione uſus eſt; quàm cum illa reſpōſō diuiniſsimo omne illud Aeterni Patris bonū, ſummas Cœli, terræq. diuitias, Dei ſapientiam cœlō uſq. eduxit: de eo arbitror dictum, ab eximio Salomone: *Os ſuum aperuit in ſapientia.*

NAM cum a prima uigilia ad medium ipſius noctis ſilentium, ueteres ac futuras replicantem hiſtorias, plura quę antea ſibi audita non fuiſſent, ordine diſſerentem Gabrielem audiuiſſet, multa etiam fuiſſet percontata, multa neceſſaria docuiſſet, tum Michaelis prælium, & ſociorum pugnas cæterorum, ſuam vti exiſtimabant, indignitatem, & hominum celſitudinem indigniſsimē ferentium, horum denique caſus & ruinas, illorū ſine ſanguine uictorias: porrò eam, quæ hominum & Angelorum Domina, æterno ex decreto olim fuiſſet conſtituta, iàm nunc ipſius Dei fore matrem ſine viro, niſi votum illud Abrahę promiſſum vanum eſſe velit, ſed tot Patriarcharum votis, ac diuinę imprimis voluntati morem gerendum eſſe duxerit; Tuuſq., ait, ò Virgo prudentiſsima Deiq. filius Vnigenitus quamquam ortu ſuo maximam vrbem turbaturus, & qui homo ſit, parq. ipſe patri & naturæ & poteſtate Deus, ab externis Regibus in ſuis vlnis adorandus, neque corporibus modo, ſed animis potius pacē & ſalutem redditurus: Auferet enim bella, arcum conteret, & confringet arma, omneſq. qui adorant ſculptilia pudefient: tamen quòd hominum aſſertorē & vindicem fore ſe receperit, patriq. vadem de eo conſtituerit: in Metropolitana vrbe, meridiano tēpore, in tuis ò Regina, totiuſq. mūdi oculis, atrociſsimo ſpectaculo aliquando moriturus. Tu verò Virgo feliciſsima vultu & habitu mæſtiſsimo, tolerantia vero omne humani pectoris robur

bur ſeparante, aſtabis morienti. Percurſa denique Euangelica hiſtoria vniuerſa, gentium ſalute, ceteriſq. patefactis maximis myſterijs; hæc, inquit, omnia Virgo prudentiſsima ad ſuum tempus reſeruabis, teq. inſtar aliorum qui prorſus ignorabunt, pro ignorante geres. Nunc verò quando ad id miſſus ſum, vt tibi Aeterni Patris voluntatem denunciarem: tuũ eſt Regina reſpondere, quæ tanto, tam inuſitato ergà genus hominũ Dei beneficio, quæ prudentia tua, quæ noſtra omniumq. expectatione digna ſint. Tum ergò Fauus diſtillans labia ſua, mel & lac ſub lingua ſua, *Aperuit*, inquit Salomon *os ſuum in ſapientia, & lex clementiæ in labijs ſuis*, cumq. Virgo diuiniſsima, vt vero eſt ſimillimum carmen ceciniſſet, ſenſit enim in vtero Deum carne circundatum, humique prouoluta illum adorauit, omneſque Angelicæ poteſtates ad Reginæ & Dominæ pedes acciderunt, tum inquam chori illi innumerabiles, quibus a Deo mittente iuſſum eſt, vt per vnum Gabrielem, ederent ampliſsimum & capaciſsimum hymnum, vt in præcentiuo & ſuccentiuis, diuinum & inexplicabile, quis enim aliter credat? melos cecinerunt. Hoc ergo dicit Salomon: *Os ſuum in ſapientia aperuiſſe*.

NEQVE quidquam obeſt, quo minus alios ſenſus & intellectus cõfectemur, ac de extremo iudicio dictum ſit, *Lex clementiæ fuiſſe in labijs ſuis*. Apertè enim præceſſerat: Ridebit in die nouiſsimo. vt qualis iſte riſus futurus tandem ſit, ita explicauerit: *Lex clementiæ in labijs ſuis*. propitio, inquit, & ſereno vultu ad eos ſe conuertet, benignè & clementer ijs patrocinari conabitur, qui in nouiſsimo die, Vultum ſuum deprecabuntur; quod prius Salomon vocauerit *Ridere*: Filiæ, inquit, Tyri vultum tuum deprecabuntur. & nos, hæ filiæ ſumus in valle lachrymarum; Tyrus enim, quod eſt *SOR*, ſignificat Anguſtiam, luctum, miſeriam, ægritudinem.

18. *CONSIDERAVIT ſemitas domus ſuę & panẽ ocioſa non comedit.*

SEIPSAM, inquit, inclyta Virago circumſpexit, totamque tentauit, & quanta haberet ad agrum hunc colendum adiumenta intellexit; non ergò panem otioſè comedit, aut pigrè rem tractauit. Nihil temporis ſine negotio eſſe, nihil cum filio, niſi de hominum ſalute dies nocteſque conferre, cogitare; virum deniqne ita agere cum abeſſet vir: vt neque virum, neque fęminam deſiderares; fæminam autem cum adeſſet, ita præſtare; vt tamen illam diceres, velle ſe minorem quam eſſet videri. quæ cum illa præſtat, quæ tamen ipſi omnia contigerunt Viri beneficio: *Panem otioſa non comedit*. Cibus enim meus, dicebat eius, filius eſt facere voluntatem patris mei. Immaculatam ergò ſe cuſtodiens ab hoc ſæculo, cum ſe totam innocentię, religioni, pietati, precibus dediſſet: *Panem ocioſa non comedit*, eiuſmodi tulit pietatis fructus, vt digna Deo ſedes

& Spiritus Sancti ſacrarium eorundem ſuffragio iudicata ſit.

NAM cum excelleret prophetiæ ſpiritu, vacaret Scripturis, tractaret Sacros Codices, cum Angelis loqueretur, totaque Diuinarum rerum deſiderio accenſa, freque͂ter in atria Domini ſuſpiraret: ſibi ipſi in dies maior celſiorq. fiebat: *Panem ocioſa non comedit.*

IAM ſuſcepto baptiſmo, cæteriſq. Eccleſiæ ſacramentis, cum in eam ſe, Spiritus ipſe S. largius infudiſſet, tantæ ad illius merita, & quotidianę quidem illæ, fiebant acceſsiones: vt imitata agros fertiles, qui ea quæ commiſeris, maiore menſura reddunt quam acceperint, *Panem ocioſa non comederit*, ſed omnibus actionibus & celebritatibus Euangelicis non ſolù intereſſet: ſed etiam rectrix & magiſtra Apoſtolorum præeſſet cætui ſanctorum, eamq. in omnium animis ſui admirationem excitaret: vt tanquam prodigium quoddam, & nouum naturæ miraculum ab omnibus religiosè culta ſit. Eius ergò vigilias, preces, humicubationes, virtutes planè incomparabiles, ſtudia, occupationes, totiuſq. vitæ curſum tenoremq; conſiderans: meritò, *Panem*, ait, *ocioſa non comedit.*

IAM cum in Agno, pane inquam vitæ comedendo, præceptum ſit a Moſe: Renes veſtros accingetis, vnde Dauid, Vre renes meos: Accinxit illa robore lumbos ſuos, & confortauit brachia ſua, nullis vnquam deſiderijs corporis ſuccubuit. Et illi quidem tenebant baculos in manibus, & maſcula Virago quæ panem otioſa non debuit comedere: Digiti eius apprehenderunt *PHALEC*, quod Fuſum, Baculum, & Scipionem dici poteſt. Moſes: Comedetis, inquit, feſtinantes; mandata Dei dicit, myſteria Redemtionis, cæleſtis patriæ gaudia, *Semitas* inquam æternæ *Domus ſuæ*, ſine cunctatione cognouit, vitæque præcepta cum feſtinatione impleuit.

PANEM ocioſa non comedit. Anhelabat quidem ad conuiuium illud pinguium, medullatorum, ſolennes illas epulas vindemiæ defecatæ, vbi vinum illud biberet, quod in domo patris ſui, filius & ſponſus bibiturum ſe dicebat, non torpebat igitur pigritia, aut nectebat vllas moras, cæptum iter inſiſtebat; iuuabat enim ipſam dilectus que͂ amabat, quique manum ſuam miſerat per foramen. *Conſiderauit ſemitas domus ſuę*, Ab hoc ſeculo ad Deum mente tota & animo tranſiuit. Seruuſq. ille Hebræus cu͂ ſex annis ſeruiuiſſet: in ſeptimo fit liber; & illa ſerua͂ & ancillam ſe Deo mācipauit, *Conſiderauit ſemitas domus ſuæ*, ad cæleſtem patriam animo conuerſa: immaculatam ſe, vt Apoſtolus ait, cuſtodijt, tranſijt, auolauit ab hoc ſeculo, & *HEBREVS* quidem dicitur à tranſeundo. Sexque annis ſeruijt Actiuæ, inquit, vitæ munus impleuit perfectiſsimè. (id enim Senarius) vt ſeptimo in libertatem ſe contemplationis vindicaret, atque hoc eſt: *Panem ocioſa non comedit*, Curſum conſumauit, fidemq. ſeruauit,

quod

quod illud eſt ſerui: Cum quali veſte intrauit, cum tali exibit. Eadem, inquit, contentione animi, & corporis cæptam viam inſtitit, ad finem perdurauit; Mane ſeminauit ſemen ſuũ, & veſperi non quieuit manus ſua; *Conſiderans* enim *ſemitas domus ſuę*: Dedit panem ſeptem, quod ait Scriptura, Animę non carni, non mundo ſed ſpiritui; Septem vitæ huic, Septem dum hic viueret; Dies annorum noſtrorũ in ipſis ſeptuaginta anni; Atq. etiam octo, Ei quæ nos poſt hanc vitam, exceptura vita eſt. Coluit illum agrum qui maiore menſura reddit quam acceperit. Rectè hic Hebræi; Laboraui & non inueni, noli credere; inueni, & non laboraui, ne credas; Laboraui & inueni, credas.

ITAQVE aſcendente Filio, & Aeterni Patris gaudente conſeſſu, cũ cõſideraret, Specularetur, *SOFIIAH*, Prophetiæ ſpiritu videret, ſubindę animo pręciperet, *Semitas illius domus ſuæ*, & Aſcenſiones in corde ſuo diſponeret, eſſentq. illi lachrymæ panes die ac nocte, dum dicitur ſibi quotidie: Vbi eſt Deus tuus, intelligens: Aſcenſuram coram Deo lachrymã a maxilla viduę, videnſque haud diu hic ſibi fore permanendum: quaſi ex ſpecula erecto capite, *SOFIIAH* Circumſpectabat *Semitas*, longiſsimum illud iter breui ſibi conficiendum, neq. *Panem ocioſa non comedebat*: ſed etiam illam domum quaſi purgabat, nobis complanabat, ita enim Eccleſia:

„ *Vitam præſta puram*
„ *Iter para tutum*.

19. *SVRREXERVNT filij & beatiſsimam prædicauerunt, vir eius & laudauit eam.*

VTINAM tanto titulo nos dignos præbeamus, tam piæ, indulgẽtis & amantis Matris nos filios demonſtremus. Omnes, inquit, non iam ſerui, ſed filij & hæredes; olim immortalitatis gradu deiecti & deturbati, deque tenebris & vmbra mortis, ab ea quaſi manu prehẽſa erecti & ſubleuati, in ſpem ſalutis ſurrexerunt. Non exules illius, ſed nouæ Euæ *Filij* viuentes ea vita quæ melior, quæ verior vita eſt, nouæ prolis creatio, *Filij* uocatione, adoptione, aditione hęreditatis, cuius Dominus pars eſt, quam nobis ipſemet benigniſsimè reſtituit.

FILII, quicumq. hanc vitæ rationem omni tempore ſecuti, vt mundum & mundi commoda præ cæleſtibus commodis contemſerint, ſummumq. in ipſo Deo præmium ſibi conſtituerint, *Surrexerunt filij* Virginis, quicumq. per fidem filij eius cum Deo coniuncti, bona & blandicias mũdi neglexerunt: *beatiſsimam prædicauerunt*, ſeq. ipſos tali matre agnouerũt feliciſsimos: hi enim vera proles, bonæ huius Matris veri *Filij*.

QVOMODO enim qui Chriſto non conſentiant, terreni homines carniq.

carniq. dediti, aut *Filij* appellarentur, aut tantę matris laudes prædicarent? *Filij* ergò, quos illa doctrix & magiſtra, quaſi de manu in manum parenti Deo per filium tradidit in filios, fratres cohæredes Regni adoptandos, adſciſcendos.

NVM enim carnis impliciti illecebris, pigrantes commouere ſe, & ex terrenis ſordib. extollere, atque eijcere, quæ illis cōſuetudine factæ ſunt perquamſuaues, mundani homines nimirum, nilque niſi terrenum & carneum meditantes, eam iuſte ac ritè celebrarint? quæ nullo vnquam lapſu, nulla cogitatione aliquando, aliquoq. deflexu ad carnem & carnis deſideria protracta eſt? quam nulla vnquam animi affectio, nullus cupiditatum motus perturbauit? nihil mortale ac terrenum appetiuit? nuſquam ad curam & cogitationem ſui inclinauit? nihil ſua cauſa omnino voluit? nullis mundi illecebris exhilarata fuit? degeneres agnoſcet mater filios? aut ij ſe ad eam pro dignitate celebrandam compararent?

REPVGNAT nouæ Euę, iſthæc planè Filiorum appellatio. plerorumq. noſtrorum incredibilis ambitio, obſiſtit auaritia, aduerſatur voluptas, & qui eſt Angelus Satanæ violentiſs., liuor & maleuolētia glorioſi huius nominis vim, Filiorumq. appellationem corrumpit.

SED illi quidem *Filij*, quos ab ignorantiæ tenebris ad veritatis lucem reſponſo diuiniſsimo traduxit, quorum illa accendit omne extinctum lumen, omnem aciem ſpiritus hebetatam quaſi exacuit, & quo itinere in Cœlum perueniendum ſit, *Cum adhuc eſſet nox*, diurni ſyderis immiſſo quaſi lumine nobis demonſtrauit, qui per eius filium, noſtrumq. omniū Redemtorem viam patefactam, monſtratam, munitam, complanatam ingreſsi ſunt, terreniſq. affectibus mundo Crucifixi, nihil niſi cæleſtia & alta cogitantes: hi inquam veri *Filij ſurrexerunt*, & tanto titulo glorioſi, ad eamq. cōuerſi, *Beatiſsimam prędicauerunt*, quibus poſſunt laudibus vt ab Eccleſia quidem didicere, celebrarunt. Eccleſia: Videntes eam filiæ Sion, beatiſs. prædicauerunt, dicentes: Oleum effuſum nomen tuum, etiam Vir eius, conditor Redemptor & ſpōſus, *Laudauit eam*. Quibus nam vero laudibus eſt illā proſecutus? etenim audire: operæ non eſt exiguū pretium.

20. *MVLTAE filię congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas.*

MVLTAS ſæpè feminas vidi, audiui etiam eſſe plures, quæ certarum omnino virtutum, optimarum quidem illarum atq. clariſsimarum, ſed tamen perpaucarum ſplendore illuſtrarentur; in qua verò omnes collectæ, coniunctæq. virtutes conſpicerentur: tu vna exſtitiſti. tu vna inuenta es, ò Virgo excellentiſsima, *Supergreſsa es vniuerſas*, Cuius omnino parem atq. ſimilem aut etiam inferiorem paulò, non modo non vidi vllā, ſed ea vbi eſſet etiam, aut aliquando vnquam exſtitiſſet, ne audiui quidē.

Multæ

Multę filiæ cong.diu. Communicanda eſt cæterarum feminarum laus cum multis rebus, & eius portio ſæpe quidem permagna, ſemper autem aliqua illis danda: at verò *Tu ſupergreſſa es vniuerſas.* Cögregent illę diuitias quantas velint cumque,à te habent vt poſsint,in qua ſunt diuitiæ quæ cõſumi nequeũt. *Tu ſupergreſſa es vniuerſas:* Vtinam dominã pediſſequę, precuntem heram (ita enim legimus: Adducentur Regi virgines poſt eam) vel lõgiſsimis ſpatijs Ancillæ conſequantur: Multæ ſtrenuè ſe geſſerunt, virtutis exemplo alijs præluxerunt: *Tu verò ſupergreſſa es vniuerſas.*

NAM vt vnum aliquid ex multis, ſeu innumerabilibus potius attingam, quanti illud faciendum eſt? nihil vnquam fuiſſe collocutam, non modo apud virum, ſed nec apud parentes quidem, de illa omnipotentis Dei in ſe tam profuſa, tam inſigni benignitate!

NAM quod in reliquis feminis ſummum laudis genus eſt, fuiſſe ſemper virginem: id ſanè in te pulchrum quidem atq. præclarum eſt: ſed habet aliud quo longiſsimè ſuperetur. Nam Dei eſſe Matrem, & eſſe illam, ac ſemper futuram eſſe Virginem, id verò ex ſe reſciri nunquam potuiſſe: multo quidem fuit præclarius atque diuinius. Habuit enim conſimiles ſibi puellas quibuscum vixerat, in eadem vitæ ratione & inſtituti verſantes; habebat parentes & ſuorum ora vultuſq. quos obſeruabat, verebatur, qui ſemper aderant; at nihil vnquam apud eos gloriatam, ac ne verbo quidem vno rem ſuarum intimarum multo maximè fidiſsimarum vlli vnquam aperuiſſe: permagnum perq.arduum, tum planè mirum, ac propè incredibile fieri potuiſſe. non tu admiranda Virgo, in eo *Supergreſſa es vniuerſas?*

QVAMQVAM enim multas alias bonas præclaraſque artes tuus animus poſsidet, multis abundat ornamentorũ generibus, multis virtutibus quaſi fontibus ſcatet, ſed quemadmodum ſtellæ, tametſi ſemper quidem ſunt atque lucẽt, tamen extinctæ nobis videntur eſſe, cum ſuum terris lumen Sol explicuit, propterea quod in maximi atque clariſsimi apparitione luminis, illa ſtellarum quaſi puncta ignea hebetantur, neq. emicãt foris: ita etiam, quę in Matre Creatoris, & nutrice cuncta nutrientis laudes maximæ inſunt atque multæ, ſunt illę quidem eximiæ, incomparabiles, diuinæ, habentq. ſuam per ſe ipſa lucem atque ſplẽdorem: ſed cum ad hanc vnam laudẽ comparantur, quod neque ſtultè te iactaris, neque gloriata ſis, ſed poſueris ori tuo cuſtodiam, & oſtium circunſtantiæ labijs tuis, laudes quidem cęteræ offunduntur ſtatim quaſi multo maiore lumine, opacanturque ita, vt nihil propè appareant, ſed extinctæ intermortuæq. videantur.

MVLTAE filię congregauerunt diui. tu ſuperg. es vniuerſ. Nullæ me infantem cõtrectarunt nudo victum, veſtitum præbuerunt, algentẽ demulſerunt

ſerunt ? lactantē ſinu confouerunt ? & : Vt auem migrantē è nido ſuo, fugientem geſtarunt vnquam in vlnis ? vllas mecum peregrinationes ſuſceperunt ? non in eo etiam *Tu*, Virgo excellentiſs. *Supergreſſa es vniuerſas ?* An eadem illæ fortitudine qua tu, meas miſerias & ærumnas pertulerunt? profugum, exulem, inopem, deiectum de rebus omnibus conſolatę ſunt ? gremio vt hoſpitio, vrbe, opibus iuuerunt ? beneuolentiaue vlla proſecutæ ſunt? *Tu ſupergreſſa es vniuerſas*, ſola enim omnem illam exilij calamitatem mater optima & indulgētiſsima, tua pręſtanti pietate, aut omnino aut magna ex parte minuiſti atque leuaſti.

QVOD enim tu exilium ? quam calamitatem ? quos labores ? quas ærumnas mater tum pręſtantiſsima, tum ſupra fidem mei amantiſsima non leuares? magni pręſertim animi incredibiliſq. prudentię. Itaq. in ſummo illo rerum fortunarumq. mearum omnium diſcrimine, triſtiſsimiſque temporibus, te ſolam magnum meum ſolatium, fugę, viarum, curarum, laborumq. meorum omnium comitem atque ſociam habui.

ATQVE mihi quidem totius vitæ curſum memoria repetenti, ſingulaſq. animo miſeriarum & calamitatis eius partes intuenti, nulla maior, nulla vberior conſolatio videri ſolet, quam quod vna mihi mater obtigiſti, de qua quidē cùm virtutum omnium omnes quę fuerunt, ſunt atq. adeò futurę ſunt mulieres, exempla ſumere abundè poterunt. Nam cum omnes ſeculorum omnium, virtutum genere longiſsimè ſuperaris : tum ipſarum quidem vniuerſi mulierum ſexus atque generis omnem pręſtantiam *Prætergreſſa* longius es, quam quod vllius mulieris ad virtutem curſus, ne cogitando quidem pertingere, nedum aſſequi, vlli, vnquam ſeculis ſperare poſsit.

ET quoniam quod Cœlum nunc aſpicio, quod reſpiro, quod hanc vitam atque hoſce artus & oſſa circumfero, mihi ex te vna profectum eſt; & ſępe corporis vexato doloribus & demum morienti affuiſti; & tunc quidem tuas in me mortuum lachrymas, tua officia plena curę, plena pietatis, plena memorię profudiſti; tū nihil magis vnquam prouidiſti, quam vt ſectatores diſcipuloſq. mea morte proſtratos in ſpem certam erigeres, eoſq. afflictos & mærentes ſubleuares, omnium te illorum oculis eadem acie qua me intueuntibus, te tunc reſpiciētibus, quaſi ſuas ſpes, ſuas opes omnis in te vna ſitas atque repoſitas putarent: quoniam plurimum merito tuo & Patris imprimis indulgentia, *Supergreſſa es vniuerſas*, nos qui de tua inſigni pręſtantia & excellentia, attenti olim, & curioſi ſpectatores fecimus iudicium: maximarum laudum titulos quoſcumq. aliarum nominibus occupatos, tibi vni Mater iure optimo aſſerimus & vindicamus.

21. *FALLAX gratia, et vana eſt pulchritudo, mulier timens Dominum ipſa laudabitur.*

OM-

OMNIS quarundam gratia, & fuco quæſita pulcritudo, pigmenta & lenocinia, quæ ignes iuuenum, fomenta libidinum, & impudicæ mentis inditia ſunt, & quibus cum nolint forma ab alijs ſuperari, tanta eſt tamq. vitioſa cupiditas placendi, ſpectatorum oculos fallere, & vulnerare animos & corpora lędere nituntur, quibus denique tolli pictura Dei, non enim Deus ſic fecit, ſed Diabolus infecit, & in contumeliam Creatoris aſſumi ſolet meretricis; quibus laruas agere, & perſonatæ incedere, fallere denique & decipere ſtudent:

„ *Dum noctes dieſque in omni ætate ſemper*
„ *Ornantur, lauantur, tergentur, poliuntur, non enim modus*
„ *Muliebris vllus eſt; neq. vnquam lauando & fricando ſunt ſcturę*
„ *Neque vlla ſatis, ſe modo ſi exornare occeperit*
„ *Ornandi ſatietas eſt* doli ſunt, *Fallax gratia eſt, et vana pulchritudo.*

NAM cum nigro puluere lineamenta oculorùm pingunt, dum alijs placere ſtudent, ſe priores ſibi diſplicuiſſe, & Chriſtum planè exuiſſe teſtantur; venenata & lethalia propinant. & oculis haurienda exponunt. certè de adulterio vultus meditantur adulterium caſtitatis; & cum faciē talem videri qualem Deus creauit nolunt, & in contumeliam Creatoris conantur eſſe pulcriores quam natæ ſunt, cum labris purpuriſſo tinctis rictum vrſæ cruentum imitantur, ſtibio atris ſupercilijs quaſi ad ollam culinariam attritis, albis genis vt parietibus dealbati ſepulchri, ſe palam pulcras & ſpectandas exhibent: *Fallax gratia eſt.* & adulterina *pulchritudo*; qua etiam ipſos maritos nolle decipi dubitandum non eſt. Rectè enim *Fallax*, ad omnem fucorum & pigmentorum genus referri poteſt.

QVAMQVAM ob id quod ſequitur: *vana eſt pulchritudo*, quod *Fallax*, inquit, *Gratia*, de naturali forma accipi poteſt. vt dicat Vates, ſpecies oris, & gratia vultus, omniſq. ſuauitas & lepos, totius corporis prę-clara & eximia pulchritudo, ſine probis moribus, veriſq. laudibus non magni facienda eſt. nam

„ *Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt*
„ *Lepidi mores turpem ornatum facilè factis comprobant.*

SED & *Gratiæ* nomine multa alia fortaſsè comprehendit, quæ inſtrumenta luxuriæ ſunt, & quibuſdam cariora ſæpe quam decus & pudicitia ſunt. Videas enim mulieres genere atque forma, prætereà viro atque liberis fortunatas, doctas pſallere & ſaltare elegantius quam neceſſe eſt probæ mulieri; ſic blandè ac lepidè loqui, vocem frangere, intorquere, poſſe verſus facere, iocos mouere, vti ſermone non tam modeſto quam molli & procaci; idq. ſibi etiam magnæ laudi ducere; ita porrò humanas ſe præbere, ita faciles ad eas aditus eſſe, omnibus hominibus, omnibus horis patere: vt neminem domum ſuam patentiorem habere dixeris. hæc

omnis *Gratia*, iſtæ omnes illecebræ, ſuauitas & lepos, ſine Dei timore *Fallax gratia eſt, & vana pulchritudo.*

VANA pulchritudo Pulcherrimas, inquit, fœminas & formoſiſsimas videas, quibus nullę pulcriores, nullæ ſpecioſiores aliæ poſſunt reperiri; quarum omnes corporis motus, inflexiones, dulci frontis, & decoro aſpectu, & formæ tanquã luminibus illuſtrantur, redduntur ſuauiores. Omnis ergo hæc pulchritudo, candor atque hilaritas oculorum, vultuſque forma ac ſpecies, totiuſque corporis mira quædam dignitas, & dulcis venuſtas longè amabilis, Omnia hæc quantumuis magna, & curioſis ſpectatoribus admirabilia, ego elegãs formarum ſpectator, qui omnes mulierum formas non aliter ac futurum opus habet artifex in animo delineatum, vt illud quaſi præſens conſpiciat, ſic antequam omnia exiſterẽt reuera, veluti innumerato habui, ac præſentes contemplatus ſum: te vnam cum eſſes paruula, vidi ſpecioſam ſicut columbam, cuius inæſtimabilis odor erat nimis in veſtimentis tuis. *Mulier timens Do. ipſa laudab.*

T E vnam vidi Dei T I M O R E carnes tuas confixiſſe, eundemq. qui mediocritatẽ non admittit, timorem ſitiens ſemper, ita cõtendiſti vt aſſequi poſſes, (Adiuuabam enim ego te mane diluculo, &: Cum eſſes paruula placuiſti altiſsimo) vt quamquã nihil tu quod purgares, haberes: imitata agricolas qui ſentibus prius agrum perpurgant, poſtmodum ſemina iaciunt, ſic tu ab omni corporis ſenſu, contagioneque animũ auertens: Diuini huius Timoris ſemina excepiſti.

F A L L I T V R enim ſi quis eum putat, corruptis obſcœniſq. moribus immiſceri; ſed iis quos omnis iam cupiditatum quaſi ſpinarum cõmiſtione ſuffocata, aurea delectat virtus; qui nil Cœlo maius habent quod ſuſpiciãt; æternitatem affectant; his inquam ſui cultoribus Timor ſe infundit, magnum præbet pręmium, ſe ipſum largitur poſsidendum; & qui nullius opis egeat, ſuis animoſus diuitiis, & tanquã è ſpecula mortalia deſpiciens, ſit omnium feliciſsimus. quæ ergo tantum hunc diuini Timoris theſaurum, neglectum iacere non patitur, non ſnauem quæ ex eo oritur in animo harmoniam & concentum, non ſurdis auribus negligit, ac tranſire patitur: ea inquam, *Timens Dominum mulier ipſa laudabitur*, Cæterę quantũuis magnis & eximiis dotibus illuſtres & conſpicuæ, ſine hoc Timore, inſulſę planè ſunt & inuenuſtæ.

V I D E A S enim quoſdam humani diuiniſque iuris contemtores, ſi minus oratione, vita tñ & factis improbiſs. illud Polyphemi vſurpare,

„ *Iouis ego fulmen non metuo hoſpes,*
„ *Nec ſcio, quod Iuppiter eſt me potentior Deus.*
„ *Cæterum non curo, & quare non ſit mihi cura*
„ *Audi. Quando deorſum ille mittit pluuiam,*

„ *In hoc antro habitaculum habeo ſolidum,*
„ *Et vitulum aſſatum, aut aliquam beſtiam*
„ *Cœnans in lecto quod capit ſupinum ventrem:*
„ *Tum ebibens lactis amphoram, veſtem*
„ *Concutio contra tonitrua Iouis crepans.*
„ *Quando verò Boreas Thracius niuem fundit:*
„ *Pellibus ferarum corpus circundans meum,*
„ *Et ignem accendens niuem nihil curo;*
„ *Terra verò neceſſario ſiue velit, ſiue nolit*
„ *Pariens herbam, pinguefacit pecudes meas.*
„ *Quas nulli macto præterquam mihi (non Dijs)*
„ *Et ventri huic qui maximus eſt Deorum;*
„ *Quia comedere & bibere quotidie:*
„ *Id verò Iuppiter eſt hominibus ſapientibus*
„ *Et nihil ſe angere; qui verò leges*
„ *Poſuerunt, variantes hominum vitam:*
„ *Illos plorare iubeo, mea vitæ ego*
„ *Non deſinam benefacere, edens te*
„ *Xenium dabo tale vt irreprehenſibilis ſim*
„ *Ignem & patrium hunc lebetem qui feruens,*
„ *Tuam carnem ponderoſam capiet pulchrè.*

E QVORVM numero haud pauci exſtitere, atque nunc etiam vtinam non ſint, quos per amicitiæ ſimulationem, contra fas, contra fidem datam, optimè etiam de ſe meritis, per vim & malis artibus ſedes & honores ſcimus abſtuliſſe, in dignitatem, ſalutem, ſanguinem, omnia tentauiſſe, multa perfeciſſe; quibus alijſque virtutibus effectum, vt difficile dictu ſit, quam illos ſui oderint, quantum illis carere concupierint, quanta illis imprecati ſint, quàm ſe, quam fortunas ſuas, quam libertatem, quam pro illorum interitu ſæpe ſuam vitam, non dico indiſcrimen offerre & deuouere optauerint, quàm nihil vnquam perpeti recuſauerint, dum illis carendum ſibi fuerit.

22. *DATE ei de fructu manuum ſuarum, et laudent eam in portis opera eius.*

IAM hic Virgo benigniſsima, quæ mihi vocata, & inuocata ſemper adſuiſti, appello bonitatem tuam. quid enim ego inops & pauper ingenio, & ab eloquentiæ opibus imparato, niſi a te acceptum, dare tibi poſſum? quas tibi gratias agere? quem fructum labiorum? (hunc enim filius tuus primogenitus pro manuum tuarum fructu, à nobis fructum repetit) quæ pia vitulamina? quod laudis ſacrificium, ac votum reddere tibi poſſum? ſilentio preterire ſatius eſt, quibus cum dignitate laudandis

pares eſſe non poſſumus, quã tantę rei magnitudinẽ non ſatis explicaſſe.

SED vetat bonus filius, tuas nunc laudes præteriri: Aperi, inquit, os tuum & implebo illud. *Date ei*, inquit, de vberrimo illo *fructu manuum ſuarum*, quod eſt, Ab omnibus pro merito laudetur. Nam diligens operaria, tot ignauis & ceſſatricibus præſtitit, vt ſe geſsit, & operata eſt conſilio manuum ſuarum: perinde etiam earundem fructum ferat.

QVEMNAM porrò dicis, pijſsimæ matris fili indulgentiſsime? quemnam verò fructum ei dare iubes? ita enim præcipis: *Date ei de fructu*; Quoniam, inquit, eſt ſeculorum progenies initialis, rerum naturæ altera parens, ſumma Cælitum, Regina Angelorum, Elementorum Domina: *Detur ei de fructu manuum ſuarum*, Tempeſtates mitiget, ſæuos maris fluctus cohibeat, mortales foueat, vnam ſuperi colant, contremiſcant Inferi, luminet Solem, regat Mundum, calcet Tartarum, cuncta denique illius Maieſtatem, potens eſt enim Regina & Mater præpotentis Dei, cũcta, inquam, perhorreſcant.

DETVR ei de fructu, Dulcem matris affectionem miſerorum caſibus tribuat, mari terraque protegat homines, & depulſis vitæ procellis, ſalutarem porrigat dexteram, omnium Regina ſumma omnia eximiaq́. diſpenſet, numquam certè me fruſtra deprecabitur. Appellata Regina, audiam poſtulationes, illa interpellante iras temperabo.

DETVR ei de fructu manuum ſuarum, Vniuerſo hominum generi quaſi imaginem & ſimulacrum poſt me relictam eſſe volo, quam ſpectare atq́. reſpicere omnibus in rebus ſemper debeant; illam omnibus cogitationibus, dies atque noctes colere, tantoſq́. honores tribuere: quanti certè hominum & Angelorum Reginæ, haberi maximi atque ampliſsimi poſſint; quàm, inquam, intueri, reſpicere, qui veriſsimis lætitijs frui volent, in qua vna ſuas ſpes, ſuas opes omnes ſitas atque repoſitas putare debeant.

DETVR ei de fructu manuum ſuarum; Si quæ in reos atque peccatores placabiles animaduerſiones, in miſeros afflictoſq́. condonationes, in bonos munerum & gratiarum noſtrarum declarationes, liberalitates, honores, largæ & hilares meritorum penſationes: vberrimus hic ſit & copioſiſſimus *fructus manuum ſuarum*, quem ab ea omnes expectare debeant; deniq́ue, nihil ſit tam magnum atque arduum, quod ab ea non ſperare modò homines audeant, ſed planè etiam ipſi ſibi polliceri, & ſuo quaſi iure ab ea repetere propterea poſsint: quod illos adoptaturus, regniq́. Paterni hæredes inſtiturus non fuiſſem, niſi eã talem futuram, quæ ſuſtinere tantam gloriam poſſet, mihi certum, exploratumq́. fuiſſet.

QVAPROPTER eius filijs cogitandum eſt, ne immemores beneficij videantur, quemadmodum ij, tantorum in ſe promeritorum gratiam

tiam illi debitam referant, ſintque pro illius copioſiſs. fructu, Exultatio-nes illæ Dei in gutture eorum: Intercede Domina, hera, Regina & mater Dei. iuua puſillanimes, refoue flebiles, vt cuius beneficio reuixit mundus, viuat nunc beatus, viuat in bonæ matris tutela glorioſus.

LAVDENT eum in portis operatio eius: Quamquam arduum ſit & perdifficile eius laudes oratione complecti quæ omni genere laudis excellat, vt cuius vnius virtutibus nō modo pares, ſiue inferiores multò omniū mulierum virtutes nulla ſecula vnquam habuerunt, neque ijs referendis omnibus idoneum certum eſt nullum hominum exiſtere: quoniam tamen ita præcipit ac iubet illius ſponſus, genitor, ac filius: *Date ei de fructu manuum ſuarum*, conandum nobis eſt, vt obſequium iam noſtrum, & pietas appareat.

LAVDENT ergò *eam in portis opera eius. Portis* clauſtri Virginalis, & in his quidem eam eximijs pręconijs iure *Laudēt*, quod in his maximè *notus vir eius*, princeps, inquam, ille Iſrael, cuius mater Virgo eſt, cuius pater feminam neſcit. *Laudent* inquam, quod gaudia matris habens cum virginitate pudoris, nec primam ſimilem viſa eſt nec habere ſequentem; *Laudent eam in portis*, per quas mors ſolet introire, quod idem ipſe earū ſeras confortauit. *Laudent eam in portis*, Seniorum conuentu, cætu & ſenatu Apoſtolico, idque Hebræis porta; laudata.n. eſt ad ſepulchrum a Sanctiſsimo Timotheo, Hierotheo, Dionyſio, ipſo fratre Domini Iacobo, & Petro Apoſtolorum principe & coryphæo. Placuit omnibus cum ad contuendum corpus quod vitæ principium dedit (ait Areopagita) & Deum ſuſcepit conueniſſemus: viſo ſacro corpore prout quiſq. poterat, hymnis celebrare infinitam bonitatem diuinarum virium.

QVOD vidit Salomon, eundemq. quo hæc ſcribimus, ſacrum Aſſumtioni Virginis diem altiſsima mente comprehendit; vidit & gauiſus eſt, *In portis* illis ſublimioribus, ijs cantib. qui concipi humana mente non poſsint fuiſſe celebratam. Atque hic quidem videtur, ĉ Spiritus ipſius Sācti ſenſibus & intellectibus iam mihi germaniſsimus. Nam quemadmodum aſcendente filio, Diuini Angeli ad portas præcurrerunt: & clamauerunt ijs qui excubabant ad portas, quibus cuſtodes adhibiti erant (Nam, cùm ratione preditę ſint, ita enim legimus: Habet ciuitas murum magnum & altum habentem portas, & in portis Angelos duodecim, quas cum Vates teſtes & Iudices appellet, ait enim: Obſtupeſcite Cœli ſuper hoc, & portę eius deſolamini, duo mala fecit populus meus: ijs vt intelligentia pręditis meritò Angeli dicunt: Attollite portas, atque non tantum imperata facere contenti, verum etiam ſublimioribus Poteſtatibus ac ijs qui portis ipſis Cœlorum magis ſublimium præſidebant, quæ audierunt, nuntiant; & cum non ſolum ingreſſurus eſſet, ſed multæ

eſſent

eſſent manſiones apud Patrem: multas & varias portas dicit aperiendas) ſic etiam nunc, cùm Virginem ſuperbenedictam laudari vult *In portis*: nō Cœli ianuas, aut nubes dicit, quas aperuit & pluit illis manna ad manducandum; ſed portarum ſublimiarum præſides, cuſtodes, ianitores ac vigiles. Sunt enim aliæ & aliæ portæ, & his aliæ ſublimiores, & : Excelſus ſupra excelſum ſedet, & his quoque excelſior eſt alius.

DESCENDIT enim obuiam Dominæ & Reginę totus Vitæ ſenatus, & Angelicæ poteſtates diuiniſsimo corpori alas prætenderunt, adfuerunt parentes, proaui, eorumq. progenitores, & cum ijs choros duxerunt Angeli, celebrarunt Archangeli, præuenerunt Principes, ad quos dictum eſt, Attollite portas principes veſtras, coniuncti pſallentibus; Lætata eſt Virgo in choro, in medio iuuencularum tympaniſtriarum.

AD hos tot ſanctorum millium maximos & celeberrimos conuentus, bonæ matris filius: *Date ei de fructu manuum ſuarum, Laudent*, inquit, *eam in portis*; Quoniam incolatus eius prolongatus eſt, & habitauit cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima eius, & defecit in atria hæc: cum accedit ad ciuitatem Dei viuentis, ad Hieruſalem cæleſtem & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitiuorum: Iam nunc veſtram, omniumq. creaturarum Dominam & Reginam adorate. O vos Hierarchiarum præſides ac principes, tot veſtri ordinis millibus collegis imperantes, voſq. omnes illis parentes Angelorum exercitus, & militares acies, *Date ei de fructu manuum ſuarum*, ſacriſque & ſolemnibus verbis eam celebrat.

NEQVE enim ij qui Gabrielis admirando colloquio interfuerunt, & cū Diuina filij eſſentia ſe in Virginis vterum includeret, à Deo mandatum eſt, vt per illum ederent hymnum capaciſsimum, cum Solis claritate & ſplendore cōſpicuam, & à ſui ordinis tot millibus collegis, alarū expanſione reuerenter obuelari, gaudio & admiratione potius quam vlla ignorantia exclamarunt: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto innixa ſupra dilectum? ad eos ergò bonæ matris filius; Qui illius vitę actiones perſpexiſtis, nolite, inquit, obſtupeſcite ſuper hoc, quin iam nunc: *Laudent eā in portis opera eius*.

VT igitur ea quæ fuſius aliquanto diximus, in vnam ſummam contrahamus; Ex prima acie Seraphini præcentores diuiniſsimum melos exorſi ſunt: Quod ſuæ gloriæ nullam rem ſotiam habet: *Laudent eam in portis opera eius*; quod nullius adiumento ad rem omnium maximam, admirabilem, eximiam promerendam vſa eſt: *Laudent eam in portis ope. eius.*

QVIBVS vt in præcentiuo & ſuccentiuo Kerubini: Quod ſui nominis gloria impleuit totum mūdum: *Laudent eam in portis opera eius*; quod cunctas vita ſua Eccleſias illuſtrauit, nec primam ſimilem viſa eſt, nec

habere

habere ſequentem. *Laudent eam in portis opera eius.*

THRONI verò: Quòd audiens Gabrielē multa & maxima myſteria, & cum eo videns Angelicas omnes poteſtates ad pedes ſibi accidere, Dominam & Reginam ſalutari: Secretum, inquit, meum mihi, ſecretū meum mihi: *Laudet eam in portis opera eius.*

QVOD Aeterni Patris verbum videns in ſe concipi, & creaturarum omnium Dominam & Reginam ſe conſtitui, nullum vlli mortalium verbum. de ea re facit, ipſam etiam celat matrem & nutricem ſuum: Arcanum Regis, inquiens, abſcōdere bonum eſt: *Laud. eam in por. ope. eius.*

EX ſecunda verò acie, ſuccentrices Poteſtates, à ſublimioribus edoctæ Hierarchijs: Quòd ex re permagna, ac prope incredibili, nullum apud virum, nullum apud parentes ſibi nomen quærit, ex quo ſi quæreret: maximam veriſsimamq. gloriam cerneret, à ſe quæſitum iri: *Laudent eam in portis opera eius.* Quod omnium hominum veriſsimas de ſe laudes, præconiaq́. deſpexit, ſua tantum coſcientia contenta, nullam à ſuis, nullam ab exteris admirationem appetiuit: *Laudent eam in portis opera eius.*

RVRSVS Dominationes: Quod non minus ore pudica quam corpore, argumenta fidei contulerit in corde, & tanquam prodigium quoddam, & magnum mundi miraculum omnibus extiterit, *Laudent eam in portis opera eius.*

IAM Virtutes, ab iiſdem edoctæ Hierarchijs: Quòd quem ipſę virtutes Cœlorum contremiſcunt, omnes inuiſibiles adorant poteſtates, caput plenum rore, & madentem guttis noctium, fouit gremio ſuo, & vbera lactentem blandiſsime tractauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

TVM ex tertia acie ſuccinentes Principatus: Quod iam immolandum Aeterni Patris filium, exq. Deo Deum

„ *Inter flores Martyrum,*
„ *Quos lucis ipſo in lumine*
„ *Chriſti inſecutor ſuſtulit*
„ *Ceu turbo naſcentes roſas*

Speculatorum manibus & mucronib. eripuit: *Laudent eam in portis opera eius.* Quod eundem profugum, exulem & inopem, deiectū de rebus omnibus, migrantem è nido ſuo, eſt fortiter ſecuta, & peregrinantē, vagientem pannis alligauit, manus pedeſq. crura ſtricta cinxit faſcia, blandiſsimè geſtauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

ARCHANGELI verò: Quod hominum deſperatorum cauſam procurauit, eiſq. reſponſo prudētiſsimo gratiam & miſericordiam a Deo impetrauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

RVRSVS Angelorum chori innumerabiles: Quòd ſe, corpus, mētēq. ſuam, pudicitiæ exemplo magno, inuſitato, inſolito, Deo conſecrando;

do; violentum prædatorem ipſa deprędauit : *Laudent eam in portis opera eius*; Quòd ſæuum odium & atrox, quòd bellum inteſtinum, æterno illo amore & delitijs commutauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

ITERVM Virtutes : Quod conceptu lætata prępotentis Dei,impleuit deſiderium collium æternorum, & æterna ſobole mundum recreauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

PRINCIPATVS : Quòd deſertam olim, neque miſericordiam conſecutam, cuiuſq. vterum Deus cōcluſiſſet, prole numeroſa Eccleſiam fæcundauit,matrem,inquam,filiorum reddidit lætantem : *Laudent eam in portis opera eius.* Quod Dei iuſtiſsimas aliquando iras temperauit, & mūdo inopi,egenti, in extremis miſerijs conſtituto,manus ſuas clementiſsimè protendit, æternis illis odijs pauſam pacemque tribuit: *Laudent eam in portis opera eius.*

RVRSVS Seraphini: Quòd vetuſti erroris remoto crudo pabulo, mitem & vitalem cibum commonſtrauit: *Laud. eam in portis opera eius.*

THRONI reſpondentes: Quòd primum homicidam, & ſui inprimis occiſorem, ſerpentem tortuoſum pedibus calcauit: *Laudent eam in purtis opera eius.*

DOMINATIONES: Quòd furoris virgam ferream, & ſceptrū exactoris, vti leues paleas & putres reputauit: *Laud. eā in portis opera eius.*

POTESTATES: Quòd Pharaonis duram euaſit ſeruitutem, & iugum oneris eius diſſoluit, diſsipauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

ITERVM Seraphini: Quod fontem ſanctiſsimum corporis, generis humani educatorem, ipſius vitæ auctori blandiſsimè inſtillauit, demulſit carnem Diuinam, algentem deliniuit, inter vbera ſua commorantem geſtauit, contrectauit: *Laudent eam in portis opera eius.*

KERVBINI: Quòd morte Redemtoris,tam graui accepto vulnere, tot lachrymas profuderit,optimum verò conſolationis genus ad afflictorum lachrymas adhibuit: *Laudent eam in portis opera eius.*

THRONI verò: Quòd mærore & acerbitate impedita, ſuas illas tot ac tantas virtutes magis efferebat, & occiſo Domino omnium ſalutis & quietis procurationem animo verſabat: *Laudent eam in portis opera eius.* Quod magni prętantiſq. animi mulier,tum ſibi illum minus ereptū putabat, triduo eum in mentibus hominum atq. ſermonibus magis, magiſq. qua dignus eſſet gloria,pollicebatur verſaturum: *Laud. eā in por. ope. eius.*

POTESTATES: Quoniam cor ſuum tradidit ad vigilandum diluculo, & incomparabili vitæ ſanctitate, miſericordias Dauid fideles, magnumq. Aeterni Patris conſilium operata eſt, conſilio manuum ſuarum: *Laudent eam in portis opera eius.*

DOMINATIONES: Quòd Deum hominem factum, opprobrii

brium hominum & plebis abiectionem,ab his in quibus ſumma fides eſſe debebat proditum, deceptum, derelictum comitata eſt: *Laudent eam in portis opera eius.*

VIRTVTES rurſus: Quod cũ cruciatu & macie maieſtas illa formæ eximia contabeſceret, & : Virtus tanquam teſta, oſſa ſicut cremium aruiſſent,fugientib. viris vna pluſquã virilis fęmina,illum ſemper intuẽs, abeuntem animam ſuo quaſi ore eſſet exceptura, palmam ſuam aperuit inopi, & manum ſuam ad pauperẽ extendit: *Laud.eam in portis opera eius.*

ITEM Principatus: Quòd timore diſcipulis perculſis, corpori Diuino condiendo, ſiccando, alligando ſollicitè incumbebat, adſtantes excitabat, & tridui abſentiam pollicita expectabat filij promiſsionem, cetumq. & Senatum Apoſtolicum regebat: *Laudent eam in portis opera eius.*

ITERVM Archãgeli, Pro Lana illa & lino,Agro bene culto,Vinea conſita, ſarrita, Bracchiorum robore, Lumborum præcinctione, Eſca, atque cibarijs, & illo Pane vitæ, ſalute denique & vita mundo reſtituta: *Laudent eam in portis opera eius.*

SED & collegas Angeli in cytharis excipiunt: Pro Byſſo illo & Purpura, Conchyliatis indumentis, Veſtibus coccineis, Lucerna non extincta, Lege illa clementiæ, Reſponſo prudentiſsimo: *Laudent eam in portis opera eius.*

ET nobis bonæ matris filius,quoad quidem in hac vita ſumus:Quod regeneratrix fuit, & reparatrix veſtra, ſpes Hieruſalẽ, lætitia Iſrael,& gloria luti veſtri: *Date ei de fructu manuum ſuarum.*

ITAQVE vniuerſus orbis eam laudat. Ipſi etiam Turcę ex Spiritu Sancto concepiſſe teſtantur: Mariæ inquiunt filius, Dei ſpiritus. Si quid iureiurando confirmare volunt: Mariæ nomen adhibent. Iudæi cum affirment Salomonem loqui de Muliere, neque perſpicere poſsint quænam ea ſit, cui tantas & tam veras laudes vident tribui: quo ſe vertant neſcientes, magnis clamoribus & vlulatibus miſeri, æſtuantes, anhelantes repetunt verſus ſingulos, & fanatici prorſus deſipiunt inſaniſsimè; vt non magis ridere ſoleam hominum amentiam, quàm inſaniæ miſereri.

QVID enim aiunt homines ingenui? ſemen Canaam? Circumciſionis lumina & columina? Quã igitur pro Ioakim & Annæ filia Maria, Domina, Regina, matre prępotentis Dei? quam, inquam, Mulierẽ Salomonẽ celebraſſe nunc exiſtimant? Eloquar? an ſileam? vereor.n. ſi dixero, vt

„ *Auditum admiſsi, riſum teneatis amici.*

ſed dicã tamen inſaniſsimi ſui cerebri deliria. Materia prima eſt hæc mulier à Salomone decantata. Forma eſt eius vir, qui vxori huic tantopere confidat, quam illa ita appetat, vt virgo quæpiam virum & ſponſum pubertatis ſuæ.

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM MYSTICAE & ſpiritalis expoſitionis

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacrae Theologiæ Doct.

Secundus Commentarius.

O R I G E N E S.

SI potuero vnum aliquem intellectum ſentire de viſionibus Dei: vnam diem videbor feciſſe ad puteum Viſionis; ſi non ſolum iuxta literam, ſed aliquid & ſecundum ſpiritum attingere: biduum videbor feciſſe ad puteum Viſionis. Quod ſi Moralem locum contigero, fecero triduum, vel certe etiam ſi non potuero omnia intelligere: aſſiduè tamen in lege Dei meditor die ac nocte, & omnino nunquam deſino inquirendo, diſcutiendo, tractando, & certe (quod maximum eſt) orando Deum, & ab ipſo poſcendo intellectum, qui docet hominem ſciẹntiam.

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM MYSTICAE & ſpiritalis expoſitionis

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacrae Theologiæ Doct. Secundus Commentarius.

1. *ALETH. Mulierem fortem quis inueniet? procul & ab vltimis finibus pretium eius.*

MVLIEREM, Animam in Scripturis appellari, quæ non tam profert diuinum illud ſemen, quàm ſuſcipere poteſt, ex Patrũ Orthodoxorum ſententijs & interpretationibus exploratiſsimum eſt. Huc enim referenda ſunt, quæcumque de Hieruſalem & Sion, portarumque eius, quinque corporis noſtri ſenſuum confortatione, & cuſtodia ciuitatis, interioris, inquam, hominis ſæpe legimus; quem niſi cuſtodierit, magnus ille cuſtos, & paſtor lapis Iſrael, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. Quin adoleſcentulæ quæ currunt in odorem vnguentornm, Filięque Tyri in muneribus vultum Regis deprecantes; & qui a facie Domini concipiunt & pariunt ſpiritum ſalutis, quiq. ad partum veniunt & virtus non eſt pariendi, Mulieres, inquam, ipſę molles & effeminatæ, ſiue fortes, maſculæ, magnanimæ, viriles; animi noſtri ſunt; nos inquam ipſi ſumus. nec enim ij ſumus, quos forma iſta declarat, ſed mens cuiuſque is eſt quiſque non ea figura quæ digito demonſtrari poteſt.

QVOD ergò ſapientiſsimè expreſſum eſt à Poeta præſtantiſs.

Facilis deſcenſus Auerni,
„ *Sed reuocare gradum, ſuperaſq́. euadere ad auras*
„ *Hoc opus, hic labor eſt. Pauci quos æquus amauit*
„ *Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus*

„ *Dijs*

„ *Diſs geniti potuere* vere enim, qui ſic ſunt: filij Dei & hæredes, cohæredes antem Chriſti dicuntur & exiſtunt; idem nunc a Salome Arcanis verbis & myſticis dici exiſtimandum eſt.

MVLIEREM ergò *Fortem*, Animum cupiditatum domitorem do ctum & inſignem, qui ſe hoſtiam viuam, ſanctam, placentem, rationabilem, Deo repræſentet, qui ſalientem illum & ferocientem vitulum cornua producentem & vngulas, carnem inquam ſuam, ad oſtium tabernaculi maſculinum munus offerat, *Fortem*, qui feminam neſciat, illecebras reſpuat, quidquid debile eſt ac molle abhorreat, abominetur, refugiat, carnem ſuam in caſtitate Deo offerat, non caſtum dico corpore, ſed *Fortem* caſtum inquam corpore & ſpiritu.

SVNT enim quidam caſti corpore, anima autem inquinati & inceſti. Aut enim humanę gloriæ, & popularis auræ cura tantum, aut auaritiæ cupiditate polluuntur, aut inuidię liuoris ac maleuolētiæ qui eſt Angelus Satanę violentiſs. miſera infelicitate ſordeſcunt, aut furentis odij & iræ immanitate vexantur, & inſanabili aſpidum veneno computreſcunt; & cum facilitate nihil homini ſit melius, neque clementia

„ *Illi, agreſtes, ſæui, triſtes, feri, truculenti, ferrei*
„ *Exacta iam ætate hoc fructi pro labore ab alijs ferunt,*
„ *Odium.*

QVICVNQVE ergò tales ſunt, licet corpore caſti, *Mulieres fortes* non ſunt, excluduntur à thalamo ſponſi. neque enim è numero prudētum, ſed ex illis quinq. virginibus ſtultis ſunt, qui Virgines quidē fuerunt, & corpore caſtæ: ſed ſola carnis continentia, charitatis lege, & reliquarū virtutum luminibus deſerta, ſponti fores non eſt potis aperire.

MVLIEREM ergo animum nullis eiuſmodi telis, iaculis & ſpiculis agitatum, nullis internis pręlijs carnis & ſpiritus fluctuantem, ſed hęrentem Creatori, & in mortali corpore ſuperas cęli plagas pererrantem, vitę illius vitalis fructus iam haurientem, Diuinęque legis pręceptorum cuſtodē inuictiſs., *Fortem* diuino pręſidio tutum & inexpugnabilē, cuius neque ædificium eſt ſuper arenam, neque radix ſuper petram, ſed domus quidem eius fundata ſuper petram, *Fortem* neque Satanam, neque eius Angelos pertimeſcentem, Iuſtus enim confidit vt leo, non timebit à timore nocturno, neque à ſagitta illa volante in die, & negocio ambulante in tenebris, nam ſi Dominus defenſor vitæ a quo trepidabit? *Fortem* ergò Mulierem, Omnes, vt Paulus ait cogitationes deſtruentem, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſum ſcientiam Chriſti: *Quis inueniet?* Animam inquam huiuſmodi ac mentem puram impollutā retinere non omnibus eſt datum. non cuiuis homini ſumma hæc felicitas contingit. Atq. hoc illud eſt Rabi Akibą de aſcenſu mentis in Deum: *RAITI BENE*

HA-

HALIIAH Vidi filios aſcenſionis, ad Deum dico toto animo & cogitatione conuerſos, puram cum manibus mentem ad eum tollentes: at hi, addit, pauciſsimi ſunt. Animum ergò, ita ex ſe totum aptum & cōparatum inuenire, æquè eſt difficile, atque pretioſas margaritas; qui verò ſe ita comparabit, vt cæteris velit antecellere: hiſce dotibus & notis debet inſigniri.

2. *BETH. Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit.*

EA pars animi, quæ intelligendo paſcitur & in actione verſatur, cuius eſt in reliquas imperium exercere, virum ſcilicet agere: de cæteris quidem corporis & animi viribus firmam ſpem concipit, vehementer laboraturas, vt ſe ad veram felicitatem perducant. quamobrem, *Spolijs non indigebit*, nihil de doctrinæ & ſapientiæ poſſeſsione, nihil de ſua comparatione deminuet, nihil illi decrit, quæ ad eiuſmodi virtutum auctus, & incrementa neceſſariæ exiſtent. *Spolia* enim, Doctrinam appellat. & de Paulo ita accipit Eccleſia: Beniamin lupus rapax, mane comedet prædam, ob illud: Saulus deuaſtabat Eccleſiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres. Rurſus: Domine audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis; veſpere diuidet *Spolia*, ob illud: Vas electionis eſt mihi, vt portet nomen meum coram gentibus, quæ nunc ſunt *Spolia*.

ET quoniam omnia, quæ animus ita ex ſe aptus & comparatus comprehendit, cum a materia auulſa & ſeparata ſint, negatione quadam ſiue abſtractione tantum poſſunt percipi (certè ijs detrahimus ea omnia, quę corporeis rebus connotandis vſurpamus, nuda enim & materia ſpoliata comprehendimus): idcirco quod, *Spolijs*, ait, *non indigebit*, de huiuſmodi ſiue negatione, ſiue vt Schola vocat, abſtractione, Arcanè dictum videri poſsit.

NAM *SALAL*, quod *Spolia* ſignificat, exactiſsimè interpretari poſſis, Negationem. ſic: Et negationibus ideſt, abſtractionibus non indigebit. nihil eorum ignorabit, nihilq. præteribit, quæ à rebus animo tantum & intelligentia comprehenſis, abſtrahi, & ſeparari poſsūt. Certe pro *Spolijs* vt dixi, ea vox poſita eſt, quæ hanc Negationem, ſiue Abſtractionem, ſeparationemq. ſignificat, nempe *SALAL*, Atq. eodem verbo, eodēq. Vocabuli intellectu Deus vſus eſt cum Moſe: *SAL*, inquit, *nahalecba* Solue, Nega, Aufer, Remoue, longiuſq. proijce abs te calciamenta tua, indignas humiles, abiectas, vix ſe tollentes humo, de rubo ardente, nec abeunte in cineres, cogitationes tuas. Certè verbi *SALAL* propria vis, vſus & ſignificatus hic eſt.

3. *GIMEL. Reddidit ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ.*

ITAQ.

ITAQVE animus in felicitate comparanda totus hęrens ac fixus, cauſa eſt, vt *VIR*, Intelligendi facultas, quæ latura eſt vitijs præmia debita & virtutibus, pro excellentia & poteſtate ſua, & in facultates reliquas præſtantia & imperio, toto vitæ tempore præclaris actionibus ſtudeat, vt ſpe, & fructu ſuo perfruatur, neque male fruſtrata etiam ſuum ſupplicium ferat.

4. *DALETH. Quęſiuit lanã et linum, et operata eſt conſilio manuum ſuarũ.*

INTELLECTVS Agens incontemplando totus occupatus, non tum æternæ felicitatis fiet compos, cum aliunde tãntum & externè excitatur: ſed cum ſe ipſum in primis mouet & accẽdit, cum ſibi ipſi incitamento eſt, hoc enim in Arcanis ait idem Vates: In lectulo meo per noctes, quæſiui quẽ diligit anima mea. Idem porro eſt *quærere LANAM ET LINVM*. Nam vt iſtis corpora noſtra tegimus, & aeris moleſtias & iniurias propulſamus: ſic etiam doctrina & ſapientia pulchriores multò veſtes ſunt, & veriora certè exiſtimanda ſunt animorum noſtrorum indumenta. Nemo enim tam miſer, deſpoliatus & nudus, quam qui planè vacat ſapientia. Itaque cuius animus in eo totus eſt, vt veram felicitatem attingat: excitabit ipſe ſe ad quęrendam ſapientiam; eamque modis omnibus ſibi comparabit.

ET operata eſt conſilio manuum ſuarum, vbi nec opinando, neque contemplando poteſt profici, neq. porrò demonſtrationes ſuppeditant, alię verationes atque viæ, quibus doctrina & ſapientia poteſt comparari: nõ tum ad diſcendum externa quærit adiumenta; ipſe ſibi auctor, doctor, & magiſter; ſibi ipſe ſuggerit atque ſuppeditat, & quaſi manibus ſuis format & effingit ſapientiam; ex ſe ipſe gignit, profert, & producit, ſeq. ad eam excitat, inflammat, accendit.

5. *HE. Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.*

IDEMQVE ita operoſus eſt, & in actione totus occupatus, vt ſimilis prorſus nauibus mercatorum, numquam quieſcat. Nam vti hæ, vbi baiulorum aut iumentorum uis ſufficere non poteſt, frumentum & merces omnis generis è locis diſiunctiſsimus comportant: ſic etiam is cibum illum ſuum, verumq. animarum victum, alimoniam, Dei cultum, pietatẽ, ſapientiam *De longe* vſque deducit. quoniam vbi degit, vbi viuit, non inuenit eã quaſi frumenti menſuram, qua eius animus indiget, ſaturari enim cupit; cum ergò eam cibus deficit, nõ deſidiæ ignauiæue ſe dedit, ſed excitat potius vt alienas prouincias ſollicitet; Αἰσχρὸν γάρ, ait Iſocrat, τοὺς μὲν ἐμπόρους πλεῖ καὶ τὰ πελάγη διαπερᾶν ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν τοὺς δὲ νεωτέρους, μὴ δὲ τὰς κατὰ τὴν γῆν πορείας ὑπομένειν ἐπὶ τὸ βελτίω καταστῆσαι τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν.

datorum omnium opus & obſeruantiam complectitur. quæ cum radices certè ſint, vnde vti ſtolones quidam, ſcientiæ & credendorum omnium rationes producuntur: etiam eorum omnium prohibitionem à quibus fugiendum nobis eſt, continent & complectuntur. idcirco cum tria iſta comprehenderit, & cum ſapientiæ comparatione, Dei timorem & mores optimos coniungens adhæſerit: Deo ſuo, tum verò eſt omni laude & celebratione digniſsima.

22. *THAV Date ei de fructu manuum ſuarum & laudent eam in portis opera eius.*

CVIVS fælicitatem & merita, vt quæ hæſerit Deo ſitque in gloria ſanctorum, *Filij*, ceteræ iuſtorum animæ, vel Angeli etiam ipſi prædicabunt; vel Deus planè ita præcipit: *Date ei de fructu manuum ſuarum.* Huic inquam, quæ in lachrymarum valle adeo laborauit, quæ tanto ſtuduit opere ſcalam conſcendere, & diuinarum rerum diſquiſitione & comprehenſione ſaturari: *Date ei* laboris, *Date* virtutis, *Date* bonorum operum mercedem & fructum. oblectet, inquam, ſe bono illo, Dei timentibus & quærentibus nomen ſuum, parato & abſcondito. *Laudent eam in portis* Locis omnibus, vel *Laudent*, non neceſſe habet ſe ipſa commendare; vel minime opus eſt, vt alij eam laudent, externis laudibus non indiget, cum vel omnibus tacentibus præclara eius opera, eam abunde commendatura ſint.

FINIS II. EXPOSITIONIS.

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM

ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΔΑΣ,

idеſt, humilis & ſimplicis interpretationis,

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacræ Theologiæ Doct.
Tertius Commentarius.

SANCTVS AVGVSTINVS.

QVANDO ex iiſdem Scripturæ verbis non vnum aliquid, ſed duo, vel plura ſentiuntur, etiam ſi latet quid ſenſerit is qui ſcripſerit: nihil periculi eſt ſi quodlibet veritati congruere, ex aliis Scripturę locis doceri poteſt; quid enim Diuinis eloquijs potuit latius & vberius prouideri, quam vt eadem verba pluribus intelligantur modis? qui aliis non minus diuinis probentur.

ARGVMENTVM.

QVONIAM maritale coniugium quemadmodum ſcriptum eſt a Xenophonte, ſic natura comparatum eſt, vt non ſolum iucundiſsima, verū etiam vtiliſsima vitæ ſocietas inireţur, & ſæpe Salomon: Qui bonam vxorem inuenit magnum ait conſequi bonum; poſſeſsiones rurſus & diuitias ſæpe a parentibus nobis relinqui, a ſolo autem Domino bonam vxorem, illiuſque ſolius dono & beneuolentia nobis contingere, videri poſsit hic Beth Sabeh Salomonem filium præmonere, diligentiſsimè ſibi obſeruandum & cauendum, quam ſibi vxorem adſciſceret. & quoniam Dei potius benignitate & beneuolentia, quam vlla homini induſtria poſſet comparari, commendaret id Deo, bonamque vxorem & piam precibus ab eo exoraret. Itaque de illius conſtitutione animi, & ſermonum & ratione, quam mulier ſancta, caſta, pia ſeruet tota vita, deque illius officio erga virum totamque familiam agere, alicui fortaſſe videatur copioſius.

IN

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM

ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΔΑΣ,

ideſt, humilis & ſimplicis interpretationis,

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacræ Theologiæ Doct.

Tertius Commentarius.

1. *MVLIEREM fortem quis inueniet? procul & ab vltimis finibus pretium eius.*

QVIS eſt is tam potens, tam fortunatus & felix tamq́. Deo charus, vt mulierem bonam poſsit reperire? illud enim *Quis inueniat?* hoc ſenſu dictum eſt: Si quid vſquam arduum & difficile exiſtit, multiſque & magnis difficultatibus obſeptum, ſi de eorum numero quæ nunquam ſolent, aut quam rariſsime contingere: vnum planè eſt, quam deſcribere aggredior mulierem poſſe reperire. eſtq́ue omnium longè difficillimũ huiuſmodi negotiationis fructũ percipere, talis tamq́. pretioſę mercis aliquando eſſe compotem, vt ſit magis in promptu preecioſas margaritas reperire, quàm cui maritus omnia confidat, quæque marito viciſsim bonam gratiam referat, cæterisque ſit prædita & exornata dotibus quas iam ſum commemoraturus. Felicem terq́ue beatum qui in eiuſmodi mulierem inciderit; quod ſi potis ſit eam reperire: hæc tantũ cæteris omnib. pręcellet, quantũ lapidibus cæteris pręſtant margaritę.

2. *CONFIDIT in ea cor viri ſui & ſpolijs non indigebit.*

NAM cum nihil vereatur de eius pudicitia, quam ſciat eſſe à viris remotiſsimam, neque ab ea familiæ probrum aut dedecus ſibi pertimeſcat: nihil eſt quod de cæteris quæ in rei familiaris adminiſtratione continget, ſit admodum ſollicitus. poſuit in ea omnem ſpem ſuam, neque porro eũ ſpes fallet. nihil enim illa priuatum ſibi ducet, nihil deteret, & marito ſuffurabitur. An enim diſsipabit rem viri, quem videat ſibi planè confidere?

ET Spolijs non indigebit quin potius dies noctesque adeò laborabit, vt intelligat maritus nil ſibi defuturum. nam præ vt eſt operaria diligens, ſollicita, naua & induſtria, vt ſe gerit ſtrenuè, etiam quæ viro neceſſaria ſunt, ſine illius opera eſt potis reperire, potis eſt perficere, vt præſto illi ſint, ita vt nulla re ipſius vir indigeat. Nam annuos ſumptus, & cuncta domui neceſſaria, vt *Prædam* paulopoſt: ſic nunc Metaphora bellica vocantur *Spolia*. De nocte, inquit, ſurrexit deditque predam domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis. Vt milites ſpolijs expugnata vrbe, aut hoſte ſuperato, ſic familia bonis omnibus circumfluit.

CVM ergo matrona diligens, & induſtria, cuius opera ad domeſticam cuſtodiam & diligentiam uir ſemper neceſſaria, quæ domum cumque inferuntur, diligenter inſpicit, ne delibata ſint, & ita explorata, atque inuiolata recipit; tum ſeparat quæ conſumenda ſunt; & quæ ſuper fieri poſſunt curat cuſtodire, ne ſumptus annuus menſtruus fiat: tum *Spolijs minime indigebit eius vir.*

3. *REDDIDIT ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ. Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.*

ETIAM ſi contingat a viro male accipi, non illa malum regerit, aut cauſam damni dat, etiam male accepta nihil damni affert viro.

BONVM & non malum. Non odioſa & procax, non ſumptuoſa, non vaga, nec auerſa à mariti contubernio; nec rurſum intra tecta deſes & mariti complexibus ſemper adiacens, à vino, ab eſcis, à ſuperſtitionibus, à ſomno, à viris, ſumptu & luxu remotiſsima.

Egone eam ducam domum.
„ *Quæ mihi hoc dicat, eme mi vir lanam, vnde tibi pallium*
„ *Malachum & calidum, conficiantur tunicæ mihi hibernæ bonæ,*
„ *Ne algeam hac hyeme, hoc hoc nunquam verbum ex vxore audiam*
„ *Da mihi vir Kalendis qua mittam cum Martiæ venerint*
„ *Et prius quam galli cantent, quæ me ſomno ſuſcitet*
„ *Da qui faciat, qui condiat, da quod dem Quinquatribus*
„ *Percantatrici, collectrici, ariolæ, atque aruſpicæ.*

„ *Fla-*

„ *Flagitium eſt ſi nil mittetur, quo ſupercilio ſpicit*
„ *Iam pridem quia nil abſtulerit, ſuccenſet cellaria,*
„ *Tum obſtetrix expoſtulauit mecum, parum miſſum ſibi*
„ *Quid? nutrici non miſſurus quidquam? quæ vernas alit*
„ *Hæc atque huius ſimilia damna multa mulierum*
„ *Nunc vxorem prohibent mihi & quæ huius ſermonis erunt.*

hæc vero cerua amorum, & hinnulus gratiarum laborat vt quam diligentem operam famulæ intra tectum impendant, lana ac tela ſe exerceant.

5. *FACTA eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.*

IAM iis omnibus prædita & ornata virtutibus, vt tanto *CHAIL* titulo & appellatione digna ſit: ſimilis prorſus eſſe debet nauibus Mercatorum, quæ varias merces conuehunt è locis longè diſsitis; ſic illa, non modo cùm vicinis exercet mercaturam, neque ab iis tantum lucrum quærit: ſed etiam *DE LONGE PORTAT*, eſt illius apud exteros & ignotos celebris induſtria, & illius diligentiæ fama longe lateque peruagatur. nam quæ neuit cumque, quę glomerauit, quæ byſſo & molli bombice laborauit: vbi nouit ea pretium habere, eò mittit. Itaque ſuo labore annuos ſumptus minuit; ex quo tãta ſolet cõfici pecunia, vt ſæpe poſsit domeſticis neceſsitatibus ſufficere. Itaque in ancillis exercendis penſis tribuendis, exigendis, tanta illius ſedulitas & cura, tantumque in opere faciundo operæ conſumit ſuæ: vt in magna caritate annonæ, quas ſibi opes & facultates labore comparauit, ex iis victui neceſſaria, magna ſcilicet impenſa, longiſsimè curet adduci.

6. *ET de nocte ſurrexit deditque prædam domeſticis ſuis & cibaria ancillis ſuis.*

SOLET ergo ante auroram ſurgere, neque mollis & delicata dormire in multam diem. quod ſi poſt lucem interdum obdormiſcere contigerit: poſtquam ſurrexit intermiſſum opus compenſat diligentia. Ancillas porro & vernulas, vti diſcipulos bonus Magiſter & præceptorum ſedulus exactor, ad laborem excitat. porro prout ſapiens eſt omneſque captat temporum articulos, vt nihil ſibi velit deperire: ante quàm ad opus ſe accingat, ne turbari opera contingat, quæ in eo ancillæ exercendæ ſunt, iis pro earũ robore lacertis, vigore, habitudine, pẽſa legitimè diſtribuit; qui verò manu indigent infantes, in os præmanſum illis cibum ingerit.

7. *CONSIDERAVIT agrum & emit eum, de fructu manuum ſuarum plantauit vineam.*

TAM ſtrenuè ſe gerit, ſic eſt ad faciendam rem attenta, tanta eſt illius

O Scholas magnificas? ex quibus laudem ſcilicet ac commendationē ſynagogæ veſtræ primariam aucupantur? O veſtras non minus perditas, quam perdentes ſynagogas ac coitiones? Faceſsite hinc Virginis contē-tores. Abite hinc cælo inuiſa nomina. Gratia ſit Deo meo, æterno & immortali, quòd diuino ipſius nutu atque imperio iuſtiſsimo factum ſit, vt perditi & nefarij erroris præſentem ſuſtineatis pœnam, mercedemque, vt ait Apoſtolus, in vobis recipiatis.

„ *Nos enim Chriſte qui tuo*

„ *Redemti ſanguine ſumus*

tui vero domeſtici ò Virgo Veneranda, tui inquam Filij, clientes & alūni, audimus vocem & imperium filij tui: *Date ei de fructu manuum ſuarum. Laudent eam in portis opera eius.* Et quoniam

„ *Tuus ò Rex magne quid optes*

„ *Explorare labor, nobis iuſſa capeſſere fas eſt:*

idcirco, ſiue ab Eccleſia edocti, ſiue mutuo ſumentes a ſublimioribus Hierarchijs, quam vna Sancta Catholica, & Apoſtolica Romana Eccleſia, Sanctiſsimam Dei Matrem hactenus nominauit, ac duxit, omnique veneratione coluit; Patres noſtri iam inde poſt ſuſceptam ſemel Religionem Chriſtianam, ſupplices ſemper & proni adorauerunt; cui cereos incenderunt, cui thus adoleuerunt; cui flores ſparſerunt; cui cymbala percuſſerunt; & quā omnibus deniq. honoribus ſunt proſecuti: eandem nos ſummis & eximijs laudib. perpetuò celebramus: Beata tu in mulieribus & benedictus fructus vētris tui; Benedictus vēter qui Deū cōcepit, & mamillæ quæ Deum lactauerūt. Intercede hera, Fauus enim diſtillans labia tua, Intercede Mater præpotentis Dei, quoniam mel & lac ſub lingua tua. Intercede Domina, Regina & Parens Verbi. Sit ſatis laborū, ſit ſatis periculorū. Depelle denſas tenebras, & mœroris circumfuſam aīo caliginem.

QVOD ſi offenſa Filij tui Maieſtas, cuius res omnes noſtrę reguntur prouidentia exorari nobis, placariq. non poteſt: O cuius Maieſtatē totus veneratur orbis, Regina & parens noſtra, quæ tuo præſidio ſeptos atq. munitos, tutos, & inexpugnabiles nos eſſe voluiſti, quę in nos commotas tempeſtates & fluctus non minus quā marini formidabiles, ſæpe repreſſiſti, & de Cœli regione nos intuens, vt

„ *Me tabula ſacer* „ *Suſpendiſſe potenti*

„ *Votiua paries indicet humida* „ *Veſtimenta maris Deæ*

tibi hæc a nobis elaborari vides: Adſis hera noſtros miſerata caſus, adſis fauens & propitia, iam nobis tua interceſsione illuceſcat dies ſalutaris, quo ſedatis tot meis tempeſtatibus, & lenitis procelloſi maris fluctibus, me Filio tuo, me tibi hera Domina, & Regina, memihi tandē reſtituas.

PRIMI COMMENT. FINIS.

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM MYSTICAE & ſpiritalis expoſitionis

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacrae Theologiæ Doct. Secundus Commentarius.

Digitized by Google

O R I G E N E S.

SI potuero vnum aliquem intellectum ſentire de viſionibus Dei: vnam diem videbor feciſſe ad puteum Viſionis; ſi non ſolum iuxta literam, ſed aliquid & ſecundum ſpiritum attingere: biduum videbor feciſſe ad puteum Viſionis. Quod ſi Moralem locum contigero, fecero triduum, vel certe etiam ſi non potuero omnia intelligere: aſſiduè tamen in lege Dei meditor die ac nocte, & omnino nunquam deſino inquirendo, diſcutiendo, tractando, & certe (quod maximum eſt) orando Deum, & ab ipſo poſcendo intellectum, qui docet hominem ſcientiam.

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM MYSTICAE & ſpiritalis expoſitionis

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacrae Theologiæ Doct.

Secundus Commentarius.

1\. *ALEPH. Mulierem fortem quis inueniet? procul & ab vltimis finibus pretium eius.*

MVLIEREM, Animam in Scripturis appellari, quæ non tam profert diuinum illud ſemen, quàm ſuſcipere poteſt, ex Patrũ Orthodoxorum ſententijs & interpretationibus exploratiſsimum eſt. Huc enim referenda ſunt, quæcumque de Hieruſalem & Sion, portarumque eius, quinque corporis noſtri ſenſuum confortatione, & cuſtodia ciuitatis, interioris, inquam, hominis ſæpe legimus; quem niſi cuſtodierit, magnus ille cuſtos, & paſtor lapis Iſrael, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. Quin adoleſcentulæ quæ currunt in odorem vnguentornm, Filięque Tyri in muneribus vultum Regis deprecantes; & qui a facie Domini concipiunt & pariunt ſpiritum ſalutis, quiq. ad partum veniunt & virtus non eſt pariendi, Mulieres, inquam, ipſę molles & effeminatæ, ſiue fortes, maſculæ, magnanimæ, viriles, animi noſtri ſunt; nos inquam ipſi ſumus. nec enim ij ſumus, quos forma iſta declarat, ſed mens cuiuſque is eſt quiſque non ea figura quæ digito demonſtrari poteſt.

QVOD ergò ſapientiſsimè expreſſum eſt à Poeta præſtantiſs.

Facilis deſcenſus Auerni,
„ *Sed reuocare gradum, ſuperaſq. euadere ad auras*
„ *Hoc opus, hic labor eſt. Pauci quos æquus amauit*
„ *Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus*

„ *Dijs*

„ *Dijs geniti potuere* vere enim, qui ſic ſunt: filij Dei & hæredes, cohæredes autem Chriſti dicuntur & exiſtunt; idem nunc a Salome Arcanis verbis & myſticis dici exiſtimandum eſt.

MVLIEREM ergò *Fortem*, Animum cupiditatum domitorem do&tum & inſignem, qui ſe hoſtiam viuam, ſanctam, placentem, rationabilem, Deo repræſentet, qui ſalientem illum & ferocientem vitulum cornua producentem & vngulas, carnem inquam ſuam, ad oſtium tabernaculi maſculinum munus offerat, *Fortem*, qui feminam neſciat, illecebras reſpuat, quidquid debile eſt ac molle abhorreat, abominetur, refugiat, carnem ſuam in caſtitate Deo offerat, non caſtum dico corpore, ſed *Fortem* caſtum inquam corpore & ſpiritu.

SVNT enim quidam caſti corpore, anima autem inquinati & inceſti. Aut enim humanę gloriæ, & popularis auræ cura tantum, aut auaritiæ cupiditate polluuntur, aut inuidię liuoris ac maleuolētiæ qui eſt Angelus Satanę violentiſs. miſera infelicitate ſordeſcunt, aut furentis odij & iræ immanitate vexantur, & inſanabili aſpidum veneno computreſcunt; & cum facilitate nihil homini ſit melius, neque clementia

„ *Illi, agreſtes, ſæui, triſtes, feri, truculenti, ferrei*
„ *Exacta iam ætate hoc fructi pro labore ab alijs ferunt,*
„ *Odium.*

QVICVNQVE ergò tales ſunt, licet corpore caſti, *Mulieres fortes* non ſunt, excluduntur à thalamo ſponſi. neque enim è numero prudētum, ſed ex illis quinq. virginibus ſtultis ſunt, qui Virgines quidē fuerunt, & corpore caſtæ: ſed ſola carnis continentia, charitatis lege, & reliquarū virtutum luminibus deſerta, ſponti fores non eſt potis aperire.

MVLIEREM ergo animum nullis eiuſmodi telis, iaculis & ſpiculis agitatum, nullis internis prelijs carnis & ſpiritus fluctuantem, ſed hęrentem Creatori, & in mortali corpore ſuperas cęli plagas pererrantem, vitę illius vitalis fructus iam haurientem, Diuinęque legis pręceptorum cuſtodē inuictiſs., *Fortem* diuino pręſidio tutum & inexpugnabilē, cuius neque ædificium eſt ſuper arenam, neque radix ſuper petram, ſed domus quidem eius fundata ſuper petram, *Fortem* neque Satanam, neque eius Angelos pertimeſcentem, Iuſtus enim confidit vt leo, non timebit à timore nocturno, neque à ſagitta illa volante in die, & negocio ambulante in tenebris, nam ſi Dominus defenſor vitæ a quo trepidabit? *Fortem* ergò Mulierem, Omnes, vt Paulus ait cogitationes deſtruentem, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſum ſcientiam Chriſti: *Quis inueniet?* Animam inquam huiuſmodi ac mentem puram impollutā retinere non omnibus eſt datum. non cuiuis homini ſumma hæc felicitas contingit. Atq. hoc illud eſt Rabi Akiba de aſcenſu mentis in Deum: *RAITI BENE*

HA-

HALIIAH Vidi filios aſcenſionis, ad Deum dico toto animo & cogitatione conuerſos, puram cum manibus mentem ad eum tollentes: at hi, addit, paucisſimi ſunt. Animum ergò, ita ex ſe totum aptum & cõparatum inuenire, æquè eſt difficile, atque pretioſas margaritas; qui verò ſe ita comparabit, vt cæteris velit antecellere: hiſce dotibus & notis debet inſigniri.

2. *BETH. Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit.*

EA pars animi, quæ intelligendo paſcitur & in actione verſatur, cuius eſt in reliquas imperium exercere, virum ſcilicet agere: de cæteris quidem corporis & animi viribus firmam ſpem concipit, vehementer laboraturas, vt ſe ad veram felicitatem perducant. quamobrem, *Spolijs non indigebit*, nihil de doctrinæ & ſapientiæ poſſeſsione, nihil de ſua comparatione deminuet, nihil illi deerit, quæ ad eiuſmodi virtutum auctus, & incrementa neceſſaria exiſtent. *Spolia* enim, Doctrinam appellat. & de Paulo ita accipit Eccleſia: Beniamin lupus rapax, manc comedet prædam, ob illud: Saulus deuaſtabat Eccleſiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres. Rurſus: Domine audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis; veſpere diuidet *Spolia*, ob illud: Vas electionis eſt mihi, vt portet nomen meum coram gentibus, quæ nunc ſunt *Spolia.*

ET quoniam omnia, quæ animus ita ex ſe aptus & comparatus comprehendit, cum a materia auulſa & ſeparata ſint, negatione quadam ſiue abſtractione tantum poſſunt percipi (certè ijs detrahimus ea omnia, quę corporeis rebus connotandis vſurpamus, nuda enim & materia ſpoliata comprehendimus): idcirco quod, *Spolijs*, ait, *non indigebit*, de huiuſmodi ſiue negatione, ſiue vt Schola vocat, abſtractione, Arcanè dictum videri poſsit.

NAM *SALAL*, quod *Spolia* ſignificat, exactiſsimè interpretari poſſis, Negationem. ſic: Et negationibus ideſt, abſtractionibus non indigebit. nihil eorum ignorabit, nihilq. præteribit, quæ à rebus animo tantum & intelligentia comprehenſis, abſtrahi, & ſeparari poſsũt. Certe pro *Spolijs* vt dixi, ea vox poſita eſt, quæ hanc Negationem, ſiue Abſtractionem, ſeparationemq. ſignificat, nempe *SALAL*, Atq. eodem verbo, eodẽq. Vocabuli intellectu Deus vſus eſt cum Moſe: *SAL*, inquit, *nahalecha* Solue, Nega, Aufer, Remoue, longiuſq. proijce abs te calciamenta tua, indignas humiles, abiectas, vix ſe tollentes humo, de rubo ardente, nec abeunte in cineres, cogitationes tuas. Certè verbi *SALAL* propria vis, vſus & ſignificatus hic eſt.

3. *GIMEL. Reddidit ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ.*

datorum omnium opus & obſeruantiam complectitur. quæ cum radices certè ſint, vnde vti ſtolones quidam, ſcientiæ & credendorum omnium rationes producuntur: etiam eorum omnium prohibitionem à quibus fugiendum nobis eſt, continent & complecuntur. idcirco cum tria iſta comprehenderit, & cum ſapientiæ comparatione, Dei timorem & mores optimos coniungens adhæſerit: Deo ſuo, tum verò eſt omni laude & celebratione dignißima.

22. *THAV Date ei de fructu manuum ſuarum & laudent eam in portis opera eius.*

CVIVS fælicitatem & merita, vt quæ hæſerit Deo ſitque in gloria ſanctorum. *Filij*, ceteræ iuſtorum animæ, vel Angeli etiam ipſi prædicabunt; vel Deus planè ita præcipit: *Date ei de fructu manuum ſuarum*. Huic inquam, quæ in lachrymarum valle adeo laborauit, quæ tanto ſtuduit opere ſcalam conſcendere, & diuinarum rerum diſquiſitione & comprehenſione ſaturari: *Date ei* laboris, *Date* virtutis, *Date* bonorum operum mercedem & fructum, oblectet, inquam, ſe bono illo, Dei timentibus & quærentibus nomen ſuum, parato & abſcondito. *Laudent eam in portis* Locis omnibus, vel *Laudent*, non neceſſe habet ſe ipſa commendare; vel minime opus eſt, vt alij eam laudent, externis laudibus non indiget, cum vel omnibus tacentibus præclara eius opera, eam abunde commendatura ſint.

FINIS II. EXPOSITIONIS.

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM

ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ·ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΔΑΣ,

idest, humilis & ſimplicis interpretationis,

AD S. D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacræ Theologiæ Doct.

Tertius Commentarius.

SANCTVS AVGVSTINVS.

QVANDO ex iiſdem Scripturæ verbis non vnum aliquid, ſed duo, vel plura ſentiuntur, etiam ſi latet quid ſenſerit is qui ſcripſerit: nihil periculi eſt ſi quodlibet veritati congruere, ex aliis Scripturę locis doceri poteſt; quid enim Diuinis eloquijs potuit latius & vberius prouideri, quam vt eadem verba pluribus intelligantur modis? qui aliis non minus diuinis probentur.

ARGVMENTVM.

QVONIAM maritale coniugium quemadmodum ſcriptum eſt a Xenophonte, ſic natura comparatum eſt, vt non ſolum iucundiſsima, verũ etiam vtiliſsima vitæ ſocietas iniretur, & ſæpe Salomon: Qui bonam vxorem inuenit magnum ait conſequi bonum; poſſeſsiones rurſus & diuitias ſæpe a parentibus nobis relinqui, a ſolo autem Domino bonam vxorem, illiuſque ſolius dono & beneuolentia nobis contingere, videri poſsit hic Beth Sabeh Salomonem filium præmonere, diligentiſsimè ſibi obſeruandum & cauendum, quam ſibi vxorem adſciſceret. & quoniam Dei potius benignitate & beneuolentia, quam vlla homini induſtria poſſet comparari, commendaret id Deo, bonamque vxorem & piam precibus ab eo exoraret. Itaque de illius conſtitutione animi, & ſermonum & ratione, quam mulier ſancta, caſta, pia ſeruet tota vita, deque illius officio erga virum totamque familiam agere, alicui fortaſſe videatur copioſius.

IN

IN IDEM SALOMONIS ALPHABETVM

ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΔΑΣ,

ideſt, humilis & ſimplicis interpretationis,

AD S.D. N. SIXTVM QVINTVM PONT. MAX.

Bartholomæi Valuerdij Sacræ Theologiæ Doct.

Tertius Commentarius.

1. *MVLIEREM fortem quis inueniet? procul & ab vltimis finibus pretium eius.*

QVIS eſt is tam potens, tam fortunatus & felix tamq́. Deo charus, vt mulierem bonam poſsit reperire? illud enim *Quis inueniat*? hoc ſenſu dictum eſt: Si quid vſquam arduum & difficile exiſtit, multiſque & magnis difficultatibus obſeptum, ſi de eorum numero quæ nunquam ſolent, aut quam rariſsime contingere: vnum planè eſt, quam deſcribere aggredior mulierem poſſe reperire. eſtque omnium longè difficillimũ huiuſmodi negotiationis fructũ percipere, talis tamq́. pretioſę mercis aliquando eſſe compotem, vt ſit magis in promptu precioſas margaritas reperire, quàm cui maritus omnia confidat, quæque marito viciſsim bonam gratiam referat, cæteriſque ſit prædita & exornata dotibus quas iam ſum commemoraturus. Felicem terq́ue beatum qui in eiuſmodi mulierem inciderit; quod ſi potis ſit eam reperire: hæc tantũ cæteris omnib. pręcellet, quantũ lapidibus cæteris pręſtant margaritę.

2. CONFIDIT *in ea cor viri ſui & ſpolijs non indigebit.*

NAM cum nihil vereatur de eius pudicitia, quam ſciat eſſe à viris remotiſsimam, neque ab ea familiæ probrum aut dedecus ſibi pertimeſcat: nihil eſt quod de cæteris quæ in rei familiaris adminiſtratione continget, ſit admodum ſollicitus. poſuit in ea omnem ſpem ſuam, neque porro eũ ſpes fallet. nihil enim illa priuatum ſibi ducet, nihil deteret, & marito ſuffurabitur. An enim diſsipabit rem viri, quem videat ſibi planè confidere?

ET Spolijs non indigebit quin potius dies noctesque adeò laborabit, vt intelligat maritus nil ſibi defuturum. nam præ vt eſt operaria diligens, ſollicita, naua & induſtria, vt ſe gerit ſtrenuè, etiam quæ viro neceſſaria ſunt, ſine illius opera eſt potis reperire, potis eſt perficere, vt præſto illi ſint, ita vt nulla re ipſius vir indigeat. Nam annuos ſumptus, & cuncta domui neceſſaria, vt *Prædam* paulopoſt: ſic nunc Metaphora bellica vocantur *Spolia*. De nocte inquit, ſurrexit deditque predam domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis. Vt milites ſpolijs expugnata vrbe, aut hoſte ſuperato, ſic familia bonis omnibus circumfluit.

CVM ergo matrona diligens, & induſtria, cuius opera ad domeſticam cuſtodiam & diligentiam uir ſemper neceſſaria, quæ domum cumque inferuntur, diligenter inſpicit, ne delibata ſint, & ita explorata, atque inuiolata recipit; tum ſeparat quæ conſumenda ſunt, & quæ ſuper fieri poſſunt curat cuſtodire, ne ſumptus annuus menſtruus fiat: tum *Spolijs minime indigebit eius vir.*

3. REDDIDIT *ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ ſuæ. Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.*

ETIAM ſi contingat a viro male accipi, non illa malum regerit, aut cauſam damni dat, etiam male accepta nihil damni affert viro.

BONVM & non malum. Non odioſa & procax, non ſumptuoſa, non vaga, nec auerſa à mariti contubernio; nec rurſum intra tecta deſes & mariti complexibus ſemper adiacens, à vino, ab eſcis, à ſuperſtitionibus, à ſomno, à viris, ſumptu & luxu remotiſsima.

Egone eam ducam domum.
„ *Quæ mihi hoc dicat, eme mi vir lanam, vnde tibi pallium*
„ *Malachum & calidum, conficiantur tunicæ mihi hibernæ bonæ,*
„ *Ne algeam hac hyeme, hoc hoc nunquam verbum ex vxore audiam*
„ *Da mihi vir Kalendis qua mittam cum Martiæ venerint*
„ *Et prius quam galli cantent, quæ me ſomno ſuſcitet*
„ *Da qui faciat, qui condiat, da quod dem Quinquatribus*
„ *Percantatrici, collectrici, ariolæ, atque aruſpicæ.*

„ Fla-

„ *Flagitium eſt ſi nil mittetur, quo ſupercilio ſpicit*
„ *Jam pridem quia nil abſtulerit, ſuccenſet cellaria,*
„ *Tum obſtetrix expoſtulauit mecum, parum miſſum ſibi*
„ *Quid? nutrici non miſſurus quidquam? quæ vernas alit*
„ *Hæc atque huius ſimilia damna multa mulierum*
„ *Nunc vxorem prohibent mihi & quæ huius ſermonis erunt.*

hæc vero cerua amorum, & hinnulus gratiarum laborat vt quam diligentem operam famulæ intra tectum impendant, lana ac tela ſe exerceant.

5. *FACTA eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum.*

IAM iis omnibus prædita & ornata virtutibus, vt tanto *CHAIL* titulo & appellatione digna ſit: ſimilis prorſus eſſe debet nauibus Mercatorum, quæ varias merces conuehunt è locis longè diſsitis; ſic illa, non modo cùm vicinis exercet mercaturam, neque ab iis tantum lucrum quærit: ſed etiam *DE LONGE PORTAT*, eſt illius apud exteros & ignotos celebris induſtria, & illius diligentiæ fama longe lateque peruagatur. nam quæ neuit cumque, quę glomerauit, quæ byſſo & molli bombice laborauit: vbi nouit ea pretium habere, eò mittit. Itaque ſuo labore annuos ſumptus minuit; ex quo tāta ſolet cōfici pecunia, vt ſæpe poſsit domeſticis neceſsitatibus ſufficere. Itaque in ancillis exercendis penſis tribuendis, exigendis, tanta illius ſedulitas & cura, tantumque in opere faciundo operæ conſumit ſuæ: vt in magna caritate annonæ, quas ſibi opes & facultates labore comparauit, ex iis victui neceſſaria, magna ſcilicet impenſa, longiſsimè curet adduci.

6. *ET de nocte ſurrexit deditque prædam domeſticis ſuis & cibaria ancillis ſuis.*

SOLET ergo ante auroram ſurgere, neque mollis & delicata dormire in multam diem. quod ſi poſt lucem interdum obdormiſcere contigerit: poſtquam ſurrexit intermiſſum opus compenſat diligentia. Ancillas porro & vernulas, vti diſcipulos bonus Magiſter & præceptorum ſedulus exactor, ad laborem excitat. porro præut ſapiens eſt omneſque captat temporum articulos, vt nihil ſibi velit deperire: ante quàm ad opus ſe accingat, ne turbari opera contingat, quæ in eo ancillæ exercendæ ſunt, iis pro earū robore lacertis, vigore, habitudine, pēſa legitime diſtribuit; qui verò manu indigent infantes, in os præmanſum illis cibum ingerit.

7. *CONSIDERAVIT agrum & emit eum, de fructu manuum ſuarum plantauit vineam.*

TAM ſtrenuè ſe gerit, ſic eſt ad faciendam rem attenta, tanta eſt illius

lius induſtria & diligentia, vt è quotidianis operis cum quęſtum ſe feciſſe videat: vt cogitet etiam agrum comparare, denique comparet. Quin nullo labore, impenſis, aut difficultate deterrita, quod grauius, operoſius, ſumptuoſius eſt; ſedulitate & eximia ſua diligentia etiam plantet vineā.

8. *ACCINXIT fortitudine lumbos ſuos & roborauit brachia ſua.*

IN omnibus illuſtræ diligentiæ ſuæ præbet teſtimonium. quidquid eſt agendum non lentè, aut pigrè agit, ſed velociſsimè, vt qui ad exequendum aliquid, celeriter agendum velox & expeditus eſſe cupit, accingit lumbos ſuos, ſic enim eſt agilior. perinde etiam illa ad opera ſe comparat, vt pro veſte ipſum ſibi robur videatur induiſſe.

9. *GVSTAVIT & vidit quia bona eſt negociatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius.*

EO quod laboris ſui percipit bonum guſtum, ab eo tempore quo negociationis ſuæ fructum guſtare cępit: non extinxit lucernam ſuam; die noctuque laborat, & ne minimum impediatur, accenſam etiam habet lucernam.

10. *MANVM ſuam miſit ad fortia & digiti apprehenderunt fuſum.*

FACILEM & complanatam inſiſtit virtutis viam. nunquam non operatur; & quamquam in conſuetudine poſitum non ſit, vt mulieres ad Reipub. gubernaculum accedant, hæc tamen *PALEC* Sceptro & imperio digna eſt; neque ſatis eſt haberi aptam & idoneam ad tuendam familiam, reiq. familiaris eſſe columen, & præſidium: imò iura dare poteſt, adminiſtrare prouinciam; Eſt enim *PALEC* Regio Prouincia, Tractus, ſiue Palatium. eſt & Baculus ac ſcipio, vt ibi: Non deficiet de domo tua ſuſtentans *PALEC* Baculo ideſt claudus. Item *PALEC*. Fuſum, Verticulum, ſiue Vertibulum, vt dicat, Aſsidua eſt in opere, glomerat ſemper aut net, aut certè torquet fuſum.

11. *MANVM ſuam aperuit inopi & palmas ſuas extendit ad pauperem.*

BENIGNA, clemens ac miſericors, facile condolet pauperum neceſsitatibus bona eſt natura, miſerorum & inopum miſericordia tangitur, nam cum Deus multa de pauperibus præceperit: ſi quempiam fortunis exceſsiſſe videt, extendit ad eum manum ſuam. *Manum ſuam aper. in.* Inopi vna manu largitur, at pauperem vtramque prehendit, erigit. ſuſtentat, Ita ſollicita eſt atque opere laborat, vt eorum neceſsitatibus ſubueniat

ueniat & miſerias ſubleuet pro viribus. Aliter *Manum ſuam ape.* ſi quem ad ianuam videt manu propria cibat, non mandat ſuis eam curam, neq; per ancillas facit. Vel *Man. ſu. ape. in.* Etiã manuum ſuarum quæſtum pau peri mittit. Vel *Man. ſu. aper.* aperta eſt illius manus, liberaliter & hilariter porrigit, contra illud: Ne conſtringas manum tuam quaſi dicat, maxime aperies. Vel *Man. ſu. ape.* Cibos palmis ſuis diuidit, dat pauperi, eoſdem in manus ſumens, mittit inopi.

12. *NON timebit domui ſuæ a frigoribus niuis, omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.*

VT nix non poſsit penetrare veſtibus coccineis eſt vndique munita. neque porrò timet domeſticis ne algeant, quũ ſint commodè induti ad frigoris iniurias. & quia Coccinea colore referunt ignem, etiam fieri poteſt vt hoc dicat, Illius Domus angulis micat & reſplendet flamma ignis. ſi velis eo accedere, non timebis frigus, multus ibi ſplendet, multus crepitat ignis, ſunt etiam parietes tapetibus veſtiti.

13. *STRAGVLATAM veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius.*

IPSA ſibi ſubtiliſsimum linum, ipſa purpuram, & ſtragula tenuiſsima facit, ſuis manibus texit. non ſe & familiam veſtitam modo, ſed etiã cultam & ornatam curat. Collo *MARBADIM* torques aureos, lecto vela penſilia circumducit, neque aliis veſtibus vtitur quàm byſſo & purpura. Item *MARBADIM Stragul.* Inſignes ſibi conficit veſtes, pulcherrimas, eximias, *MARBADIM* oſtro auroque rigentes. nam byſſum & purpuram contemnit & ſpernit, *LEBVSAH* habet prorſus deſpicatui, perſona ſua indignas eſſe ducit. nam *LEBVSAH* Ad contemtum, &, Indumentum eius, dici poteſt.

14. *NOBILIS in portis vir eius, quando ſederit cum Senioribus terræ.*

HVIVSMODI fœminæ vir eſt Celebris & Clarus, magno eſt in honore inter Iudices.

15. *SYNDONEM fecit & vendidit, & cingulum tradidit Cananeo.*

TELAS, omniſq. generis pallas & penulas facit, non modo vt domeſticis, ſed vt aliis etiam ſufficiant, tradit enim mercatoribns, qui nomine ſuo vendant, vel vendit potius ipſa.

16. *FORTITVDO & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo*

NON eſt tenera, delicata, mollis, quæ eſt aliarum natura fœminarũ

non cæterarum ſimilis eſt, ſed in opere faciendo robuſtiſsima. Illius actiones præclaræ & inſignes, ab omni turpitudine longiſsimè remotæ. eſt enim Hyperbole. adeò præclaris & honeſtis operibus ſtudet, vt pro ueſtibus decore & pulchritudine videatur vti, iuxta illud Aſſueri: Afferantur veſtes Regales; aut, *LEBVSAH* erit participium (*Induta.*) ipſo gloriæ ac decoris indumento videtur eſſe veſtita.

ALITER: Brachiorũ, & corporis totius vires & Lacertos *LEBVSAH*, pro nihilo ducit. non enim ſtudet aliis vim afferre, aut impotenter dominari; non iactat ſpeciem corporis; operum tantum, actionum excitationumq. ſuarum æquitate & honeſtate gloriatur. *Ridebit in die nouiſſ.* Non famem aut peſtem, non cæteros caſus & euenta, quæ repente ſolent ingruere, pertimeſcit. habet paratas opes & ſubſidia, non ſenectutis inopiam, non ipſum mortis diem, cùm præmij potius ſpem certam conceperit, quin lætatur potius quod videat ſe, operum virtutisq. ſuæ mercede & præmio afficiendam.

17. *OS ſuum aperuit inſapientia & lex clementiæ in lingua eius.*

SAPIENTISSIMA eſt. ſapientiæ videtur quaſi veſte circumcincta. Neque ad vana & futilia aperit os ſuum, ſed ſapienter loquitur. non ita vociferatur & clamat, vt præter decorum foris audiatur, non tonat & quaſi grandine proluit familiam. Benignè, placidè, & ſapienter loquitur. certè nil aliud quam de lege Dei, quæ tota quanta eſt, ipſamet clementia & ſapientia eſt.

18. *CONSIDERAVIT ſemitas domus ſuæ & panem otioſa non comedit.*

SVBINDE recognoſcit atq. conſiderat *ſemitas domus ſuæ*, ne aut ſuppellex veſtiſve condita ſitu dilabatur, aut fruges, aliave vtenſilia negligentia deſidiave ſua corrumpantur; non ſolum vt idoneis ſalubribusq. locis recondita ſine noxa permaneant, quæ domum inferuntur: ſed loca ea præparare vbi quidque reponatur; omnia circuire, cognoſcere, rationem inire, rem domeſticam ſtrenuè adminiſtrare, cauere ne quid iniuria pereat, aut domus dilabatur.

ET quoniam Agrum emerat, plantauerat vineam, tempeſtatis tempore, diebus pluuiis *conſider. ſemit. dom. ſu.* curat dolia lauari, picari, frumentum transferri, ſemen purgari, quæ paranda ſunt parare, non prius cibum capere quàm opere ſe exercuerit, & familiæ egregium ſuæ induſtriæ exemplum exhibuerit. Item *conſider. ſemit. dom. ſu.* Vias mercatorum publicas, ſi forte veniant ad exercendum mercaturam ex ſpecula proſpectat. *Vel SOFIIAH* reſpicit itinera, vt videat vltrò citroque commeantes, ſi fortè ali-

tè aliquid aſportent ſibi neceſſariū. Vel ſic, *conſider. ſem.* propriæ domus an gulos inquirit, domeſticorum mores perſcrutatur, num ex virtute viuant, rectè ſe gerant, ſin minus in viam ducit. quin omnibus operibus cauta prouidens eſt, *& panem otioſa non comedit*, neque pigrè aut ſocorditer agit, cęterarum more, quæ totam diem in menſa conſumunt. illa vti citius ad opus reuertatur, velociter ſe expedit, feſtinanter cibum ſumit. Ac fortaſſe ipſam Pigritiam, *panem* vocat *HACELOTH* pigritiarum; vt dicat eam nullo modo pigram eſſe aut deſidem.

19. *SVRREXERVNT filij eius, & beatiſsimam prædicauerunt, vir eius & laudauit eam.*

NEQVE vero huic quod cęteris contingit, quas ob malignam natu ram & difficiles mores, oderunt maritus ac filij; neque vero ſe poſſunt cō-tinere, quin eam omni ſermone & oratione deteſtentur, quin aliis conquę rantur infelicitatem ſuam; hanc vero ipſimet fatentur & prædicant beatam, morumque ſuauitatem laudat maritus. Vel hoc dicit, filios vteri pro prij eſſe ei quam ſimillimos, neque vllum exiſtere qui matrem moribus dedecoret. *Beatiſsimam prædicauerunt*, Cum adoleuerint ob morum ſuauitatem & bonitatem naturæ, fatentur matre dignos, matri ſimiles filios. etiā tum optabilem materni corporis temperaturam κρᾶσιν & conformatio-nem oſtendunt. nam cuius ex ſanguine coaliti concretique ſint, qui bene moratos vident: cum animi mores corporis κρᾶσιν ſequantur, laudant bonam temperaturam matris, nam qui mali, proterui atque peruerſi ſunt, eiuſdem eſſe naturæ ac temperaturæ matrem præ ſe ferunt.

20. *MVLTAE filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas.*

HAEC itaque filij, hæc maritus prædicat. Multæ ingenio, induſtria & ſolertia ſua opes ſibi quæſiuerunt. vel, Multæ ſunt quarum ſingulas ſi acceperis: mulieres *CHAIL* dici poſſunt: at tu ſola omnes dignitate antecellis.

21. *FALLAX gratia & vana eſt pulchritudo, mulier timens dominum ipſa laudabitur.*

INVENIAS etiam forma quadam fœminas egregia, ſed vanum etiam id, neque de eo laudabiles exiſtunt. quid enim ad eas ex forma vtilitatis redundat? ſpectatorum oculis oblectamento ſunt, & quantumuis pulchræ, ſi boni abſint mores nihil planè ſunt. At Dei timēs mulier, eſt omni laude & honore digniſsima. Vir, filijque dicent: Hæc quam commendamus, etiam ſi gratia formæ prædita, vt de eo laudem mereatur: vtrumq. vanum eſt, neque de eo laudamus, ſed quod magno quodam & eximio

Dei

DE B.^ma VIRGINE IN PSALM. LXXXVII. COMMENTARIVS.

FVNDAMENTA EIVS IN MONTIBVS SANCTIS.

QVEMADMODVM negotiorum omnium conſultationes & conſilia, quæ ipſarum actionum ſunt aditus & initia, ſic Hebræi ſcriptores de re ipſa Argumenta librorum appellant *Fundamenta*. ſunt, inquiunt, libris tituli & argumenta, quod conſilia rebus gerendis, quodque ædificiis fundamenta. Itaque cum Pſalmorum inſcriptiones eorum materiam contineant, & quod hic poſitum eſt: *Fundamenta eius in montibus ſanctis* pars ſit Tituli: perinde eſt ac ſi diceret, *Eius*, Pſalmi inquam, quod nomen præceſſerat, Argumentum & materia, ſunt *montes ſancti*, eſtque ſublime hoc carmen de eorum laudibus editum. Chriſtum porrò & ſanctiſs. eius Genitricem *Montes ſanctos* dicit.

ACTVRVS enim de illius natiuitate carnis, num debuit eam ſilentio præterire, quæ Deum carne circumdedit, & veſtiuit extrinſecus? agens de vitæ fonte: tacere de ipſius vitæ fontis fonte & origine matreque viuentium? de Rege Regum, non ipſius Regis palatium ſacroſanctum, & aulam filij Dei concentu ſuo diuino celebraret? & quamquam pro dignitate laudandæ par eſſe non poſſet, experiundi ſpe, potius quàm perficiundi voluntate, non illius maieſtatem admirabili illa muſica, neruorum vocumq. cantibus, quibus poſſet cũq. verbis Diuinus ille Pſaltes celebraret? quis vllius vnquam Principis natales cõmẽdauit, quin parentes ipſius modis omnibus laudaret? matrem vero in primis ſæpius attingeret?

AGI vero de natiuitate carnis filij Dei, teſtantur Græci & Latini patres Orthodoxi, è quibus hauſta ſunt Scholia Græcæ prophetiæ, LXX. inquam interpretum nuperæ editionis, quæ cum peruolutarem, aliquid reperire cupiens, ad confirmandum meas cogitationes: incidi in hæc verba ὁ μὲν περὶ τούτου ψαλμὸς τὴν γένεσιν αἰνίττεται τοῦ χριστοῦ, ἧς τὸν καιρὸν ἡ ϛ. δεδήλωκεν ἔκδοσις, ἐν ἀποχαρῇ τεχθήσεσθαι λέγουσα, ὁ δὲ μετὰ χεῖρας τὸν θάνατον. Poſterius ἡ γένεσις τοῦ σωτῆρος τοῦ προλαβόντος ἐδηλοῦτο ψαλμοῦ ἐν τῷ, καὶ ᾄδοντες χοροὶ πᾶσαι πηγαὶ ἐν σοί. Præcedens quidem pſalmus *Fundamenta eius in montibus ſanctis*, laudat generationem Chriſti, cuius tempus ſexta Editio demonſtrauit, dicens fore, vt

re,vt in deſcriptione naſceretur. Hic autem qui in manibus eſt:Domine Deus ſalutis meæ in die clamaui,& nocte coram te,eiuſdem Chriſti mortem: Rurſus:Generatio Saluatoris præcedenti oſtenſa eſt Pſalmo, qua dicitur: Et cantantes chori: *Omnes fontes mei in te*, quod Vulgatus Interp. *Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te*.

FVI incredibili voluptate perfuſus & ad meas ſcriptiones vehementer excitatus. nam ſi Saluatoris ortus, hoc Pſalmo deſcribitur: *Homo & homo* Ieſus Chriſtus eſt, *Qui natus eſt in ea*. Vbinam quæſo natus? *in ea*, Syone proculdubio? Ita enim legimus: *Numquid Syon dicet Homo? & homo natus eſt in ea*, Eſt vero natus in Virgine: nunc ergo Syon cælorum eſt Regina,& domina Angelorum, In ea enim Chriſtus natus.

ALITER dici nec debet nec poteſt, niſi quis planè temerarius & impius ita interpretanti: *Quod in ea natum eſt de Spiritu ſancto eſt*, Euangeliſtæ ſe opponit.

NVM Deus arcem Syon quod in ea fuerit arca Teſtamenti tantopere dilexit?& ſuper omnia tabernacula Iacob illius portas adamauit? Cur non Silo, & Gabaõ, & Nob,ipſumque deſertum & in ſolitudine tabernaculum a Moſe conſtitutum pari ſtudio & volũtate proſequutus? Omnino contendero,imò rationibus addicam neceſſariis,magnam Carminis partem,ſi aliàs vſquam,nunc iure quidem optimo,eſſe de laudatiſsima VIRGINE, totum ferè Pſalmum in ea conſumi, minimum vindicare ſibi filium.Nam quæ in diuinis Script.laudes cumq.ſunt,quæ matri incomparabili paſsim deferuntur, redundant planè in filium.

SIC ego concludamus. Agitur hic de Chriſti Oeconomia,ſuceptoq. in carne miniſterio;neque dubitandum quin ea ſit huic Pſalmo propoſita materia. at operis cuiuſcumque argumentum & materiam Hebræi vocant *Fundamentum*; eſt verò Carmen,vt Spiritus ſancti vocibus & locutionibus vtar, fundatum in montibus ſanctis;Chriſtum ergo & eius immaculatum thalamum, ac thronum, Velumque Diuinitatis animatum, *Montes ſanctos* dicit.

Qui aliis præſunt,& inferiores protegunt, vt propter quos cæteri fortiores ſint,& in quibus ſitum populi præſidium,Diuinę literæ, *CARDINES, & CLYPEOS, COLVMNAS*, item vocant, etiam *MONTES, SCVTA, ET FVNDAMENTA TERRAE*; Itaque Micheas: *Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terrę*. ſic Dauid: Montes & colles pauperibus oppoſuit. *Deus iudicium tuum regi da. Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam. Iudicabit pauperes populi.*

RECTE ergo Chriſtus Dei patris verbum eiuſdemque ſubſtantiæ incommutabile ſigillum,qui denſiſsimis in tenebris luce ſua illuxit;& re-

bus

bus noſtris planè deſperatis tulit medicinam, rectè etiam Virgo incomparabilis, ſalutis noſtræ portus & anchora firmiſsima, mater ipſa lucis, expultrix tenebrarum & prænuntia veri Solis, mater, inquam, vitæ, cunctorumque viuentium, noſtri generis ſalus, columen, præſidium, reparatrix denique & regeneratrix noſtra *Mons ſanctus* dicitur.

ILLA nos languentes, iacentes, proſtratos, & abiectos reſponſo diuiniſsimo erexit, recreauit; ille, vita, ſalus, redêtio, reſurrectio, & ſanctificatio noſtra, via denique, veritas, & vita. atque adeo hæc omnia Dauid ab his montibus expectanda ſibi intelligebat, ad eos enim reſpexiſſe dicitur: *Leuaui oculos meos in Montes vnde venit auxilium mihi.*

MONTEM dici Chriſtum ad quem omnes gentes eſſent confluxuræ legimus apud Iſaiam. & in Zacharia: Quis tu mons magne coram Zorobabel? noſtri cum Hebræis, Chaldæus item Parap. Chriſtum interpretantur. *Reuelabit*, inquit, *Chriſtum ſuum*. & (vt in vetuſtiſsimis codicibus memini legiſſe) *Magnus ille Mons ſe inclinabit cuius nomen iam vſque ab antiquis prædictum eſt*. certè è cœlis ad terram, ita enim legimus; *Inclinaui ad eum vt veſceretur*. non enim pane illo veſceremur, niſi ad nos ille deſcendiſſet.

PORRO lapis Danielis, qui percuſſa ſtatua factus eſt *Mons Magnus*, nonne Chriſtus eſt? Item *Adducam ſeruum meum Orientem*, quia, ecce lapis quem dedi coram Ieſu, ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt, ecce ego celabo ſculpturam eius, de Chriſto eſt.

AT æterni patris ſponſa, & mater Regis regum, ſanguisque Prophetarum inclytus, Mons eſt. nam, quæ meritorum verticem ſuper omnes Angelorum choros (libẽter enim ipſius Eccleſiæ vocibus, & orationibus: vtor) vſque ad ſolium diuinitatis erexit, & cuius altitudo ſuper omnes ſanctos refulſit, non ipſe mõs eſt pręparatus in vertice montium? Quin etiam montem Pharan vmbroſum & condenſum, vnde veniſſe Deum ſcribit Abacuc, auguſtiſsimam Virginem interpretatur Heſychius, *Vmbroſum*, quoniam ipſi Gabriel dixit: Virtus Altiſsimi obumbrabit tibi; *Condenſum*, vt minimè exaratum ab homine. Ita etiam Plato: ἄρτεμις λέγεται; ἢ διὰ τὸ ἀρτεμὲς, ἢ διὰ τὸ ἀρετῆς ἵστορα, ἢ διὰ ἄροτον μισοῦσης. *Diana Artemis dicitur*, vel propter integritatem, vel virtutis ſcientiam, vel quod arationem odio habeat, viri ſcilicet in muliere.

ET inuictus Samſonis animus cum muliebribus emollitus blanditiis aperit quæſtionem, deluſuſque & ſpe fruſtratus eius abſtinet coniugio, cuius perfidiam deprehenderat: Niſi araſſetis, inquit, in vitula mea, cum vxore habuiſſetis ſtupri conſuetudinem: non inueniſſetis propoſitionem meam.

RECTE ergo *Condenſum*, *Vmbroſum* autem ob illud: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Superuenire autem, vt huius verbi notionem explicemus, eſt, ſuperfluere, & ſuperabundare. *Caſei oridi*. (ait Columella) *ouilis proximi anni fruſtra ampla in picato vaſe componito, tum optimi generis muſto adimpletò, ita vt ſuperueniat, & ſit ius aliquantò copioſus, quam caſeus, nam caſeus combibit & fit vitioſus niſi muſtum ſemper ſupernatet*. Simillima, inquit ad Brigittam diuina Virago, ego ſum Flori de quo apes trahunt dulcedinem, a quo quantumcumq. colligitur, nihilominus ei dulcedo remanet. ſic ego omnibus gratiam impetrare poſſum & ego ſuperabundo.

NEQVE enim Obumbraſſe ita accipiendum, vt Apoſtolis dicitur Donec induamini virtute ex alto adueniente in vos, Spiritu ſancto. In his enim ille deſcenſus, non Incarnationem, ſed ſignorum & prodigiorũ efficacitatem, confirmationemque certam & indubitatam promiſsionũ Chriſti fecit. At in Virginem cum omnibus ſuis diuinis donis virtutibuſque deſcendit, vt & gratiis abundaret, & Altiſsimi virtute obũbraretur, & corpus eius ſanctificatum eſt, vt ſalutarem illum fœtum poſſet concipere, & ipſa roborata vt videre poſſet, quo ad potuit quidem fieri, Deum formæ in ſe expertem concipi.

SED quoniam Chriſti caro diuinis literis, *Stola*, *velamentum*, *vmbra*, *& vmbraculum* dicitur, etiam nunc Obumbrabit tibi, interpretari licet Carnem. ex te ſumet; nam id quod legimus: *Habitans in adiutorio Altiſsimi, in protectione Dei Cæli commorabitur*, Hebraicè eſt: *Habitans in abſcondito altiſsimus in vmbra omnipotens hoſpitabitur*, & ita S. Hieronymus, hoc opinor ſenſu. aliquando Dei filius carnis vmbra & velamento tectus quieſcet in Virginis vtero, hoſpes, inquam, erit, & peregrinis in vmbra, nec tanta mai eſtas, virginis vterum exhorreſcet; obumbrauit enim eum, & circumdedit corpore, ac veſtiuit extrinſecus ſanctiſsima Virgo.

CHRISTI carnem uocat D. Paulus Velametum, *habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum, in imagine Chriſti, quam initiauit nobis viam nouam, & viuentem per velamentum* hoc eſt, carnem. Salomon Vmbraculum, id enim eſt ferculum: ferculum, ait, fecit Rex Salomon, carnem ſibi ſumpſit, ex lignis libani, puriſsimis materni anguinis partibus, columnas eius fecit argentas quatuor humores qui humani corporis fabricam ſuſtinent atq; ſuffulciunt. Eſt porrò ferculum Suetonio umbraculum (nos pallio ſiue Baldochino) *Cæſar, inquit, fecit ſibi ſtatuam inter regias, ſuggeſtum in Orcheſtra, tenſam & ferculum Circenſi pompa*.

RECTE ergo Virgo ſuperbenedicta, *Mons Condenſus*, nullius

lius opera aratus aut cultus : Erat enim Spiritus ſancti cultura, uel ut Scripturæ uerbo utar ſculptura, potius. Ita apud Zachariam: Ego cælabo ſculpturam eius. Huius corporis panem, ait Nyſſen. nō aratio, non ſatio, non agriculturæ opus efficit, ſed terra intacta permanſit. Conſtat ergo de Titulo.

ET quoniam eius laudare ortum, cuius mater ignoretur, a ratione plane videatur alienum, vt veniatur ad filium, à virginali organo, & Trinitatis triclinio, vrna, inquam, aurea, & vaſe ſplendidiſsimo (omnibus enim nominibus tuis delectamur Virgo diuiniſsima) eximius Vates, vti parerat, ſumit initium.

DILIGIT DOMINVS PORTAS SYON SVPER omnia tabernacula Iacob.

IDEST poſt habitis tot millibus puellis hanc vnam Illuſtriſsimam Fœminam diligit, ac cœteris charionem habet, vnam non gentilibus modo ſuis, ſed cunctis etiam gentibus, populis, nationibus, poroponit admirandam.

HEBRAICARVM vocum origines, rationeſque Theologus diſcutiat oportet, quibus ignoratis nihil firmum poteſt conſtrui; certe prętermiſsis, ſæpe dici videas, quæ cum nec caput nec pedes habeant, riſum doctis & intelligentibus moueant.

EST ergò Syon nomen montis vnde famoſa ciuitas nomen habuit, transfertur itē ad Eccleſiā. non ignoro, ſed libeus interrogauero quidpiā aliud ſignificet? certè *Syon* dicitur quicquid edito & illuſtri loco poſitum, ſpecie & pulchritudine ſua omniū ſe oculos conuertit. magnifici ergo titu li, ędificia, Pyramides, columnæ, & triumphales fornices, quicquid deniq; cultu & elegantia cæteris antiſtat: id proprie Syon. Ita in libr. Regum. Quis eſt iſte (Syon, Latinus inrerp. *titulus*) *quem video*? plurali numero in Ieremia, Statue tibi *Syonim*, Latina Edtio *ſpeculas pone tibi amaritudines*.

RECTE ergo, & Hebrææ vocis origini congruenter: Diligit dominus portas Syon, interpretamur, inſignis ſpeculæ, tituli, columnæ Dei nomine inſcriptæ. Qui vicerit, ait D. Ioan. faciam illum columnam in tēplo meo, dicit Dominus, & ſcribam ſuper eum nomen meum,

ET quanqnam Virgini Deiparæ, & auguſtiſsimæ Reginæ communis Syonis & Columnæ cum cœteris fortaſſe videatur apppellatio: illud Zachariæ qui perpenderit: Ego cęlabo ſculpturam eius, quam etiam lectionem tuetur Kimihi, & Chriſtum diuinis ſcripturis, *Nomen Dei* appellari; Illud item: *Scribam ſuper eum nomen*, qui conſideret, videbit profecto Incarnationis myſterium Spiritui ſancto tribui, qui Chriſtum, nomen

Domi-

Domini,in Virgine celauerit.

FVIT enim charta illa diuiniſsima, nouumque volumen,vbi ineffabiliter Deus Verbum ſine manu inſcriptum fuit. Heſychius vero: Ager fructum edebat, & fructus carebat cultore. meſsis reddebat quæ ſementem non acceperat, currebat fluuius & fons quacumque ex parte clauſus erat.

PORRO Chriſtus nomen domini in Diuinis ſcripturis. Manifeſtaui, ait ipſe, nomen tuum, me filium eſſe tuum *Hominibus*, nam eidem poſtea petenti vt ſe clarum & famoſum redderet: *Pater clarifica nomen tuum*, reſpondet: *Clarificaui* in Baptiſmo, & editis tot poſtea miraculis; & iterũ clarificabo, in reſurrectione: Itaque eccleſiaſtica lectio, vt alibi dixi vſurpat in aduentu: *Ecce nomen Domini venit de longinquo.*

VOCAT ergo Virginem Deiparam, matrem Redemptoris, vt creaturarum dominam matremque viuentium, cui nil ſit in orbe par, cũctis inuiſibilibus, vno Deo excepto ſuperiorem, vocat inquam *Syon* rem illuſtrem & inſignem, in quam omnium gentium ac nationum oculi cõiecti ſunt. Aperte enim ipſe Dauid, cum reges Orientis oblatis donis oculos ac mentem ad illius nutricem conuertiſſent: ipſi *Videntes* ait, *ſic admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt*; non certe paulo poſt à fundamentis diruendos templi lapides, immaneſque illas ſubſtructiones, non Syonis ſaxa ac ſcopulos videntes, moti ſu nt, ſed nutricem arbitror, cuncta nutrientis admiratos dicit, & illius forma & ſpecie pulchritudinis eximia attonitos conſtitiſſe, quam intuentes in eamque defixos *Tremor* eos apprehẽderit; quin Dionyſius ille modis omnibus maximũs & tãto preceptore digniſsimus, niſi Deum inuiſibilem & inaſpectabilẽ eſſe intelligeret, veneranda, & planè incomparabili illius ſpecie ac formæ dignitate commotus, pro Deo procul dubio erat habiturus.

NAM quod ſequitur: Ibi dolores vt parturientis. & alibi: Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius, de vrbis Metropolitanæ principibus & imprimis Herode accipi poteſt, qui cum turbatus dicitur & omnis Ieroſolyma cum illo; vehementiſsime commotum ſignificat, & qui mos tyrannorum eſt, vt lethali telo, ſic atroci Regum nuntio factoque percuſſum.

SICVT audiuimus, inquiunt, *ſic uidimus*. Quidnam quæſo id? *Magnum Dominum & laudabilem illum nimis*, vbinam tandem illum? *In ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius*, hic illum vidimus, in illius gremio matris officia implorantem; eam porrò quæ nondum natum, in vtero ſanguine ſuo aluerat, vt cuius ex corpore, cuius ex ſanguine concretus ille homo & coalitus eſt, iam genitum, iam filium proprij ac conſueti atque cogniti ſanguinis alimonia vidimus paſcentem, in os illi ſtillantem atque

ex-

exprimentem, carnem tenerrimam diuinitatis organum manibus mulcentem, & recens nato notum ac familiarem victum offerentem; manus pedeſque faſcijs alligantem, *Vidimus*, inquam, Cœli terręque dominum huius tamen Virginis ſeu potius maſculæ viraginis aliquando indigum.

EN ingens illa domus & plena Deo ſedes, En nutrix cuncta nutriē-tis in cuius gremio & Aula capaciſsima Reges illi Arabum Dei miſericordiam ſuſcepiſſe gloriantur. Lætetur iure optimo, lætetur *Mons Syon*, gaudium & lætitia vniuerſæ terræ, ex quo ſpecies decoris eius, ſplendor ille gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius nobis apparuerit. Laudate coram Domino Deo, ait Chaldæus, qui poſuit diuinitatem ſuam in *Syon*. Hic certe vnus eſt qui dabit de hac Syon benedictionem Iſrael.

HVIVS ergo admirandæ virginis Dominus portas diligit, portas dico ſiue feneſtras, per quas mors ſolet introire. Has enim tùm cùm nomen in ea ſuum, ideſt, filium ſculpere & carnem ſumere decreuiſſet, ſuper omnia tabernacula Iacob dilexiſſe dicitur, vallaſſe inquam & ſepſiſſe, ne aliquando mortis princeps poſſet introire. Ita enim legimus ſcriptum, ad Chriſtum dici; *Non acedet ad te malum*, ad Virginem vero excellentiſsimam: *& flagellum*, ſiue quod magis quadrat, & Hieronymus ex hæbreo dici vult, *Et plaga non appropinquabit tabernaculo tuo*, Matri incomparabili. Sic magni viri prodiderunt, & in Virgine vſurpat, & canit Eccleſia: *Qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, & ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus. Item: Surge Domine requiem tuam tu & Arca ſanctificationis tuæ*, quam tu ſanctificaſti, vt illud, *tranſtulit os in regnum filij dilectionis ſui*, quem vnice diligit.

QVAM vero Arcam dicat interpretem habemus Romanam Eccleſiam. *Ventris ſub Arca clauſus eſt*, ſic Græci Patres: Sacroſancta Arca, vt iuſtus dixit Dauid. *Arca* quidem, arca Noe latior & illuſtrior, nam eodē corpore quo in ſuam ingreſſus fuerat, ex illa exiturum ſe præuidit Noe, Deus vero ſine corpore ſe ingreſſurū, exiturū vero, aſſumpta carne & corpore; tum Virginem omnibus donis & gratijs ſpiritualibus plenam, illam vero vacuam omnino a ſe relictum iri. Ita porrò ipſius Spiritus ſancti virtute ac robore quaſi bitumine ſtipandam & conſolidandam lætabatur Deus, vt nullis procellarum & imbrium tempeſtatibus permanare atque perfluere deberet. *Surge*, ergo ait Vates, *tu & arca ſanctificationis tuæ*.

NAM quæ nullas vniuerſę carnis maculas, & inquinamenta contraxit, nec durum illud flagellum aut plagam vllo modo ſenſit, ſed ab eiuſmodi ſordibus quamlongiſsimè abfuit: non debuit vt cœteri expectare carnis reſurrectionem.

ET cum ad eius ſepulchrū audita fuerit triduana Angelorum hymnodia;

nodia; & aperto loculo abyſſus ille gratiarum, & diuitiæ inexauſtæ, magnum illud Dei tabernaculum diuinis hominibus non fuerit inueutũ quis non videt puriſsimæ carnis prærogatiuã, eximio Vati fuiſſe in ſpiritu oſtenſam? & qui eius filium in Arcanis dicere docuiſſet: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto innixa ſuper dilectum?* Eundem inquam patri ſuggeſſiſſe, vt nubem illam leuem, ſeu Aquilam potius ſublime illud æther, & aera penetrantem alloqueretur: *Surge Domine in requiem tuam, tu, & arca ſanctificationis tuę.*

NAM ſi in reſurrectione carnis, ad eas quibus eſſet ſpoliata exiuuias repetendas cum cœteris deſcendere, & communi omnium lege rurſum rapi debuit in aera, & obviam prodire Redemptori: nihil priuatum eximia Virgo videretur conſecuta. at Ioannes apertiſsime: *Signum magnum apparuit in Cœlo, mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius.* De eadem porro præceſſerat: *Et apertum eſt templum Dei in Cœlo & viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius,* Hoc autem tum fuiſſe dicit, cum venit ira, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis ſuis.

NEQVE vero legimus, Accepiſſe virgines lampades ſuas & ſoli ſponſo obuiam exijſſe. Sed cum ſponſo & ſponſę dicitur, beatiſsimæ Virgini, vt Eccleſię membro nobiliſsimo, cum filio deſcendenti ſignificari videtur.

EN cauſa cur illius portæ, ſiue feneſtræ diligantur, quod eas non attigerit durum illud flagellum: eſt enim in circuitu eius Dominus, eſt filius potentiſsimus, eamque commendat, quod eadem ſit vtriuſque caſto impolluta.

ITA enim ait: *Equitatui, meo*, ſeu vt in Hebraico *Equæ, meæ in curribus Pharaonis aſſimilaui te Amica mea.* Ex omnibus, inquit, qui peccati maculas & ſordes contraxerunt, hi enim ſunt currus & quadrigę Pharaonis, quibus mortis auctor & princeps violentiſsimus dominatur, vnam ex omnibus *Equæ meæ*, ideſt, carni meæ te ſimilem eſſe volui. Equę inquit, meæ in curribus, non meis, de ijs enim legimus: Et quadrigæ tuæ ſaluatio, ſed Pharaonis, qui aſcenſorem habent diabolum, Et angelos eius. Et quidem, qui perſequuntur viros probos, equi ſunt hinnientes & habent aſcenſores ſuos, quibus aguntur Angelos malos; eoque feroces ſunt & truculenti. Pharao autem, vt potentior in malitia quadrigas agit. Non enim ſatis illi eſt vnũ equũ inſcendere, plures ſimul agitat, in ipſis ſedet, currui ſuo iungit, plagis tortos verberib. cogit, fertur, volitat, & per apertos ſcelerum campos, effuſis eos agitat habenis.

CARNEM quippe Chriſti ob tolerantiam in cruciatibus & plagis proferendis, Equum ſiue Equam, Iumentum, & Aſinã dici ex Scripturis

ipſis

ipſis alibi diximus, Neq; vero fugiunt Latini ſermonis principes hanc appellationem. nam cùm Mercurius Amphitrionis ſeruum Soſiam cædere vult, ita loquitur, vt dicat illum corpori ſuo pugnos quærere. *Illic*, inquit, *homo à me ſibi malam rem accerſit iumento ſuo. SOS. non equidem vllum habeo iumentum. MER. onerandus eſt pugnis probe.* Quamquam quod Equā vocat, ad illud fortaſſe refert: Ecce iſte venit ſaliens ſuper montes, tranſiliens colles.

FVIT ergo filij ſingulare beneficium, qui niſi cuſtodiſſet ciuitatē & illius portas, feneſtraſque, & ſeras opilaſſet, fruſtra vigilaſſet prudentiſsima Virgo; atque hanc adeo prærogatiuam ipſa Dauidis proles generoſa, Regaliſque progenies agnoſcere & prædicare iubetur: *Lauda*, inquit, *Deum tuum Syon, quoniam confortauit ſeras portarum tuarum.* Portas ſiue feneſtras dicit quinq; corporis ſenſus, vel potius Virginalis vteri clauſtra, quæ ingrediēte & egrediente Redētore clauſa viderit Propheta eximius.

QVOD enim ſimul ac aperirentur aures Virginis Angeli vocibus, etiam tum ignara de euentu myſterij turbata & hæſitans prorſus, ad naturam certe reſpiciens, & de Ioſepho cogitans, & Angelum quaſi de inſtante iam tempore locutum: *Ecce concipies*, & audito Spiritus ſancti ſuperuentu, & altiſsimi obumbratione, hæſitans etiam tum, ſed tamē optans conſenſerit, fueritque lex illa Clementiæ, vt ait Salomon, in labijs ſuis, cum datum eſt ab ea reſponſum diuiniſsimum, & diſcedente Angelo introgreſſa ſit diuina filij eſſentia, adeò vt nec ipſa Virgo cognouerit, cognouerit aūt ipſe Dei filius quomodo introiuerit, nec corporea moli, ſacratiſsimi ventris obſtitiſſe repagula, aut ſoluta lege naturæ cardines ſolutos, ſed his integris introiſſe & prodijſſe Redemtorem: hoc dicit Vates *diligere Dominum portas, Syon* & eximium planè amoris argumētum & inditium præ ſe ferre.

GLORIOSA DICTA SVNT DE TE CIVITAS DEI

IN diuinis literis vel litera vna, & apiculus reconditos habet theſauros, Quod ergo hic eſt amplius in Hebræis codicibus: Glorioſa dicta ſunt de ciuitas Dei *CELAH*, quod pro *CELAH*, poſuerit optimus quidem ille rerum, vocumque diuinarum interpres Chaldæus Paraphraſtes, *LEHALMIN*, quod eſt, *Ai æternitates*, vel *In ſæcula*, cur multi non conſiderant? Ait enim Vates celeerrimus, *Ciuitas Dei in ſæcula*, ideſt, *æterna Dei ciuitas, glorioſa dicta ſunt de te.*

NVM parua hæc ſunt? quæ planè oſtendunt, non tam de Vrbe Syon, quam de creaturarū Domina, & matre, ac Regina omnium Redemtoris ſermonem inſtitui? num enim vrbs Syon, quam poſt cæſum in ea Dei filium, & multis antea ſæculis omnes fere Prophetarum paginæ, inuiſam

Deo,ac deteſtabilem, iuſtorum ſanguine madentem,vndantem & natãtem vocãt;num vero ea æterna Dei ciuitas poteſt appellari?nõ inquis, terreſtrem Syon, ſed Cœleſtem intelligo.rectè id quidem: nemo enim prohibet, ſed num iccirco vetas matrem Redemtoris? Conſidera Pſalmi argumentum,eius imprimis finem & epilogum, textum præterea & filum totius orationis; audi Eccleſiarum matrem Romanam Eccleſiam interpretantem; quod amplius requiras certè non habebis. Si enim Chriſtus natus eſt in Bethlem, nec eſt natus in Syon, quod dicitur. *Homo & homo natus eſt in ea; Ea*, ciuitatem refert de qua præceſſerat; *Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei.*Eſt vero natus in Virgine, & quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt:nunc ergò Dei Ciuitas,eſt Virgo innocentiſsima.

AT probandum eſt Virginem ciuitatem appellari, tum facile obtinueris dici ciuitatem Dei. Audi arcanas Hebræorum interpretationes ad verba Salomonis; qui quaſi Syracuſarum oppugnationi interfuiſset, vidiſſetque Archimedem contra fortiſsimos milites patriam conſeruantem: *Ciuitas*, inquit, *parua & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus,& vallauit eam,extruxitque munitiones per gyrum,& perfecta eſt obſidio, inuentusque eſt in ea vir pauper & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapientiam ſuam.* longe hic aliud in receſſu vates eximius, & multo quidem ſublimius occultauit & texit, quàm quod verbis præ ſe fert.

EST quiſque noſtrum hæc ciuitas:nos ipſi ciuitas ſumus. Hieruſalem & Syon ipſi ſunt fideles, ipſe inquam eſt animus cuiuſque. In hoc inſtructæ copiæ virtutum ac vitiorum,velut in acie dimicantium, de quibus Eccleſia: *Extingue flammas litium, Aufer calorem noxium.* & hoſtis antiquus Rex eſt, qui conſtituit munitiones per gyrum, & obſidionem perficit, quemque noſtrum oppugnans, & attente quærens, vt deuoret.

ET quanquam Deus magnam voluptatem capit ſpectans magnos viros colluctantes cum aduerſario, tamen niſi ſudibus nares eius perforaret, & linguam funibus, armilla maxillas colligaret,certantibus adeſſet eoſque ſubleuaret, vix poſſent ullo modo in acie conſiſtere.

VENIT. ergo, ait Salomon, *contra eam Rex magnus*.certè magnus.rugiens, ardens, furore accenſus,& ſpirans naribus ignem.Iob: *Per gyrum dentium eius formido reputabit quaſi paleas ferrum, & lignum putridum æs.* Vir ergo pauper & ſapiens liberans ciuitatem per ſapientiam ſuam, eſt animus cuiuſque, & pars illa in nobis melior,quæ ſi cupiditates frænet,& in gyrum rationis ducat, fortiter ſe gerat, & ſtrenuè reſiſtat: ciuitatem, ſeipſum, inquam,ſapientia ſua liberare dicitur.

SED Hebræos ipſos loquentes audiamus;neque enim de eorum numero

mero ſumus, qui Epiphanij, Origenis, Euſebij, Clementis, Hieronymi, Theodoreti, aliorumque inſignium virorum pro religione pugnantium, de Hebræis conſulendis, dicta atq. pręcepta crebra atque adeò frequentiſsima, cōtēnentes, nihil ſani ab eis dictū, aut ſcriptū eſſe credūt.

DIVINA lex, inquiunt, animorum noſtrorum Sol, cœlumque alterum putandum eſt. Vt enim ſole mundus, ſic illa animus gubernatur & regitur; eſt ille in corpore, ceu hoſpes & peregrinus, in alium orbem ignotasq. regiones aliquando delatus; ſolus eſt, nullos qui opem ferant & ſubleuent, habet notos aut amicos. Corpus vero ſatellites multos, voluptatum atque libidinum prægustatores, & quaſi adminiſtros. Inter hos animus ſolitarius & miſer, veluti mancipium, dura & inclementi ſeruitute præmitur: quamobrem eum Salomon pauperi & miſero ſapienti comparauit.

DE his vero ſatellitibus, vel feris potius immaniſsimis Græci patres ad illud: *Et præſit beſtijs terræ, & volatilibus cœli*. Impera, inquiunt, beſtijs omnibus, quæ ſunt in te. Quid inquies? egone in meipſo beſtias habeo? Tu vero beſtias habes, & eas quidem innumerabiles. Ac ne me contumelioſum exiſtimes, amabò, paruane eſt beſtia Iracundia, quando latrat intus in corde? nonne ea eſt quouis cane crudelior? in callido animo tuo dolus latitans, nonne Vrſo fraudulento ſæuior eſt? Quid? nonne fera eſt Hypocriſis immaniſsima? qui præceps rapitur ad vindictam, nonne Vipera? Qui amoribus inſanit nonne equus furioſus? Quid Auaritia? nonne Lupus rapaciſsimus? nulla in nobis fera non inuenitur.

DE pugna vero intra Ciuitatem: Ille demum, ille vero athlæta eſt, qui in magno ſtadio pulchro hoc mundo, veram de perturbationibus omnibus victoriam reportat. Nam Agonothetes eſt omnipotens pater, brabeutes, ſiue coronę dator, Vnigenitus filius; ſpectatores vero Angeli Dei, omnis generis pugna, Pancratium; non aduerſum carnem & ſanguinē &c. Eadem Clemens Petri auditor, Nyſſenus, Tertullianus, Syneſius, Athenagoras: Bonnm certamen ſubituri eſtis, in quo Agonothetes eſt Deus viuus, Xiſtarches Spiritus ſanctus, Corona æternitatis, Brauiū.

EST ergo Virgo admiranda magnumq. illud totius Mundi miraculū, Ciuitas, pacatiſsima tamen, & ab his omnibus, quæ ex peccato oriūtur, perturbationibus, longè alieniſsima. Nam cuius caſtitati in terris nihil vnquam fuerit æquale, nec vlla inter mortales puritas aptior potuerit reperiri, quomodo vllis vnquam ſeruiſſet affectibus? aut in ea caro aduerſus ſpiritum concupiuiſſet?

DICI porrò Ciuitatem Dei, quis audeat negare? Nam cùm præceſsiſſet: *Sonuerunt, & turbatę ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius*, ideſt, Cum audijſſet Herodes, turbatus eſt & omnis Ieroſo-

-lyma cum illo. At dici Ciuitatē Dei, quis audeat negare? cum de ipſa & oīs gratiæ plenitudine, a fonte, qui eſt filius, largius ſe in eā infundentē canat Eccleſia: *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei, ſanctificauit Tabernaculum ſuum Altiſsimus. Deus in medio ipſius non commouebitur, & adiuuabit eam Deus mane diluculo.* Neque uero alia ſanctificatio intelligenda eſt, quam illa: *Et plaga non accedet Tabernaculo tuo.*

I A M quęnam alia, de hac Diuina Ciuitate Glorioſa dicta ſunt, quam quę ab Eccleſia matre indulgentiſsima didicimus: *Felix namque es ſacra Virgo Maria, & omni laude digniſsima, quia ex te ortus eſt Sol Iuſtitiæ. Natiuitas tua gaudium attulit vniuerſo Mundo; Tu cunctas illuſtras Eccleſias.* Tū illa quæ ab Angelorum principe eidem dicta ſunt, & vniuerſo Scripturæ corpore in primis conſignata legimus, Orthodoxorumque patrum infinitis ſparſa voluminibus, è quibus ſunt:

PORTVS Diuitiarum. Anchora Firmiſſima. Dei Patris Templum. Filij Immaculatus Thalamus. Aula Filij Dei. Spiritus Sancti Sacrarium. Ancilla Et Mater. Admiranda Deipara. Theſaurus Diuinus. Vnicum Solatium. Protectrix Et Auxiliatrix. Virgo Glorioſa. Theſaurus Gratiarum. Omnium Regina. Vere Benedicta. Virgo Præclariſsima. Diuinæ Gloriæ Templum. Sacroſanctum Regis Palatium. Electa antequam Genita. Perfugium Conciliationis noſtræ. Theſaurus Vitæ Immortalis. Cælum Solis Gloriæ. Domicilium Cælo Præſtantius. Sancta Virginalis Tellus. Commune Propitiatorium. Seraphim Præſtantior. Cherubim Sublimior. Fidei Noſtræ Propugnaculū. Propugnatrix Noſtra. Theſaurus Sanctitatis. Cæli Feneſtra. Fæminarum Reſtauratio. Templum Maius Cælo. Orbis Decus eximium. Orbis Ornamentum. Lampas Inextinguibilis. Virginitatis Corona. Honoratior Cherubim. Seraphim Glorioſior. Semper Beatiſſima. Mater Incontaminata. Animatum Dei Templum. Cæli et Terræ Domicilium. Cæleſtibus Præſtantior. Propugnaculum Munitiſſimum. Virgo Sanctiſsima. Virgo Intemerata. Superbenedicta. Dominatrix Noſtra. Domina Noſtra. Filia Cęleſtis. Interius Glorioſa. Aſsiſtens Regnatori. Benedicta Regina. Regina Et Domina. Humani Generis Bonum. Salus Maxima. Mortalibus Amica. Aduocata Benigna Sedula Aduocata. Puella Gratioſa. Mater Et Virgo. Virgo Caſtiſsima. Omnium Pulcherrima. Regina Mundi. Gaudium Mortalium. Noua Eua. Mater Vitæ. Mater Viuentium. Vndequaque Beatiſsima. Regina Et Domina. Domina Deipara. Circundata Varietate. Filia Dauidis. Mater Noſtra. Domina Et Hera. Diues Gratiarum. Glorioſa Domina. Arca Sanctuarij. Regina Et Mater Dei. Sublimior Angelis. Sancta Mente et Corpore. Magiſtra Veritatis. Nunquam ſatis Laudata. Regina Auguſtiſſima. Patrona Fauentiſſima. Virgo Incomparabilis. Legislatoris Mater. Prophetiſſa Celeberrima. Prophetarum Prophetiſſa. Magiſtra Magiſtrorum. Vaticinium Prophetarum. Diuina Tympaniſtria. Mater Redemtoris. Dominatrix

Summa

Summa. Sponſa Trinitatis. Theſaurus diſpenſationis. Excelſa ſupra Sydera. Domina Angelorum. Stella Maris Magni. Cœli Regina. Parens Parentis. Fons Fontis Viui. Origo Principij. Dei Domicilium. Templum Diuinum. Regina vniverſorum. Sydus Eximium. Gloria Hieruſalem. Lætitia Iſrael. Domini Sponſa. Colūba perfecta. Sponſa Immaculata. Fons Mundiſſimus. Hortus amęniß. Puteus Aquarum. Hortus Delitiarum. Aurora conſurgens. Electa vt Sol. Delitijs Affluens. Rubus ille ardens. Virga Aaron. Arca teſtimonij. Virga Ieſſe. Porta Orientalis. Porta clauſa et Lucida. Vellus Gedeonis. Templum Salomonis. Petra Illa Primaria. Chriſti Regis Armarium. Aurora Rutilans. Prænuntia Veri Solis. Lucifer Præſens. Virginum Regina. Columba Electa. Omnium ſanctiſſima. Innocentiſſima. Magnum Mundi Miraculum. Semper Beatiſſima. Mater et Virgo Nullis exęquanda. Inuiſibilibus ſuperior. Mons Sublimis. Cunctis Eminētior. Virgo Ineffabilis. Maior Patriarchis. Apoſtolis Sublimior. Martyribus Maior. Excellentior Cherubin. Thronis Altior. Seraphim Dignior. Sanctitas Immenſa. Iuſtitia Singularis. Religio Ardentiſſima. Chariſmatibus Affluens. Mons in Montium Vertice. Sole circumamicta. Stellis Redimita. Abyßus Gratiarum. Deſideratiſſima Mundo. Pax Fidelium. Incircumſcripti Circumſcriptio. Radix ſpecioſiſſimi Floris. Mater Creatoris. Nutrix cuncta Nutrientis. Continentis cuncta Comprehenſio. Geſtatrix cuncta Portantis. Myſtici Carbonis Fibula. Purificantis Carbonis Forceps. Sinus omnia complectentis. Incomprehēſilis Roris, Vellus. Cyſterna Bethlemitica. Inacceſibilis lucis Impollutum Veſtimentum. Caſtrorum Acies Formidanda. Parens Vitæ. Hera Et Aduocata. Domina Et Regina. Omnino incomparabilis. Soboles Clariſſima. Mater Regis Regum. Genetrix Fulgentiſſima. Regalis Progenies. Thronus Cherubim. Virgo Immaculata. Verbi Sancta Parens. Mater Vitæ. Euæ Reuocatrix. Immmortalitatis Fons. Noua Mater. Mater et Magiſtra. Virginum Sacrum Spectaculum. Mater abſque Sponſo. Immenſi Gaudii Genitrix. Cella Cæleſtis. Altare Animatum Dei. Mater Creatoris Nubes Illa Leuis. Trama Impolluta. Vitæ Genitrix. Creaturarum Domina. Decus Sæculorum. Dei Palatium. Lucerna Micantiſſima. Thronus Creatoris. Porta ſemper Clauſa. Velum Diuinitatis Animatum. Inauratum Candelabrum. Menſa Vitæ. Aureum Thuribulum. Arca Sanctificationis. Theſaurus Noui Teſtamenti. Vrna Inclyta. Vrna Glorioſa. Virga Sacerdotalis. Terra Deſiderabilis. Mons Vmbroſus. Olea Fructifera. Thronus Glorioſus. Regium Vehiculum. Syon Sancta. Animata Dei Ciuitas. Dei Tabernaculum. Domus Glorioſa. Indiſſolubile Templum. Agna Immaculata. Virgo Præclariſſima. Terra Virginea. Noua Dei Arca. Dei Mater et Ancilla. Ingens Domus Dei. Digna Deo ſedes. Cęlū Dei Cōprehenſibile. Fons Filij Dei. Spiritus Sancti Vmbraculū. Vno Deo Minor. Omnibus a Deo Maior. Mortis Fugatrix. Mundi Reconciliatrix. Virgo Prudentiſſima. Superbenedicta. Virgo Intemerata. Hera et Aduocata. Virgo Eminentißima. Deo Gratiſſima.

Virgo.

Virgo Excellentiſſima. Virgo Nobiliſsima. Filia Principis. Clara Proauorum Titulis, Clarior Generoſitate Prolis. Filia Regum. Patriarcharum Radix Inclyta, Gemma Pretioſiſsima. Patriarcharum Semen. Stirps Sacerdotalis. Progenies Generoſa. Verbi Sacra Parens. Virgo Illuſtriſsima. Sedes Dei. Omnis Puritatis Receptaculum. Vitæ Largitrix. Maledictionis Interemptrix. Benedictionis Conciliatrix. Adæ Reparatrix. Interitus corruptionis. Virga Aaronis. Singulare Virginitatis Decus. Præconium Prophetarum. Filia Principis. Sanctum Templum. Exemplar Monialium. Doctrina Virtutum. Nouæ Religionis Magiſtra. Virtutum Reparatrix. Sanctæ Religionis Magiſtra. Arca Gloriæ Spiritalis. Mare Spiritale. Armarium Vitæ. Theſaurus Gratiarum. Diuinitatis Templum. Lætitiæ Organum. Fons Perennis. Cælum Splendidum. Formoſior Cherubin. Aula Regia. Hortus Patris. Armarium Vitæ. Puteus ſemper Viuentis Aquæ. Dei Vas Splendidiſſimum. Lampas Inextinguibilis. Virginitatis Corona. Templum Inuiolatum. Ineffabile Gaudium noſtrum. F ſtiuitatis noſtræ Principium. Pretioſa Margarita. Genitrix & Ancilla. Mater & Intacta. Mater Vnigeniti. Virginitatis Theſaurus Impollutus. Virginitatis Decus. Rubus non combuſtus. Vellus Mundiſsimum Cæleſti Pluuia Madens. Ancilla & Mater. Virgo Admirandæ Vnionis Tunica. Vitæ Genitrix. Mater Pulcritudinis. Regina Caſtitatis. Mater Salutis Humanæ. Spes Terrarum. Cælum alterum. Habitaculum Verbo Dei Dignum, Diuinæ Humanitatis Thalamus. Vrna Cæleſtis Mannæ. Arca Incomprehenſibilis. Spiritalis Secundi Adam Paradiſus. Naturarum Vnitarum Officina.

MEMOR ERO RAHAB, ET BABYLONIS SCIENTIVM ME.

IDEST ſi Rahab & Babylonem in memoriam reuoco, ſi in contentionem adduco, & præſtantiſsimas quaſque Orientis vrbes cum hac diuina Ciuitate confero. videtur enim, qui obijceret eſſe alias vrbes multis partibus hac noſtra ſuperiores, ei tacite occurrere: nullam quantauis populi frequentia & amplitudine, Emporij celebritate, magnifica ædifitiorum elegantia & ſtructura quantumuis memorabilem, eſſe cum hac noſtra ciuitate conferendam, ſenſimque delabitur ad illius ortum feliciſſimum, vnde Diuinę huic vrbi tantus hic ſplendor, tantaque nominis celebritas & gloria parta ſit: Cum inquit, Memphim, Tanaim, Alexandriam nobiliſsimas quaſque Aegypti vrbes (quam vocant diuinæ literæ Rahab) cum Babylonem ipſam in mentem reuoco, apud eoſque qui norunt, luſtrarunt, peragrarunt, propono, & eas huic noſtræ paria facere prædico. Nam *LEIODHAI*, ideſt, Scientrum me, dici etiam poteſt ſine pronomine, Scieutibus, vel Apud ſcientes, & recte nnnc Hebræi, *IOD* pronomen illud ex ſe gignens & procreans, abundare. Sæpè enim paragogicum eſſe, & ab ipſo Vulgato Interprete eruditè prætermitti ne-

gari

gari non poteſt. Eodem hoc Pſalmo. *Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te*, Hebraicè legimus, Habitatio mea eſt in te. Sunt apud me veterum Hebræorum monumenta, qui legerunt, *Scientium eas*. Quod qui Hebraicè nouerint, non parum congruere animaduertent, & facile vnius apiculi reſciſsione ex *VAV* relinquitur *IOD*. Eſt enim *LEIODHAV*, Scientium vel ſcientibus eas; *LEIODHAI* verò, Scientium, vel ſcientibus, vel, Apud ſcientes me. Iam ſi *LEIODHAI* ad ipſam Virginem referretur, vt diceret: Memor ero Rahab & Babilonis apud eos qui me norunt: eadem ratione mox dictura videbatur; *Homo, & Homo natus eſt in me*. Sed cum non tàm videatur ipſa loqui, quam eximius Propheta eam commendare, alterutrum neceſſe eſt, vel (quod Hebræi rectè, vereque præcipiunt) in *LEIODHAI*, *IOD* ipſum abundare, & quaſi abſit legendum eſſe *LEIODHE* pro *LEIODHIM* quod eſt ſcientibus, nẽpe eas Vrbes, vel *Scientium me*, Sacræ linguæ Idiotiſsimo, pro Scientum vt ego, poſitum eſſe. Conſtat enim literã *CAPH* (ea eſt aduerbium ſimilitudinis) ſæpe ſupplendam. certe quod eodem hoc Pſalmo Hebraicè legimus: Cantores, vt tympaniſtæ omnes ſcaturigines meæ in te, perinde eſt, vt Sic cantores quam tympaniſtæ. *IOD* vero ſæpe vacare, & odioſum eſſe, docuit multis locis ipſe Vulgatus Interpres, quos nihil attinet replicare.

CONSTAT ergo dicendum *Memor ero Rahab & Babylonis Scientium*, vel *ſcientibus me*, ideſt, apud iſtos qui eò ſæpe commeant, de vrbiũ præſtantia iudicare poſſunt, & æq; vt ego ex fama & vicinia notas habẽt. Nec admodum pugnabimus ipſam Virginem loquentem; *Memor ero Rahab & Babylonis* apud eos qui me norunt, meamque præſtantiam cognitam atque perſpectam habent. Et quoniam in diuinis literis, vti dicebam, litera vna & apiculus reconditum habet theſaurum: dignus mihi locus viſus eſt de quo accuratius agerem.

ECCE ALIENIGENAE ET TYRVS ET POPVLVS Aethiopum hi fuerint illic.

CVM vrbes, inquit, Aethiopum, cum Sienem & Meroem, cum ipſam Tyrum claritate & magnitudine ante omnes vrbes Syriæ, Phœniceſſque memorabilem, cum Alienigenas, ideſt, Azotum, Gazã, Aſcalonem Gat, & Accaronem, uicinas urbes conſidero: *Hi fuerunt illic*, uel quod eodem recidit, & Hebraicè legimus: *Hic natus eſt ibi*, ideſt quantumuis eas celebres, & omni laude cumules, hic tandem erit prædicationis epilogus & ſumma: Hi fuerunt illic, ideſt, Rex unus, & item alter natus eſt in ea, quaſi dicat, fieri quidem poteſt, è multis unum aut alterum extitiſſe, qui natali ſolo laudem gloriamque pepererit, patriam illuſtrarit, optimis inſti-

inſtitutis ac legibus fundatam reliquerit; at multi, etiam vel potius eorum plerique ſuis quoque patrijs exitium attulerunt, vt præſtiterit fortaſſe de eorum interitu,potius quam ortu iſtis gratulari. Non negamus, inquit, & illis,& ſi qui eiuſdem modi principes ſunt, multam, magnamque laudem deberi, neque vero inuidemus, ſi, *Hi fuerunt illic*, ideſt, hic aut ille Rex natus fuerit ibi. Habuit enim Babylon Ninos,Semyramidẽ, Belos; Tyrus Hiramos; Agyptus Pharaones, adde etiam ſi libet à cęſis fratribus Philadelphos, & falſo quidem & eblandito, perque omnem aſſentationem extorto ac ementito titulo Soteres & Euergetas; Nam dare ſalutem, ſeruare mortales, liberare periculis, vnius Chriſti eſt.

NVNQVID SYON DICET

AT ipſi, vel de ipſa Syon nonne dicet? non dicetur ipſi a tota poſteritate? Nonne poſterum quiſque, tot futuris mundi ſæculis, dicturus eſt? Certè (Hebraicè, & notant Gręca Scholia Editionis Romanæ Septuaginta Interpretum,id ſecutos Aquilam & Symmachum) quãquam eundem ſenſum præferat interrogatio,nulla eſt interrogationis nota,ſed: *At ipſi Syon*; & quidem geſtu potius & vultu in omnem hilaritatem effuſo oratio illa concepta eſt, atque adeò ita exprimenda, vt aſſeuerantis potius & applaudentis, atque id ipſum non quaſi dubitantis,ignorantis, aut rogitantis ſeriò,ſed ab inuito etiam extorquere & concedi ſibi poſtulantis geſtu pronuntiandum eſt: *Nunquid Syon dicet?* nempe hominum quiſque,ſiue apertius: Et quid Syon non dicetur? certè. Dicetur quæſo? haud dubie a tota poſteritate, ab vniuerſo hominnm genere. Quidnam vero id ꝙ tãtopere ab omnibus ipſi Syõ dici ac denũtiari cupis? Rogitas?

HOMO ET HOMO NATVS EST IN EA.

FATEOR in illis Regem vnum aut alterum naſci contigiſſe. ſed eũ mortalem, multis ſæpe flagitijs in vita ſepultum, odijs fortaſſe multorũ quam laudibus digniorem; quem, quod crudelitatem, libidinem, auaritiam, feras immaniſsimas aluerit: perijſſe potius, quam ſupereſſe ſui concupierint. prodeat enim in mediũ omniũ fere vocibus & ſcriptis celebratus Alexander. Hoc eſt illius crimen æternũ, quod nulla virtus, nulla bellorum felicitas redimet. Nam quoties quis dixerit: Occidit Perſarum multa millia, opponetur & Caliſthenem. Quoties dictum erit, occidit Darium,penes quem tunc magnum regnum erat, opponetur & Caliſthenem. Quoties dictum erit. Omnia Oceano tenus vicit,ipſum quoque tentauit nouis claſsibus, & Imperium ex angulo Thraciæ vſque ad Orientis terminos protulit: dicetur, Sed Caliſthenem occidit. Omnia licet antiqua regum,Ducumque exempla tranſierit,ex his quæ fecit, nihil

hil tam magnum erit, quam ſcelus Calliſthenis.

AT in incomprehenſibilis naturæ ampliſsimo habitaculo, & ſpiritali Paradyſo, Sanctiſsima, inquam, Dei genitrice, qui naſcetur aliquando, non homo ſolum, ſed *Homo & Homo*, ideſt, Deus homo eſt. Nam ſi de multis loqueretur, proculdubio dixiſſet, *Homo & homo nati ſunt in ea*: At ne vocis geminatio multitudinem inducere putaretur, Singulare verbum adiunxit, *Natus eſt*, pro Naſcetur, Prophetarum more, qui ob præſentiam Spiritus, futura quaſi præſentia aſſeuerantis, ita ſemper loqui conſuerunt.

QVAM ergò ciuitatem de eiuſmodi Regis ortu, qui homo ſit ac Deus commendare vnquam poſsis? Video Reges tuos qualeſcumque produxeris, libidinis, crudelitatis, intemperantiæ, & profuſæ vitiorũ licentiæ notis & maculis inuſtos; vel ſi boni & temperantes, laudabile vitæ genus ingreſsi, ad Reip. & patriæ ſalutem totos ſe contulerint: homines fuiſſe mortales, neque diu ſuperſtituros; At noſter hic, in Virgine *natus*, homo certè eſt, ſed idẽ Dominorum Dominus, Rex Regum, ſummus Imperator, Creator, Opifex, Lumen vitæ, Sanctitas ipſa, Bonitas, Immortalitas, omniſque omnipotentia & excellentia.

SED Dauid, cui conſtitutum eſt de Chriſto Deo Iacob egregius Pſaltes in Iſrael, qui Diuinas literas didiciſſet, eaſque haberet in numerato, cum inexplicabile illud naturarum vnitarum myſterium, admirandæ Oeconomiæ telam, & magni illius paterni conſilij Angelum ad nos veniſſe, carniſque noſtræ participem factum explicare, ſeu verborum velaminibus tegere, & obſcurare potius voluiſſet, cum apertè quod animo præceperat dicere potuiſſet: Homo Deus natus eſt in ea, non vſurpat Diuinum illud & peruulgatum nomen *IEHOVAH*, aut ELOHIM; non dicit, *IS VELOHIM*, Vir ſcilicet & Deus: ſed ludens in Viri vocabulo, rem prorſus occultauit admirabilem atq; diuinam: Arcanum enim Regis abſcondere bonum eſt.

NAM *IS IS*, *vir & vir*, ait, quod eſt Homo Deus, Deus carnem indutus, *natus eſt in ea*. Sciebat enim propheta Diuinus, *Viri* nomen Deo tribui; &, ſi pro Vir & Deus, *Vir & vir* diceret: ſe, nec a Scripturarum cõſuetudine, nec a communi vocabulorum vſu & ſignificatione diſcedere. Etenim Chriſtum dici *Virum*, quia verè homo; Item *Virum*, quia Deus.

ID nemo dubitabit, qui replicarit Scripturas. Moſes ad Leui. *O LEVI* perfectio tua, & doctrina tua *Viro* ſancto tuo; Hebraicè *Viro CHASDECHA*, miſericordi tuo, ideſt: qui erga te benignus & liberalis ſemper exſtitit, & cui debes tuos *VRIM*, *& TVMIM*.

LXX. Interpretes, Virum qui luctabatur cum Iacob Deum appellarunt, vt & multi ſanctorum Patrum prodiderunt, Chriſtum auguſta ſpe-

cie per quietem ſe Iacob conſpiciendum præbuiſſe; nam & is nomen ſuũ quæri vetat quod eſſet mirabile, certe *Vir & Vir*, homo Deus, quo nihil admirabilius; &,ſi contra Deũ,inquit,fortis fuiſti.Deũ vocat,quẽ antea Virũ;Quod ſi ab Oſea Angelus appellatur, Angelũ hũc Deũ eſſe intel lexerũt LXX.nã quod dicitur:In fortitudine ſua directus eſt cũ Angelo:il li dixerunt: Directus eſt ad Deum; & fuit Chriſtus Angelus ille de quo eſt apud Malachiam; Veniet ad templum ſanctum ſuum dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis; certe vnus fuit magni illius paterni conſilij Angelus. Et apud Ieremiam: Conuertimini, inquit,filij reuertẽtes dicit Dominus,quia ego *Vir* veſter. Et apud eundem, Eccleſiam primitiuam Deus conſolatur, quod tantus ab Herode ſanguis fuſus eſſet; Vſquequo inquit, delicijs diſſolueris filia vaga ? & vbi non eſt requiris redemptorem, Creauit Dominus nouum,fœmina circundabit *Virum*, Hebræi nobiſcum faciunt: :Deum enim interpretantur, cuius ortum fœliciſsimũ, tanquam ex editiſsimo loco attentiſsime obſeruari iubet, ne cæco errore deluſa amplius uagaretur, uel rebellis & pertinax nouum alium redemptorem expectaret. Statue, inquit tibi *CIIONIM* Speculas, pone tibi amaritudines,uel titulos potius, ſiue palmas,ideſt,cæſorum innocentũ martyria, hoc enim certiſsimum ſignũ ſui aduentus. In Exodo Dominus vir pugnæ appellatur. Balaam aperte de Chriſto:Non homo Deus,& mẽtietur, & filius hominis pœnitebit, Is qui Deus & homo eſt, quod omnes faciunt, mentiri & fallere nullo modo poteſt.

EST ergo de Virgine dictum: *At ipſi Syon dicetur, Vir & Vir* ſiue Homo Deus *Natus eſt in ea*,quod enim in ea natum eſt: de Spiritu Sãcto eſt,uel ut multi patres legunt: Factus eſt in ea; certè homo, non Deus factus eſt.Quis autem Altiſsimus,idem homo ? niſi mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro nobis.

ET IPSE FVNDAVIT EAM ALTISSIMVS.

IPSE qui eſt *Altiſſimus*,Deus nempe,Deique filius, parque ipſe Patri & natura & poteſtate Deus,eiuſdem Virginis filius,redemptor,conditor; *Ipſe* Architectus peritiſsimus, nimirum Patris Sapientia,qui in ea natus, Deus eſt *Altiſſimus fundauit eam*, hanc ſibi domum fundauit,ędificauit,conſtruxit,ſtabiliuit;Vel,Glorioſiſsimam reddidit: cum in Altiſſi mum dignitatis gradum euexit, nimirum Angelorum,& Archangelorũ Dominam,ipſis que Seraphim celſiorem conſtituit. Item *IECONENAH* Fundauit, concinnauit, aptauit, ijs omnibus inſtruxit, quæ ad tantam dignitatem requiri videbantur. Hebream locutionem, vim q. ipſius Aptandi uerbi uſurpat Eccleſia:Qui beatæ Mariæ corpus & animã

Spi-

Spiritu ſancto cooperante præparaſti. *Fundauit* etiam, robur & conſtantiam tribuit, nè inaudito a ſæculis miraculo terreretur. Eccleſia ex Auguſtino. Exultat Maria, & Matrem ſe læta miratur; neque q uod peperit Innupta terretur, ſed quia genuerit cum exultatione miratur.

DOMINVS NARRABIT IN SCRIPTVRIS POPVLOrum & Principum horum, qui fuerunt in ea.

MIRA profunditas, ait Aug. eloquiorum tuorum Domine; quorſi ecce ante nos ſuperficies bl andiens, ſed mira profunditas; Deus meus mira profunditas? Horror eſt intendere ad eam, horror horroris, & tremor amoris. Eſt omnino hic locus obſcuriſsimus.

Inuigilare tamen ſtudio ne deſine ſancto,
Qui dedit vt quæras, addet vt inuenias.

DOMINVS narrabit in ſcripturis populorum, ideſt, Cum Deus populos numeraret & ſcriberet; certè Hebraicè legimus, *BIKTOB*, In ſcribendo, id valet, Cum is ſcriberet. Et quanquam de diuinis iſtis tabulis, & ſcriptura, ſeu libro vitæ, ſi minus diſertè, at vere & grauiter multa Theologi; inſignem tamen Plauti locum quem illi forte non viderunt, nullo modo poſſum præterire. Apud hunc ergo Poetam lepidiſsimum vnus e cœlitibus.

Qui eſt imperator Diuum, *atque hominum Inppiter*
Is nos per gentes, alium in alia diſparat.
Qui facta hominum, qui mores, pietatem & fidem
Noſcamus, vt quemque adiuuet opulentia.
Qui falſas lites, falſis teſtimonijs
Petunt, quique in iure abiurant pecuniam.
Eorum referrimus nomina exſcripta ad Iouem.
Quotidie, ille ſcit, quis hic ſibi quærat malum,
Qui ſic litem adipiſci poſtulat periurio.
Mali res falſas qui impetrant apud Iudicem.
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat,
Maiori mulcta mulctat, quam litem auferunt.
Bonos in alijs tabulis exſcriptos habet
Atque hoc in animum ſceleſti inducunt ſuum,
Iouem placare ſe poſſe omnibus hoſtijs,
Et operam & ſumptum perdunt, atque id ideo
Fit, quia nihil ei acceptum eſt à periuris.

ET quanquam Dauid non loquatur de hac ſcriptura, digniſsimus mihi locus viſus, quem hic adſcriberem, tum propter ſententiarum grauitatem & pondera, tum quod ex Salomone videatur expreſſus. Si vide-

ris calumnias egenorum,& violenta iudicia,& ſubuerti iuſtitiam in prouincia: non mireris ſuper hoc negocio, quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper his quoque eminẽtiores ſunt alij: ij nempe quos actionũ noſtrarum ſpectatores a ſummo Imperatore mitti Plautus ſcribit. Nunc vero *In ſcripturis popul.* hæc Dei ſcriptura nihil eſt aliud,quam æternum illud de mundi geneſi conſilium & ſtatutum. Cùm ergo *Deus populos* ac nationes in vitam lucemque prodituras *Narraret*,æterno ſuo ex conſilio cõſtitueret,& eorum quaſi ſummam ſecum ipſe ſubduceret,rationem putaret: *Hic natus erat ibi.* minus aperte hoc vulgatus Interpres cum dixit: *Horum qui fuerunt in ea*, quod idem eſt proculdubio ac, *hic fuit*, vel, *natus eſt ibi*.

DESCRIBIT æternam Filij Dei generationem,non enim ſibi ſatiſfecerat, cum temporalem Carnis natiuitatem poſuiſſet, ſi de æterna prorſus ſileret. Non ſolum,inquit, homo Deus natus eſt in Virgine,ſed & *Hic* iam *natus erat ibi* ante ſęcula æterna.*Dominus* ergo *narrabit in ſcripturis populorũ*,Multo ante quã optimus ille Rex,& mundi condiror,omnib. gentibus diuiſis, terrarum terminos fixiſſet, &vnicuique termino, Regno ,Prouinciæ, ciuitati,ex infinitis Angelorum myriadibus Præfectos illis conſtituiſſet, ceu paſtores gregumque ductores, ne beſtiarum ritu ſine præfectis agerent, *In ſcripturis*,in hac æterna ſolitaria populorum sũma,recenſione,deſcriptione,*Hic natus erat ibi*, Non, inquit, diuinus filij character, cum tẽpore Patri ſuo grato Incarnationem ipſe configuraret, ſimul & eodem temporis momento in Virginis vtero eſt abſolutus; non cũ per gradus caro illa ſuſcipiebat incremẽta, & diuina Verbi incarnatio incrementa ſuſcepit, ſeorſum diuina increſcebat forma;ſed creſcenti animali carne ad ſolidam integritatem,qua homo perficitur, iam tum *natus erat ibi*. Vbinam quæſo Dauid? Certe apud Patrem. Quomodo vero natus? quoue pacto erat apud Patrem? erat increatus,incorporeus, intemporaneus, erat ſempiternus, infinitus, incognitus, iſtorum initiorũ progreſſuum, & incrementorum expers. Iam tum ex Patris vtero, id eſt, ipſius ſubſtantia (Vterus enim & Cor id quod cuique proprium & genuinum eſt ſignificant) Qui erat in ſinu Patris, ante Luciferum genituserat. Luciferum porro, non Heſperum dicit Veneris ſtellam, cùm de eximia re, & plane admiranda loquatur: porrò iſta naſcendi ratio vulgaris ſit,multos enim ante illius aſtri exortum in lucem æditos nouimus, nec de Marię partu, etiamſi admirabili loquitur, de quo ſi ageret: ante Adamum ſcilicet,corpus illud diceretur genitum, cum ante Adamum aſtra extiterint; Sed tum inquit, cum *Dominus populos* & nationes generandas,æterno ſuo decreto & conſilio,quaſi calculo quodam ſupputaret, & velut in albo *deſcriberet*: *Hic natus erat ibi*, ideſt, iam ex vtero, paterno

ſcili-

ſcilicet, eius inquam ſubſtantia, *Ante Luciferum*, ante quam in carne appareret, *Natus erat ibi*, anteceſsit natiuitatem iſtam, æterna illa ex Patre natiuitas, Ego, inquit Vnigenitus ipſe Patris ac Virginis filius (poteſt enim Diuina Virago, ſalus, protectio, & defenſio noſtra, lætitia illa Iſrael, gaudiũq. vniuerſę terrę iure quidẽ optimo etiã illud vſurpare: Filius meus es tu, ego hodie genui te) inquit ergo eius filius: Ego ſum radix, & genus Dauidis ſtella illa ſplẽdida, illa matutina. Aperte dicit ſe ratione carnis Luciferum dici. itaque *Ante Luciferum*, perinde eſt, vt, Cum nondum eſſet Lucifer & ſtella illa. Nam illud *Ante*, negationem in ſe continere vt ipſum Hebræum nomen *MISCHAR* euincit, doctè & erudite intellexit Vulgatus Interpres.

CVM ergo ex Hebræis codicibus Latina Editio, Editio inquam Latina iuuanda & illuſtranda ſit, hic enim eſt legitimns vſus Patriarcharũ linguæ, hic perpetuus meus mos, & totius vitæ ſtudiorum conſuetudo: ſciendum eſt, in *MISCHAR*, literam M, vt multis ſæpe locis, etiam apud hunc ipſum vulgatum Interpretem, dico, valere *NON*. In Iſaia *MIBETHO*, Ne ſit domus; *MIBO*, ne vllus introeat; *MIMAHAL* Quòd non laboraret; *MICHALAL*, Ne polluat; *MEHASOTH* Ne faciat; *MEHOSEAH* Vt non ſaluaret; *MISMOAH* Vt non exaudiat; In *RVTH*, *MEHEIOT LAIS* Vt non ſim Viro; *MIMLOC* Ne regnem. Dauid: Multiplicata ſunt *MISPAR ſuper* numerum, vel, Vt numerari non poſsint, Dinumerabo eos? *MECHOL* Non arena, præ arena, ſuper arenam multiplicabuntur; ſic nũc *MISHAR* Cum nondum eſſet Lucifer, quod ille *Ante luciferum* rectiſsimè dixit.

ITAQVE D. Ioannes cùm ait: Ego ſum radix & genus Dauidis, ſtella illa matutina, explicat Dauidis *MERECHEM MISHAR*, Ex vtero ante Luciferum, quod eſt ex meipſo, cum nondum eſſes, ſtella illa, id eſt antequam carnem ſumeres iam genitus eras. Nunc vero aliquid aliud amplius, *In Scripturis popul.* Antequam creares populos, diuideres gentes & ſeparares filios Adam, ante terrarum, ac populorum terminos conſtitutos *Hic natus erat ibi*, Verbum erat apud Deum, à Patre audierat, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et ita Chaldæus Paraphraſtes: Regnabat ad æternitates, quaſi illud Micheæ exprimere voluiſſet: Et egreſſus eius a diebus æternitatis.

CERTE Natiuitati carnis ſolent Diuinæ literæ æternam filij Dei generationẽ coniungere, niſi velis ita accipere. Non hic vt cœterorum hominum ortus, ciuitatibus iam conſtitutis acceſsit, ſed iam tum cum prę uideret Deus eorum Principum numerum, qui per infinitas temporũ & ſæculorum ætates eſſent naſcituri, iam hic æterno ex conſilio in hac

virgi-

virgine natus, occiſuſque erat ab origine mundi.

SICVT LOETANTIVM OMNIVM habitatio eſt in te.

CERTE Vulgatus interpres Hebręorum verborum vim & ſententiā expreſsit. Legimus enim apertè *VESARIM CHECHOLELIM*, *Vt cantores, ſic Tympaniſtæ*. Hic enim conſiſtendum & quieſcendum eſt, ſi, quæ magnam in obſcuris rebus lucē adferre ſolet, ſeruare velimus Hebraicam Interpunctionem, & quod ipſe poſtulat orationis ductus, verborū vis & concitati animi impetus, vſitata porro Scripturis *Apeſiopeſi* Vates ipſe reticuit, ex alijs locis ſupplendum, Iubilate, pl audite, ſumite pſalmum, date tympanum, canite tuba, Perſonate, rumpite aera, hanc cymbalis, hanc chordis & organis, hanc neruorum, vocumque cātibus vnam celebrate, quam iam nunc conſpicio ab Angelis adorari, omni prorſus laude & honorem ſuperiorem.

GESTV certè, manuum ac corporis totius iactatione magis quam vllis verbis exprimi poteſt, applaudentis Prophetæ alacritas, & illius orationis feruor & ſpiritus catores adhortātis, *Vt cātores, ſic tympaniſtæ, ſicut Lætantium omnium*. quod eſt, Agite, pulſate, canite, Date ei de fructu manuū ſuarum. Idem ego facturus ſum, & Apoſtrophe quaſi ad pręſentem virginem conuerſus: *Habitatio mea eſt in te*. Recte hic Vulgatus Interpres. Adde etiam, proprie, eleganter, perquam erudite, Hebraica enim ſunt *COL MAHAIANAI*: Omnes fontes, Scaturigines, Speculationes meæ in te, quod omne eſt *MAHAIIAN*, & ita Græca Scholia nuperæ Romanæ Editionis; ita S. ipſe Hieronymus. Et cantabunt quaſi in choris, omnes fontes mei in te; Cogitationes porrò de corde exeuntes, vbi illarū fons & officina, ipſas vocat e terra quaſi ebullientes & ſubſultantes aquarum ſcaturigines. Intentę ergo animi cogitationes, mentiſq. meæ curricula ſunt laudes & œncomia de te. Domina, inquit, mea, & mater Domini mei, per quam viuet mundus, *Habitatio mea in te*. Tu fons totius vitæ fontis, idcirco *COL MAHAIANAI BACH* Omnes fontes mei in te. In te viuo, tecum habito, te dies nocteſque cogito, tecum totus ſum.

CERTE vbi quis ſe maxime oblectet, ibi eum habitare dicunt qui Romanè loquuntur.

„ *Quid nūc mihi es author Milphio?* Milp. *Vt me verberes atq; auctionē facias,*
„ *Nam impuniſſime tibi quidem hercle vendere haſce ædes licet.*
„ Agaroſt. *Quid iam?* Milph. *Maiorem partem in ore habitas meo.*

QVOD frequenter illum cæderet, denteſque perfringeret, idque ſua uiter & iucundè faceret, ait ſeruus, in ore ſuo habitare herum.

QVOD igitur ſcriptum eſt a Propheta eximio, Omnes fontes ſeu ſpeculationes (Todas mis mientes, Acatamientos) in te, germanè & genuine eſt: *Omnis habitatio mea in te*; Te, inquit, dies, noctéſque cogito, tecum habito, neque vero animus, votis ac deſiderijs ſuis etiam dum partem vllam ſatisfacere, nedum vt laudibus tuis non dico celebrandis, ſed ne recolendis quidem capax eſſe poſsit.

EGO vero Virgo incomparabilis, admiranda, Diuiniſsima, humani generis Soſpitatrix perpetua, orbiſque ſolatium, quæ æterna ſobole mūdo edita, Vitam, Salutem, Medicinam nobis attuliſti; Mihi vero fauens ac propitia, vocata & inuocata ſemper adſuiſti, mari, terraq. naufragantem protexiſti, dumquę de tua Maieſtate animus concipit, meditatur, recolit, & tuo inſtinctu dicere parat, mūdo offero: Tuos vultus mulierū pulcherrima, ſancta mente & corpore, neque vmquam ſatis laudata, quoniam aliud non poſſum pauper ingenio, & tenuis patrimonio, tuos inquam vultus, intra pectoris mei ſecreta religioſiſsime conditos, perpetuò cuſtodiens imaginabor.

EVRIPIDES PHOENISSIS.

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ'οὐ ποικίλων δεῖ τ' ἀνδίχ' ἑρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Oratio veritatis ſimplex eſt:
Et non habet opus multis hinc inde interpretationibus
Res ipſa pro ſe dicit: mala vero cauſa
Languens in ſeſe, habet opus accuratis pharmacis.

FINIS.

REGESTVM

† a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T.

Omnes ſunt integra folia præter P.

ROMAE,

Ex officina Sanctij et Soc. apud S. Blaſiũ de Anulo.

M. D. LXXXIX.